

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Nersesi Shnorhalwoy

OL 43615.2

Harvard College Library

FROM THE BEQUEST OF
JOHN HARVEY TREAT
OF LAWRENCE, MASS.

250 26

**ԸՆՏԻՐ
ՄԱՏԵՆԱԳԻՐՔ**

Ն. ՇՆՈՐՀԱԼԻ

ՏՆ. ՆԵՐՍԵՍԻ

ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

ՀԱՅՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԹՈՒՂԹՔ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

1873

OL 43615.2
~~OL 43711.7~~

✓
Harvard College Library

July 6, 1923

Treat fund

Nurses. TV.

Letters

Voice

1873

Տ Ե Ա Ռ Ն

ՆԵՐՍԵՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

Բ Ա Ն

Առ Եղիսիոպոսոսն և Վարդապետան
և համօրէն դասս Եկեղեցւոյ, որք յա-
ռաւ քօնի Աբմաւենեաց ժողովեալս 'ի
իշխանէ Տեառն Գրիգորիսի Կաթողիկոսի
Հայոց՝ Եղբօր նորին՝ 'ի յեռնադրութիւն
զնա Կաթողիկոսութեան Հայոց :

Առ ԶԵԶ ԵՆ Բանք իմ, գապք սըր-
բազանից քահանայապետաց և քա-
հանայից և իմաստուն վարդապե-
տաց, որք իբրև զանդամս յիւրա-
քանչիւր կողմանց ժողովեալք 'ի
մի լըուծիւն մարմնոյ, հասէք տա-
ռանօր կոչմամբ 'ի հրամանէ գլխոյս
եկեղեցւոյ. որպէս զի նովաւ և ընդ
նմին՝ վէմ ինչ յանաբգաց և ոչ 'ի

պատուականաց՝ ձերով ճարտարա-
պետական արուեստիւ յղկեալ՝ ի
շինուած մարմնոյն Քրիստոսի յօ-
գիցէք իմաստնապէս : Զորս աղաչե-
նուաստախոհ յայսոսիկ նուիրե-
լոյ անձին փոքրկութիւն՝ խոնար-
հութեամբ և մտադրութեամբ զլը-
սելիս մատուցանել դուղնաքեայ
այսոցիկ բանից, որ ոչ ի լսելիս հը-
պեալ միանգամ և յօգս ցնդեալ,
այլ արձանացուցեալ գրով ըստ
դերականտար իմաստնոցն օրինի :

Բանականս բնութիւն յերկուս
բաժանի, յանմարմինս և ի մարմնա-
ւորս . անմարմնոցն սեռք երանա-
կան պատահե՛լ վիճակի՝ անմահու-
թեան և անախտութեան, անփո-
փոխ ընկալան զկայանս փառաց և
զպատիւ՝ յորմէ հետէ գոյացեալք
եղեն . քանզի կոչեցեալքն Պետու-
թիւնք և Տէրութիւնք և Իշխանու-
թիւնք և դասակիցք նոցունց, ոչ
փոփոխելով զայլս՝ բարձրացան ի
խոնարհութենէ, և ոչ փոփոխիցին
յորոց ստացան մինչև յաւիտեան .
այլ յաւէտ մշտնջենաւորաբար

ունին զոր 'ի լինելու թեանն ընկա-
լան յարարչէն :

Եր առաջի և մարմնաւորացա ազ-
գի նոյնաբար լինել՝ եթէ կացեալ
էաք 'ի պատուիրան սկզբնատպին-
բայց զի պատուիրանազանդու թք
մեղաք, և յաղագս մեղացն մեռաք,
և մեռելու թեամբն կորուսաք ըզ-
փառս յաւերժականս, և տարա-
գիր գոլով 'ի հայրենի ժառանգու-
թեանցն՝ յաշխարհս յայս փշաքեր
և անիծիւք գատապարտեալ ան-
կաք, նորին աղաքաւ անվաւեր և
փո փոխական ամենայնինչ եղև, ե-
թէ աստուածային գործոյն տեսու-
թիւնս, և եթէ նիւթականիս աշ-
խարհի իշխանութիւն : Եւ զի այս
այսպէս գոլով՝ հնարաւորեացնու-
թիւնս իմաստութեամբ, մանա-
ւանգ թէ 'ի վերուստ տուեալ, որ-
պէս զի փոփոխմամբն զմիմեանս՝
անմահաբար և մահկանացուացս
սեռ ըստ անմահիցն կտլցեն զգործ
և զիշխանութիւն : Ըստ որում և
զնահապետան մարգարէքն փոխա-
նակեցին, և զմարգարէսն գապք ա-

դաքեւոցն և աւետարանչացն, և
 զնոսա՝ հետեւողք նոցին հայրա-
 պետք իւրաքանչիւր տոհմի և ա-
 թոռոց, և վարդապետք եկեղեցւոյ-
 որք են ըստ Առաքելոյ՝ ՚ի հաստա-
 տութիւն սրբոց, ՚ի գործ պաշտա-
 ման ՚ի շինուած մարմնոյն Քրիստո-
 սի: Յորոց է և մերն հայր Լուսաւո-
 րիչն Հայաստանեայց Քրիգորիոս, և
 որք ՚ի նմանէ ըստ հոգւոյ և ըստ
 մարմնոյ ծնունդք յառաջ եկեալ
 ժառանգք և աթոռակալք, և որք
 յետ նոցա կացեալք յաշտիճան
 հայրապետութեան, հաճոյք Աս-
 տուծոյ և ընտիրք մարդկան մինչև
 ՚ի մերն նախնիք և արեանառութ և
 հարազատք սրբոյ Լուսաւորչին, ՚ի
 Քրիգորիոս՝ որ և Վահրամ՝ նախա-
 ձայնեալ, և ՚ի Բասիլիոս. որք ոչ
 ըստ մարմնոյ միայն հաղորդեալք
 նորին ազնուականութեան, այլ և
 հոգեւորապէս հետեւեալք հօրն ա-
 ռաքինութեանց. նա լսողք եկեղե-
 ցւոյ լուսաւորութեան յետնոցին
 աստուածաշունչ գրոց կտակարա-
 նաց թարգմանութեամբ, և ամե-

նայն բարեմասնութեամբ յաստու-
 ծայինն յառաջացեալք, 'ի նուա-
 ղեալս վերջնում գարու ժամանա-
 կիս՝ զկնի նոցին: Եւ զընթացս զկնի
 նոցին կենցաղական բարիոք կա-
 տարելոյ և առ Աստուած ժողովե-
 լոյ՝ զորդիացեալն ինքեանց հարա-
 զառապէս մարմնով և հոգւով, և 'ի
 գիրկս իմաստութեանոցունց սնեալ,
 և 'ի հրահանգս հանձարոյ աստուա-
 ծեղէն իմաստից յառաջին տիոցն
 կրթեալ՝ իմս Գրիգորիոս, եղբայր
 ըստ մարմնոյ, և հայր ըստ հոգւոյ,
 հաստատեցին 'ի նախնական իւ-
 րեանց տիրական աթոռ. ըստ գրե-
 ցելումն, Փոխանակ հարց քոց եղի-
 ցին որդիք քո: Ոչ յաղագս ըստ
 մարմնոյ ընտանութեան միայն, այլ
 և 'ի Հոգւոյն ընտրութենէ նախ
 ազգեցեալ. որով յոյժ հրաշափա-
 ռագոյն բանիւ և գործով քան զբա-
 ղումս յաթոռակալացն գտաւ նախ-
 նեաց: Ի մաքրութիւն հոգւոյ՝ ըստ
 հրոյ գոլով զուգամասնութեան.
 յիմաստս բանի և 'ի շարագրու-
 թիւնս առաի՝ գեղեցկապէս և ըստ

կարգի. 'ի վերծանութիւնս՝ իբր
 թէ նոյն է որք կենդանի խօսեցան
 ձայնիւ. 'ի գիտութիւնս գրոց՝ ծայ-
 րագոյնս. և 'ի խորհուրդս հանձա-
 րոյ՝ ըստ տէրուհեան խրատու բա-
 րիոք խորագիտութեամբ : Եւ
 զի յերկիւզէ մարդահաճութեան
 զանգիտեալ, մանաւանդ զի իմումս
 և ոչ օտարի ազագաւ գրուածեաց
 բանի գովութիւն յարմարի, նորին
 վասն ոչ է ընդ բովանդակն անցա-
 նել սորին գովելի գործոց, զոր 'ի
 մանկական տիոցն մինչև ցայժմ 'ի
 դէպ վարկաք. զպանդխտական կե-
 նացն 'ի դժնեայ պատահեալ ժա-
 մանակին, զհամբերութիւն իմաս-
 տասիրաբար, զփոփոխումն տեղի
 'ի տեղեղէ՝ ըստ փոփոխական կե-
 նոցս. և յայնոսիկ անփորձ պահել
 ըստ խնամոցն Աստուծոյ զիւրա-
 կանս աթու. զշինուածոցն ըստ
 իւրաքանչիւրսն տաժանման եկե-
 ղեցեաց և հանգստարանի սրբոց.
 ոչ տալով քուն աչաց և նինջ ար-
 տեանաց ըստ Դաւթայ. թէպէտ
 և ըստ մեղաց մերոց ոչ ժառան-

գեցաք զլեառն սրբութեան զոր
ստացաք. զչար իշխողաց և զան-
բարեաց՝ առ որս մերձ պատահեալ
մերասեռաց և օտարասեռից, զխոր-
հուրգս և զկամս չարեացն նհան-
լել իմաստութեամբ և ներողու-
թեամբ. և որք յանդգնեալ ժպլը-
հեցան գործով ցուցանել զչարու-
թիւն, զաստուածային վրէժխն-
դութեանն բարկութիւն հեղեալ
առ նոսա, որպէս վկայեն իրագէտք
այսոցիկ և անսողք: Զի՞նչ և որ առ-
իւր հարազատս և եղբարս բար-
եացն պատճառ և փոյթ լինելոյ՝
ասելի է. որ ըստ մեծին Զօրաբա-
բելի ժողովեաց զցրուեալս, և եղև
հայր փոխանակ հարցն. զոմանս
ըստ աշխարհի տնօրինելով, և զո-
մանս հոգևորապէս որպէս և զիմս
տնարժանութիւն. զի՛ ի վարժումն
աստուածայնոցն իմաստից ներա-
կըրթեալ՝ արժանացոյց ըստ հա-
սակին յառաջատութեան և աշտի-
ճանացն բարձրութեան: Զի՞մրդ
թողլի է առանց յիշատակի և հան-
րականն որ սովաւ և ի սմանէ բա-

ընդործութիւնն, այն որ յաշխարհակործանս ժամանակի նախախնամութեամբն Աստուծոյ, և իւրով իմաստութեամբ և Զանիւ և առտաապէս ծախիւք՝ բիւրուց և հազարաց պատճառեղև փրկութեան, և ազատութեան՝ ի ծառայութենէ։ Որ և փրկեալքն՝ ի զանազան լեզուաց և աշխարհաց՝ աղաղակեն։

Եւ արդ սա որ ի մանկութենէ մինչև յաւագոյթս ըստ հաճոյիցն Աստուծոյ քաղաքավարեալ՝ և ոչ և միով իւիք յիւրաքանչիւր հասական դրդուեալ՝ ի հակառակացն, այժմ՝ ի ծերութիւն պատուական հասեալ, և ի կրից ախտակիրս բնութեան վտանգեալ, յառաջ կոչելով զմերս անարժանութիւն՝ սախպէ առնուլ զաստուածընկալ աթոռոյ իւրոյ փոխանորդութիւն. զոր ոչ միայն այժմ, այլ և կանխադոյն ժամանակօք դնէր զայս առաջի։ Եւ պատճառ յառաջագոյն ոչ լինելոյն, ոչ յիշխանական սորայն կամաց, այլ ի միշտ հրաժարելոյն մեր յաղագս հեղգու

Թեան անձին և հեղեորացն պակասութեան . և զի չէր պարտ զԱհարոնիւ զանց առնել՝ և Եղիազարու յառաջ մատչել՝ մինչ յողջութեան էր ըստ մարմնոյ : Իսկ այժմ զի զօրացաւ քան զբնութիւն տկարութեանն կիրք , վասն այնորիկ հարկիմբընդունել զհարկեցուցիչ հրաման սորա , թէպէտ և ոչ ինչ նըլազ և մեք նովին տկարութեամբ զգածեալ եմք :

Այլ զահի հարեալ եմ և դողամ ըստ մեծի մարգարէին . զի թէ նա ի ստուերին միջնորդ եղեալ Աստուծոյ և մարգկան , զայսոսիկ կրէր և ասէր , քանի՞ ևս արդեօք որ ի ճմարտութեան՝ զարհուրելի է : Եւ անդ Մովսէս և սեղանն Աստուծոյ , և խօսակցութեան արժանաւորն . և աստ հեռացելոյ անձին ի նորին առաքինութեանցն արժանաւորութենէ : Քանզի որք մարք են առաքինութեանց սկզբունք՝ իմաստութիւն , արիութիւն , ողջախոհութիւն և արդարութիւն , վրիպեալ գտանին յիմումս իշխանա-

կանի մասին: Չի ոչ խրատեցի ըզ-
բանն որ յիս՝ իմաստութեամբ,
և ոչ զցանկութիւնն ողջախոհու-
թեամբ, և ոչ գարձեալ զայսոսիկ
խրատեցի արդարութեամբ, որպէս
զի կառք Աստուծոյ ըստ քառակեր-
պիցն յարդարեցից այսու զանձն.
այլ մանաւանդ հակառակացն բեր-
մամբ՝ անմտութեան և հեղգու-
թեան, բոջախոհութեան և անի-
րաւութեան, օտարացեալ՝ ի ճշմա-
րիտ բարւոյն՝ ընգանի չարին եղէ
ներգործութեան: Եւ զի որ յԱս-
տուած մերձենայ, մանաւանդ գե-
րագունի քահանայապետութեան
նմանութեամբ, աստուածանալ
սբարտի առաքինութեամբ, ըստ
գրեցելումն, ըստ չափոյ զօրու-
թեան յեղանակի և հոգեղէնա-
բնութեան, որպէս ետուն մեզ օրի-
նակ որք յայս գործ անտեսու-
թեան տանն Աստուծոյ կօչեցեալք
եղեն ՚ի Տեառնէ. նախ առաջին
մարգարէքն, որք ՚ի հովուաց ըն-
տրեալք՝ հովիւք կարգեցան տանն,
Խորայէլի. որք և մահու չափ յա-

զագս փրկութեան հօտից իւրեանց
 ճգնեալք՝ չարչարանօք ելին յաշ-
 խարհէս. և յետ նոցա դասք ա-
 ռաքելոցն, որ մերկացեալք յաշ-
 խարհէ և յաշխարհայնոց ըստ վկայ-
 յելոյ Տեառն եթէ 'Իուք չէք յաշ-
 խարհէ. և ըստ Պաւղոսի, եթէ ինձ
 աշխարհ 'ի խաչ ելեալ է, և ես աշ-
 խարհի. զորս և 'ի կարգ արկեալ
 զմեռելութեանն օրինակ՝ ասէր. Ի
 պահս բազում անգամ, 'ի քաղց
 և 'ի ծարաւ, 'ի սով և 'ի մերկու-
 թիւն, և որ մի ըստ միոջէքն ամե-
 նայն: Եւ զի հաշածեալք եղեն
 վասն արգարութեան՝ դրէ գար-
 ձեալ զպատճառն. Ես կապեալ
 Յիսուսի Քրիստոսի վասն ձեր հե-
 թանոտաց: Զնոյն առնել օրինա-
 գրեցին և ամենայն հովուաց որք
 յետ նոցա զանձինս իւրեանց կա-
 մեցան դնել 'ի վերայ հօտին Քրիս-
 տոսի. որպէս և եղեն իսկ նմանողք
 նոցա հայրապետք յընդհանուր
 տիեզերս, որք և շինեցին յիւրա-
 քանչիւր տեղիս և ժամանակս զի-
 մանալի շինուած հաւատոյ 'ի վե-

րայ հիման առաքելոց և մարդա-
րէից, ոչ 'ի փայտից և 'ի խոտոյ և
յեղեգանց, ըստ հերձուածողաց և
մարմնասիրաց բանից և գործոց,
այլ ուղղափառութեան իմաստիւք,
և զանազան առաքինութեան գոր-
ծովք, որ համեմատի յոսկի և
յարծաթ և յականս պատուա-
կանս. որովք ոչ միայն զինքեանց
զարդարեցին զպատկերի վայելչու-
թիւն՝ 'ի նմանութիւն սկզբնա-
տպին, այլ և բազմաց որք առաքի-
նութեան նոցա եղեն հետևողք:

Իսկ ես անհամեմատս յամենայ-
նի բազմամասն սոցին առաքինու-
թեանց օրինակաց, զիմորդ ձեռնար-
կեցից տաժանելի հոգւով և տկար
մարմնով 'ի վեր քան զգորու-
թիւն անձին և զարժանաւորու-
թիւն 'ի գործ և 'ի պաշտօն: Ո՞ր
պէս համարձակեցայց 'ի սպասաւո-
րութիւն այսր հովուութեան, ուր
հովիւն քաջ զանձն իւր եգ 'ի վե-
րայ ոչխարաց, և նմանողք նորա,
և ես և ոչ զանձն իմ արածեցի օրի-
նօք Աստուծոյ ըստ ամբաստանե-

լոյ հովուացն Իսրայէլի մարգարէ-
 իւն , որ կայ առաջի ոչ միայն ընդ
 անձին, այլ և ընդ հօտիցն տալ պա-
 տասխանի: Չիմրդ և 'ի բժշկա-
 կանն ժպրհեցայց աածումն մար-
 մնոյ եկեղեցւոյ, ըստ Շամրտացւոյն
 օրինակի, անբժըշկելի ունեւով
 զանձն 'ի զանազան ախտից անյայ-
 տիցն և յայտնի եղելոց , որով
 և առ իս ասացեալքն ընդգլմա-
 բանին , Բժիշկ, բժշկեա զանձն քո:
 Չիմրդ և քաւիչ այլոց անուա-
 նեցայց՝ կարօտս քաւութեան բա-
 զում իմոց սխալանաց, և կամ վար-
 դապետ՝ որ ոչ գործով արգարա-
 ցուցի զբան վարդապետութեանն:
 Ո՛րպէս դաստիարակ կամ գայեակ
 ըստ Պաւղոսի տղայացելոց՝ ի Քրիս-
 տոս , որ ոչ նախ դաստիարակե-
 ցի զոգիս գաւազանաւ խրատուց, և
 ոչ արբուցի ամա կաթն և մեղր 'ի
 ստենէ պատուիրանացն Աստու-
 ծոյ: Չիմրդ լոյս անուանեցայց աչ-
 խարհի, և կամ աղ, խաւարաւ
 տգիտութեան մեղաց մթացեալս,
 և յազադս անհամութեան անպի-

տանացեալս երկրի և աղբոյ, արգարոց և մեղաւորաց, և արտաքս 'ի բարւոյն ընկեցեալս 'ի կոխումն նոցին: Ո՛րպէս հարց սրբոց պետ վերակոչիմ՝ որ և ոչ աշակերտութեանց փոքունց 'ի նոցանէ արժանաւորիմ: Զիմորդ գլուխ եկեղեցւոյ՝ յետ գըլխոյն, որոց և գարշապար չլինելոյ ըստ ուղիղ գաւման՝ ունիմ արժանաւորութիւն: Ո՛րպէս մշակ և տնկագործ իմանալի այգւոյ և [թըզենւոյ]՝ ըստ տէրունեան առակին, որ ոչ նախ զիմա բանաւոր երկիր մշակեցի և 'ի պտղաբերութիւն հասուցի: Զիմորդ կոյր գոլով՝ զառաջնորդականն յանձն առից իր և կոչումն, անձին և առաջնորդեւոցն խորխորատի լինել պատճառ. կամ ո՞րպէս կերակրիչ քաղցեւոց և մատուռակ ծարաւեւոց իմաստութեան հացիւն և կենարար բաժակաւն՝ սովեալս առ ծուլութեան, և պատքեալս յերկաքանչիւրոցն լրմանեաւր զի սրինակքն ճշմարտութեան 'ի վերնատունն նախ արբին, և ա-

պա արբուցին տիեզերաց։ Զի՛մրդ
 միջնորդ Աստուծոյ և մարդկան՝
 ոչուենելով համարձակութիւն կալ
 առաջի և մաղթել ըստ Մովսէ-
 սի՝ անցանել բարկութեան ՚ի ժո-
 ղովորենէն, ուր և ես յաղագս պէս
 պէս օրինազանց լինելոյ՝ զարհու-
 րիմ ՚ի ցասմանէ պատուհասից։
 Կամ ո՞րծրէս դատաւոր մեղուցելոց
 լինիցիմ՝ ինքնագատս յանխաբդա-
 տաւորէ խղճի մտաց որ յիս։ Զի-
 ՛մրդ դէտ ըստ մարգարէին լինել
 յանդգնիցի ական զաչացու, որ ոչ
 միայն ՚ի բացուստ ոչ նկատելով
 զթշնամին՝ ազդեմ պահպանելոցն,
 այլ և անձին իմում ձգեմ յօժա-
 րութեամբ զտէգս և զնետս նորա՝
 կամաւ գտիտացետլս։ Կամ ո՞րպէս
 հազարապետ խորհրդոցն Աստու-
 ծոյ, որ և ոչ ռամիկ յաստուծա-
 յինսն լինել արժանաւորիմ։ Թո-
 ղից ասել զէս բազմապատիկ ա-
 նուանս միումսյս աշտիճանի կոչե-
 ցեալ ըստ գործոյն, որ և ոչ մի ՚ի
 սոցանէ իմումս համեմատի թշուա-
 ռութեան՝ տիրապէս դատմամբ։

Եւ այս յառաջին աշտիճանացեալ
առելոց փորձ է. քանզի ոչ սպա-
սաւորեցի իւղոյն սրբութեան՝ ա-
նուշահոտ վարուք՝ ի սրբութեանն.
Եւ ոչ մատուցի զանձն պատարագ
կենդանի, սուրբ, հաճոյ Աստու-
ծոյ՝ ըստ խրատու Աւագելոյն,
քահանայութեամբն անպատարա-
գելի ոչխարին պատարագելոյ. Եւ
ոչ ՚ի տեսչութեանն սակաւուն հօ-
տի՝ արքուցի զջուրն հանգստեան,
կամ արածեցի ՚ի վայրի դաւարւոջ
իմաստութեամբ:

Եւ զի այսոքիկ այսպէս իսկա-
պէս խոստովանեալ զանձնէ, Եւ
ոչ առ խոնարհութեան, անգի-
տանամ յերկաքանչիւրոցն ընտը-
րութենէ. զի թէ զոր պահանջէ
յինէն հայրս հոգւոց Եւ գուք ընդ
նմին գործօնեայք բարեաց՝ յանձն
առից, զարհուրիմ երկիւղիւ նա-
յեցեալ յիմս տկարութիւն, Եւ ՚ի
մեծի այսր աշտիճանի բարձրու-
թիւն Եւ ծանրութիւն. մանաւանդ
՚ի չար Եւ յանմասն բարեաց ժա-
մանակիս, որք ոչ միայն յար-

աքնոց, որք հակառակ են հաւա-
 տոյ՝ նեղեալ ապգնապիմք ըստ մար-
 մնոյ, և աղաւաղին կարգք եկեղե-
 ցւոյ, այլ և անուամբ քրիստոնէ-
 ից, նա և յորոց կցորդ է կարգի մե-
 րոյ և ձեոյ, որք յազադս փառա-
 մոլախտի հակառակ գտեալք Աս-
 տուծոյ և աստուածայնոյ աթո-
 ռոյս՝ ի սկզբանէ հայրապետու-
 թեան տեառնս մերոյ մինչև ցայժմ,
 որպէս ծանօթ է ամենեցուն, և
 զազատեալս ի Քրիստոս զեկեղեցի
 սուրբ՝ ընդ հարկաւ արարին անօ-
 լինաց կամաւ, և ոչ ի հարկէ-
 որոց տալոց են զվրէժ հատուցման
 այրմամբ դեհենոյն առաւել քան
 զայլոց մեղանաց: Թողում ասել
 զմեծն պատճառ, զի ամենայն ոք
 ընդձանապարհ կամացիւրոց գնայ,
 և ոչ ընդ աստուածայինն. և եթէ
 ոք յորոց հարկ ի վերայ է և յան-
 դիմանէ զանխրատան, և սաստէ
 ըստ առաքելական հրամանին, ոչ
 միայն զի ոչ գառնան ի չարեաց ի
 բարիս որպէս օրէն է աստուածա-
 պաշտից, այլ և ընդդիմաբանեալ

հակառակին, և թշնամի կատա-
րեալ և գաւաճանօղ յանդիման-
չացն լինին: Եւ եթէ լռէ յաղա-
գըս այնպիսեաց երկիւղից և ոչ
խօսի զաւտուածային բանն, ըսէ
զասացեալն. Ծառայ չար և վատ,
պարտ էր արկտնել զարծաթն իմ
'ի սեղանաւորս. և սեղանաւորքն
ոչ 'ի միում աշխարհի բնակեն, որ-
պէս այլոց ազգաց, զի գիւրին էր
շրջել առ նոսա առաջնորդացն և
սերմանել զբանն. այլ ըստ մեղաց
մերոց ցրուեալ են ազգք մեր և ժո-
ղովուրդք ընդ ոլորտս օրեզերաց
'ի մէջ օտարասեռ ազանց: Նաև
աթոռս սօւրբ գրդուեալ 'ի հա-
տատութենէ, 'ի զանազան և յան-
պաաշաճ վայրստարբերի ընդ հար-
կաւ և երկիւղիւ այլասեռից, և ան-
օգնական և աննուէր 'ի մերասե-
րաց. որում ոչ է կտր համարձակ
շրջել և ուսուցանել, այլ թաքնա-
բար լինել որպէս վնասապարտս:

Իսկ եթէ յայսցանէ և որ նման
սոցին զանգիտեալ ընդդիմանամք
կոշողիդ հրամանի, երկնչեմ գար,

ձեալ յանհնազանդութեանն դա-
 տաստանէ, ըստ գրեցելոյն, Որդի
 անհնազանդ 'ի կորուստ եղիցի: Եւ
 այսոցիկ տարակուսանաց ելք ոչ
 այլուսաեք, բայց եթէ յաստուա-
 ծահաճոյ աղօթից ձերոց. զի թէ
 ուր երկու կամ երեք ժողովին՝ 'ի
 մէջ նոցա է Քրիստոս, ըստ ան-
 սուտ հրամանին, քանի՞ ևս ար-
 դեօք հաւատալի է լինել 'ի մէջ այս-
 քանեաց սրբազանից հարց՝ բոլո-
 րիցն Աստուած, ժողովելոց յա-
 նուն նորա յաղագս հոգեորակա-
 նքս խնդրոյ: Այլ և որ ընդ ամե-
 նայն տեղիս է, և մերձ առ ամենե-
 սեան որ կարդան առ նա ճշմար-
 տութեամբ, յորմէ հայցել պաղա-
 տիմ 'ի բոլոր սրտէ ջերմագունիւ
 արտասուօք՝ պիտոյդ եկեղեցւոյ,
 և որ ընդ քե յօդեալ քահանայա-
 պետից և վարդապետաց և դասուց
 քահանայից և կրօնաւորաց, յա-
 ղագս բազմագիմի կարօտացելոյս
 անձին՝ ձերումդ աղօթից օգնակա-
 նութեան:

Եւ կերպարանք աղօթեցն զոր

Հայցեմն նախ և առաջին այս է. զի
 ըստ տուեցելոյն ձեզ 'ի վերուտո՝
 արձակել յինքնակապ կապարանէ
 ախտից և մեղաց՝ խնդրիցէք զիս,
 յայնմանէ՝ որ անդամալուծին և
 պոռնկին աստուածաբար հրամա-
 յեաց իւրաքանչիւրոցն, թէ Թո-
 ղեալ լիցին քեզ մեզք քո: Որպէս
 զի զոր միանգամ 'ի ծննդենէ ա-
 լազանին մինչև ցայսօր մեղուցեալ
 եմ՝ անմեղին բնութեան, երից և
 մի Աստուածութեանն՝ երկբ ի-
 մովք միութեամբ հոգւով և մար-
 մնով և մաօք, 'ի խորհուրդս և 'ի
 բանս և 'ի գործս, թողութիւն շնոր-
 հեսցէ ամենառատ բարերարու-
 թեամբն իւրով: Բժշկեսցէ ընդ
 հոգւոյս խոցուածոց և զմարմինս
 յիւրական տկարութեանց կրից:
 Եւ զօրհնութիւն ձեր ասառա-
 ծային օր հանդերձեալ է իջանել
 'ի վերայ մեղաժորիս, լինել որպէս
 հուր մաքրիչ տղմոյ յանցանաց ան-
 ձին իմոյ, ըստ իջման Հոգւոյն 'ի
 դասս առաքելոցն, սրբել յեղեղոց
 սխալանացն զներքին և զարտաքին

զգայարանս և զանդամս, և զբոլոր
շարժմունս հոգւոյ և մարմնոյ, և
առնել զիս նոր փոխանակ հնոյ, և
պահել նովին նորոգութեամբ յա-
պագային հնացուցիչ կրից, մինչև 'ի
կէս կոչման իմոյ 'ի Քրիստոս:

Երկրորդ յետ այսորիկ ըստ կար-
գի, և առաջին ըստ զօրութեան,
զայսօսիկ 'ի Տեառնէ ձեզ վասն
իմ խնդրել. զի թէ ողորմութեամբ
իւրով յայսօսիկ տնօրինեաց զիս
լինել և ոչ ներողութեամբ, աացէ
զօրութիւն տկարութեան իմոյ, և
զերկիւղ իւր սուրբ 'ի դաստիարա-
կութիւն անձին իմոյ. որպէս զի
զառաջիկայ գործ անտեսութեան
կաթողիկէ ընդհանրական եկեղե-
ցւոյ և զհովուութիւն բանաւոր հօ-
տից Քրիստոսի, և զառաջնորդու-
թեանն օրինակ առաջնորդելոցն
առ Աստուած, ուղիւ և անմոլար
ըստաստուածային պատուիրանա-
յրն և առեցելոց բարեաց օրինա-
կացն կատարեցից: Մի և մի իւրիք՝
որքան է զօրութիւն, խոստորեւախ-
տաբար 'ի հակառակն կոյս, և կամ

նուազեցուցանել հեղգութեամբ 'ի
 լաւագունացն. մի բանիւ և մի գոր-
 ծով և մի յօժարութեամբ խոր-
 հըրդոց. այլ ուղիղ համառօտեւ
 զբան հաւատոյ ճշմարտութեան,
 և յարգարեւ զգործս արդարու-
 թեամբ և սրբութեամբ, և ամե-
 նայն մասամբք բարեւաւութեան
 ըստ օրինացն Աստուծոյ, լինելով
 ինձ յայսմ տեսչութեան հոգեւո-
 րական գործոյ՝ մի դայթակղու-
 թիւն տկարաց, կամ 'ի հայհոյու-
 թեան պատճառս կարգի և հտւա-
 ւոյ. այլ օրինակ բարեաց տեսու-
 ղաց՝ բանիւ և գործով, և 'ի փառս
 փառաւորեալ անուանն Աստու-
 ծոյ: Լոյս լինել անգիտութեամբ
 խաւարելոց, և աղ մորմոքիչ յան-
 դիմանող բանիւ 'ի մեղս զառաժե-
 լոց. ըստ աղաւնոյ՝ միամիտ 'ի սէր
 պատուիրանացն Քրիստոսի, և ըստ
 օձի՝ բարիոք խորագիտութեամբ
 ընդգէմ չար խորամանկութեանց
 սատանայի և նովաւ զօրացելոցն:
 Որսալ հնարաւոր իմաստութեամբ
 առաքելական ուսկանաւն զմար-

գիկ 'ի կեանս, և հանել 'ի ծովէ աշխարհէ 'ի ցամաք, յախտից՝ յերկիրն արգարոց. ժողովել զբարիսն յըշտեմարանս արգարութեան : Յորում արժանի լիցուք մէք հանգերձ ձեօք ասել առ Աստուած, Ահաւասիկ ես և մանկունք իմ զոր ետուր ցիս. և 'ի Տեառնէ լսել Մառայ բարի և հաւատարիմ, եկ մուտ յուրախութիւն աստուծոյ : Որոց լիցի ամենեցուն մեզ հասանել հովուաց և հօտից երկնային բարեացն, 'ի ժառանգութիւն արքայութեանն՝ որ 'ի Քրիստոս Յիսուս ամէն :

Իարձեալ աղաչեմ, զոր մանաւանդ խնդրելին է, որպէս զի և յազագս հանրական եկեղեցւոյ և ազգի Հայաստանեաց՝ ջերմեռանգն սրբաիւ աղօթս առ բոլորիցն Աստուած մատուցանել. և զհարսն մեր զառաջինսն՝ զԼուսաւորիչն Քրիստոս հանդերձ որդւովք իւրովք սրբովք՝ որք 'ի վերայ օրինացն Աստուծոյ յապառում թագաւորացն Հայոց և 'ի վայրենաբարոյ իշ-

խանայն տաժանելի կրիւք ելին
 յաշխահէ, բարեխօս կալցուք առ
 Աստուած, մանաւանդ թէ զԱս-
 տուած առնոսա զինախնոքա թռ-
 ղութիւն շնորհեսցեն արդարապէս
 անիծիցն՝ զոր հեղին 'ի վերայ որ-
 դոց ժողովրդեան իւրեանց, ո-
 րով և աններելի եղև բարկու-
 թիւնն Աստուծոյ այսքան երկար
 ժամանակաւ. բառնալով զթագա-
 ւորութիւն և զիշխանութիւն, և
 մտանելով 'ի սուր և 'ի գերութիւն,
 և ցրուելով ըստ հրէական տոհմին
 'ի ստրկութիւն և 'ի ծառայու-
 թիւն ամենայն ազգաց: Եւ յոր-
 ժամ հաշտեսցին նոքա, ապա
 դարձցին և պաղատեսցեն առ Աս-
 տուած մեր, բառնալ զցոսումն պա-
 տուհասի յանցանաց, զոր մարգա-
 րէացան գալ 'ի վերայ մեր: Հաւա-
 ծել զյարուցեալսն 'ի վերայ և փր-
 կել զմեզ 'ի բերանոյ առիւծուց,
 ազատել զգերեալսն 'ի տանէ կա-
 պանաց որք նստին 'ի խաւարի, և
 դարձուցանել զամենեւեմն յաշ-
 խարհն հայրենի որպէս 'ի ձեռն

Զօրաբարեւի զորդիսն Իսրայէլի .
 յարուցանել թագաւոր արդար և
 իշխանս յիրաւունս Աստուծոյ հաջ-
 տանալս : Զի որպէս 'ի խստացն
 և յապստամբացն զբարկութեանն
 բաժակ արբաք 'ի ձեռանէ Տեառն,
 նոյնպէս 'ի ձեռն հնազանդելոցն
 օրինացն Աստուծոյ՝ զքաղցրու-
 թեան բաժակն և զողորմութեան
 արբցութիւն : Որովք 'ի մի բերան փա-
 ռաւոր արասցուք զամենասուրբ
 զերրորդութիւնն, զՀայր և զՈրդի
 և զսուրբ Հոգին . այժմ և միշտ և
 յաւիտեանս . Ամէն :

ՆՈՐԻՆ

ՆԵՐՍԵՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

ԹՈՒՂԹ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ

Առ համօրէն հայասէտ ազինս, որոց
սէպւեալիս հաւաքացաւ նմա 'ի
Տէառնէ:

ՆԵՐՍԵՍ ծառայ Քրիստոսի,
և ողորմութեամբն որին կաթուղի-
կոս Հայոց, ընդհանուր հաւատա-
ցելոց Աստուծոյ՝ Հայկականացդ
սեռից, որք յարեւելս՝ 'ի սեպհա-
կանաշխարհդ Հայաստանեայց բնա-
կեալք, և որք յարեւմտեան կողման-
սըդ սահեալք նշգեհութեամբ, և
որք 'ի մեջերկրեայս 'ի մեջ այլալե-
զու ազանց տարբերեալք, և որք
յիւրաքանչիւր եզերս աշխարհաց՝
լսաւ մեզաց մերոց ցրուեալք, 'ի քա-

զաքս և 'ի գղեակս, 'ի գեւղս և յա-
 փարակս. որոց այդոցիկ ամենե-
 ցուն՝ քահանայապետաց և քահա-
 նայից, վանականաց և քաղաքայ-
 նոց, իշխանաց և իշխեցելոց, զե-
 նուորաց դասուց, ձիավարժից և
 հետեակաց, գաւառապետաց և
 գործակալաց, տանուտերաց և եր-
 կրագործաց, վաճառականաց և ա-
 բուհատագիտաց, և որոց միանգամ
 'ի զանազան ճտնապարհս ընթա-
 նան կենցաղոյս, ըստ ընտրութեան
 կամաց և յօժարութեան՝ արանց
 և կանանց, մանկանց և երիտասար-
 դաց, կատարելոց և ծերոց, որք
 ըստ օրինաց աշխարհի քաղաքավա-
 րեալք, և որք գերաշխարհիկ են
 վարուք, ողջոյն սիրոյ և խաղաղու-
 թեան հասցէ յաստուածընկալ և
 փրկական սրբոյնչանէս, 'ի հրեղէն
 լեզուաց Հոգւոյն ընդունողաց ա-
 ռաքելական նշխարացս, և 'ի սուրբ
 Լուսաւորչին մերոյ աջէս և յա-
 թոռոյս:

Որոց առաջի պաղատիմք յաղա-
 փնս որ առ Աստուած, յաղաքս

ողւոց ձերոց փրկութեան, բանալ
զականջս մտաց ձերոց՝ յունկըն-
գրութիւն աստուածայնոց բանիցս
այսոցիկ, զոր հանդերձեալեմք 'ի
պատուիրանաց Աստուծոյ դնելա-
ռաջի ձեր: Որպէս զի առաջնոր-
գեալք մեզք 'ի շաւիղս արդարու-
թեան, արժանի եղիցի իւրաքան-
չիւր ոք 'ի ձէնջ՝ միոյ օթեանաց տան
Հօրն երկնաւորի լինել ժառանգա-
ւոր: Հայցեմ և ես յամենեցունց ա-
զօթս առնել և վասն մեր, բարւոք
տալ Աստուծոյ զհամար անտեսու-
թեանն որ վասն ձեր, յորժամ կո-
չեալ պահանջիցէ 'ի մէնջ:

Գիտութիւն լիցի ամենեցուն
ձեզ, զի հայրն մեր հոգևոր և եղ-
բայրն ըստ մարմնոյ, սրբազան կա-
թօլիկոսն Գրիգորիոս՝ աթոռա-
կալն և արեանառուն մեծի Լուսա-
ւորչին Հայաստանեայց, և համա-
նման նմին մաքրութեամբ անձին
և իմաստութեամբ, այն՝ որ բար-
ւոք հովուեաց երկայն ժամանա-
կաւ զհօռդ բանաւոր, զոր ետ ցնա
Քրիստոս ըստ Պետրոսի՝ Թէ, Արա-

ծեա զոչխարս իմ. որոյ հասեալ
 'ի կատարումն հասակի ըստ նահա-
 պեաացն կարգի, նախ քան զվախ-
 ճանն ազգումն եղեալ նմա 'ի Հոգ-
 ւոյն, կոչեաց զեպիսկոպոսունս և
 զվարդապետս և զհարս Սրբոյ Լե-
 րինն, և զորս 'ի յայլ կողմանց: Եւ
 թէպէտ և մեք 'ի բազում անգամ
 կոչմանէ նորին յայսոսիկ՝ հրա-
 ժարէաք յառաջին ժամանակսն,
 անարժան զանձն վարկանելով, սա-
 կայն յայժմուս ակամայ բռնա-
 զքօսելով զմեզ՝ ինքն և ժողովք ե-
 պիսկոպոսացն, ձեռնադրեաց զմե-
 ըրս անարժանութիւն յաթոռ կա-
 թօղիկոսութեան ազգի Հայկայ
 և տան Թորգոմայ:

Եւ իբրեւ կատարեաց զգործ հրա-
 մանին՝ որ ազգեցաւ նմա 'ի վե-
 րուստ, յետ երից ամսոց փոխեցաւ
 իբր կոչմամբ առ Քրիստոս, գա-
 սաւորելով ընդ հարսն՝ հայրապե-
 տըն. ընդ առաքեալսն՝ երկոտա-
 սանից լրումն. ընդ հալածեալսն
 վասն արդարութեան՝ համբերօղն
 'ի հալածանս, և 'ի զանազան փոր-

ձուլթիւնս 'ի հակառակացն ճշմարտութեան. ընդ փառաւորեալսն՝ պատուեալն յԱստուծոյ և 'ի մարդկանէ 'ի կեանս: Որոյ և մահն պատուական եղև առաջի Տեառն ըստ գերագունից սրբոցն, զորոց ասէ մարգարէն: Ինքն նաւու հաւատոյ ընդ ծով աշխարհիս՝ հոգմով Հոգւոյն ուղղակի նաւապետեալ ճշմարտութեամբ և առաքինութեամբ, եհասանմլնաս յանբոյթ և յառանց ալեաց նաւահանգիստն. և զմեզ եթող 'ի տաժանելի և յաղթաւոր կեանս, 'ի մեջ օձից և կարճաց, և զանազան խաժանօղ գազանաց՝ երևելեաց և աներևութից. և ոչ այս միայն, այլ և ծանրութեան բեռանց 'ի ներքոյ՝ հոգևորաց և մարմնաւորաց: Յորոց կրից թեթևացեալ ինքն թռեաւ յիմանալեացն կայանս. մերումս տկար և անզօր յանձն արարեալ բառնալ թիկանց՝ զծանրութիւն հոգոց ամենայն եկեղեցեաց:

Եւ իմ յայսոսիկ եղեալ՝ զարհուրիմ սարսեալ, զահ և զերկիւղ

գատատառանին Աստուծոյ զմտաւ
ածելով, որ վասն հովուաց և ա-
ռաջնորդաց 'ի հին և 'ինոր կտա-
կարանս ասացեալ մինչ զի ոչ տալ
քուն աչաց կամ նինջ արտեանաց,
յերկիւղէ այսոցիկ չարչարեալ ո-
գւոյ իմոյ : Քանզի 'ի բազումս և 'ի
զանազանս անուանին անուանս և
իրս մի գործ տեսչութեանս ոգ-
ւոց, որ կոչի կաթուղիկոսութիւն
և հայրապետութիւն, եպիսկոպո-
սութիւն և քահանայութիւն, և մի
քան զմի առաւելեալ և նուազեալ:
Քանզի որ մեծն է 'ի սոսա, ծան-
րագունի բեռանց է 'ի ներքոյ,
որպէս պարունակող զամենայն :
Սակայն ըստ գործոյն՝ օրինագրու-
թիւնքն մի և նոյն են իւրաքան-
չիւրոցն, քահանայութեանն և քա-
հանայապետութեանն : Քանզի
վերակոչին ծնող, գայեակ, վար-
դապետ, բժիշկ, գէտ, հովիւ, ա-
ռաջնորդ, միջնորդ, գատաւոր, և
այլ ևս յոլովագոյն անուանս, որովք
խորհուրդք աստուածապաշտու-
թեանն կատարի, և օրէնք եկեղե-
ցւոյ Քրիստոսի ամբողջ մնան :

Եւ արդ զիմորդ օտար եղելոց 'ի մօրէ՝ կարիցէ լինել ոք ծնող կամ գայեակ ըստ Պաւղոսի, զի ասէ, Որդեակք իմ, զորս երկնեմ վերջաւորն՝ մինչե նկարեացի Քրիստոս 'ի ձեզ. և դարձեալ, Որպէս գայեակ մի որ սնուցանիցէ մանկունս, այնպէս գթայաք 'ի ձեզ: Զի ծընեալքն բնութեամբ սիրեն զծնող սըն. և սնեալքն զգայեակսն: Իսկ առ որս փոխանակ սիրոյ՝ առեւլութիւն և օտարութիւն, զինչ յոյս Գոյ և ծնանելոյ զայնպիսիսն վերջաւորն աստուածեղէն բանիւն յապաշխարութիւն, կամ սնուցանելոյ հոյրօրէն՝ ուսմամբ և երկեղիւ Տեառն զնոսա:

Ո՛րպէս հնար է լինել վարդապետ և ուսուցիչ և քարոզ: Եւանել՝ ըստ հրամանին Աստուծոյ՝ 'ի վերայ բարձու լերին Սիոնի, որ է եկեղեցի սուրբ, և բարձրացուցանել զբարբառ աւետարանին և ոչ երկնչել. կամ ըստ Պաւղոսի որ առ Տիմոթէոս՝ քարոզէլ զբանն 'ի ժամու և 'ի տարաժամու, յան

գիմանել, սաստել և մխիթարել, ուր աշտկերտեալքն ցրուեալք են և ոչ ժողովեալք 'ի վարժարանի. և ոչ սիրողք վարժից ճշմարիտ իմաւ տուծեանն, այլ ստուծեան և նա նրուծեանն. և առ չարուծիւնն կատարեալք, և 'ի բարեաց տղայացեալք:

Ախարդ բժշկական գործոյն կարեմք լինել նմանօղ՝ առ հիւանդացեալ ոգիսն 'ի խայթմանէ կամակոր վիշապին, 'ի բնաւորականաց կամ յանբնականացն ախտից բժըշկել ջանալով, ուր ախտացեալքն ոչ միայն ոչ են 'ի խնդիր առողջարար արուեստի հսգևոր բժշկաց, այլ և գժկամակ լինին յարբումն դեղոցն օգտակարուծեան, եթէ ոք մատուցանէնոցա յանդիմանութիւն, կամ խրատ, ըստ ստամոքսացաւացն նմանուծեան, որոց դառն մազձիւք ապականեալք իցեն: Եւ ոչ այս միայն, այլ և ընդգիմաբանեն ևս նոցին, թէ Բժիշկ, նախ զանձնքո բժշկեա յայդպիսի ցաւոց, և ապա առ իս մատիցես յանդիմանօղ քորանիւ:

Կամ զիսորդ այնքան հեռացելոց
'ի մէնջ տեղեալ և սիրով հնար է
լինել գէտ, ըստ հրամանին Աս-
տուծոյ՝ որ առ Եզեկիէլ, եթէ
Որդի մարդոյ, գէտ կացուցի զքեզ
տանդ Իսրայէլի, զի եթէ ոչ աղա-
ղակաւ ազդ արասցես նոցա զգա-
րանակալութիւն և զասպատակ
թշնամւոյն, և նոքա սպանցին կամ
գերեսցին, զարիւն նոցա ի ձեռաց
քոց խնդրեցից: Մի միայն ունիմք
միսիթարութիւն յայսոսիկ զմիւս
բանն, զոր ասէ Աստուած առ սոյն
մարգարէ, զի թէ զձայն բարբա-
ռոյ քո լուիցեն՝ անզգոյշ եղեալ
կորիցեն, գու զանձն քո ապրե-
ցուցեր, ասէ, և արեան իւրեանց
ինքեանք լինին պարտականք:

Զիսորդ հնար է մեզ և զհովուութեանն օրէն լնուլ, 'ի վայրի դա-
լարւոյ աստուածային օրինացն
հանգուցանել, և կենդանարար
ջրով Հոգւոյն իմաստութեամբ սը-
նուցանել, զգայլսն հալածել, և
զվիրաւորսն բժշկել, 'ի բացեայ լի-
նելով հովուին և հօտից՝ յոյժ հե-
ռաւորութեամբ 'ի միմեանց:

Զիւմրդ կարելի է մեզ լինել առաջնորդ այնպիսեաց, որք ոչ զկնի հետոց առաջնորդին յօժարին ընդ արքունականն ընթանալ ճանապարհ, որ տանի յերկինս, այլ ընդ լայն և արձակ պողոտայն, որ հասուցանէ յառակս դժոխոց:

Ա՛րպէս կարասցուք լինել միջնորդ 'ի մէջ Աստուծոյ և մարդկան՝ այնոցիկ, որք ոչ կամիցին պահել զգաշինս ուխտին, զոր եզին ընդ Աստուծոյ մկրտութեամբն, հրաժարել 'ի սատանայէ, և յամենայն գործոց նորա, և 'ի պատրանաց նորա. այլ ուխտազանց եղեալ ուխտին, զոր եզին Հոգւոյն սրբոյ յաւուրն փրկութեան, զկնի չարին ընթանան յօժարական կամօք բանիւք և գործովք:

Զիւմրդ կարիցեմք և զքահանայապետական դատաւորութիւնն 'ի գործ արկանել առ ազգ այնպիսի, որք ոչ միայն գատաստանի Աստուածային օրինացն ոչ 'ի ներքոյ անկեալ հնազանգին, այլ և դատաւորաց եկեղեցւոյ նստին գատա-

ւորք անիրաւութեան, և ինքեանք
գերանալից աչօք եղեալք՝ դատին
միշտ չարաչար բամբասանօք և ան-
գուռն բերանով զշիղս յանցանաց
վարուցնոցա :

Յւ արդ վասն զի այսոքիկ այս-
պէս, զարհուրիմ և դողամ յեր-
կեղէ գատաստանանց Սատուծոյ .
մի գուցէ այս գործ տնտեսութեան՝
յանձն եղեալինձ Սատուծոյ, փո-
խանակ փառաց՝ անարգութեան
լիցի պատճառ, և փոխանակ ան-
թառամպսակացն՝ ըստ խոստմանն՝
ամօթ երեսաց : Յւ փոխանակ լսե-
լոյ, թէ ծառայ բարի և հաւատա-
րիմ, որպէս և ծառայքն որ յար-
գեցին զառեալ տաղանդսն և շա-
հաբերք եղեն տեառնն, զահագինն
լսել և զսարսափելին հրաման՝ ընդ
ոչ շահեցելոյ ծառային, թէ Մա-
ռայ չար և վատ, պարտ էր քեզ
զարծաթ բանի իմոյ արկանել՝ ի
սեղանաւորս, որ են ոգիք մարգ-
կան, և ես եկեալ՝ տոկոսեօք պա-
հանջէի զիմն . այս ինքն՝ ընդ բա-
նին որ ի քէն լսէին, և զգործոցն

կատարումն'ի լսողացն : Եւ զի դու
ոչ ետուր քոց ծառայակցացն զկե-
րակութն հոգւոց , յորժամ ժա-
մանակ էր լսելոյ , վասն այդորիկ
ասեմ . առէք 'ի դմանէ զարծաթ
չնորհաց իմոց , և տուք այնմ որ կա-
տարելապէս աճնցոյց զբան իմ , ըստ
կատարեալ թուոյ տասն քահքա-
րացն . և զծառայդ՝ անպիտան ե-
ղեալ 'ի գործ պաշտաման իմոյ ,
յորում եզի՝ հանէք 'ի խաւարն
արատքին :

Եւ թէ զի՞նչ արարից զի ապրեա-
լի տնձն իմ յահագնալուր սպառ-
նալեաց աստի , տարակուսելի է
ինձ : Քանզի շրջել առ ամենեւեան
ընդ ամենայն կողմանս աշխար-
հի , և քարոզել զբանն Աստուծոյ՝
ըստնմանութեան առաքելոցն սըր-
բոց , անկարելի է՝ յազագս ժամա-
նակիս չարութեան և բազմիշխա-
նութեան : Եւ քաղաք թագաւո-
րական և բազմաժողով ոչ գոյ ազգի
մերում , որպէս զի անդանօր նստե-
լով յաթոռ հայրապետութեան
և վարդապետութեան , ուսուցա-

նէաքժողովրդեան մերոյ զաստուա-
 ծային պատուիրանս, ըստ առա-
 ջին հայրապետացն և վարդապե-
 տացն: Այլ եմք իբրև զայժեամն
 յորսորդաց և՛ ի շանց փախուցեալք,
 ի քարանձաւս յայս բնակելով-
 յորում և ոչ մարմնական հարկա-
 ւոր պիտոյիւք շատացեալք ի գե-
 ղից կամ յագարակաց, յորոց ու-
 նիմք և ոչ մի. նա և ոչ անդաստան
 հողոյ, զի վաստակօք և աշխատու-
 թեամբ զպէտս մեր ընուաք. և ոչ
 օգնութիւն ուստեք՝ որպէս արժան
 էր՝ ի թագաւորաց և յիշխանաց ի
 Քրիստոս հաւատացելոց: Այլ
 միայն ի տեառնէ Աստուծոյ՝ ըստ
 մարգարէին խրատու, զի ասէ.
 Ընկեա ի Տէր զհոգս քո, և նա
 կերակրէ զքեզ: Եւ գարձեալ.
 Ո՛ր յուսացաւ ի Տէր և յամօթ եղև:
 Եւ զի այսպիսի այսպէս, և սպառ-
 նալիք դատաստանին աններելիք ի
 վերայ պղերդացն հովուաց և հեղ-
 ցացելոց, որք ոչ արածեն զքանա-
 ւոր հօտս Քրիստոսի յաստուածե-
 ղէն նորա վարդապետութիւնս, և

ոչ արքուցանեն զժողովն կենդանի
 իմաստաւթեանն Աստուծոյ. և զի
 իմս տարտամուծեան անկաւ այս
 վիճակ հոգևոր տնտեսութեան,
 յորում ոչ է արթնութիւն ոգւոյ,
 և ոչ զօրութիւն մարմնոյ, և ոչ պա-
 տահումն բարւոյ ժամանակի՝ ըստ
 վերագրելոցդ, վասն որոյ անգի-
 տանամ եթէ զինչ գործեցից։
 Թողուլ լքանել զհօտս հովուապե-
 տին՝ ի խնամոց հովութեան, և ըզ-
 դառնան ի գայլոցն անասնելով
 յափշտակեալս՝ և անտես առնել,
 տնհաւատութեան է նշանակ. մա-
 նաւանդ գիտողի զկամս Աստուծոյ՝
 և ոչ տգիտի։ Քանզի թէ առ տգի-
 տութեան ոք գործէ զանպաա-
 շաճսն՝ ըմպէ գան, բայց սակաւ,
 ըստ տէրունական հրամանին. իսկ
 գիտութեամբն՝ բազումս և սաստ-
 կագոյնս։ Թէպէտ և այժմուս ոչ
 ոք է տգէտ յընտրողութիւն բա-
 րւոյն և չարի. թէ կամաւ ոք տգի-
 տանայ։ Իսկ փութալ ի խրատել
 և յուսուցանել՝ ըստ աշտիճանիս
 գործոյ հարկաւորութեան, և միշտ

նէաքժողովրդեան մերոյ զաստուած
 ծային պատուիրանս, ըստ առա-
 ջին հայրապետացն և վարդապե-
 տացն: Այլ եմք իբրև զայժեամն
 յորսորդաց և՛ ի շանց փախուցեալք,
 ի քարանձաւս յայս բնակելով.
 յորում և ոչ մարմնական հարկա-
 ւոր պիտոյիւք շատացեալք ի գե-
 ղից կամ յադարակաց, յորոց ու-
 նիմք և ոչ մի. նա և ոչ անգաստան
 հողոյ, զի վաստակօք և աշխատու-
 թեամբ զպէտս մեր ընուաք. և ոչ
 օգնութիւն ուստեք՝ որպէս արժան
 էր՝ ի թագաւորաց և յիշխանաց ի
 Քրիստոս հաւատացելոց: Այլ
 միայն ի աեառնէ Աստուծոյ՝ ըստ
 մարգարէին խրատու, զի ասէ.
 Ընկեա ի Տէր զհոգս քո, և նա
 կերակրէ զքեզ: Եւ գարձեալ.
 Ո՛ր յուսացաւ ի Տէր և յամօթ եղև:
 Եւ զի այսոքիկ այսպէս, և սպառ-
 նալիք գատաստանին աններելիք ի
 վերայ պղերդացն հովուաց և հեղ-
 ացելոց, որք ոչ արածեն զքանա-
 ւոր հօտս Քրիստոսի յաստուածե-
 ղէն նորա վարդապետութիւնս, և

ոչ արբուցանեն զըսերն կենդանի
 իմաստասութեանն Աստուծոյ. և զի
 իմս տարտամութեան անկաւ այս
 վիճակ հոգեւոր տնտեսութեան ,
 յորում ոչ է արթնութիւն ոգւոյ ,
 և ոչ զօրութիւն մարմնոյ, և ոչ պա-
 տահումն բարւոյ ժամանակի՝ ըստ
 վերագրելոցդ, վասն որոյ անգի-
 տանամ եթէ զինչ գործեցից :
 Թողուլ լքանել զհօտս հովուապե-
 տին 'ի խնամոց հովութեան, և ըզ-
 դառինսն 'ի գայլոցն տեսանելով
 յափշտակեալս՝ և անտես առնել,
 անհաւատութեան է նշանակ. մա-
 նաւանդ գիտողի զկամս Աստուծոյ՝
 և ոչ տգիտի: Քանզի թէ առ տգի-
 տութեան ոք գործէ զանպատ-
 շաճսն՝ ըմպէ դան, բայց սակաւ,
 ըստ տէրունական հրամանին. իսկ
 գիտութեամբն՝ բազումս և սաստ-
 կագոյնս: Թէպէտ և այժմուս ոչ
 ոք է տգէտ յընտրողութիւն բա-
 րւոյն և չարի. թէ կամաւ ոք տգի-
 տանայ: Իսկ փութալ 'ի խրատել
 և յուսուցանել՝ ըստ աշտիճանիս
 գործոյ հարկաւորութեան, և միշտ

Ճմլէլլէզուաւ զկտթն բանին Աստուծոյ 'ի բերանս հոգւոց տղայացելոց 'ի Քրիստոս, ահա յանհետրիցն է ըստ վերագրելոցդ՝ այսմ ժամանակի և տեղւոյ անձամբ մերով զայս առնել: Սակայն զի մի ամենեկին անպտուղք եղիցուք առ ձեզ, հաւատացեալ ժողովուրդ մեզ 'ի Հոգւոյն Աստուծոյ, արգարապէս դատեցաք մեք և որ ընդ մեզ եպիսկոպոսունք և վարդապետք, յիշեցուցանել ձեզ գրով զպատուիրեալն յԱստուծոյ 'ի հին և 'ի նոր կտակարանս: Նմանեցով յայսմիկ մեծի առաքելոյն Պաւլոսի, որ ոչ միայն շրջելով 'ի տար աշխարհ քարոզէր զաւետարանն, որպէս և ինքն իսկ ասէր, յԵրուսաղեմէ մինչև 'ի Լիւրիկիա, այլ և 'ի կապանս գոլով թղթովք հաստատէր զաշակերտեալն: որպէս և յայտ առնէ գրելովն, Աղաչեմ զձեզ ես որ կապեալս եմ 'ի Տէր, արժանի գնալ կոչմանն՝ յոր կոչեցարուք:

Ընդ նմին և մեք իրրև 'ի կամա-

ւոր բանտէ և կապանաց, յայսմ
 տօթագին քարանձաւի արդե-
 լեալք, գրով ձեռին մերոյ խօսիմք
 որպէս բերանով ընդ ամենեւին,
 որ ռնիցին ականջս լսելոյ. ոչ զմեր
 ինչ բան, այլ զառաքելոցն և զմար-
 դարէիցն և զվարդապետաց եկե-
 ղեցւոյ, երկրորդելով զբանից նոցա
 զօրութիւն 'ի լսելիս ձեր: Զորս ե-
 թէ լուեալ յօժարութեամբ 'ի միա
 տանուցուք, որպէս բարի երկիր և
 պարարտ՝ զսերմանեալն յինքեան,
 և գործով պտղաբերեսցիք Աստու-
 ծոյ, անձանց ձերոց փրկութեան
 և մեզ վարձուց լինիցիք պատճառ:
 Ապա թէ դք ոչ լուիցէ մտադիւրու-
 թեամբ, այլ արհամարհիցէ որպէս
 զապստամբ յԱստուծոյ, և կամ
 թէ լուեալ և ոչ պտղաբերեսցէ
 գործով զարդարութիւն, այլ ան-
 ղեղջ հոգւով և ապառումն սրտիւ
 կայ անյուսութեամբ 'ի մեղս ան-
 դարձ մինչև 'ի վախճան, մեք ան-
 պարտ եմք յարենէ նորա առաջի
 Քրիստոսի. վկայութեամբն Աս-
 տուծոյ, և հրեշտակաց նորա, և

ձեր լսողացդ ամենեցուն. քանզի
ոչխորչեցաք կամարգելաք՝ ի պատ-
մելոյ նմա զբանն Աստուծոյ:

Եւ արդ որպէս ի մասունս մար-
մնոյ քան զամենայն պատուակա-
նագոյն և առաջին գլուխն է, յա-
զադս տեղւոյն բարձրութեան և
զգայարանացն ի նմա եղելոց, և ա-
պա այլքն յանգամոցն մի ըստ մի ո-
ջէ. այսպէս և յանգամս հոգւոյն՝
մեծ և առաջին իբրեւ զգլուխ՝ է հա-
ւատոյն ճշմարտութիւն, և ընդ նմին
յարմարեալք՝ որպէս անձն ընդ
գլխոյ՝ դործք արդարութեան մե-
ծամեծք և փոքունք, ըստ պատուի-
րանացն Քրիստոսի: Վասն այսո-
րիկ և մեք նախ և առաջին՝ գլխոյն
ամենայն բարութեանց՝ զհաւա-
տոյն բուն հարկանելով դիցուք
առաջի լսողացդ. ոչ նորոգ ինչ
գրելով, այլ ի վերայ հիման առա-
քելոց և մարգարէից և հարցսրբոց
չինելով համառօտ բանիւ: Զի մի
յանուսուամն տգիտաց լսելով բան՝
որ ոչ ըստ ուղղափառ եկեղեցւոյ
գաւանդութեան, այլ արատքոյ առ

տուածաշունչ գրոց բարբառին՝ 'ի
կործանումն լսողաց, մոլորիցի ոք՝ ի
ճշմարտութենէն. այլ զի գիտիցէք
թէ յով արդեօք հաւատացէք 'ի
մկրտութեանն աւուր, ըստ Պաւ-
ղոսի՝ զի ասէ. գիտեմ յո հաւա-
տացեալն եմ. և կամ թէ որպէս
արժան է ունել ուղղափառ քրիս-
տոնէին զգաւանութիւն հաւա-
տոյն. յորում և սկսանիմք պարզ
և յայանի բանիւ ցուցանել զհաւա-
տոյ ճշմարտութիւն:

Պարտ և արժան է Քրիստոսի
երկրպագուացն յանունսուրբ Եր-
րորդութեանն մկրտելոց, խոստո-
վանել համագոյ զերիս անձնաւո-
րութիւնն. Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն
սրբոյ. մի բնութիւն և մի Աստուա-
ծութիւն և մի իշխանութիւն հա-
մապատիւ և զուգափառ: Ոչ յու-
մեքէ եզեալ, և ոչ յետոյ սկսեալ.
և ոչ 'ի խոնարհութենէ 'ի բար-
ձրութիւն ամբարձեալ. կամ 'ի տկա-
րութենէ 'ի զօրութիւն փոփո-
խեալ. այլ յառաջ քան զամենայն

յաւիտեանս էր, և այժմուս է, և
յանվախճան յաւիտեանսն եղիցի:
Անեղ և անմահ էութիւն, անե-
րևոյթ՝ ի բնութենէ, և երևելի վասն
արարածոցս, տեսող ամենայնի և
անտես յամենայնէ:

Հայր անսկիզբն և անծին. Որդի
ծնեալ ՝ ի բնութենէ Հօր, այլ ան-
ժամանակ. ոչ ըստ մարդկան ծնըն-
դեան ախտաւոր և հոսանուտ, զոր
և զմտաւ տծելն է հայհոյութիւն,
թող թէ բարբառել բանիւ. այլ
որպէս լոյս ՝ ի լուսոյ, և հուր ՝ ի
հրոյ, զի ոչ են օտարք ՝ ի բաժա-
նիլն, այլ մի ճառագայթ և մի ջեր-
մութիւն հրոյն և լուսոյն, ծնելոյն
և յորմէ ծնաւն, և մի է բնութիւն
երկաքանչիւրոցն, թէպէտ և բա-
ժանին ՝ ի միմեանց անձամբ: Նոյն-
պէս և լոյս Որդի ՝ ի լոյս Հօրէ, և
հուր անծութեանն Որդւոյ ՝ ի հրոյ
աստուածութեանն Հօր յառաջ
եկեալ ծննդեամբ՝ ոչ են այլ և այլ,
այլ մի և նոյն բնութեամբ:

Իսկ օրինակ անօրինակ ծնըն-
դեանն Որդւոյ ոչ այլ ինչ է, բայց որ

'ի մեղ մտացս ծնունդ զբան թէպէտ
 և ոչ ամենայնիւ համեմատի ճշմար-
 տութեանն օրինակս : Այսն որոյ և
 Բան ասի՝ յաղագս անապական
 գոլով ծննդեանն, իսկ Որդի՝ զի 'ի
 Հօր բնութենէ, և ոչ օտար 'ի նմանէ
 կամարարած՝ ըստ հայհոյութեան
 Արիօսի : Եւ հնար իմանալոյ զան-
 իմանալին ոչ այլ ինչ է, բայց հա-
 ւատալ ասացելոցն 'ի գիրս սուրբս,
 և ոչ ընդ քննութեամբ տրկանել
 զանքննելն, որք անհաս մտաց ա-
 սացին զաստուածային ծնունդն և
 անճառ բանից :

Նոյնպէս և Հոգին սուրբ բղխու-
 մըն ասի առ 'ի Հօրէ, և փառակից
 Որդւոյ Աստուած կատարեալ որ-
 պէս զՀայր և զՈրդի : Մի կամք ե-
 րից անձնաւորութեանցն, և մի զօ-
 րութիւն, և մի արարչութիւն :
 Հայր կամեցաւ ստեղծանել զերե-
 ւելի և զաներևոյթ արարածս, և
 Որդի գոյացոյց յանգոյից, և Հո-
 գին սուրբ զարդարեաց իմաստու-
 թեամբ : Եւ նոյն ինքն Բանն Աս-
 տուծոյ որ տրար զմարդն 'ի պատ-

կերիւր, և երևեցաւ նմա յետ յան-
ցաւորութեանն, և ամենայն ար-
դարոցն առաջնոց՝ Նոյի և Աբրա-
համու և Իսահակայ և Յակովբայ
և Յորայ, Մովսիսի և Ահարոնի,
և Յեսուայ և այլոց մարգարէիցն,
և խօսեցաւ ընդ նոսա, ի ժամանակա-
վերջինս աւետեօք հրեշտակապե-
տին Գաբրիէլի էջ յորովայն կուսին
Մարիամու, և առեալ ի բնութենէ
նորա մարմին և հօգի և միտս, և
խառնեաց նոր և անճառելի միա-
ւորութեամբ ընդ աստուածա-
թեան իւրում. և զարգացեալ յը-
րովայնին իննամսեայ ժամանա-
կաւ որպէս մանուկ, ծնաւ Աս-
տուած և մարդ կատարեալ. անշք-
փոթ էութեամբ, և անբաժանելի
միաւորութեամբ, մի Քրիստոս, և
մի անձնաւորութիւն նորա յեր-
կուց բնութեանց միացելոց: Ասթ-
նասուն եղև որպէս զմարդ, և ի
հրեշտակաց փառաւորեցաւ որ-
պէս զԱստուած: Շրջեցաւ յաշ-
խարհի կատարիչն ամենայնի զամս
երեսուն, մինչև ի կատարումն հա-

'ի ծառայէն որպէս զմարդ, և վկայեցաւ 'ի Հօրէ և 'ի Հագւոյն որպէս զորդի բարձրելոյն: Փորձեցաւ 'ի սատանայէ որպէս զմարդ, և յաղթեաց զիորձողին որպէս զԱստուած: Քաղցեալ և ծարաւեցաւ և ննջեաց և արտասուեաց և վստապեցաւ որպէս մտեալ ընդ օրինգ մարմնոյ, և կատարեաց սքանչելիս և նշանս, և եցոյց զօրութիւնս առաւելածայինս որպէս զԱստուած կատարեալ: Յին կամաւորաբար 'ի չարչարանս, և չարչարեցաւ անչարչարելին. չարչարելի բնութեամբս 'ի վերայ խաչին. մեռաւ տնայարտականն մահու մահկանացու մարմնովս, վասն կենդանացուցանելոյ զմեռեալ մեղք բնութիւնս. էջ 'ի դերեզման, և արար աւարտմն կըրկին դժոխոց: Մարգկային հոգւոմէն միացելովն ընդաստուածութեանն՝ հոգւոցն որ 'ի դժոխս՝ շնորհելով ազատութիւն, իսկ աստուածային մարմնոյն յարութեամբն՝ տալով յոյս յարութեան մահկանացու բնութեանս յապականութենէ մա-

տակի մարդկութեան. միրանցաւ
հու. յարեաւ 'ի մեռելոց իշխա-
նաբար յաւուր երրորդի, և երեւ-
ցաւ աշակերտաց իւրոց երկոտա-
սանիցն և եօթանասնիցն և հինգ-
հարիւրոցն և այլոց բազմաց, որք
եղեն նորա վկայք և քարոզք ընդ
տիեզերս. և յաւուրս քառասունն՝
երեւալ նոցա և խօսէր ընդ նո-
սա: Եւ 'ի լրումն քառասնեկի
աւուրցն վերացաւ յերկինս, և
նստաւ ընդ աջմէ Հօր 'ի բարձունս՝
մերով բնութեամբս, յորմէ անբա-
ժանելի էր աստուածութեամբն. և
գալոց է նովին մարմնովն՝ փառօք
աստուածութեան իւրոյ և Հօր, յա-
րուցանել զմեռեալս և դատել զաշ-
խարհս արդարութեամբ. բարե-
գործացն զբարեացն տալով ժա-
ռանդութիւն և զանվախճան թա-
գաւորութիւն, իսկ գործողացն
չարեաց՝ զամօթն յաւիտենից և ըզ-
տանջանս ըստ իւրաքանչիւր գոր-
ծոցն:

Եւ արդ այս դաւանութիւն ճշգ-
մարիտ հաւատոյ հիմն է աստուա-

ծայնոյ տաճարին՝ որ 'ի մեզ: Իսկ
գործք բարեացն՝ շինուածն է 'ի վե-
րայ այսր հիման. որպէս Տէրն զգա-
ւանութիւնն Պետրոսի եղ որպէս
զվէմ՝ հիմն իմանալի եկեղեցւոյ
իւրում. և զինքն որպէս զշինող, և
զընտրելոց իւրոց բարեգործու-
թիւնս՝ որ յամենայն ազգաց, իբրեւ
զնիւթ շինուածոց՝ փոխանակքարի
և փայտի և այլոց պիտոյից:

Իտարձեալ՝ է նա որպէս զճար-
տարապետ, և մեք իբրեւ զմշակս
հրամանակատարս, ըստ որում ա-
սաց աշակերտացն, եթէ առանց
իմ ոչ ինչ կարէք առնել: Գրէ և
Պաւղոս, եթէ ես զիմաստութիւնն
Աստուծոյ հիմն եգի՝ որ է Քրիս-
տոս, և որ 'ի նա հաւատն ճշմար-
տութեան. բայց այլ է որ շինէ,
այս ինքն որ էն, և որ գալոց էն
յաշխարհ: Եւ շինելն գործովք,
զոր կամի իւրաքանչիւր ոք, եթէ
բարի և եթէ չար: Եթէ ոք շինէ,
ասէ, 'ի վերայ հիմանս այսորիկ
ոսկի՝ որ է արդարութիւն և ճշմար-
տութիւն, արծաթ՝ որ է մաքրու-

Թիւն մտաց և սրբութիւն սրտի, ա-
կանս պատուականս՝ որ են մասունք
բազմապատիկ տաքինութեանց,
սէր, խոնարհութիւն, ողորմութիւն,
անոխակալութիւն, պահք, աղօթք,
ժողովակալութիւն: Այսոքիկ և որ
նման սոցա՝ են պատուական ա-
կունքն շինեալք յարդարոց ան-
ձանց, 'ի վերայ հիման հաւատոյն:
Իսկ մեղսասիրացն անձինք ոչ 'ի
պատուական և 'ի հաստատունիւ
թոցս յայսցանէ, առէ, շինեն զշի-
նուածս իւրեանց 'ի վերայ հաւա-
տոյն հիման, այլ յանարգաց և 'ի
դիւրավասնելեաց, այս ինքն՝ փայտ
խոտ, եղէգն: Փայտն՝ զթանձրա-
գունից մեղաց ունելով զտեսակ,
զսպանութեան, զպոռնկութեան,
զգողութեան, զյափշտակութեան,
և որ նման սոցա. խոտն՝ զխորհրդ-
դոցն չորութիւն՝ ժողովեալս 'ի
սրտի. եղէգն՝ զբանիցն գարշու-
թիւնս նշանակէ, զորս բղխեն մար-
դիկ 'ի բերանոց, զլեզուսն գործա-
րան տուեալ սատանայի, թշնամա-
նելով և անարգելով զքնկերս զա-

նազան և պէսպէս հայհոյութեամբ,
որ ըստ գեղջկացն բարբառոյ՝ իշոցք
անուանի, և ըստ գրոց սովորու-
թեան՝ անէծք և թշնամանք և որ
այսպիսի են անուանք: Զորոց և
Դաւիթ ասէ, թէ Անիծիւք և դառ-
նութեամբ լի են բերանք նոցա:
Նա և ստութիւնն և չարախօսու-
թիւնն և մատնութիւնն և այլք,
որ յայս յարին բանք անիրաւու-
թեան՝ յեղեգան են օրինակի:

Եւ զայսոցիկ զերկուց հակառակ
շինուածոց նիւթս, որ ՚ի պատուա-
կանաց և յանարգաց՝ հուրն, ասէ,
ընտրեսցէ. քանզի հրով յայտնե-
լոց է գատաւորն: Եթէ գործն,
զոր շինեաց ՚ի վերայ հաւատոյն հի-
ման, ոսկի է և արծաթ և ականս
պատուականս, որք ոչ ապականին՝
այլ և սրբին ՚ի հրոյն, գործողն
կեցցէ և վարձս առցէ: Իսկ եթէ
խոտ է և եղէգն և փայտ, որ դիւ-
րաւ ապականին ՚ի հրոյ անտի, որ
գործեացն զայն՝ տուժեսցի: Վասն
զի, զոր օրինակ ապարանք հիմամբն
միայն չեն բաւական լինել ՚ի բնա-

կութիւն մարդկան , այլ պէտս ունին որմոց և ձեղուանց և այլոց շինուածոցն , նոյնպէս և հաւատովե միայն՝ առանց գործոց ոչ ոք կարէ զանձն իւր շինել տաճար Աստուծոյ : Եւ որպէս գլուխ՝ առանց անձին յարմարութեան ոչ կարէ կրել կենդանութիւն , և ոչ անձն առանց դիւոյ , նոյնպէս և հաւատառանց գործոց , և գործք առանց հաւատոյ մեռեալ են երկոքին ըստ առաքելոյ :

Վասնորոյ՝ ազաչեմ զձեզ զքմենեւեան , զի ընդ հաւատոցդ ճշմարտութեան , զոր ընկալայք՝ ի ծննդենէ աւազանին , և ունիք հաստատութեամբ , յարմարիցէք և զգործըս արդարութեան . զի մի միով աչօք միայն լուսաւորիցէք զանձինս , այլ և երկոքումք պայծառանայցէք : Եւ մի վստահանայք՝ ի սնոտի յոյս անմտաց , որք ասեն , թէ բաւական է հաւատոյն միայն ճշմարտութիւն քրիստոնէին՝ փրկել ի տանջանաց , և արժանաւորելարքայութեանն : Զի զոր օրինակ մե-

Բեալ անգամ չէ ինչ պիտանացու
 'ի գործ մարմնոյն, նոյնպէս և մե-
 Բեալ հաւատ ոչ տայ զօրութիւն
 հոգւոյն, այլ մանաւանդ առաւել-
 լագոյն տանջանաց պարտական կա-
 ցուցանէ զունողն իւր. որպէս այն
 որ զմի տաղանդն պահեաց, և ոչ
 շահեցաւ նման ընկերացն: Զի տա-
 ղանդն՝ հաւատան է, և շահ տաղան-
 դացն՝ գործքն: Եւ թէ վասն էր
 ասի հաւատ մեռեալ առանց գոր-
 ծոց, յայտնի արասցուք որոց ոչ
 գիտեն:

Հաւատոյն անուն մի է, բայց
 կրկին ունի զօրութիւն. առաջին՝
 դաւանութեան հաւատն, որ է
 խոստովանութիւն 'ի սուրբ Երրորդ
 դութիւնն՝ զոր ընկալաւ իւրաքան
 չիւր դք յաւազանէն: Երկրորդ՝ հա-
 վատ այն է, որ զբանս՝ զոր Հօգին
 սուրբ խօսեցեալ է բերանով մար-
 դարէիցն և առաքելոցն և եկեղե-
 ցւոյ վարդապետօք՝ զոր 'ի գիրս
 սուրբս գրեցին, չհամարի առաա-
 պելս և սուտ. այլ հաւատայ՝ թէ
 ճշմարիտ են և ուղիղ այնպէս՝ որ

Եւ թէ աչգի իւրովք տեսանէ զա-
 մենայն զեղեալսն և զլինելոցն, և
 զոր ենն: Եղեալն այն է՝ զոր պատ-
 մեն, թէ ամենայն երևելի և անե-
 րևոյթ բնութիւն ոչ էին, և յԱս-
 տուծոյ հրամանէն ստեղծեալ ե-
 ղեն. և որ ինչ յետ լինելութեան
 արարածոց սքանչելիք և զօրու-
 թիւնք եղեալք յԱստուծոյ պատ-
 մին՝ ի գիրս ՚ի հնումն և ՚ի նորումս:
 Եւ լինելոցն այն է՝ զոր տանն, բա-
 րեգործացն բարի հատուցումն լի-
 նել յԱստուծոյ, և չարագործացն
 տանջանք և հուր յաւիտենական:
 Եւ որ ենն այն է, զոր քարոզեն
 յամենայն բանս իւրեանց, թէ Աս-
 տուած մերձաւոր է առ ամենե-
 սեան և ոչ հեռաւոր. և զոր խորհին
 մարդիկ ՚ի միասիւրեանց բարի կամ
 չար՝ իմանայ զամենայն, և զոր խօ-
 սին բանս լեզուաւ՝ լսէ անսխալ, և
 զոր գործեն մարմնով ՚ի ծածուկ՝
 տեսանէ յայանապէս, զի չիք արա-
 րած աներևոյթ առ ՚ի նմանէ:

Արդ որ այսոցիկ բոլոր սրտէ
 հաւատայ՝ նա է որ ունի հաւատ

կենդանի. որ և ոչ երբէք յանդըպ-
նի կամ խորհել չարութիւն 'ի սրաի,
կամ խօսել անիրաւութիւն բերա-
նով, կամ գործել զմեղս անձամբ
իւրով: Զի թէ 'ի միոյ ուրուք
մերձ լինելոյ, արգելուն մարդիկ
յանարժանս գործելոյ, յորժամ
հաւատայ ոք զԱստուած լինել տե-
սող, զիմորդ ժպրհի կամ խօսել ինչ
կամ գործել կամակար մաօք զչա-
րութիւն: Իսկ որ բանիւ միայն
ունի զառ 'ի Աստուած խոստովա-
նութիւնն, այլ ոչ գործով, այնպի-
սոյն հաւատն մեռեալ է:

Եւ արդ վասն զի ընդ բազում
անտեսական գործոցն անուանս՝
որ հաւատացաւ մեզ 'ի Տեառնէ 'ի
ձեռն սրբոյ աթոռոյս սպասաւո-
րութեան, է և բժշկական անուն
և գործ, վասն որոյ որպէս բժիշկ
ճանաչելով զհիւանդացելոյն ախտ
արար ցաւոցն զպատճառս՝ հրա-
մայէ 'ի մնասականացն 'ի բաց կալ,
և զառողջարարն ընդունել գեղ և
կերակուր, այսպէս և մէք զընդ-
հանրական եկեղեցւոյ Քրիստոսի

հոգւոր բժշկութեան ունելով ըզ-
 փոյթ, տեսանեմք մտաց աչօք, թէ
 և ոչ զամենեան՝ այլ զյոլովա-
 գոյն մասն աշխարհի, զի յաղագս
 մեռելոտի գործոց մեռեալ ունին
 և զհաւատն. և կամիմք որպէս
 զբժիշկս ցուցանել ամենայն անձին
 զմահաբեր ախտից իւրոց զպատ-
 ճառան, և զկենդանարար հոգւոց
 զգեղան: Զոր թէ առեալ ըմպի-
 ցէք առանց գժկամակ լինելոյ, և ՚ի
 բաց մաքրիցէք յոգւոց ձերոց ըզ-
 գառնութիւն մաղձիցն ապականու-
 թն խոստովանութեամբ և ապաշ-
 խարութեամբ, արժանի լինիք ո-
 ղորմութեանն Աստուծոյ, և առ ՚ի
 նմանէ խոստացելոց բարութեան-
 ցն: Իսկ որոց ոչ թուին ախորժելի
 ասացեալքս ՚ի մէնջ, կամ յաղագս
 ծուլութեան և մեղսասիրութեան,
 կամ վասն արհամարհելոյ զմեզ,
 առ այնպիսիսն զմարգարէականն
 ասասցուք, թէ Որ անօրինեւոցն
 է անօրինեսցի, և որ արգարանաւոցն
 է արգարասցի: Մէք զոր հրա-
 մայեալն է մեզ արասցուք, աղա-

զականլով որպէս գէտ 'ի բարձր դի-
տանոցէ զպատուիրանս Աստուծոյ
'ի լսելիս ձեր: Այսուհետեւ առ-
նելն և ոչ առնելն 'ի կամս ազատու-
թեան իւրաքանչիւր անձին է:

Բայց մի՞ ոք կարծիցէ զմենջ՝ թէ
իբրեւ առողջս զմեզ համարելով
յախաից մեղաց, ձեզ միայն զբժըշ-
կականս զայս մատուցանեմք դեղ
որպէս հիւանդացելոց. այլ ծանի-
ցէ տմենայն ոք, զի մեք առաւել
քան զամենեւեան ունիմք պէտս
հոգւոց բժշկութեան. բայց որ-
պէս յիմար հիւանդի է զիւրն ա-
ռողջութեան դեղ՝ զոր մատուցանէ
նմա ախտացեալ ոմն բժիշկ՝ 'ի բաց
մերժել, տեսանելով զցաւս մար-
մնոյ նորա, նոյնպէս իմաստնոց է՝
ոչ զբնութեան բժշկին ունել փոյթ,
թէ առողջ է և կամ հիւանդոտ,
այլ զդեղին քննել զօգտակարու-
թիւն, եթէ առողջարար իցէ թէ
մեասակար: Արդ և դուք մի՞ վասն
մեր անարժանութեան՝ և 'ի հո-
գեորսն պակասութեան՝ զօգտա-
կար դեղս հոգւոց՝ զոր մատուցա-

Նեմք ձեզ՝ արհամարհիցէք, և ոչ
ընդունիցիք յանձինս: Զորս աղա-
ջեմք՝ ընկալարուք սիրով և յօժա-
րութեամբ. ոչ վասն մեր ինչ փա-
ռաց և պատուոյ, զոր ոչ պահան-
ջեմք յումեքէ, թէ և էաք արժա-
նաւոր, այլ վասն սիրոյն Քրիստոսի,
որ կոչեաց զմեզ յիւր արքայու-
թիւն և ՚ի փառս: Զի թէպէտ և
մեք անարժան եմք, այլ բանս՝
վասն զի աստուածային է՝ արժա-
նաւոր է ընդունելութեան: Եւ
ընդունելութիւն ոչ այլ ինչ եղիցի,
այլ կատարումն գործաց:

Վասն որոյ աղօթեսցուք ՚ի վե-
րայ միմեանց, մեք յաղագս ձեր,
որպէս գլուխ վասն անձին մտադիւ-
րութեամբ ընդունել զսերմն աս-
տուածային բանիս ՚ի սիրտս՝ և պըտ-
ղաբերել Աստուծոյ՝ մի յերից պըտ-
ղաբերութեանց բարի և պարարտ
երկրին: Եւ գուք վասն մեր, ըստ
որում անձն վասն գլխոյ, առող-
ջանալ ՚ի հոգեւոր հիւանդութեանց,
և զօրանալ ՚ի տկարութեէ զգա-
յութեանցս: Որպէս զի թէ գերան

իցէ՛ի մեզ մերումս տեսարանի կու-
 րացուցիչ, նախ 'ի բաց մաքրել
 զայն, զի և զայլոց շիւս տեսանել և
 սրբել կարող լինիցիմք։ Բանալ և
 զնցեալ ունկն՝ աստուածայնոյ
 ձայնին հնչման ճանապարհ առնե-
 լով և զհոտառելիս անմահութեան
 Թափեցելոյ իւղոյ անուամբն անու-
 շացուցանել և զճաշակելիս՝ կե-
 նացն հացի քաղցնուլ և ծարաւելլ
 և յագիլ անյագութեամբ արդա-
 րութեան և իմաստութեան և զլե-
 շուս որ 'ի փառս Աստուծոյ և 'ի
 շինութիւն լսողաց բանից լինել
 սպասաւոր և աղ լինելով նեխելոց և
 լոյս խաւարելոց՝ ըստ հրամանին
 Տեառն, նախ անձին և ապա այլոց։
 Արով և զերկոսին դնեմք առաջի
 լողացդ զանազան կերպարանք և
 պայծառացելոց ոգւով զլուա-
 փայլ բանից ճառագայթ և մթա-
 ցելոց կամ նեխելոց՝ զազնն օրինակ
 'ի յանգիմանողական մորմոքումն,
 որով և սկսանիմք այժմ առ որս
 արժան կ' նախակարգել զբանս։

ԱՌ ԿՐԾՆԱԻՈՐՍ ՈՐ
Ի ՎԱՆՈՐԱՅՍ

ԵՒ արդ առաջին ընդ գերաշխարհիկագ վարուք և քաղաքավարութեամբ՝ խօսեսցուք առ կրօնաւորսդ, որք 'ի վանորայս և 'ի մենաստանս բնակէք: Որ սիւնք էք աշխարհի և պարիսպ ընդդէմ թշնամւոյն աղօթիւք ձեր և բարի վարուք: հրեշտակք 'ի մարմնի, և աստեղք լուսաւորք յերկրի, յորոց 'ի բարի և 'ի լուսաւոր վարուց փառաւորի միշտ Հայր ձեր՝ որ յերկինս է: Որ թէպէտ և խրատեալ էք յաստուածաշունչ գրոց՝ միշտ 'ի լսելիս ձեր հնչելով, և չունիք ինչ կարիս մերոյս գուզնաքեայ բանից. այլ որպէս ծառայք՝ որք զհասարակական կերակուր հրաման առնուն 'ի տերանց բաշխել, ոչ միայն քաղցելոց՝ այլ և յագեցելոցն շնորհեն, նոյնպէս և մեք՝ զի ընդհանուր ծառայակցաց մերոց հրամայեցաք 'ի Տեառնէ տալ զբա-

նին կերակուր, հասարակաբար պարտիմք մատակարարել փարթա մաց գիտութեամբ և աղքատաց 'ի գիտութենէ. զօրաւորաց առաքինութեամբ և տկարագունիցն յառաքինութենէ:

Վասն որոյ, ազաչեմ զամենեւեան, մի նուազութեամբ իւղոյ ողորմութեան և սրբութեան աղօթացուցանէք զլոյս հաւատոյ լապտերաց ձերոց. այլանշիջանելի պահեցէք զճառագայթս աստուածութեանն՝ մշտավառ առաքինութեամբ յանձինս ձեր: Մի վասն սիրոյ նիւթականիս՝ 'ի հրոյ սիրոյն Քրիստոսի զոր արկյերկիր, և կամի զբոբբօքն Վաղվաղակի, ցրտացուցանէք զոգիս: Մի տայք տեղի օտար հրոյ ցանկութեան 'ի սիրտս ձեր, և այնու խնկարկել Աստուծոյ զազօթս և զխորհուրդ աստուածայնոյ պատարագին, որպէս որդէքն Ահարովնի՝ Նաբաթ և Աբիուծ. այլ նախ մաքրեսցի իւրաքանչիւր ոք խոտոտվանութեամբ յանմաքուր խորհրդոց և գործոց, և պատարագ

կենդանի զինքն մատուցէ կեն-
դանւոյն Աստուծոյ՝ տաքինու-
թեամբ, և ապա՝ ի մաքուրն մեր-
ձեացի, և սրբութեան սրբոցն սպա-
սաւորեացէ. զի մի ըստ նմանու-
թեան նոցա՝ տանջողական հրովն
այրեացին երբին մարդն, աստ խըղ-
ճիւ մտացն, և տնդ բոցովն անշի-
ջանելեալ:

Մի լիցի ումեք ՚ի ձէնջ յարձան
աղի մածնուլ, որպէս կինն Ղով-
տայ յաղագս յետս դառնալոյ յաչ
խարհական իրս՝ ՚ի հեշտութիւնս
ախտից կամ՝ ՚ի ցանկութիւնս հիւ-
թանիւթից: Քանզի զոր օրինակ նա
յետ պտտուհասին ոչ եղև համե-
միչ կերակրոց իբրև զաղ, քանզի
քար էր, և ոչ ՚ի շինուած ինչ պի-
տանացու եղև որպէս քար, վասն
զի աղ էր, ըստ այսմ նմանութեան
և ամենայն ոք՝ որ ելանէ յաչխարհէ
որպէս Ղովտ ՚ի Սողոմայ, և բար-
ձրանայ ՚ի կարգ կրօնաւորութեան
որ է հրեշտակական, որպէս նոքա
ճանապարհորդեալք ընդ հրեշտա-
կացն ՚ի լերինն, և գառնայ ան-

գրէն 'ի սէր աշխարհիս և յախտա
 թաւալի մեղաց, որպէս և կինն այն
 զի դառնայր դիմօք 'ի Սողոմ, ոչ
 Աստուծոյ է պիտանացու այնպի-
 տին իբրև զկրօնաւոր, և ոչ աշխար-
 հի օրինաց որպէս զաշխարհական.
 այլ է անարգ և անպիտան, կոխան
 եղեալ 'ի մարդկանէ որպէս զաղ
 անհամեալ: Բայց ձեր, որ անփո-
 փոխ էք յառտուածայինսդ, ամե-
 նայն ինչ ըստ խրատուն Առաքելոյ
 բարեձեւութեամբ և ըստ կարգի ե-
 ղիցի: Որ և դարձեալ ասէ. Իմաս-
 տութեամբ դնասցիք առ արտա-
 քինսն, գնոյ առեալ զժամանակս.
 և թէ, Զվարս ձեր առաջի հեթա-
 նոսաց պարկեշտ ունիցիք:

Եւ արդ՝ մի՛ ոք 'ի ձէնջ զվատ-
 թարս խօսելով լեզուաւ, կամ իրս
 ինչ անպատշաճ դործելով անձամբ
 առաջի արտաքնոցն՝ պատճառ լի-
 նիցի բանալոյ զանդուռն բերան
 նոցա 'ի հայհոյութիւն սուրբ հա-
 ւատոյս և կարգիս, ոչովք կրկին
 դատաստանս տալոց են այնպիսիքն
 առաջի Աստուծոյ, առաջին՝ ընդ

մեղանացն, զոր խօսին կամ գործեն, երկրորդ և մեծ՝ ընդ գայթակղութեան լինելոյն պատճառ: Մի ոք զընկերակից կրօնաւորաց թողլով զկենակցութիւն՝ առանձինն բնակիցէ. ոչ յաղագս ճգնողական վարուց որպէս միայնակեացք՝ այլ վասն ագահութեան ախտի, զի զանձին իւրոյ աշխատութիւնն ոչ հասարակաց եկեղեցւոյն՝ այլ իւր միայնոյ ամբարիցէ. յորմէ փնապք բազում հոգւոց. և ՚ի միաբանութենէն օգաութիւնք յոլովագոյնք, որպէս աստուածախօս վարդապետացն ցուցանեն բանք: Զի առ բազումս՝ քան զերկեւղն Սատուծոյ առաւել զօրէն կերակցացն ամօթոյ երկեւղ, յետս դարձուցանելով զյօժարութիւն մտացն ՚ի չար ցանկութեանց մեղացն կատարմանէ: Եւ ևս՝ բազմապատիկք են շահիցն հոյլք ՚ի միասին եղբարցրն բնակութենէ, զորս աւելորդ վարկանիւք գիտողացդ երկրորդել: Են ոմանք դարձեալ յաշխարհասէր և ՚ի մեղկ կրօնաւորաց, զի ոչ

միայն սրտիւք ըստ հնոյն Խորայելի
 դառնան յեգիպտական գործս խա-
 ւարինս, այլև անձամբ իսկ ընդ աշ-
 խարհականս բնակեն 'ի դեւղս և 'ի
 քաղաքս, և 'ի բանից բերանոյ գար-
 շուծիւնս, և ի գործս վատթարու-
 թեան, և յորովայնամոլուծիւնս
 անպատկառս, և յարբեցուծիւնս
 անառակս, և յամենայն անկարգու-
 թեանց բերմունս առաւելուն քան
 զնոսա: Պարտ և արժան էր, զի
 թէ պատահէր կրօնաւորաց ըստ
 հարկաւոր ինչ պատճառի բնակել
 յաշխարհի, իբրև զլուսատու լի-
 նել աստուածային և ուղիղ վա-
 րուքն՝ 'ի մէջ նոցա, 'ի փառաց
 պատճառս անուանն Աստուծոյ՝ և
 ոչ 'ի հայհոյութեան: Ջայնպի-
 սին մանաւանդ յորդորեմք 'ի
 նոյն, քան թէ արգելումք. զի օրի-
 նակաւ բարեացն՝ բազումք լինին
 բարիք. որպէս և 'ի նախանձուէ
 չարացն վարուց՝ չարք յոլովա-
 գոյնք:

Արդ՝ հրամանաւն Աստուծոյ և
 մեր, այս եղիցի կանոնական օրէնք

’ի վերայ այնպիսեացն. փոխել
այսուհետեւ զքնակութիւնս իւ-
րեանց ’ի վանս, և զվարս իւրեանց՝
ըստ ձևոյն և ըստ կարգին՝ յապաշ-
խարութիւն և ’ի պարկեշտութիւն
մինչև ’ի վախճան: Իսկ եթէ ոք ’ի
նոցանէ ոչ լուիցէ՝ աստուածային
օրինացս զոր գրեցաք, և ոչ ելցէ
յաշխարհէ, այլ կացցէ յամառեալ
մինչև ’ի մահ իւր ’ի նոյն, անպարտ
եմք մեք ’ի խղճոյ կորստեան նո-
րա. ինքն եղիցի արեան իւրոյ պար-
տապան առաջի Աստուծոյ:

Այլ քահանայից պատուէր
տամք, զի թէ մինչ յաշխարհի իցէ
այնպիսին, և վախճան մարմնոյ ընդ-
հողւոյն մեռելութեան հասանէ
նմա, ոչ հազորդութեան և ոչ օրի-
նաւոր թաղման արժանի առնել
զնա, մանաւանդ զայնոսիկ՝ որ
միշտ յանզղջութեան լինիցին մինչև
’ի մահ: Իսկ եթէ ոք յայնպի-
սեացն մերձ եղեալ ’ի մահ զլքա-
ցի, և հայցէ արտասուօք զհաղոր-
դութիւն և զթաղումն, և խոստո-
վանութեան նորա գիտողք վկա-

յեսցեն, եթէ հասաատեալ էր 'ի միտս ելանել յաշխարհէ՝ եթէ օրհաս մահուն ոչ էր կանխեալ, այնպիսոյն՝ վասն ողորմութեանն Աստուծոյ՝ տացի թոշակն վերջին, և օրինաւոր թաղումն, ոչ որպէս քահանայի կամ կրօնաւորի, այլ իբրեւ զմիոյ յաշխարհականաց։ Բայց մի ոք անընտրողաբար զամենայն որ յաշխարհի մեռանիցին կրօնաւորք՝ հաւասար համարեսցի. զի են բազումք՝ որ հիւրութեամբ եկեալք յաշխարհ՝ պատահէ նոցա վախճան. և այլք՝ որ ծեր և տկար գործով մարմնով, և վասն ոչ գտանելոյ խնամս 'ի վանորեայս՝ բնական յաշխարհի, ուղիղ և ոչ բամբասելի վարուք. այսոքիկ և սոյնպիսիքս պատուով թաղեսցին, յորժամ հասանէ վախճան, որպէս զծառայս Աստուծոյ։

Դարձեալ, զգուշացուցանեմք զճմարտագունիցդ երամս՝ յազագս նոր եղելոյ սովորութեանդ 'ի վանորեայս 'ի մերում ժամանակիս, այգեգործ իւրաքանչիւր

ոք լինելով 'ի կրօնաւորաց որպէս
 'ի գեւղս, որ անվայելուչ է կրօ-
 նաւորական կարգի և արտաքոյ ա-
 ռաջին սրբոց հարցն պատուիրա-
 նաց: Չի նոքա և զորս յաշխարհի
 ունէին ժառանգութիւնս և ստա-
 ցուածս՝ Թողին, և Թողուլ օրի-
 նադրեցին, և զխաչ առաքինու-
 Թեանն բարձին, և զկնի Քրիստո-
 սի Կնացին. որպէս և ինքն հրա-
 մայէր մեծատանն, Թէ Երթ, վա-
 ճառեա զոր ունիս, և տուր աղ-
 քատաց. և դու առ զխաչ քո և
 եկ զկնի իմ, և ունիցիս գանձս
 բազումս յերկինս: Եւ դարձեալ
 Թէ Որ կամիցի զկնի իմ գալ, և
 ոչ ուրասցի զամենայն՝ զոր ու-
 նիցի յաշխարհի, և առցէ զխաչ
 իւր հանապազ, ոչ կարէ իմ աշա-
 կերտ լինել: Եւ այլ ևս որ
 այսպիսիք են աւետարանական
 պատուիրանք աշակերտելոց ան-
 ձանց, որ էք դուք: Յորոց բազումք
 են 'ի ժամանակիս կրօնաւորաց՝ որ
 յաշխարհի առանց ժառանգու-
 Թեան էին, և հարկատուք իշխա-

նաց, և աղքատք 'ի դոյից, և կարօք հարկաւորացն. և յորժամ զձև կրօնաւորութեան ընկալան՝ տեսարք եղեն 'ի վանորեայս՝ բազում ժառանգութեան, և փարթամացան ստացուածովք. և ոչ միայն հարկաւոր պիտոյիցն եղեն անկարօտ, այլև աւելորդօքն լցան. և յաշխարհի հոգովք և երկօք տաժանեալք, և աստ անհոգութեամբ և հեշտութեամբ ստուարացեալք: Եւ զիմորդ կարիցէ այնպիսին յաշակերտութեան լինել կարգի, և ասել որպէս Պետրոս, Տէր, ահա մեք թողաք զամենայն, և եկաք զկնիքո, արդ զինչ լինիցի մեզ: Յայտէ զի ոչ եթող ինչ վասն Քրիստոսի. այլ մանաւանդ զոր ոչ ունէր յաշխարհի, ստացաւ հակառակ Քրիստոսի:

Եւ արդ՝ քանզի աստուածային պատուիրանք ըստ զօրութեան ընդունողացն եդան յիւրաքանչիւր ժամանակի, տկարագունիցն թեթեւագոյնք՝ զի տանել կարիցեն, և զօրաւորացն ծանունք՝ զի յօժա-

րութեամբ բառնան, ըստ այսմ
 օրինակի և մեք, վասն զի տեսանեմք
 զբազումս ցամաքեալս յաստուա-
 ծային սիրոյն, և ոչ մի քան զմի
 նախանձու բարեաց շարժեալք՝ 'ի
 բարձրագոյն առաքինութիս ձեռն-
 արկելով, որպէս առաջին հար-
 քըն. այլ մերոյս նախանձ 'ի հա-
 կառական բերի նոցա, այսին-
 քըն, թէ ո՞վ քան զընկերս յընդ-
 արձակագոյն տեղւոջ և 'ի պարարտ
 երկրի տնկիցէ այգի, և թէ զի-
 ւորդ սնուցանիցէ իմաստութեամբ
 զնորագոյն տունկան: Եւ փոխա-
 նակ զարուեստս առաքինութեան
 ուսանելոյ 'ի միմեանց, զայգեգոր-
 ծութեան հնարս վարժին անհը-
 մուտքն 'ի հմտագունիցն: Արժան
 է, ասեն, այսպիսի օրինակաւ վաս-
 տակել եղամբք, և բրել ձեռամբ
 փայտատօք և բահիւք, և զհակա-
 ոակ տնկոցն զարմատս և զբոյսս
 արմատաքի խլել: Զոր պարտ էր
 նախ զբարեաց հակառակ բոյսն,
 որ 'ի վարս մեր և 'ի բարս, 'ի բաց
 հանել 'ի մէնջ, և ապա արտաք-

նոցն ունեւ փոյթ : Այլ և յատա-
 նելոյն օրինակ զանազանեալ է իւ-
 րաքանչիւր տնկոցն սեռից՝ առ ի-
 մաստուանն յայնոսիկ . զի զոմանս
 հուսկ յարմատան , և զայլան՝ ի բա-
 ցեայ հատանեն . յոմանս սակաւ
 զուռն , և ի կէսս յոլովագոյնս
 թողուն . և այս ամենայն՝ որպէս
 զի յաճախագոյնս պտղաբերես-
 ցեն , և յոլովս զգինւոյն չափոյ
 աճեցուսցեն զթիւս : Թողից ասել
 զպատուաստելոյն հնարս , մի քան
 զմի առաւելեալ ի հանճար . և
 զգործելոյն եռանդն ջերմութեան ,
 զի ոչ զաիւն ոմանք բաւական հա-
 մարին ժամանակ գործելոյ , այլև
 զգիշերն ևս խառնեն ընդ տուրն-
 ջեանն . զոր արժան էր յայգի պա-
 տուիրանացն Աստուծոյ զայնքան
 ունեւ փոյթ և յօժարութիւն գոր-
 ծոյ , յորում հրաւիրեցաք ի քա-
 րողչացն , և մտաք ի գործ՝ հաւա-
 տովք և կրօնիւք , ընդ դահեկանին
 վարձու , որ է պատկերն թագաւո-
 րական տուեալ մեզ յԱստուծոյ ,
 յերեկոյանալ կենցաղոյս ժամա-

նաէի, նման լինելով նմա՝ ըստ
խոստացելոյն:

Իարձեալ, յորժամ պատահեն
միմեանց տեարք այգեաց կրօնա-
ւորք՝ յայլ և յայլ տեղեաց, յետ
ողջունին՝ ոչ զողջութենէ հոգւոց
հարցանեն և զհիւանդութեանց
ախտից, ոչ զպատերազմաց դի-
ւաց և զխաղաղութեանց, և ոչ՝ թէ
զիարդ ստասցուք շնորհս արտա-
սուաց ՚ի ժամ աղօթելոյն, այլ թէ
յայսմ ամի, ով եղբայր, զիարդ է
պտղաբերութիւն քոյին տնկոցն,
առաւել թէ նուազ: Եւ նա թախ-
ծեալ սրտիւ պատասխանէ. Զինչ
ասացից, ասէ, զաղէտսն, որ պա-
տահեցան. զի ոմանք՝ ՚ի ճճեաց
մնասեցան, և յոմանց ծաղիկքն
թօթափեցան, և այլքն արեակէզ
եղեալ ողկուղացն՝ չորացան, և
կէպն նեխութեամբ ապականե-
ցան. և թէ զինչ արարից՝ անգի-
տանամ զելս վտանգիս եղելոյ: Եւ
ընկերն թեւադիր եղեալ նմին՝
խրատ տայ, զոմանս պատուաս-
տել ՚ի տնկոցն՝ որք պտղակորոյս

լինին, և զայլսն զանազան փորձեալ
հնարիւք բժշկել 'ի պատահելոց
կրիցն :

Եւ քանզի 'ի նիւթականացս
ցանկութիւն զբազումս 'ի կրօնա-
ւորաց ժամանակիս տեսանեմք ըմ-
բռնալս, որք զթեթեանալն յայս-
պիսի ծանրութեան հոգոց՝ դը-
ժուարինս վարկանին, և գնալ զհետ
խրատուն Քրիստոսի, որ հրամայէ
ոչ հոգովք սլաշարել զանձն յա-
ղագս հարկաւորացն կերակրոց և
զգեստուց, թոյլ թէ վասն աւե-
լորդացն, վասն այնորիկ և մեք ոչ
գնեմք օրէնս այսպիսի կրօնաւո-
րաց, ամենեւին 'ի բաց կալ 'ի տըն-
կագործութենէ, և յամենայն գո-
յից ստանալոյ, որպէս վայելէ ա-
շակերտաց Քրիստոսի, զի մի 'ի
լսելն դարձուսցեն զգէման յարե-
մուտս, և խոժոռեալ ընդ լուր խրա-
տական մեր բանի՝ 'ի բաց գնաս-
ցնն, որպէս և մեծատունն այն. այլ
զերկրորդն գտեալ՝ զոր յայսոսիկ
հաճոյս իմանամք կամացն Աստու-
ծոյ, և զայն գիցուք ձեզ օրէնս : Եւ

դուք թէ և ընդ առաջինն դժուա-
րանայք զամենայնն տալ Աստու-
ծոյ, և մերկանալ աշխարհի կա-
մաւ՝ նախ քան զմերկ դնելն՝ ի գե-
րեզմանի ակամայ, զերկրորդ օրի-
նադրութիւնս ընկալարո՛ւք ախոր-
ժեւի կամօք: Զոր թէ յօժարական
սրտիւ առնիցէք, հաւատամք ողոր-
մութեանն Աստուծոյ, որպրպէս
զառաջինն ընկալցի, և ՚ի ձեռն
երկրորդիս կատարման՝ յառաջինն
առաջնորդեսցէ ձեզ վերանալ յօ-
ժարութեամբ և ոչ բռնութեամբ.
և այս է զոր ասելոցս եմք:

Յամենայնէ զոր ստանայք, եթէ
տունկս և եթէ այլ ինչ, զախտ ա-
գահութեան ՚ի բաց մերժեցէք ՚ի
նոցանէ, որպէս զբոյս վնասակար
՚ի բարի սերմանց, և զաշխառու-
թիւն ձեր՝ որ ՚ի նոսա՝ մի վասն յու-
լովելոյ յինչսն առնիցէք, այլ վասն
կամացն Աստուծոյ, և յերկինս
գանձելոյ զերկրաւորս, և ՚ի մար-
մնոցդ աշխատութենէ՝ հոգւոցդ
ամբարեւ գանձ: Եւ զոր ասեմքս
այսպէս եզիցի, որով լինիցին ստա-

ցուածք ձեր 'ի հաճոյս Աստուծոյ:

Ի պտղոցն ժամանակի՝ զպտղաբերացն ձերոց մասն տուք Աստուծոյ՝ 'ի ձեռս աղքատաց և կարօտելոց, և մի դատարկ և ունայն զինդրօղան պտղոյն դարձուցանիցէք, զի մի և զձեզ Աստուած յիւր տնկեալ դրախտէն ունայն դարձուցէ: Եւ եթէ տայցէք, մի խոժոռ դիմօք և զայրացեալ սրտիւ և դժկամակ բանիւք իբրև զգոհն Կալէնի՝ որ ոչ է հաճոյ Աստուծոյ, այլ և պատճառ զայրաւման. այլ զուարթառատ կամօք, որպէս սիրէ և խնդրէ Աստուած: Եւ 'ի գինւոյն ժամանակի՝ 'ի գինւոյ անտի մասնաւորեցէք զբաժինն Աստուծոյ: Եւ յորժամ առաւելուցութան զպէտս ձեր, և հարկ լինի վաճառել, 'ի գնոց անտի արծաթոյ՝ առաւել պտղաբերեցէք Քրիստոսի, տալով առաւապելոց և գերելոց, և մի ամբարիցէք յերկրի, և յուսայք յետ մահու՝ այլոց ձեռամբ զձերն տալ Աստուծոյ վասն ձեր:

Զի փոքր է յոյսն այն, չասեմք
 թէ ամենեւին ընդունայն, և երկ-
 րորդ բարի, և ոչ առաջին, 'ի յայ-
 լոց ձեռն յուսալառատագոյն լի-
 նել յինչս իւր, և զիւրն կարկամե-
 ցուցանել, մինչ իշխան է գոյիցն և
 տէր: Եւ երկբայելի է այր այնպի-
 սի գտանել, որ երկեզիւն Աստու-
 ծոյ մատակարարիցէ զինչսն՝ ըստ
 հրամանի գնացելոյն. զի բազմաց
 աներկեւղից պատճառ կորստեան
 լինի հոգւոյ՝ ստացուածք մեռելոյն՝
 յորժամ ժառանգէ, անառակ և
 անկարգ գնացիւք վատնելով զամե-
 նայնն, որ մնասու պատճառ փո-
 խանակ փրկուածեան լինիցին ինչքն
 այն ստոցողին իւրում:

Իարձեալ, զի թէ և երկիւղած
 ոք հանդիպեսցի, և զամենայն
 գոյս մեռելոյն՝ ըստ կամացն Աս-
 տուծոյ տնօրինէ վասն հոգւոյն որա
 թողուածեան մեղաց, նուազ է 'ի
 բարեաց և ոչ կատարեալբարի: Եւ
 զի այս ճշմարիտ է՝ 'ի բանից իմաստ-
 նոյն ուսանիմք. այն զի ասէ,
 թէ, Որ ոչորմի աղքատին՝ փոխ տայ

Աստուծոյ : Եւ դիտէ զայս ամե-
նայն ոք, զի զվճար փոխոյն ոչ օտա-
րի ուրուք, այլ փոխատուին տայ
փոխառուն : Վասն որոյ աղաչեմ,
մի յայլ դք վստահանայք, այլ
գուք արուք զփոխն ձեռամբ ձերով
'ի ձեռս Աստուծոյ : Զի թէ զձեզ
ճանաչիցէ փոխատուս՝ խնդրօղ
փոխոյն Աստուած, յաւուր պայ-
մանի հատուցման իւրոյ զոր եդ,
'ի ձեռս ձեր տայէ զվճար փոխոյն :
Իսկ եթէ ձերոց գոյիցն այլ դք լի-
նիցի տուօղ փոխոյ, նոյն և ընկալի
զփոխարէնսն յԱստուծոյ . և ձեզ
մասն ինչ թերևս հատուցի ողոր-
մութեան, միջնորդութեամբ տը-
ւողին զձերն : Այլ և տէրունական
հրամանն, զոր 'ի հրապարակախօս
տաննի անդ ասելոց է առ աջա-
կողմանսն՝ զնոյն նշանակէ : Քան-
զի ոչ ասէ՝ թէ քաղցեայ, և այլք
վասն ձեր ետուն ինձ ուտել . կամ
մերկ էի, և այլք վասն ձեր զգեցու-
ցին զիս . այլ թէ գուք ետուք ինձ
սւտել, և գուք զգեցուցէք զիս :
Եւ արդ՝ թէպէտ և առաջին կամք

Քրիստոսի այն է, զի ոչ բնաւ ստանայցէ կրօնաւորն ստացուածս որպէս վերադոյն ասացաք, զի մի՛ յաղագս նիւթականիս հոգալոյ՝ յաստուածային առաքինութեանց աննիւթական հոգոցն խափանեացի, և բազում մնասուց և ծանրութեանց զանձն՝ ի ներքոյ արկանիցէ. այլ ունեւ ի միաբանական կենացն կերակուր և հանդերձ՝ ըստ հրամանին Առաքելոյ, և այնու շատանալ: Բայց վասն զի այս ոչ ամենեցուն է, այլ որք վասն սիրոյն Աստուծոյ ատեցին զաշխարհ, և ելին յաշխարհէ, և ոչ յաղագս այլ ինչ պատճառի, վասն որոյ և մեք այնոցիկ կրօնաւորաց՝ որք երկակենցաղ կենդանեաց նմանեալք են, զի են ցամաքայինք՝ վասն ձեռոյն, և են ծովայինք՝ յաղագս ի ծովու աշխարհիս զբաղանաց, զաշխարհայնոցն դիցուք օրէնս և ոչ զգերաշխարհիցն: Զի մեծ է աղքատանալն վասն Քրիստոսի, քան ստանալ ինչս և տալ աղքատաց յաղագս հրամանին Քրիստոսի. որքան մեծ է Քրիս-

տոս քան զայն՝ որ ողորմի աղքատին՝ ի դէմս Քրիստոսի։ Քանզի կամաւոր աղքատն որ յաղագս Աստուծոյ՝ նմանօղ Քրիստոսի է, որ վասն մեր աղքատացաւ, ասացաւ ի գիրս. իսկ ողորմածն աղքատին՝ բարեկամ Քրիստոսի կոչի, այլ ոչ նոյն ինքն Քրիստոս։

Եւ արդ, զի բոլորովին լինել Քրիստոս՝ մերկանալովն կամաւորութեամբ զամենայն ինչ վասն Քրիստոսի՝ դժուարին է ամենեցուն, ոչ ասեմ թէ անհնարին, զի որք կամին՝ կարող են. զոր յայտ առնէ բազմացն կատարումն յամենայն ժամանակի. դուք այսուհետեւ՝ որ ստացեալ էք ինչս, զբարեկամացն Քրիստոսի ընկալարուք զաշտիճան, ողորմելովն աղքատաց, որպէս և ինքն իսկ հրամայեաց Տէրն, թէ Տուք ողորմութիւն, և ամենայն ինչ ձեր սուրբ է. այս ինքն՝ թէ յորժամ ի ձերոց ստացեալ գոյիցն տայցէք մասն ողորմութեան աղքատաց՝ յօժարական և առատամիտ կամօք, մնացեալն

ամենայն սրբին և անվնաս լինին ձեզ: Եւ ոչ գատիք իբրեւ զագահս յաղագս ստանալոյն, այլ ողորմութեան արժանաւորիք յԱստուծոյ՝ որպէս զողորմածս, ըստ ասելոյն Տեառն մերոյ. Երանի ողորմածաց, զի նոքա ողորմութիւն գտցեն:

Նաև զայս ևս ասեմք, թէ՛ օրէնք որ եդան կրօնաւորաց՝ անինչս և անստացուածս լինել, թէպէտ և յաղագս անզբաղ լինելոյ է յաշխարհական իրաց, և միայն հոգեւորացն պարապել, այլ կատարեալ պատճառն՝ յաղագս կարօտ լինելոյ կրօնաւորին, ոչ միայն յաւելորդացն կերակրոց և ըմպելեաց և զգեստուց, այլ և՛ ի հարկաւորացն ևս, որպէս զի կարօղ լինիցի պատերազմի ցանկութեանն, որ զինուորին ընդդէմ մաքուր կուսութեանն, յաղթող լինել: Զի որք անխտիր տան զանձինս որկորստութեան և արբեցութեան, թէ և դէք պոռնկութեան գրգռիչս ոչ ունէին ախտից, բաւական է բոցոյ ցանկութեանն՝ զառաւելութիւն նիւ-

Թոյ որովայնամոլութեամբն տալն,
 ձգել զսոսա՝ ի կատարումն մեղաց :
 Վասն որոյ աղաչեմ, զի Թէպէտ և
 յոլովս ունիցիք զնիւթ կերակրոյ և
 ըմպելոյ առ ձեռն և առանին,
 այլ յոգիս ձեր խնայելով մի՛ ազա-
 հութեամբ և որկորստութեամբ
 յայնոսիկ վարիցիք, այլ պարկեշ-
 տութեամբ և օրինաւոր, ըստ կարգի
 կրօնաւորաց : Եւ զոր՝ ի ձէնջ պա-
 կասեցուցանէք վասն պատուիրա-
 նին Աստուծոյ, ի սէր կարօտեալ
 և չքաւոր եղբարց և ծերագունից
 և տկարաց զայնոսիկ ի կիր արկա-
 նիցէք. յորոց կրկին ամբարէք ի
 յոգիս ձեր զբարին. զպարկեշտու-
 թիւնն անձանց ձերոց, և զսիրով
 ողորմութիւնն կարօտելոց :

Մի՛ դք գտցի ի միջի ձերում՝
 որզձև կրօնաւորութեան զգեցեալ
 է, և յառաւելութիւն գինւոյ
 տուեալ զանձն իւր՝ զբամբասանս
 արբեցողաց ընկալցի ի կարգն սբ.
 զի միոյն անկարգութեամբ՝ ամե-
 նայն կարգակիցք նորա անգոսնես-
 ցին յաշխարհականաց և յայլազ-

գեաջ: Եւ թէ և այլով ամենայնիւ
 հնար էր անբամբասելի լինել այն-
 պիսոյն, արբեցութեամբն արտա-
 քըսելցէ յարքայութենէ, ըստ բա-
 նին Առաքելոյ. քանզի ասէ. Մի
 խաբիք, ոչ սպանողք, ոչ շնացողք,
 ոչ արուագէտք, ոչ արբեցողք, և
 զայլն որ ըստ կարգի թուէ, ոչ ժա-
 ռանգեսցեն, ասէ, զարքայութիւնն
 Քրիստոսի և Աստուծոյ: Զի որք
 օրինակ լինել բարեաց պարտական
 են ամենայն տեսողաց, և նոքա
 զայն ինչ գործեն՝ զոր արդելուն
 գիրք սուրբ ՚ի յաշարհականաց,
 զինչ յոյս աշարհականին կայցէ,
 և կամ ո՞վ համարձակեսցի առ նո-
 սա յաղագս վատթար ինչ գործոց՝
 յանդիմանութեան ինչ խօսել բան-
 որք և ընդդիմաբանեն զկարգաւո-
 րաց ոմանց զանազան անկարգու-
 թիւնս: Ոչ զամենեցուն ասեմք, զի
 բազումք ՚ի ձենջ և ոչ հացիւ և ջրով
 յագին, վասն սիրոյն Աստուծոյ,
 թող թէ աւելորդ կերակրովք և
 գինեաւ. այլ յաղագս անխրատի-
 ցն և ծուլից, զորս և գուք՝ որ կա-

տարեալքդ էք, խրատեցէք զնոսա
որ ստահական գնայցեն, զի ուղ-
ղեսցին: Իսկ որք յամառեալք՝ 'ի
նոյն բերին հանապազ 'ի լոյծ և 'ի
մեղկ կեանս, յետ բազում անգամ
խրատելոյն և ոչ անսալոյն, 'ի բաց
հատէք զանբժշկելի անդամսն 'ի
մարմնոյ եկեղեցւոյ, զի մի փոքր
խմորն՝ զամենայն զանգուածն ա-
պականիցէ, չարն՝ չարեաց լինելով
օրինակ:

Իսկ եթէ ոք յեղբարցն ջատա-
գովէ այնպիսումն, վասն մարմնա-
ւոր ընտանուծեան, կամ վասն
սիրելուծեան, որպէս զի ախտա-
ցեալ անդամն 'ի կարգ առողջիցն
պահեսցի, լրբաբար դուրծելով զան-
պատշաճն, և մերձակայիցն պատ-
ճառ լինելով հիւանդուծեան՝
զիւրն հոգւոյ ախտ 'ի նոսա փոփո-
խելով որպէս զբոր, կուրստեան
հոգւոյ նորին և այլոցն՝ որնովաւ,
օգնականն նորա տացէ պատաս-
խանի առաջի Քրիստոսի՝ եթէ ա-
ռաջնորդն իցէ, և թէ այլ ոք յըն-
կերակցացն: Զի թէ Տէրն զաջ ակն

հրամայէ խլել, և զձեռն աջոյ և զոտն հատանել, զինչ լինիցին՝ որք զգայթագղեցուցիչսն առգայթագղեալսն խնդեալ պահեն, 'ի մնաս երկաքանչիւրոցն ոգւոց, հիւանդացն՝ աներկիւղ գործելով ըզվատթարն, և առողջիցն՝ գայթագղելովն և բամբասելով: Իսկ եթէ յետ 'ի բաց գնալոյն և զղջեալ դարձցի յուղղութիւն այնպիսին՝ շնորհօքն Աստուծոյ, և ողջասցի ապաշխարութեամբ ճմարտութեամբ, և ոչ կեղծաւորութեամբ՝ ընկալցի վերստին յառողջ անդամոցն Քրիստոսի միաւորութիւն:

Դարձեալ և զայս պատուիրեմք, զի եթէ հնար իցէ՝ փոփոխել ձեզ 'ի փոփոխական բարուց, վանաց 'ի վոնս շրջելով. զի վասն դոյզն պատճառի թողուլ զառաջնորդն իւր և զկենսակից եղբարսն՝ անհաստատութեան բարուց է նշանակ: Վասն զի բաց 'ի հոգւոց մնասուէ՝ որ հրամայեալ է 'ի գիրս, թողուլ և գնալ՝ յաղագս մարմնաւոր ինչ

պատճառի, ոչ թողացուցանեն ըզ-
 փոխումն 'ի տեղւոյն: Եւ յայսմ
 պատճառէ՝ յազգի մերոյ կրօնա-
 ւորաց զբազումս տեսանեմք ան-
 հրահանգս և անխրատս, և անհնա-
 ղանդս աւագագունից. և գրեթէ
 զբովանդակն, բաց 'ի սակաւուց:
 Զի յորժամ յանպատշաճն կամ
 'ի գործս կամ 'ի խօսս՝ որ անվայե-
 լուչ է կրօնաւորաց տեսանիցեն զոք
 եղեալ՝ առաջնորդն, կամ վարդա-
 պետն, կամ ոք 'ի ծերագունիցն,
 և յանդիմանող բանիւ սաստիցէ,
 վաղվաղակի գիշերագնաց եղեալ,
 իբրեւ ծառայ փախուցեալ 'ի տես-
 ւնէ՝ փախչի զայրացեալ սրտիւ
 յաստուածային խրատուէ անտի:
 Եւ զի առաջնորդն երկնչի՝ մի գու-
 ցէ 'ի գնալ եղբարց յաղագս այս-
 պիսի պատճառի, գործոյ եկեղե-
 ցւոյն պակասումն լինիցի, ներող
 լինի ամենայն ստահակ եղբօր կալ
 մնալ անբժշկելի 'ի բարս և 'ի գործս
 ստահակութեան. և այսու աղա-
 դաւ՝ անխրատս և անհրահանգս
 մնան այնպիսիքն մինչ 'ի վախճան:

Նա և ևս ծանրագոյն յիմարու-
թեան բանք, զոր պատասխանեն
նոքա խրատտուլաց իւրեանց՝ մի լի
նելլատաշրջողս ասեն. Աստուած
ազատ արար զմեզ, և ինքնիշխանս.
զիմորդ զազատութիւնս մեր դիցուք
'ի ծառայութիւն մարդկան: Եւ
երանի՛ թէ զազատութիւնն՝ զոր ետ
Աստուած բնութեանս՝ բարւոք 'ի
կիր արկանէին, այս ինքն 'ի յախ-
տից լինել ազատս: Վատթար ծա-
ռայութիւն և մեասակար՝ մեղաց
ծառայութիւնն է, որպէս ասաց
Քրիստոս, թէ Որ առնէ զմեզս՝
ծառայ է մեղաց: Իսկ Աստուծոյ
ծառայութիւնն, և վասն Աստու-
ծոյ՝ եկեղեցւոյն, և վասն եկեղե-
ցւոյն՝ առաջնորդին, արդարութիւն
է, և ոչ մեղք. զոր և Առաքեալ օրի-
նադրէ, թէ Ծառայեցէք միմեանց՝
երկեղիւն Քրիստոսի. և ինքն
Քրիստոս հրամայէ, թէ Որ կա-
միցի մեծ լինել, եղիցի ամենեցուն
ծառայ: Գրէ և սուրբն Բարսեղ
'ի կրօնաւորաց Սահմանն, թէ ամե-
նայն ժողովակալութիւն և առաքի-

նութիւն այնմ՝ որ զհնազանդու-
թիւն առաջնորդին ոչ ունիցի՝ ան-
օդուաք են, և յոչ ինչ պէտտ հա-
մարեալ:

Մի դք յեղբարց տրտնջող լինիցի
զառաջնորդէ իւրմէ յինչ և իցէ
պատճառս տրտնջման, թէ և ար-
դար գտանիցի ՚ի տրտնջելն. զի մի
զվարձան՝ որ յԱստուծոյ՝ կորու-
սանիցէ, և ընդ այդոյն մշակացն
առաջնոց դատեսցի, վասն տրտն-
ջելոյն զտեսանէն անիրաւաբար:
Զի թէ մարմնաւոր ծառայից հրա-
մայէ Առաքեալ հնազանդ լինել ըստ
մարմնոյ տերանց, ոչ առ ականէ
ծառայելով՝ այլ միամտութեամբ
սրտիւ որպէս Աստուծոյ, զի ՚ի
Տեսանէ, ասէ, ընդունիցիք ըզ-
վարձան, քանի՞ ևս պահանջէ Աս-
տուած ՚ի հոգեւորացդ, առաւել
քան զնոցայն ցուցանել հնազան-
դութիւն և համբերութիւն և միա-
մըտութիւն եկեղեցւոյ հոգեւոր ա-
ռաջնորդաց: Զի ոչ միայն ընդ
պահոցն և աղօթից, և որ նման
սոցին՝ մասանց առաքինութեանց՝

զումս գողանայ և որ զսակաւան :
 Եւ սահման՝ որ ընդ գողութեան
 անուան և բամբասանօք արկանէ
 զմարդ՝ այսչափ է . ամենայն ոք՝ որ
 զձեռս իւր ձգէ յառնուլ զինչ և
 իցէ իրս, և աչօքն այսր և անդր հա-
 յեսցի, զի մի տեսցէ՝ կամ տէր գո-
 յին՝ և ըմբռնեսցէ զնա, կամ օտար
 ոք՝ և հայհոյեսցէ, գող է այնպի-
 սին, գողութիւն է զոր առնուին :

Եւ մի ոք ինքն ինքեան իրաւունս
 առնիցէ, կամ աշխատութեան իւ-
 րոյ վարձ ասելով զգողացեալն, և
 կամ այլ ինչ ցուրտ պատճառս
 յօգելով անպատիժ համարի լինել
 զինքն՝ ի դատաստանէն Աստուծոյ,
 'ի նախնի եղեալ օրինակէն զգա-
 տասցի այնպիսին Անանիայ և Սա-
 փիրայ : Միթէ անձին աշխատու-
 թիւն էր գողացեալն յիրաց սյւղոց՝
 որպէս և քոյդ, ոչ . այլ՝ ի սեպհա-
 կան իւրեանց գեղջի գնոց, և 'ի
 հայրենի ժառանգութենէ՝ զոր
 վաճառեալ արծաթոյ, և սակաւ
 ինչ խորեալ՝ յաղագս առանձնա-
 կան իւրեանց սխտոյից, և զբազումս

առ ոտն եդեալ Պետրոսի, տե՛ս
 զիտորդ մահու եղեն պարտականք,
 'ի վիմին հաւատոյ տրդար իրաւանց
 պատուհասեալք։ Ոչ վասն արծա-
 թոյն ինչ կարեաց, զորմէ ոչ ինչ
 փոյթ էր Պետրոսի, այլ վասն սրտու-
 թեանն՝ որպէս և ասէր, Ոչ սըտե-
 ցեր դու մարդոյ, այլ Աստուծոյ։
 Իսկ առ մերովքս տեսանեմք՝ ոչ
 փայն գողութիւն, այլ ստուգութիւն
 վասն գողութեանն։ ոչ լոկ բանիւ,
 այլ և մեծամեծ երդմամբ ուրա-
 ցութիւն։ որոյ մեղաց չիք թողու-
 թիւն։ Զի և ոչ զըջումն և խոստո-
 վանութիւն առ այն՝ յորմէ գողա-
 ցան։ զի թողութեան իշխանու-
 թիւն գողոյն՝ յաղագս գողացելոյ
 իրին, որ տէրն է գողացեալ գոյին՝
 ունի, և ոչ օտար ոք խոստովանա-
 հայր։ Վասն որոյ զի ոչ խոստովա-
 նինմա, և ոչ հատուցանէ զոր գո-
 ղացաւն՝ ի նմանէ և զրկեաց, ոչ ա-
 սեմ չորեքկին ըստ մաքսաւորին
 Զաքէի, այլ և ոչ զոր էառն, ոչ ընդ-
 ունի թողութիւն յաւիտեան։

Են դարձեալ ոմանք 'ի պակա-

սամիտ կրօնաւորաց՝ որք թէպէտ և ոչ զարտաքին իրս, այլ զանձին իւրեանց զօրութիւն և զաշողութիւն գողանան յեկեղեցւոյն, 'ի յիւրեանց առանձնական գործս արի և արթուն լինելով, և 'ի հասարակացն՝ հեղգ և պղերգ. ոչ անպատիժս 'ի դատաստանէ Աստուծոյ մնան այնպիսիքն, ընդ թերահաւատութեանն առաւել՝ քան ընդ պղերգութեան: Զի ոչ հաւատան զաշխատութեանն վարձ՝ ի Տեառնէ ընդունել, այլ զմարդկայինն միայն համարին հատուցումն. որոց յորժամ ըստ կամաց զպէտան աայ առաջնորդն, արիանան 'ի վաստակսն. իսկ յորժամ փոքր մի նուազանալ հանդիպի, ընդ հեղգութեան գործոյն և զարաւունջն ևս յաւելուն:

Ընդ այսոսիկ՝ որ գործոց գրեցան պատուիրանք յաստուածաշունչ գրոց, և շրթանց և լեզուոյ դնել գրունս աղաչեմք, և դռնապանս. որպէս զի զօգտակարն 'ի բանից և զբարին թողացուսցեն և.

լանել իսկ զչարս և զմեասակարս և
զանօգուտս՝ ի սրտին որպէս ի
բանտի արգելցեն, ոչ թոյլ տալով
մատցն ծնանել զչար մանկունսն,
այլ մանաւանդ հեղձուցանել յին-
քեան զսերմանեալ յղութիւնն ի
ստտանայէ: Եւ արդ՝ մի ոք դա-
տեսցի զքնկեր իւր, զի մի և ինքն
գատեսցի յարդարադատն Աստու-
ծոյ, որպէս և ասաց Տէրն. Մի
գատէք և ոչ դատիցիք:

Մի ոք ի բամբասանս յօժարես-
ցի, թէ և ուղիղ իցէ, թող թէ
զքահեա վարեալ: Զի զինչ օգտե-
ցուցանես զեղբայրն՝ բամբասելովն
զնա առ այլս. զքեզ մնասեցեր ի
բամբասելն, և նա ոչ ինչ օգտեցաւ.
Եթէ կամիս օգտեցուցանել զնա և
զքեզ, տէրունականաւն վարեցիր
խրատով: Յանդիմանեա զնա սի-
րով, որպէս զհիւանդացեալ ան-
գամ սպեղանեօք. նախ առանձ-
նաբար, եթէ ոչ անսայցէ՝ առաջի
երկուց և երկոց վկայից. եթէ և ի
նոցանէ ոչ սպառկառեսցի դառնալ
յուղղութիւն, ասասջիր յեկեղե-
շ

ցւոյն . և թէ և յեկեղեցւոյն 'ի հրապարականախատ լինելոյն ոչ զըզջասցի, յայնժամ համարեսցի քեզ և բամբասեսցի իրաւապէս իբրեւ զհեթանոս և զմաքսաւոր:

Եւ արդ՝ մի ոք սովորեցուցէ 'ի կրօնաւորաց զլեզու իւր կամ չարախօսել 'ի զուր զումեքէ, կամ անիծանել վայրապար, կամ հակառակել ընդգէմ բանից հակառակողաց յանօգուտ կռիւս, և 'ի փնասակար վիճաբանութիւնս . կամ 'ի վիճելն՝ թշնամանաց և աւարդանաց բանս բարբառել՝ որպէս զաշխարհականս, որ ոչ վայելէ սրբոց: Զի թէ ընդ դատարկ բանից՝ համարս պահանջէ Քրիստոս, որպէս և հրամայեաց, զինչ լինիցին որք գարշելի և վատթար բանիւք վարին անխտրաբար . մանաւանդ որք 'ի խեղկատակութիւն սովորեցուցեն զլեզուս և 'ի ծիծաղական բանս . նման լինելով խաղաղիացն և հացկատակաց, և որք 'ի ծիծաղելն այլայլեն զգէմս և կարկաջեն անմտաբար: Վասն որոյ աղաչեմ,

զի բանք ձեր ոչ լինիցին անհամ և անազ՝ որպէս զռամկաց անմտաց, այլ որպէս աղիւ համեմեալ՝ ըստ խրատուն Առաքելոյ, 'ի շահ և 'ի շնորհս տալ լսողաց, և ոչ 'ի գայթաղողութիւն, և 'ի զազրողութիւն լինել լսելեաց: Այլ և նոյն ինքն շահաւէտ և օգտակար բանքն մի՛ յաճախողութեամբ և առանց դիպօղ ժամու եղիցին խօսեցեալ յայնմանէ որ խօսելն գիտիցէ իմաստութեամբ, զի մի՛ ձանձրացեալ նողկատայցեն լսողքն, և դսրովանս դիցեն ատեցողք բարի բանից, այլ սակաւք եղիցին, և այն հեղու-թեամբ և հանգարտութեամբ:

Եւ գլխաւորելով զբանս որ առ մաքրագունիցդ երամք, ասեմք զայս. եթէ խորհուրդք և բանք և գործք ձեր, և ամենայն շարժումն հոգւոյ և մարմնոյ, այնպէս եղիցին պարկեշտք և աստուածավայելուչք, որպէս զի անուանն Աստուծոյ, և ձևոյ կրօնաւորութեանդ՝ մի՛ հայհոյութեան և պարսաւանաց, այլ գովութեան և փառա-

ւորելոյ լինիցին պատճառք 'ի տե-
 սողաց և 'ի լսողաց: Զի մի լիցի ու-
 մեք 'ի ձէնջ՝ ընդ հնոյն Իսրայէլի
 շտեղ՝ Աստուծոյ մարգարէիւն, թէ,
 Այսուհի իմ վասն ձեր հայհոյի 'ի
 մէջ հեթանոսաց. այլ մանաւանդ
 տէրունական բանին որ առ աշա-
 կերսան, արժանաւոր առնիցէք
 զանձինս յայծառ առաքինու-
 թեամբ. թէ, Այնպէս լուսաւո-
 րեսցի լոյս ձեր առաջի մարդկան,
 որպէս զի տեսցեն զգործս ձեր բա-
 րիս, և փառաւորեսցեն զհայր ձեր
 որ յերկինս է: Եւ այս ինչ սակա-
 ւուք առ աշակերտեալ եղբարսդ
 ասացեալ 'ի մէնջ՝ 'ի փառս Աս-
 տուծոյ աւարտեսցին:

ԱՌԱՅՆՈՐԴՍ ՍՐԲՈՑ ՈՒՅՑԻՑ
ՎԱՆԱԿԱՆԱՑ

ՓՈՔԲ ԻՆՃ և առաջնորդացդ 'ի
յերկինս ճանապարհորդելոցն՝ տա-
ցուք ծառայակցաբար զհոգևորա-
կան և զաստուածային բանին կե-
րակուր, որք զաչաց ունիք գործ և
ապասաւորութիւն մարմնոյ եկե-
ղեցւոյ: Չի զոր օրինակ աչք առա-
ջնորդեն անձին յամենայն շարժու-
մբն՝ 'ի լաւագոյնսն կամ 'ի վատ-
թարագոյնսն, ըստ այսմ նմանու-
թեան և առաջնորդք՝ առաջնոր-
դելոցն: Եւ որպէս բիրք աչացն ե-
թէ մաքուր լինիցին 'ի յախտից ինչ
'ի ներքս անկելոց, սրատեսու-
թեամբն անմոլար առաջնորդէ ան-
ձին յսւղիղ ճանապարհն. իսկ ե-
թէ շամանդաղք մթինք զերական
լուսոյ՝ որ 'ի գլխոյ անախ յաչսն
իջանեն՝ ինուռն, անատեսութեամբն
սխալէ, և ընդ ինքեան 'ի խորխո-
րատ մահու զբոլոր անձն իւր ար-
կանէ, ըստ այսմ օրինակի և առաջ-

և առաջնորդելոցն: Վասն այնո-
րիկ և մեք զաստուածայինս բանի
խրատու սերմ յայնց առաջնոր-
դաց ոգիս սերմանեսցուք, որք օրի-
նօքն Աստուծոյ վարել յօժա-
րին զառաջնորդութիւնս իւրեանց,
որք Աստուծով սկսանին, և առ
Աստուած կատարեսցին: Առ որս
և ասեմք.

Մի անփոյթ առնիցէք զաշա-
կերակելոց եղբարցն 'ի հոգւոյ ինչ
վտանգս անկեալ ուրուք կամ 'ի
մարմնոյ, քանզի համարս տալոց
էք ընդ իւրաքանչիւրոց: Մի զնիւ-
թականին գործոյ՝ միայն պահան-
ջել զկատարումն անթերի, և զհո-
գւոր գործոյ՝ զառ 'ի նոցանէն կա-
տարելոյ՝ անփոյթ առնել. այլ 'ի
վատթարաց զգուշանալ, և լաւա-
գունիցն պատկառ կալ՝ միշտ խրատ
տալով. զոր մանաւանդ պահանջէ
ձեն և կարգն՝ զոր ընկալան: Վասն
զի այսմ կարգի է մեռեալ լինել
աշխարհի և աշխարհական իրաց, և
կենդանի Քրիստոսի և նորին պա-
տուիրանացն՝ ըստ խրատուն Պաւ-

դոսի. զի զայգի օրինացն կոչեցան
գործել, և ոչ զարտաքնոյն մշակու-
թեան զգործ: Եւ որ զայն միայն
գործէ աստ, և 'ի հոգեւորացն ոչ
բնաւ, կամ զնիւթականսն 'ի բո-
լոր սրտէ, և վաննիւթն 'ի հարկէ և
ազ աչս մարդկան, ոչ եղև լսելի
ներքին ականջօք տէրունականհրա-
մանին թէ, Գործեցէք՝ մի զկորըւ
տական կերակուրն, այլ զայն՝ որ
տանի 'ի կեանսն յաւիտենից:

Գործել արժան է և զայս, քան
զի դատարկութիւնն չար է, որպէս
և Պաւղոս խրատ տայ, մանաւանդ
զի և օրէնս դնէ, եթէ Ար գործիցէ
ոչ, և կերիցէ մի. զոր և ինքն կա-
տարէր յասելն, Զայգ և զցերեկ
գործէաք առ 'ի չծանրանալոյ ու-
մեք. և եթէ, Զեռքս այս աշաշտե-
ցին զիս, և որ ընդ իսն էին: Բայց
յաղագս մարմնական գործոյն զհո-
գեւորսն անտես առնել իբրև զաւե-
լորդ իրս, յոյժ վատթարագոյն
է աշակերտելոց բանին: Քանզի
պարտ է. որպէս երկրորդ է մար-
մինն հոգւոյն, առաջին զհոգւոյն

հոգալ կերակրոց, որ են աղօթք
 և ամենայն բարեգործութիւնք, և
 ապա զմարմնոյն և զմարմնականաց։
 Զի և առ մարդիկ՝ նախ տէրն կե-
 րակրի սպասաւորեալ՝ ի ծառա-
 յիցն, և ապա ծառայքն՝ ի նշխարէ
 տերանցն։ Եւ ի մեզ՝ քանզի մար-
 մինն ծառայական է, և հոգին տի-
 րական, և կամք մտացս դատողա-
 կան, արժան է դատողականին՝ ի
 կարգի պահել զերկաքանչիւրսն։
 Յառաջագոյն զհոգին կերակրել
 հոգեւորական կերակրօք՝ ի ձեռն
 մարմնոյն սպասաւորութեան, և
 ապա զմարմնականացն հոգալ՝ հո-
 գւոյն իմաստութեամբ և տնօրէ-
 նութեամբ։ Արդ՝ յայսոսիկ և որ
 նման սոցա բարեկարգութիւնս,
 պահեսջիք զմիաբանութիւն եղբայ-
 րութեան ձերոյ։

Դարձեալ, մի՛ կողմնաւոր բա-
 րուք զոմանս սիրել, ջոկս առնե-
 լով, և զոմանս անտես առնել։ Ո-
 մանց աւելորդօք բերիլ ի սէտսն,
 և այլոց և ոչ հարկաւորօքն բաւա-
 կանանալ։ այլ սէրն հասարակաց

եղիցի, ըստ սրբոյն Բարսղի կանոնադրութեանն, և պատիւն՝ որոց վայելէ:

Իսկ կերակրոցն բաշխումն՝ ըստ չափոյ աշխատութեանն՝ առ իւրաքանչիւրսն լիցի, առաւելութեամբ և նուազութեամբ: Ձծերացեալսն, և զվտանգեալսն, որք զմանկութեան ժամանակն և զզօրութիւն անձանց՝ ի յաշխատութիւնս եկեղեցւոյն ծախեցին, մի բարձի թողի առնիցէք՝ որպէս ոչ ժամանակին պիտանացուք, զի մի բարկասցի Տէր: Քանզի թէ օտարաց վտանգելոց, նա և թշնամեաց խնամ տանել հրամայէ Քմ և ողորմել, և պատուհաս սպառնայ՝ որք ոչն առնեն, քանի՞ ևս եղբարցն և անդամոց եկեղեցւոյն: Վասն որոյ զծերս պատուեցէք և ծերատածեցէք, ըստ հրամանին Առաքելոյ, և զտկարացեալսն խնամարկեցէք տեսչութեբ և պիտոյիցնոցապատրաստութեամբ՝ ըստ չափոյ զօրութեան ձերոյ: Գիտեմք զի այսպիսեաց բարեկարգութեանց խափա-

նեւոյ՝ աղքատութիւն ժամանակիս
է պատճառ, բայց ոչ զառաւելն
այլ զյօժարութիւն կամացն և
զկարն՝ պահանջէ Աստուած :

Մի զնուիրեալն յեկեղեցիս ,
կամ կենդանեաց միաբանութեան
կամ մեռելոց յիշատակի , անձին
միայնոյ սեպհականեացէ առաջ-
նորդն . այլ 'ի պէտս եկեղեցւոյն
ծախիցէ զնոյն , և հատուցանէ ե-
կեղեցեաւն զհոգևոր պարսման . զի
մի յարգարդատաստանին աւուր՝
պահանջեցէ իւրաքանչիւր ոք ըզ-
տուեալն , և զի ոչ ունիցի յայն-
ժամ հատուցանել , զիւրն առեալ
բարեգործութիւն փոխարէն տա-
ցեն : Եւ թէ առաջնորդն առաջին՝
զոր առ յաւուրս իւր , 'ի ծախս
եկեղեցւոյն վատնեաց հաստատուն
վկայիւք , և ոչ ժամանեաց յա-
ղագս օրհասին մահու կանխելոյ
հատուցանել զպարսման , երկրորդն՝
որ զկնի նորա ժառանգէ զառա-
ջնորդութիւն եղբայրութեան ,
պարտական է վճարելոյ . և եթէ
անտես առնէ , ունի տոկոսեօք

վճարել առաջի Քրիստոսի: Իսկ
եթէ ոք ոչ վկայեն նմա՝ ի պէտո
եկեղեցւոյն առնել զառեալն,
ինքն՝ որ էառն՝ հատուցէ ի հան-
դերձելումն:

Մի ոք ինքնակամ ախտիւ շար-
ժեալ՝ կաշառանօք աւագաց՝ յափրչ-
տակեսցէ զառաջնորդութիւն վա-
նաց, առանց ժամանակին առա-
ջնորդի քննութեան և հրամանի:
Քանզի երկուք են պատճառ ի
րաւացի փոխելոյ զվանաց առաջ-
նորդս. կամ վասն զանարժանս
գործելոյ, արտաքոյ օրինացն Աս-
տուծոյ, և այն ճշմարիտ վկայիւք,
կամ եկեղեցւոյն ոչ շինութեան՝
այլ աւերման լինելոյ պատճառ:
Եւ թէ առանց այսոցիկ՝ եթէ յան-
դըգնի ոք հակառակ յառնել, մե-
ղանչէ յօրէնս Աստուծոյ:

Եւ զոր ինչ միանգամ կանո-
նեալք են, և եդեալ ի բանս
սրբոց հարցն յաղագս առաջնոր-
դաց՝ առ ի իւրատ և յուղղութիւն
ի բանս ի գործս, և յամենայն բա-
րեձեութիւնս կարգաւորութեց

զամենայն բարեացն զտիպան և
 զօրինական՝ փութասջիք յանձինս
 ձեր նկարագրել: Եւ թէ զամենայն
 ոչէք բաւական կատարել յաղագ
 ձմեռն գոլով՝ ի բարեաց ժամանա-
 կիս, գոնեա զյոլովն գործով կա-
 տարեցէք, և առ պակասեալն՝ զյօ-
 ժարութիւն կամաց ունիցիք և զըղ-
 ջումն և տրտմութիւն վասն պակա-
 սութեանն: Զի յորժամ յայսոսիկ
 հաստատիցէք զմիտս, հակառակ
 բարւոյ չարն ոչ կարէ տեղի գտա-
 նել յոգիս ձեր: Վասն որոյ և մեք
 աղաչեսցուք զՏէր, զի առաջնոր-
 քացդ և առաջնորդելոցդ յաջո-
 ղեսցէ ի յերկնայինն հետեւել ճա-
 նապարհ, մեօք հանդերձ. զի ամե-
 նեքեան արժանասցուք խոստացե-
 լոց բարեացն, որ ի Քրիստոս
 Յիսուս:

ԱՌ ԱՌԱՋՆՈՐԴՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՈՐ ԵՆ ՅԱՇԽԱՐՀԻ, ՈՐ ԿՈԶԻՆ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՈՒՆՔ

ԽՕՍԵՍՑՈՒՔ և առ դասս ե-
պիսկոպոսաց սրբոց, որ էք տե-
սուչք կարգեալք յԱստուծոյ՝ հո-
գւոց հաւատացելոց, որ են յաշ-
խարհի: Որ թէպէտ և ըստ կարգի
երկրորդ եգաք, յաղագս բարեկար-
գութեանն՝ նախ առ վանականսն և
ապա առ որս յաշխարհի են առա-
ջնորդք խօսելով սակայն ըստ աստի-
ճանի առաջին էք: Զորս աղաչեմ
նախ քան զամենայն՝ ի միտս ձեր
գալ, և ճանաչել իմաստութեամբ
զաշտիճանիդ զոր ունիք՝ զբարձրու-
թիւն և զգործ, եթէ ուստի սկսաւ,
և վասն էր եգաւ, և զի՛նչ հրամայե-
ցաւ առնել յայնցանէ՝ յորոց հաս-
տատեցին զսա: Զի յորժամ զայ-
սոսիկ գիտիցէ ոք որպէս պարտն իցէ
գիտել, մի ի՛ յերից աստի շահիցի:
Կամ ճանաչելովն զժանրութիւն
սորա և զդժուարակրութիւն, և ոչ

յօժարութեամբ դիմել իբր 'ի դիւ-
րին իրս և 'ի հեշտալիս՝ գիտելով
զիւր տկարութիւնն, այլ 'ի բաց
հրաժարել, թէև բռնադատիցի
յիւրոց մտացն ախտից կամ 'ի
մերձակայից, որպէս և առաջին
սուրբքնարարին և ուսուցին: Կամ
թէ յանձն առցէ զլինելն, փու-
թայ ըստ հաճոյիցն Աստուծոյ
կատարել զտնտեսութիւն գոր-
ծոյն: Կամ թէ ոչ արասցէ զաբ-
ժանն, ճանաչէ զպակասութիւն
բարւոյն եղեալ յինքեան, և ըզ-
մնան, և խղճիւ մտաց իւրոց՝ գա-
տէ զանձն, յանցաւոր զինքն հա-
մարելով: Արդ՝ թէ ուստի սկսաւ՝
ասասցուք:

Սկիզբն եպիսկոպոսութեան եղև
յայնմանէ, որ երգմամբ առ զքա-
հանայութիւնն 'ի Հօրէ. ըստ կար-
գին Մեղքիսեգեկի, ոչ ըստ առ-
առաժութեանն, այլ ըստ մարդ-
կութեանն. ոչ յանբանից մատու-
ցանելով պատարագ, ըստ Ահարո-
նեան քահանայութեանն, այլ
զանձն իւր մատոյց կամաւոր պա-

Թարադ՝ ի վերայ խաչին՝ Հօր, վասն
 ընդ մեզ հաշտութեան։ Եւ զնոյն
 քահանայապետութիւն, զոր ինքն
 ի Հօրէ ընկալաւ, յաղագս խաչին
 մահու՝ ի վերայ սյնոցիկ՝ զորս
 գնեաց արեամբ իւրով, շնորհեաց
 աշակերտաց իւրոց ի ժամանակի
 համբառնալոյն յերկինս, ըստ աւե-
 Թարանին Առկայ. Թէ, Եդ ձեռս
 ի վերայ նոցա, և օրհնեաց զնոսա-
 և ապա ինքն, ասէ, վերանայր յեր-
 կինս։ Զնոյն օրինակ պահանջելով
 և ի նոցանէ. Թէ որպէս ես ոչ
 հեշտութեամբ, այլ չարչարանօք և
 մահուամբ ընկալայ զքահանայու-
 Թիւն ի վերայ ազգի մարդկան, և
 գուք նմանապէս մահուչափ նա-
 հատակեցարուք ի վերայ ոչխարաց
 հօտի իմոյ, զոր ստացայ արեամբ
 իմով։ Որք և արարին ըստ հրամա-
 նին, մեռանելով ի վերայ ժողո-
 վերդեանն՝ որ հաւատացաւ նոցա
 ի Տեառնէ։ Եւ յորժամ հանդեր-
 ձեալ էին առաքեալքն Քրիստոսի
 ելանել յաշխարհէ, ընարէին ի
 հաւատացելոց անտի արս երկիւ-

ղածս և իմաստունս, և կապուցա-
նէին փոխանակ իւրեանց՝ գլուխ
Ժողովրդեանն ՚ի քաղաքս և ՚ի գա-
ւառս, զորս և եպիսկոպոսս ա-
նուանեցին, որ Թարգմանի տեսուչ:
Արդ Թէ ուստի սկսաւ՝ ասացաք:

Պարտ է գիտել և զայն Թէ յա-
ղադս որոյ պատճառի եդաւ ՚ի
Քրիստոսէ և յառաքելոց նորա՝
այս գործ եպիսկոպոսութեան:
Յայտ է Թէ վասն լինելոյ գլուխ
և հրամանատար քահանայից և Ժո-
ղովրդոց, և որպէս զդէս՝ աննիրհ
աչօք մտացն նայել ՚ի վերայ ամե-
նեցուն, զԹիւրեալմն ուղղել,
և զուղիղսն հաստատուն պահել
յուզղիւթեան: Եւ Թէ զինչ հրա-
մայեցաւ եպիսկոպոսին լինել, և
կամ զինչ առնել, զայս Պաւղոս
յայտ առնէ առ Տիմոթէոս գրե-
լովն. Թէ, Պարտ է եպիսկոպոսին
անարատ լինել՝ որպէս Աստուծոյ
տնտեսի. հեզ, ցած, պարկեշտ,
հիւրասէր, բարեսէր, արդար,
սուրբ, Ժուժկալ. մի արծաթա-
սէր, մի կռուող, մի հարկանող,
այլ հանդարտ, և այլն ևս:

Անարատ ասելովք, յամենայն
 արատոյ՝ որ ըստ հոգւոյ և մար-
 մնոյ իցեն՝ մաքուր լինել հրամայէ:
 Իսկ որպէս Աստուծոյ տնտեսի՝
 զայս յայտ տունէ, զի թէ մարդիկ
 նիւթական գոյից իւրեանց տնտես
 զանարատսն, ասէ, ընտրեն լինել,
 այս ինքն՝ որ ոչ գողասցի աւազա-
 կապէս, և ոչ հեղգայցէ ՚ի խնամ
 տանելոյ գոյիցն և ՚ի պահպանու-
 թենէ, քանի՞ ևս արժան է անա-
 րատութիւն և արթնութիւն, և
 զգուշութիւն ունել տանն Աս-
 տուծոյ տնտեսաց, որ է եկեղեցի
 սուրբ. ոչ զնիւթականս ասեմ զե-
 կեղեցւոյ, այլ զհոգիս մարդկան,
 որք շինին տաճար Աստուծոյ կեն-
 դանւոյ. զորս պարտ է՝ որչափ
 զօրութիւն իցէ՝ Աստուծոյ տնտե-
 սին՝ անխախտելի պահել զշինուա-
 ծըս աստուածաբնակ տաճարացն,
 և ոչ տալ գողանալ սատանայի, իւ-
 րով պղերգութեամբն՝ ՚ի հոգևոր
 քանձուց անտի, ոչ զիւր և ոչ յո-
 րոց զանաեսութեանն ունի գործ:
 Տացէ նոցին օր ըստ օրէ և զբանին

կերակուր 'ի ժամու, ըստ տէրու-
նական հրամանին:

Հեզ, ցած, պարկեշտ: Հեզու-
թեամբն յուշ առնէ նմանող լի-
նել Մովսիսի և Դաւթի, որք 'ի
հնումն էին հովիւք ժողովրդեանն
Խորայելի, թէ նոյնպէս պարտ է և
նորոց հովուացս հեզութեամբ և
հանդարտութեամբ հովուել զժո-
ղովուրդս, որպէս և հովիւք զհօտս,
և ոչ ճոխութեամբ և սաստկու-
թեամբ ըստ աշխարհի իշխանաց:
Իսկ ասելովն՝ թէ ցած, ղխոնար-
հութիւնն ուսուցանէ. զի անդէպ
է եպիսկոպոսին՝ հպարտութեամբ
և գոռոզութեամբ լինել առ հնա-
զանդեալ ժողովուրդսն, որպէս
զգործակալս բռնաւորաց, այլ հե-
զութեամբ և խոնարհութեամբ
բերիլ առ ամենեւեան: Որպէս և
Քրիստոս յայսոսիկ զինքն տայ
օրինակ. Ուսարուք յինէն, ասէ,
զի հեզ եմ և խոնարհ սրտիւ: Եւ
դարձեալ, ցուցանելով զոր 'ի խո-
նարհութենէն օգուան, և զառ 'ի
հպարտութենէն մնասն, ասէ. Ա-

մենայն որ բարձրացուցանէ զանձն՝
խոնարհեսցի, և որ խոնարհեսցու-
ցանէ՝ բարձրացի: Եւ Պաւլոս
զգուշացուցանելով զՏիմոթէոս՝ զի
մի զանկատարան հոգևոր և մար-
մնաւոր հասակաւ՝ վերակոչեսցէ
յաշտիճան եպիսկոպոսգլխեան,
ասէ. Մի մատաղատունկ, զի մի
հպարտացեալ՝ ի դատաստանա-
նկցին սատանայի: Քանզի սա-
տանայ ընդդէմ արարչին Աստու-
ծոյ հպարտացեալ, և վասն այնու-
րիկ անկաւ յերկնից, և պարտա-
կան է յաւիտենական դատաստա-
նացն, և մշտնջենաւոր տանջանացն:
Վասն որոյ հրամայէ՝ թէ ցած, զի
մի նորին ախտիւն ըմբռնեալք՝ նո-
րայն դատաստանի և պատժոց
կցորդք եղիցին:

Պարկեշտ. Պարկեշտ անուն մի
է, բայց առ ամենայն շարժումն
հոգւոյ և մարմնոյ պատշաճեալ
բերի պարկեշտութիւնն. ի բանս,
մի շատախօս լինել. ի կերակուրս
և յըմպելիս և ի զգեստս, մի աշ-
խարհօրէն բերիլ, այլ ըստ նոցա

նմանութեան որոց խաչեալ է աշ-
 խարհ: Նա և յընթացս ճանա-
 պարհի՝ ոչերևելի և կազմեալ երի-
 վարօք և կամ կիսիշօք ամբարձեալ
 եղիցին՝ ի բարձրն կոյս, այլ վասն
 զտկարացեալն մարմին միայն բառ-
 նալոյ՝ ըստ պատահելոյ կրողին: Եւ
 ոչ սրընթաց ձիովք շահատակել, և
 շամբք և բազէիւք որսականօք բե-
 րիլ առ երէվայրիս և թռչունս, որ-
 պէս լսեմք զոմանց թէ իցեն: Որ
 այնքան անպատշաճի այսմ՝ ձեռն ու-
 նողաց այս գործ, որպէս թէ ըզ-
 գտակ կարմիր գիցէ՝ ի գլուխ կրօ-
 նաւորն՝ փոխանակ քուսիթայի, և
 զգեստ բեհեզեայ՝ ընդ ասուոյ և
 այծեաց: Եւ կերակուրքն և ըմպե-
 լիքն՝ ոչ յաճախութեամբ և անկար-
 գութեամբ, այլ պարկեշտութեամբ
 և չափաւորութեամբ եղիցին ըստ
 տասուածաշունչ գրոց խրատու: Եւ
 բանք բերանոյն՝ մի անմտաբար
 խեղկատակութիւն, կամ աշխարհ-
 օրէն զառականս կամ զանկաժու-
 թիւնս՝ ի լեզուն յեղով՝ անարգել
 զգր, այլ բղխեսցէ սրտիւն զբան

բարի՝ ըստ մարգարէին, 'ի յօգուտ
և 'ի շնորհս լինել լսողաց՝ ըստ առա-
քելոյ, և մի՛ 'ի մնաս և 'ի տաղակու-
թիւն, և 'ի պատճառս աղարտելոյ
զառաքելականն աշտիճան:

Հիւրասէր, ըստ Աբրահամու և
Ղովտայ, և այլոց նահապետացն,
որք այնչափ գտան հիւրասիրու-
թեամբն հաճոյք Աստուծոյ, մինչ
զիւ զԱստուած հանդերձ հրեշտա-
կօք ընկալան և պատուասիրեցին:
Եւ ոչ ասէ հիւրընկալ, այլ հիւ-
րասէր. քանզի հիւրընկալութիւն՝
է երբէք զի 'ի հարկաւոր ինչպատ-
ճառէ լինիցի, կամ 'ի թռնութե-
նէ, կամ 'ի պատուոյ երեսաց,
կամ գովութիւն և փառս որսալոյ
'ի պատուասիրելոցն. իսկ սիրով
ընդունելութիւնն՝ յայսցանէ յա-
մենեցունց ազատ է, որով և խնդու-
թեամբ ընդունի զեկեալ հիւրսն,
և ոչ տրտմութեամբ. և զուարթ
ցուցանէ զկերպարանս, և ոչ
խոժոռ և թախծեալ դէմս. և ոչ
գժգմնելով ինչ բարբառի բանս,
այլ ուրախարարս և խրախճանա-

կանս, որ յոյժ լաւագոյն է հիւրոցն, քան զկերակուրսն: Վասն այսր պատճառի հրամայէ եպիսկոպոսաց և քահանայից, նա և ամենայն քրիստոնէից ոչ միայն հիւրընկալ՝ այլ և հիւրասէրս լինել:

Բարեսէր. և ո՞ր են բարիքն զորս հրամայէ սիրել. ոչ զկարծեցեալ բարիսն, որ են ախտաւոր բարիք մարմնականք կամ հոգեկանք և նիւթք աշխարհի, այլ նախ և առաջին զճշմարիտ բարին սիրել զԱստուած՝ որ է սկիզբն և ազբիւր բաւրութեան: Երկրորդ՝ զպատուիրանս նորա, որ է բղխումն յաղթութեն բարեաց յԱստուծոյ, ըստ Դաւթայ. Թէ, Սիրեցի զպատուիրանս քո քան զամենայն ոսկի և զտպաղիոն: Երրորդ՝ զորս 'ի մարդկանէ լինին բարիք: Իսկ զհակառակ բարւոյն զչորն, այս ինքն՝ ըզսասանայ և զորս 'ի նմանէ սերմանեալ զմեղս, ատել և 'ի բաց դառնալ, ըստ նորուն Դաւթայ, Թէ, Զմեղս ատեցի և անարգեցի, և զօրէնս քո սիրեցի: Նա և զչարասէրն

և զանդարձն ատել և 'ի բաց դառնալ. յորոց յետ բաղում անգամ խրատելոյն և ոչ դառնալոյն՝ հրաժարել հրամայէ Տէրն, և համարել օրպէս զհեթանոսս և զմաքսաւոր:

Արդար. արդարութեանն աւնուն մի է, բայց զամենայն պարունակէ յինքեան զմասունս բարեաց որ ունին զնա: Որպէս և արդարքն առաջինք՝ որք վկայեցան յԱստուծոյ, Յովբ, և Զաքարիա, և Յովսէփ, և այլ բազումք: Ըստ նոցին օրինակի պարտ է լինել, ասէ, եպիսկոպոսին՝ արդար և ճշմարիտ առաջի Աստուծոյ և մարդկան, և արտաքոյ ստութեան և անիրաւութեան 'ի բանս և 'ի գործս:

Սուրբ. առաջին սուրբ այն է՝ որ մաքուրն է յամենայն ախտից, որ պատերազմին ընդ ոգին, որ ոչ խոցուածս ընդունիցի 'ի սկզբանն, և ոչ գեղոց կարօտանայցէ: Երկրորդ՝ սուրբ է, որ թէպէտ և հարկանիցի ինչ նետիւք բծից, ոչ ասեմք ինչ 'ի կատարումն, ոչ լինի 'ի ներքոյ անկեալ թշնամւոյն՝ միշտ խա-

ցոտելոյ զողին հեշտութեանցն
 ախաից տեղի տուեալ, և երկրորդ
 քնութիւն զնոյն սովորութիւն առ-
 նելով, այլ մանաւանդ զանցեալ
 խոցուածան բժշկեսցէ գեղովք
 ապաշխարութեանն, և յառաջի-
 կայիցն զինուք աղօթից և պահոց,
 և պահպանութեամբ զգայարա-
 նացն զգուշանալ, ոչ վերստին խռ-
 ցոտիլ սովորական նեաիւքն. այլ
 այնքան առել զնոսա, մինչ զի յի-
 շատակ նոցին՝ ոչ հեշտութիւն,
 այլ տրտմութիւն բերել մտացն:
 Արդ որ յայսմ մասին է, յառաջ-
 նոյն և կամ յերկրորդիս, նա է
 սուրբ և այսմ առաքելական աշ-
 տիճանի արժանաւոր: Իսկ որ ախ-
 աիցն յօժարութեամբ տուեալ
 տեղի, և ոչ պատերազմի ընդ նոսա,
 այլ և խնամով թաքուցանէ. յին-
 քեան զխմորն չարութեան, և միշտ
 խոցեալ ոգւով՝ ոչ առեայ զխոց-
 մանն պատճառս, այլ և սիրէ ևս,
 և ոչ բժշկել փութայ զխոցուածան
 այլ և օր ըստ օրէ նորոգել զվէրսն,
 ոչ է և ոչ ասի սուրբ այնպիսին, և

ոչ ընտրութեամբն Աստուծոյ կոչի
սպասուաւորել աստուածայնոցն ,
այլ իւրովախտիւն շարժեալ, ըստ
ներեւոյն Աստուծոյ՝ ձգի յայնու
սիկ՝ ի կորուստ անձին և բազմաց:

Ժուժկալ . Ժուժկալութիւնն
իբրև նիւթ և տեղի իմն է ամենայն
առաքինութեանց . զի որ կրէ յին-
քեան զառ՝ ի չարեաց ժուժկալու-
թիւն, կրէ և զբովանդակ մասունս
բարեաց . և որ ոչ ունի զսա, անհաս-
տատ է յամենայն բարութիւնս :
Ձի թէպէտ և յօժարի ի բարիս և
սկսանի, այլ ոչ կատարէ . որպէս
այն՝ որ կամեցաւ առանց խորհելոյ
շինել աշտարակ : Եւ ժուժկալու-
թեանն սահման՝ այս ինչ է . յամե-
նայնէ՝ յորոց օրէնք Աստուծոյ հրա-
ժարեցուցանեն զմեզ, պարտ է
ժուժկալ լինել : Առաջին, խորհրդ-
դոցն վատթարաց ոչ տալ տեղի առ-
միտան, տյլ ընդդէմ կալ ժուժկա-
լութեամբն, և հալածել ի սրտէն,
զի մի և կատարումն հետեւեսցի :
Զնոյն ժուժկալութիւն պարտ է և
աչացն գնել սլահասպան, ոչ բռնա-

դատել հեշտութեամբն՝ի յարատ
հայեցուածս, կամ՝ի չարակնու-
թիւնս, այլ անարատապէս հայել
յարարածս Աստուծոյ: Եւ ական-
ջացն ոչ յօժարութեամբ ունկնդիր
լինել փասակարաց բանից, այլ
օգտակարացն: Եւ լեզուոյ՝ ոչ խօ-
սելզայն ինչքանս՝ որովարտաքինքն
վարին, որ է անվայելուչ սրբոյ աշ-
տիճանին, այլ զպիտանին և զգովե-
լին. և սրտի, ոչ քարկանալ՝ի տարա-
պարտուց, այլ հեզ լինել. և ձե-
ռաց, ոչ յանիրաւի զոք հարկանել,
այլ վաստակել զբարիս, և յաղօթս
ամբառնալ. և բերանոյ, ոչ մերձե-
նալ տարաժամ՝ի կերակուրս. այլ
պահօք դաստիարակիլ. և ոտից, ոչ
ընթանալ՝ի շոււիղս գայթակղու-
թեան ոգւոց, այլ՝ի ճանապարհս
արդարութեան: Եւ ոչ և միոյ ան-
դամոյթոյլտայ ժուժկալութիւնն,
որ ունի զնա, շարժել՝ի վասթարա-
գոյնսն: Արդ այսոքիկ և որ սոցին
նման է ժուժկալութեան դործ:
Մի արծաթասէր. արծաթսի-
րութիւն, զոր մայր ասէ Պաւլոս

ամենայն չարեաց, թէպէտ և ամենայն ումեք և յամենայն գործս՝ յորում են մարդիկ՝ մնասական է, առ թագաւորս և դատաւորս և իշխանս և գործակալս, և առ ամենայն ոք որ յաշխարհի են, բայց առաւել առ հոգեւոր առաջնորդութիւնս: Քանզի առ իշխարհի իշխանութիւնս՝ ըստ մարմնոյ առնէ մնաս ումեք, կամ անիրաւ գատելով, կամ զրկելով, կամ յափշտակելով, կամ զըպարտելով, կամ գողանալով, կամ սպանանելով, կամ որ յայպիսեաց իցեն: Իսկ առ հոգեւորս՝ այս զհոգիս մնասէ: Քանզի յայսմ ախտէ է զանարժանս յառաջ կոչել յաստուածայնոցն սպասաւորութի՝ ի կորուստ կոչողացն և կոչեցելոցն, և զարժանաւորս յետս կացուցանել, ըզպիլծս իբրեւ զսուրբս, և զսուրբս իբրեւ զպիլծս վարկանելով: Եւ բիւրք են առ ի նմանէ խառնափրն. դորեալ կարգք յեկեղեցւոյ, որք խոտելիք են Աստուծոյ. զորոց Դաւիթ ասէ Հոգւոմն, թէ Խո-

տեսցին ոչք ընտրեալ են արծաթով: Վասն այնորիկ հրամայէ Առաքեալ՝ վասն եսլիսկոպոսաց, թէ Մի արծաթասէր:

Մի կռուող, մի հարկանող. քան զի թէ Քրիստոսի ես աշակերտ, մանաւանդ թէ փոխանակ, զհեզու թեաննորին ընկալ զօրինակ. որպէս հրամայէ աշակերտելոցն, թէ Ուսարուք յինէն, զի հեզ եմ և խռնարհ, զորմէ և Յսայի ասէ թէ Ոչ աղաղակեսցէ և ոչ վիճեսցի: Եւ ինքն իսկ Տէրն երանի տայ հեզոց և խաղաղարարաց: Եւ զի ոչ ամենայնիւ ներող պարտ է լինել և հեզ՝ առաջնորդին, այլ առ յանցաւորս ըզսասան՝ ի կիրարկանել տայ և այնմ օրինակ. զի առեալ խարազան և եհան զվաճառականսն՝ ի տաճարէն: Եւ այն զի չուանեայ, և ոչ՝ ի կարծր նիւթոց, խրատէ զառաջնորդս, ոչ զգառնութիւն միայն ի կիրարկանել առ յանցաւորս, այլ և քաղցրութիւն և ներողութիւն ունել ի սասաեղն. վասն որոյ յաւելլու ասել թէ Այլ հանգարա: Եւ զհանգար.

Թուլթեանն ջառի՝ տէրունականն
 ուսուցանէ խրատ, որ ոչմիայն զինքն
 այլ և զգլխակն հանգարտ առնէ :
 Այլ յետ միոյ դիմաց ապտակին՝
 զերկրորդն մատուցանել հրամայէ
 առաջի անխրաւին . որով թէ և քան
 զգազանս խտագոյն իցէ, քան զոչ-
 խարս հանգարտագոյն լինիցի : Եւ
 ինքն Քրիստոս ոչ աղաղակէր, և ոչ
 վեճաբանէր, այլ որպէս զոչխար՝ ի
 սպանգ վարիւր, ըստ Նսայեայ .
 զնոյն նմանութիւն պարտ է և ա-
 ռաջնորդաց եկեղեցւոյ բերել յին-
 քեանս, քայց ոչ առ ամենայն ոք,
 և ոչ յամենայն ժամանակի : Քան-
 զի յիւրոյ անձինն արհամարհու-
 թիւն՝ որ յանիրաւաց, քարւոք է
 հանգարտութիւն, և վարձուց ար-
 ժանաւոր . իսկ յորժամ զաս-
 տուածային պատուիրանս տեսանէ
 արհամարհեալ յանզգամաց, առ-
 այնպիսիսն ոչ զհանգարտութիւն,
 այլ զբարկութիւն՝ ի կիր արկանել
 արժան է, ըստ բարւոյ նախանձուն
 Եղիայի վառելով : Որպէս և Տէրն
 յորժամ առ ինքն զնախատանայն

ձգէին բանս՝ դիւտհար կոչելով,
 Խերելով տայր զպատասխանին,
 ասելով, Թէ Յիս դե ոչ գոյ։ Իսկ
 յորժամ առ Հայր և Հոգին, ցաւ-
 նոյր և վրէժխնդիր լինէր. այսինքն,
 յորժամ նոքա որք զգործսն սա-
 տանայի գործէին՝ հայր կոչէին
 զԱստուած, ասէր. Դուք ՚ի հօրէ
 սատանայէ էք. և յորժամ զգործս
 Հոգւոյն Բեեղղեթուղայ իշխանին
 դիւաց տային, ասէր. Թէ Ամենայն
 որ ասէ բան զորդւոյ մարդոյ՝ Թող-
 ցի նմա, բայց որ զՀոգին սուրբ հայ-
 հոյէ, մի Թողցի նմա։ Այսոքիկ և
 սոյնպիսիքն են բարւոք և ըստ կա-
 մացն Աստուծոյ, երբեմն հանդար-
 տութեան, և երբեմն ոչ հանդար-
 տութեան օրինակք. զոր Առաքեալ
 հրամայէ ունել եպիսկոպոսին։

Յաւելու և զայս. Վերակացու,
 ասէ, լինել բանին վարդապետու-
 թեան. այսինքն ուսանել և գիտել և
 սպասաւորել աստուածային օրի-
 նացն քարոզութեան, և առաջին
 զայն ստանալ գործ, և ապա զնիւ-
 թականացն հոգաբարձութիւն, որ

պէս առաքեալքն արարին և ուսուցին: Քանզի ասէին. Ոչ է պարտ մեզ թողուլ զբանն Աստուծոյ, և պաշտել զսեղանս. թէպէտ և սեղանն այն՝ ազքատաց էր սպասաւորութիւն, և ոչ անձանց. բայց զի զմարմինս կերակրել զազքասաց՝ փոքր համարէին ՚ի բարիս, քան զհոգիս ազքատացեալս ՚ի բարեաց՝ հոգեւորական կերակոմն, որ է բան վարդապետութեանն. նորին աղագաւ նիւթականի կերակրոց զՍտեփանոսեանքն եդին, սպասաւորել ժողովրդոցն. իսկ ինքեանք զբանն Աստուծոյ քարոզէին: Եւ այս է զոր հրամայէ եպիսկոպոսաց, վերակացու լինել բանին վարդապետութեան, և զողջամիասն միսութարել, այս ինքն՝ որք ոչ ունիցին հիւանդութիւն հաւատոյ. որք զաթոռն չընդունին զառաքելական, և զգործն ստանալ զառաքելոցն, որպէս է՝ ղեն հետեողք նոցին սուրբ հարքն առաջինք: Եւ թէ որք զեպիսկոպոսութեանն ունիցին աշտիւ ձան՝ որչ իցեն վարժեալք վարդա-

պետական բանիւ, պարտ է նոցա
յայնցանէ՝ որք կրթեցան յայս
շնորհ աստուածային՝ մերձ առ ին-
քեանս ունել. զի տացեն ծառա-
յակցաց յիւրաքանչիւր ժամու ըզ-
բանին Աստուծոյ զկերակուրս:

Եւ զհակառակորդսն, ասէ, կշտամ-
բել. երկու գործս քնէ բանին վար-
դապետութե վերակացու լինելովն
առաջնորդաց: Առաջին, զծառայա-
կիցսն կերակրելով ըստ աւետա-
րանական հրամանին. երկրորդ,
զթշնամիսն շշմորտութեան՝ որք
հակառակին հաւատոյն բանի, և օ-
րինացն Աստուծոյ և աւանդու-
թեանց եկեղեցւոյ, ըմբերանել աս-
տուածային գիտութեամբն, զի մի
զպարզամիտս՝ ի ժողովրդոցն պատիր
բանիւքն ձգեսցեն՝ ի կորստեանիւ
րեանց խորխորատ. ըստ ընտանի
գազանացն կրկին գործոյ, որք ըզ-
վայրենի գազանսն հալածեն, և
զհօտս հովուին պահեն տրթնու-
թեամբ, որպէս կարգեցան: Արդ՝
որք զառաջինն ընկալան ի Քրիս-
տոսէ զգործ եպիսկոպոսութեան

գոյք առաքելոցն՝ այսպէս արարին
 իբրեանք, և ուսուցին հետևողաց
 իրեանց նովին օրինակաւ վարիլ:
 Իսկ յայժմուս Թշուառական ժա-
 ռանակի՝ այնքան հեռացաք ՚ի բար-
 ւոյ նոցին նմանութենէ, մինչ զի
 ոչ այլ ինչ գործոյ պատճառ գի-
 տել զեպիսկոպոսութիւնն, որք յօ-
 ժարին ստանալ զնա, բայց միայն
 զանազան հնարիւք ինչս ժողովէլ
 ՚ի հնազանդելոցն. և փառս որսալ
 ՚ի փառաւորչաց, զոր անարգանս
 արտ է ասել և ոչ փառս: Քանզի
 չմարիտ փառք այն են, որ ՚ի ձեռն
 արեաց գործոց՝ անուանն Աս-
 տուծոյ լինիցի ոք փառաւորու-
 թեան պատճառ, ըստ Տեառն հրա-
 խնին, թէ Տեսցեն զգործս ձեր
 արիս, և փառաւոր արասցեն ըզ-
 չայր ձեր՝ որ յերկինս է: Իսկ ան-
 ին առ ՚ի մարդկանէ փառքն՝ ոչ
 միայն հակառակ են փառացն Աս-
 տուծոյ, ըստ ասելոյն ՚ի Տեառնէ
 զմանց, թէ Սիրեցին զփառս մարդ-
 կան՝ առաւել քան զփառս Աստու-
 ծոյ, այլ և ՚ի գովչացն առ երեսս՝

գարովեալք լինին իբրև զախտաւորոց
յորժամ տեսանեն ցանկութեամբ
զհետ ընթացեալ գովութեան և
փառացն՝ որ 'ի նոցանէ :

Թողից ասել զևս դժնդակա-
գոյնսն այսր ժամանակի եպիսկո-
պոսաց գործ . զի և բազում անար-
գանաց և սուղից տանին յայլազ-
գեաց , ոչ յաղագս աստուածային
օրինացն , որպէս առաջին սուրբքն
զի այն երանութեւն էր արժանաւոր
այլ վասն սնոսի փառացն յուսոյ .
և զգերփեալսն 'ի հնազանդելոցն
պէսպէս հնարիւք և բռնաւորութե-
ամբ , զոր յեկեղեցւոյ պայծա-
ռութիւն և յաղքատաց պէտս հրա-
մայեցաւ լինել , զայնոսիկ ժողովն
որպէս զմաքսաւոր , և բռնակալաց
աշխարհի նուիրեն : Եւ ոչ թէ 'ի
նոցանէ բռնադատելով զայն առ-
նեն . քանզի սոյն իսկ յազգէս մերմ
սկսաւ այս գործ չարութեան , և
ծանուցաւ այլազգեաց յաներկիւ-
ղից ոմանց և 'ի փառամոլից , որ
մի 'ի միոյ վերայ յառնելով տա-
կաւին աճեցուցանեն զկապալս 'ի

վերայ եկեղեցւոյ Քրիստոսի, որ
 պէս զտունս բաժից, կամ զներկո-
 ցաց. որոց մեկաց չիք թողութիւն,
 ըստ առ'ի յԱստուած մեղուցելոյն:
 Որ ոչ միայն քահանայապետու-
 թեան չեն արժանի՝ որ զայս դա-
 ժան գործ սկիզբն արարին մոլծա-
 նել յեկեղեցի, և կամայնդքիկ՝ որք
 'ի հայրապետացն ընկեցեալք յա-
 թոռոյ վասն հոգևոր պատճառի,
 այլազգեաց բռնաւորութեամբ և
 յաւելուածով կապալացն՝ դար-
 ձեալ փութան յափշտակել զեպիս-
 կոսոսութիւնն, այլ և ոչ քրիստո-
 նութեան հաւատոյ և կարգի, և
 ոչ օրինաւոր քահանայական թաղ-
 ման և սրբոյ պատարագին յիշա-
 տակի:

Զինչ է ասել և զմօրէն այսոցիկ
 չարեաց՝ զյայտնապէս հակառա-
 կացն ճշմարտութեան, և սրբոյ ա-
 թոռոյ Լուսաւորչին, որք ինքնա-
 շարժ ախտիւք և բռնակալաց աչ-
 խարհի հրամանօք, զանձինս իւ-
 րեանց յայս աշտիճան հոգևոր բար-
 ծրութեան ձգեն, և ոչ ընարու-

Թեամբ Աստուծոյ և աստուածայ,
 նոց արանց համօրէն ազգիս, որպէս
 օրէնն պահանջէ, որով բիւր նե-
 խութեան և ապականութեան ան-
 դամոց Քրիստոսի լինին պատճառ:
 Զի Թէ 'ի գլուխն Ահարովնի իջա-
 նեն շնորհք Հոգւոյն սրբոյ, որ է
 հայրապետութիւնն, և 'ի գլխոյն 'ի
 մօրուսն՝ յեսիսկոպոսութիւնն, և
 'ի մօրուացն 'ի գրապանական՝ որ է
 քահանայութիւնն, և 'ի գրապա-
 նացն 'ի զգեստն՝ սրբ են ժողովրդ-
 դեանն դասք, և արդ՝ զոր արդեօք
 իւղ շնորհաց ունիցին, որք յահարո-
 նեանն գլխոյ օտարացեալք են, և
 ընդ Դադանայ և Աբիրոնի, որք
 հակառակ կացին մեծին Մովսիսի
 և Ահարովնի, յօդեալք իցեն գոր-
 ծով: Ասմ եթէ զոր կամակորու-
 թեամբն մերկացան՝ բաժանեալք
 և որոշեալք 'ի շնորհաց, զիմրդ
 կարիցեն զինքեանց կորուսեալն
 այլոց ընձեռել:

Որք յաղագս սոյն և այսր իրի
 յանդգնութեան 'ի ժամանակա-
 տեառն մերոյ և եղբօր Գրիգորիսի

կաթողիկոսի նբոյ, 'ի Սուրբ Ընառնն՝
մեծաւ սիւն հոգոսիւ սուրբ և ա-
ռաքինեաց արանց ազգիս Հայոց,
Ժողովով աւելի քան զերկու հա-
զար և զհինգ հարիւր անձանց, ե-
պիսկոպոսաց, վարդապետաց,
հարց վանականաց, և միանձանց
Սրբոյ Լերինն, նշովեալ հերքեցան
յեկեղեցւոյ Քրիստոսի, և սրով
բանին Աստուծոյ հատեալ 'ի բաց
ընկեցան, որպէս զնեխեալ և զփը-
տեալ անդամ՝ յառողջ մարմնոյ ե-
կեղեցւոյ, անէծս ցաւագինս կու-
տեալ 'ի գլուխ նոցա: Որոց ոչ ե-
կեալ 'ի միտս, և ոչ զգացեալ զմա-
հացու ցաւս հոգւոց՝ առնլով զգեզ
կենաց 'ի դեղատուէ իմաստնոյ, և
բժշկել զլիմամբ և ապաշխարու-
թեամբ 'ի մոհահամբոյր պատու-
հասէն, այլ հանգոյն իժի և քարբի
խցեալ զլսելիս աստուածային բա-
նին, գեռ ևս յամառեալ բորբոքին
'ի նոյն չարութեան. արբեալ և յի-
մարեալ փառամոլ ախտիւ իբրև
զգազանս կատաղիս, ոչ դադարեն
մուծանել զխռովութիւն յառա-

գաստ խաղաղութեան երկնաւոր
հարսնարանի փեսայացեալ բանին,
զոր արեամբն գնեալ ազատեաց 'ի
չար մշակութեանց բանսարկութիւն:
Որոց արիւն 'ի գլուխ իւրեանց ե-
ղիցի, և վրէժ չարութեան գործոց
նոցին յանձինս իւրեանց լիցի:

Այլ դուք՝ որք ճշմարտութեանն
էք ջատագովք, և 'ի նոյն՝ բարեաց
հետևողք, աղաչեմք՝ պատրաստ
լերուք ամենայնիւ 'ի գործ հոգևոր
հովուութեանդ, զոր ընկալաք 'ի
ճշմարիտ հովուապետէն, ամենայն
զգայարանօք ըստ վերոգրեալ սահ-
մանիդ և ըստ կանոնական խրա-
տու սուրբ առաքելոցն, և նոցին
հետևողաց: Որպէս զի համարձա-
կութեամբ և պարզերես կացջիք ա-
ռաջի աւանդողին ձեզ զտաղանդ
պատուիրանին, տալով զհամար
շահիցն նմա կրկնապատիկ յաւե-
լուածով: Յորմէ լսիցէք զբարբառն
երանաւէտ, եթէ Մառայ բարի և
հաւատարիմ, որով 'ի սակաւուդ
հաւատարիմ ես, 'ի վերայ բազ-
մաց կսցուցից զքեզ, մոտ յուրա-

խաւթիւն տեառն քոյ : Որում և
մեզ լիցի աղօթիւք ձեր հանդիպել,
'ի Քրիստոս Յիսուս 'ի Տէր մեր :

ԱՌ ԴԱՍՍ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ

ԴԱՐՁՈՒՍՑՈՒՔ այսու հետև
զկարգ բանիս առ դասս քահա-
նայիցդ, որք աշտիճանաւ երկրորդ
էք եպիսկոպոսացդ, և կարգեալ
էք քահանայական գործառնու-
թեամբ՝ նուիրել զամենայն հոգիս
Աստուծոյ, ծնանելով զամենե-
սեան մկրտութեամբ սուրբ աւա-
զանաւն յորդեգրութիւն Հօրն եր-
կնաւորի, և 'ի Ժառանգակցութիւն
Քրիստոսի Աստուծոյ, և մեղսա-
քաւիչ մարմնոյ և արեանն Տեառն
բաշխմամբ՝ կերակրել զհոգիսնոցա
յանմահութիւն :

Եւ արդ՝ աղաչեմ զամենեւեան
սիրովն Քրիստոսի, բանալ զաչս
մտաց և զարթնուլ 'ի մահահրաւէր
թմբրութենէ կենցաղոյս, և ճա-
նաչել զգօրութիւն երկնային գոր-

Ծոյդ՝ յորս հրաւիրեալ կոչեցայք .
որ և հրեշտակական գերաշխարհիկ
զօրութեանցն է գեր ՚ի վերոյ այս
աշտիճան , որք անարասութեամբ
և սրբութեամբ պաշտեն զսա : Եւ
որովհետեւ արժանի եղէք յեր-
կնայինն գործ մատուցանել զան-
ձինս , մի և մի իւիք պատճառս
տայք արատոյ անկանել ՚ի պաշ-
տօնդ ձեր , ըստ Առաքելոյն խրա-
տու . այլարիաբար և յօժարտմիտ
սրտիւ առանց ծուլութեան զկա-
նոնեալ սահմանս աղօթից սուրբ
հարցն անթերի կատարեցէք , ըստ
իւրաքանչիւր ժամու : Եւ մաքուր
հոգւով , և սուրբ սրտիւ , և անա-
րատ հաւատով , և մեծաւ յուսով ,
և պարզ մտօք , և կատարեալ սիրով ,
ահիւ և դողութեամբ սպասաւո-
րեցէք աստուածային խորհրդոյն .
և մի իբրեւ ջուր ընդ խողովակ ան-
ցանէք անմտաբար ընդ խորհրդա-
կան բանս աղօթիցն՝ զոր մատու-
ցանէք . եթէ սաղմոսերգութիւնք
են , և եթէ ընթերցումն սուրբ
գրոց , եթէ պաշտօներգութիւն ,

և եթէ քահանայական աղօթք սրբոյ պատարագին, և այլոց կարգադրեալ կանոնիցն. այլ յոյժ մտաւորաբար. և թէ գոյ հնար՝ արտասուօք, և մեծաւ երկեղիւ, որպէս թէ դուք նորոգապէս բղխէք զնոսա 'ի սրտէ և 'ի մտացն ձերոց: Զի ամենեքեան խնդրուածք են առ Աստուած, զանաղան և պէսպէս պարգեաց և բարու թեանց մեզ առ 'ի նմանէ: Եւ ինքն պարգեատուն բարեաց Աստուած՝ յորժամ աեսանէ զջերմ եռանդն հայցուածս խնդրողին, առաւել առատապէս շնորհէ ըզխնդրելին. ըստ այնմ՝ եթէ Որ խնդրէ՝ առնու, և որ զկնի:

Գիտասջիք, զի յառաջագոյն 'ի ժամանակս առաքելոցն՝ մինչդեռ նոր ծաղկեաց դարունն հաւասոյ, ամենեքեան լի էին Հոգւով սրբով, և շնորհօք Հոգւոյն՝ յինքեանց մտաց խօսէին զբանս աղօթից ըստ ժամուն պիտոյից՝ զպատարագին խորհրդածութեան, և զամենայն կատարողապետութեանց: Իսկ 'ի

Ժամանակս յետինս՝ քանզի հանդերձեալ էր ձմեռն մեղացն սառնամանեօք խստութեան ցրտացուցանել զբարբոքումն առ Աստուած սիրոյն յամենեցունց, և բթացուցանել՝ ի շնորհաց սուրբ Հոգւոյն, տեսեալ հոգւոյ ակամբ սուրբ և հոգեկիր վարդապետք եկեղեցւոյ, և այնր ազագաւ գրով աւանդեցին զամենայնն զկնի եկողացս • զի նոքօք անվրէպ և անսայթաք առաջնորդեալք՝ կատարեսցուք զամենայն կարգաւորութիւնս եկեղեցւոյ։ Վասն որոյ զսոյն մտաւորաբար պարտ է մատուցանել, և մեծաւ հաւատով և յուսով։

Մաներուք և զայս, զի կոչումն անուան քահանայութեանդ ձերոյ՝ ոչ է ի մարդկանէ, և ոչ ի ձեռն մարդոյ, այլ յայնմանէ՝ որ կոչեցաւն քահանայ ըստ կարգին Մեղքիսեդեկի, որ և ինքն է Ճշմարիտ քահանայ, և քահանայապետ և պատարագ Աստուծոյ Հօր • և նա ետ ձեզ զկոչումն անուան իւրոյ, և յանձն արար ընդ անուանն

և զգործն իւր, հովուել զժողովուրդ իւր, և ուսուցանել միշտ զգործս բարիս, և տալ զանձն օրինակ բարեաց ամենեցուն . ըստ որում և Պաւղոս գրէր առ Տիմոթէոս, թէ Մի անփոյթ առներ զչնորհացդ՝ որ տուաւ քեզ՝ ի ձեռնադրութենէ երիցութեան: Եւ դարձեալ, թէ Քահանայք կրկին պատուոյ արժանի եղիցին, որք աշխատեսցին բանիւ և վարդապետութեամբ: Վասն որոյ աղաչեմք, զի ըստ անուանդ կոչման և զգործն կատարիցէք: Եւ որպէս հարք և ծնողք ժողովրդեան ձերոյ՝ յամենայն ժամ տուք նոցա զհոգևոր խրատս, միշտ ուսուցանելով յեկեղեցւոջ, ի հրապարակս, և առ տընին զամենայն ոք՝ ըստ իւրաքանչիւր հասակի, զգուշացուցանելով յաստուածայինսն:

Եւ թէպէտ և ամենայն բարեաց տեսակօք և առաքինութեամբ կատարեալք իցէք, սակայն զեկեղեցւոյ պայծառութենէ և զծրբոյ պատարագին պատուական և մա-

քուր զգեստուց մի՛ անփոյթ առնէք, որպէս լսեմք զոմանց՝ եթէ հասարակաց զգեստուք, և ալտեղեալ տրեխօք ելանեն 'ի բեմն սուրբ, և զսարսափելի խորհուրդն անխորհրդական զգեստուք կատարեն. և զայն՝ 'ի պարկեշտութիւն անձանց համարին, հանելով զժողովուրդն արտաքոյ եկեղեցւոյն, և զգուռն ընդդէմ ձգելով. և ոչ միայն, այլև անմտաբար 'ի բամբասանս բերին ոմանց եկեղեցեաց, և 'ի մերս բարեզարդ կարգաւորութիւն:

Եւ արդ՝ մի՛ ոք վայրապար և անխորհուրդ համարեսցի զքահանայականն զգեստ. զի որպէս 'ի հնումն առ Մովսէսիւ նկարեցաւ խորհուրդ սրբոյ պատարագիննախօրինակօք, և 'ի նորումս կատարեցաւ 'ի Քրիստոս, նոյնպէս և քահանայք հնոյն՝ նորոյ քահանայութեանս էին տիպք. և պատմուճանն Ահարովնի՝ նորոց քահանայիցս զգեստուցն յապացոյց: Զոր և սուրբ առաքեալքն գոր-

ծակցութեամբ Հոգւոյն սրբոյ կա-
տարեւապէս յարդարեցին զլրումն
եկեղեցւոյ, և յամենայն տեղիս
ձեռնադրեալ կարգէին քահանայս
և սարկաւազունս, և պատուիրէին
ներքին և արտաքին մաքրութեամբ
սպասաւորել փրկական խորհրդոյն.
որ և ընդ բնաւ աշխարհս մե-
ծազարդ պայծառութեմ զարդա-
րեալ լինէին եկեղեցիք ընդ հանուր
ազգաց քիստոնէից, պայծառա-
զգեստ վայելչութեամբ սպասաւորեալ
սրբութեանցն: Նա՛ ևս առաւել և
Հայաստանեացս ազգի եկեղեցիք,
'ի սուրբ Լուսաւորչէն մերմէ սկսեալ՝
մինչև յաւերումն աշխարհին՝
'ի հիմանց: Բայց այսոցիկ բարւոյ
աւանդութեանց հակառակելոյ
առաջնոց հարցն սրբոց, ոչ այլ
ինչ է պատճառ՝ քան թէ տգիտութիւն
և ինքնօրէն անձնահաճ
կամապաշտութիւն. որք ոչ տեոին
զառաջին պայծառութիւն, մինչ
ողորմութեամբ Տեառն լի էր
երկիր, այլ՝ 'ի հաւածանացս
ծնեալ ժամանակի՝ ընդ խրթնա-

տեսակս նայեցան տգեղութիւն ,
 որովք կապեալ են ամենայն ուրեք
 ազգ մեր յաղքատութեն՝ որպէս ընդ
 երկաթոյ , 'ի ներքոյ լծոյ ծառա-
 յութեան իւրաքանչիւր ազգաց ,
 ուր և իցեն : Ոյք և հարկաւորալի-
 տոյիցն կարօտ են ըստ մարմնոյ ,
 թող թէ պայծառութեան եկեղե-
 ցւոյ 'ի խնդիր , և ըստ հոգւոյ՝ ա-
 մենեկին անշարժք 'ի բարիս , զիցա-
 մաքեցաւ սէրն՝ ըստ տէրունական
 բանին : Ոչ որպէս յառաջին հա-
 լածանացն ժամանակին՝ նոր հաւա-
 տացեալքն 'ի Քրիստոս , յորս
 այնքան զօրանայր սէրն Աստուծոյ ,
 մինչ զի 'ի հալածանսն առաւել
 մեծամեծս և վայելուչս տեսանեմք
 շինեալ 'ի նոցանէ եկեղեցիս , քան
 մինչ խաղաղութիւն եղև եկեղե-
 ցւոյ : Եւ արդ՝ տգիտաց զխաւա-
 րին զայս տեսանելով անկարգու-
 'թիւն՝ որ յաղքատութենէ և յա-
 ւերմանէ , և զբարկութիւնս՝ որ
 յԱստուծոյ՝ աւանդութիւնս և օ-
 րէնս կարծելով , և նորին աղաքաւ
 յանդգնին հակառակելոստուած-
 աւանդ հրամանացն :

Այլ մեր 'ի բաց թողեալ զանիմաստ հակառակորդացն զվիճմունս, հնազանդ եղելոցդ օրինաց Աստուծոյ՝ 'ի վերայ ասացելոցս և զայս աւանդեսցուք պատուիրան՝ որ վասն այսր իրի խնդրոյ : Ոչ ունեւ քահանայից յԱստուծոյ և 'ի մէնջ հրաման՝ առանց սուրբ ծածկութի պատարագամատուցին ըզգենլոյ՝ մատուցանել զսուրբ պատարագն, կամ աւետարան կարդալ, կամ խաչ առնուլ 'ի ձեռս, կամ յայլ ինչ՝ 'ի սրբութիւնսն մեր ձենալ :

Եւ այսոքիկ զորս գրեցաք, սակաւուք, և որ նման սոցին՝ արտաքին մարդոյս զգուշութիւն, որոց հանդերձեալ են սպասաւորել աստուածայնոցն : Ասասցուք և յազագաներքին մարդոյն. որ և օրինակ է արտաքնոյն զարդ՝ սորին հոգևոր պայծառութեանն զարդու : Մի ոք 'ի ձէնջ անարժանութբ աստուածայի՞ն խորհրդոյն սպասաւորեսցէ, և կսկիւմ զոք 'ի ժողովրդենէն անբըննաբար հաղորդեսցուսցէ, զի մի ընդ

Յուդայի և ընդ խաչահանուածն
 դատապարտեսցի : Մի՛ դք ծած-
 կելով յոգի իւր զգործս մեղաց՝ ա-
 ռանց ճշմարիտ խոստովանութեան,
 և այնպէս մատիցէ՝ ի տէրունական
 խորհրդոյն սպասաւորութիւն, զի
 մի՛ զբարկութիւնն Աստուծոյ շար-
 Ժեսցէ՝ ի վերայ ինքեան և աշխար-
 հին, և ի բաց ընկեսցի յառ-
 տուածային հարսանեացն. քանզի
 զխաւարատեսակ մեղացն զգեցեալ
 պատմուճան՝ եմուտ յեկեղեցի
 Աստուծոյ, որ է օրինակ վերին
 հարսնարանին, որ և լսելոց է զա-
 հագին բարբառն, Ընկեր, զիարդ
 մտեր այսր, զի ոչ ունէիր հանդերձ
 հարսանեաց. և թէ, Հանէք զդա-
 արտաքս, այս է յարքայութենէն,
 և կտրեցէք զդա ընդ մէջ, այս
 ինքն զհաւատան և զչնորհս սուրբ
 աւազանին և զբահանայութեանն
 ի բաց մերկացուցէք. և մասնո՞ գո-
 րա ոչ ընդ հաւատացեալս, այլ
 ընդ անհաւատան լիցի : Քանզի ոչ
 հաւատաց՝ եթէ մարմնոյ և արեան
 Աստուծոյ սպասաւորէ. այլ հաց

լոկ և գինի համարեցաւ, և վասն այնորիկ անարժանութեամբ ժպըրհեցաւ մերձենալ, և առանց խոստովանութեան:

Եւ արդ աղաչեմք, մի որպէս մարմնական ինչ դործ վարկանելով զերկնային խորհրդոյն կատարումն, այլ ահիւ և դողութեամբ սպասաւորեցէք աստուածայնոցն. զի թէ Սերովբէն սուրբ յօրինակն ունեւեաց կարօտանայր, մերձենալով 'ի կայծակունան որ 'ի վերայ սեղանոյն՝ մեզ հոլեղինացս և մեղաւորացս՝ քանի՞ մաքրութիւն և զգուշութիւն պիտոյ է յաղագս առ ճշմարտութիւն այնր օրինակի մերձենալոյ: Վասն որոյ զմիտս և ըզգայարանս պարտապանէք պարըսպել յամենայն փրասակար իրաց, սպասաւորքդ սրբոյ խորհրդոյն, յամենայն ժամանակի, առաւել յայնմ աւուր՝ յորում յԱստուած մերձենալ հանդերձեալ իցէք: Զի թէ Մովսիսի ասացաւ յԱստուծոյ՝ ոչ կոխել մեռեալ մորթովք զտեղին դւր երևեցաւ հուր

աստուածութեանն, որքան մեղարժան է լուծանել նախ զմեռելութիւն մեղաց 'ի մէնջ, և ասպա յաստուածայինն մերձենալ խորհուրդ : Զի ոչ միայն խօսել ընդ Աստուծոյ ըստ Մովսիսի կայ մեր առաջի, և կամ տեսանել զյետոյսն Աստուծոյ, այլ և ձեռօք շօշափել զանշօշափելին, և ջրթամբք համբուրել զսէրն, և բերանով ճաշակել զկերակրիչն ամենայնի, և 'ի սիրտս ընդունել, և հոգւով միանալ ընդ նոյն, և լինել Աստուած շնորհօք ընդ Աստուծոյ միաւորելովն : Վասն որոյ՝ զտեսանելիս և զլսելիս և զլեզու և զամենայն անդամս խրատեցէք 'ի բարիս շարժել, և 'ի չարիս անշարժ մնալ. և ողջախոհութեամբ և սրբութեամբ յաշխարհական ցանկութեանց և զբօսանաց զմիտսն ամփոփելով, և ասպա յերկնային խորհրդոյն սպասաւորութիւն մերձենայցէք : Զի մի 'ի դատաստան անձանց ուտիցէք և ըմպիցէք զմարմին և զարիւն Տեառն ըստ Առաքելոյ,

այլ 'ի քաւութիւն մեղաց , և 'ի մաքրութիւն հոգւոց , ձեզ և ժողովրդեան ձերում : Եւ մի լիցի՝ որպէս լուաք զումանց աներկեղ քահանայից՝ որ 'ի քաղաքս բնակեն , եթէ յառաւօտէ մինչև ցժամ պատարագին 'ի վաճառափողոցս քաղաքին շրջին 'ի տուրեւառութիւն վաճառաց , յորս բազում նետք հարկանին յոգիսն ընդ մուտս զգայարանացն , 'ի տեսանել և 'ի լսել , և 'ի խօսել և 'ի գործել զանպատշաճն , և անտի գարձեալք՝ մտանել յանդգնին յեկեղեցիս , և յայլոց քահանայից կազմեալն չխաւաւ՝ առանց սաղմոսաց և աղօթից մատուցանեն զպատարագն : Որոց պատուիրեմք՝ յայսմ հետէ 'ի բաց կալ յայդպիսի աներկեղ և չար սովորութեանց , և նախ սրբել զմիտս , գիշերոյն և տուրնջեանն աղօթիւք , որպէս վերագոյնն գրեցաք , և ապա մտանել յեկեղեցի սուրբ , և յանդիման լինել Աստուծոյ՝ սրբով պատարագաւն :

Մի դէ 'ի քահանայից առանց գի

տելոյ ղխոստովանութիւն մարդոյ՝
 զհաւատոյն և զգործոցն, կամ իւր
 ինքեան, կամ այլում քահանայի,
 աացէ նմա զհաղորդութիւն մար-
 մնոյ և արեանն. Քրիստոսի 'ի յա-
 ռողջութեան կամ 'ի հիւանդու-
 թեան. և կամ գիտելով զանար-
 ժանութիւն ուրուք՝ տայ յաղագս
 մարդահաճութեան զաստուածա-
 յին խորհուրդն, ծածկելով այնու
 զկարծիս չարութեան՝ որ զնմանէ :
 Զի այնպիսին է որ տայ զսրբու-
 թիւն՝ շանց, և առաջի արկանէ
 զմարդարիտս՝ խողաց :

Մի ոք 'ի քահանայից պատա-
 րագողաց՝ յխակալութիւն ունե-
 լով 'ի սրտին ընդ ումեք, մատիցէ
 յաստուածային խորհրդոյն կա-
 տարումն, և անընդունելի առնիցէ
 զպատարագն առաջի Աստուծոյ .
 այլ նախ հաշտեսցի ընդ եղբօրն՝
 ըստ հրամանին Քրիստոսի, և ա-
 պա եկեալ մատուցէ զպատա-
 րագն : Նոյն սահման և 'ի վերայ
 հաղորդականացն եղիցի. բայց այս
 օրէնք առ համապատիւ եզրարան

է՝ քահանայից առ քահանայս, և աշխարհականաց առ աշխարհականս: Իսկ եթէ քահանայն ընդ բանիւ արարեալ զոք 'ի ժողովրդականացն վասն պատուիրանազանց լինելոյ յօրէնս Աստուծոյ, և նահապարտացեալ՝ ոչ գայ յուղղութիւն, և ոչ խնդրէ թողութիւն 'ի քահանայէ անտի, քահանայն առանց խղճի մատուցէ զսուրբ պատարագն, և ընդ դատապարտութեամբ է այն՝ որ ոչ ուղղեցաւ, և ոչ խնդրեաց զթողութիւն: Քանզի և Քրիստոս ոչ վայրապարհրամայէ առնել թողութիւն տրտմեցուցանողին, այլ ելձէ անկեալ առաջի՝ խոստանայ ապաշխարել, յայնժամ, առէ, շնորհեսցի առ 'ի քէն թողութիւն յանցանացն՝ զոր առ քեզն յանցեաւ: Իսկ եթէ մեղուցեալն առաջի անկեալ քահանային և խոստանայ գալ յուղղութիւն, և քահանայն յաղագս մարմնական ինչ պատճառի ռիսակալ լինելով՝ ոչ առնիցէ թողութիւն, չէ պարտ նախ քան զհատելն՝ մատուցանել պատարագ:

Նա և առ քահանայս բազում
 պատճառս յօգէ սատանայ՝ խռ-
 վելոյ ընդ միմեանս, և վիճաբանե-
 լոյ, և յօխակալութեան և ՚ի նա-
 խանձու ախտս տանջելով զոգին
 զամենայն ժամանակս, որ և առ
 տգէտս և վայրենաբարոյս առաւել
 զօրանայ: Է՛ որ վասն յափշտա-
 կելոյ ՚ի ժողովրդենէ միմեանց ա-
 գահութեան ախտիւ, և է՛ որ յա-
 ղագս հարստահարելոյ զընկերն
 փառասիրութեան աղագաւ, և
 յայլ ևս յոլովագոյն առելու-
 թեան պատճառացն, լուծանի ՚ի
 նոցանէ սիրոյն պատուիրան, և
 Քրիստոսի աշակերտութեանն նը-
 շան, առ որս ասաց. թէ, Յայսմ
 ծանիցէ աշխարհ զձեզ՝ եթէ իմ
 աշակերտք էք, եթէ սիրիցէք զմի-
 մեանս: Որոց և մեք զառաքելա-
 կանն աւանդեմք պատուիրան. ե-
 թէ, Արեգակն ՚ի վերայ բարկու-
 թեան ձերոյ մի՛ մտցէ. և, Մի տայք
 տեղի սատանայի: Այս ինքն՝ զի
 թէ զխաղաղութիւնն՝ զորեւ Քրիս-
 տոս աշակերտացն, և նոքօք մեզ,

փութայ հանել 'ի ձէնջ խռովա-
րարն, և զխռովութիւնն իւր փո-
խանակ խաղաղութեանն սերմա-
նել 'ի միջի ձերում, մի՛ տայք նմա
տեղի՝ երկար ժամանակաւ բնա-
կել 'ի յոգիս ձեր, զի մի՛ զտա-
ճարդ Աստուծոյ որ 'ի ձեզ՝ չարին
առնիցէք բնակութիւն, ատելու-
թեամբն և ոխակալութեամբն :
Այլ ընդ շարժել բարկութեան ե-
ռանդան բոցոյն՝ որ 'ի փշմանէ
անտինորա բորբոքի, շիջուցէք զնա
խաղաղարար ջրով Հոգւոյն, նախ
քան զմտանել արեգականն, որ-
պէս զի խաղաղասէր լինելովն՝ որ-
դիք Աստուծոյ լինիջիք, ըստ երա-
նութեանն խոստման, զճշմարիտ
Որդւոյն Աստուծոյ զգործ՝ ար-
գեամբք 'ի ձեզ կատարելով, այն՝
Որ արար խաղաղութիւն յերկինս
և յերկրի, արեամբ խաչին իւրոյ :
Իսկ եթէ ոք 'ի քահանայից
խռովելոց ընդ ընկերի՝ սիրէ զա-
տելութիւն քան զսէր, և զխռ-
վութիւն քան զխաղաղութիւն, և
ոչ լուծանէ զտրամութեան պապա-

Ճառն, և հաշտեսցի ընդ եղբօր իւրում'ի խոնարհելմիոյն և 'ի խընդրել զհաշտութիւն, մի' իշխեսցէ քահանայագործութիւն առնել, որչափ զդէն տրտմութեան և բարկութեան յինքն բնակեցուցանէ. զի Զի՛նչ հաղորդութիւն է լուսոյ ընդ խաւարի, ասէ Առաքեալն, կամ Քրիստոսի ընդ Բելիարայ: Քանզի գրեալ է. Թէ, Որպէս որ զսէրն ունի՝ զԱստուած յինքն բնակեցուցանէ, զի Աստուած սէր է, նոյնպէս և որ զատելութիւնն ունիցի՝ զսատանայ յանձն իւր դարմանէ. զի կերակուր է նորա ատելութիւն, որպէս և ամենայն գործք չարեաց: Վասն որոյ ամենայն ոք 'ի ձէնջ՝ որքան ատելութեան ախտիւ տայ տեղի ոստանայի ընդարձակագոյն յինքեան, Քրիստոսի մարմնոյն և, արեանն ոչ է արժանի բնակութեան. և Թէ ոխակալութեան և նենգութեան հոգւով յանդգնի առնուլ զնա, նման լինի Յուդայի մատնչի, որ յետ պատառոյն՝ ապա եմուտ 'ի նա սատանայ:

Եւ արդ աղաչեմ զամենեւեան
 զձեզ, դժուարաշարժս լինել 'ի վի-
 ճաբանութիւնս և 'ի կռիւս, և
 դիւրաշարժս 'ի հաշտութիւն և 'ի
 խաղաղութիւն: Եւ մի դք որ զօ-
 րաւորն է 'ի մարմնական յառաջա-
 դիմութիւնս՝ ջանայ զրկել զքնկերն
 և անիրաւել, զի մի զայն՝ որ առ-
 նէ իրաւունս զրկելոց զԱստուած՝
 գատաւոր և գատախազ իւր կա-
 ցուցանէ, և զոր 'ի յանցաւոր
 կեանս զրկեաց՝ 'ի յանանցն վաշ-
 խիւ հատուցանէ:

Այլ աւագագոյնքդ 'ի ձէնջ և
 հաստատունքդ յիմաստութեան,
 շահեցարուք զկրսերագոյնսն և
 զպակասամիտսն, ներող լինելով
 առնոսին և երկայնամիտ, որով
 և վարձս ընկալիք յԱստուծոյ
 'ի շահել զեղբարս: Իսկ կրսերա-
 գունիցդ՝ պատուէր աամք զխո-
 նարհութիւն և զհնազանդութիւն
 ցուցանել աւագագունիցն, և ի-
 մաստնոց քահանայիցն: Եւ յայս-
 պիսի բարեկարգութիւն լինելով
 ձեր՝ անուանն Աստուծոյ փառա-

ւորութեան լինիք պատճառք առարտաքինսն, և ժողովրդեան ձերոյ՝ բարեացնախանձու: Իսկ եթէ 'ի վիճմունս և 'ի հակառակաբանութիւնս և 'ի հայհոյութիւնս միմեանց տեսանեն զձեզ, յորս են բազումք՝ մանաւանդ թէ քմենեքեան՝ բայց 'ի սակաւուց, անունն Աստուծոյ վասն ձեր հայհոյի 'ի տեսողացն արտաքնոց, և ժողովուրդ ձեր առաւել խոտորին 'ի պատուիրանացն Աստուծոյ, և զպատիժ դատաստանին դուք կրէք զթիւրեւոցն ձերով պատճառաւ յուղիղ ճանապարհէ աստուածային օրինացն:

Մի՛ դք 'ի ձէնջ սիրեսցէ զկորութիւն ագիտութեան քահանայական ուսմանց, յաղագս ծուլութեան կամ աշխարհական զբաղմանց. այլ թէ և ոչ ամենեցուն ամենայն շնորհօք կատարեալ լինել հնար է, զոր և աստուածային օրէնքն պահանջեն 'ի քահանայից, սակայն 'ի հարկաւորան պարտին անթերի լինել. այս ինքն զեկեղե-

ցական գիրս ուղիղ ընթեռնուէ,
 և զմանր ուսմունս ձայնաւորացն
 պաշտել յեկեղեցիս. և ապա գալ
 'ի ձեռնագրութիւն քահանայու-
 թեան: Բայց լսեմք զոմանց սուտ
 քահանայից, զի ոչ միայն յայլ ուս-
 մանէ են տգէտք՝ յաղագս հեղ-
 գութեան, մանաւանդ թէ վասն
 անհաւատութեան, այլ և զսաղ-
 մոսն Դաւթի ոչ գիտեն բովանդակ,
 առանց որոյ՝ զնոսին զհարիւր և
 զյիսունսն խօսել բերանով ընդ
 Աստուծոյ, ոչ մատչի պատարագ
 ըստ աւանդութեանկանոնի հարցն
 սրբոց: Ոմանք և ոչ զբանս աղօ-
 թից սրբոյ պատարագին գիտեն 'ի
 բերան, և սուտ պատարագաւն
 խաբել կարծեն զանխաբելին Աս-
 տուած, և զմարդիկ, և զհոգիս
 ննջեցելոցն, առ աչս մարդկան կեղ-
 ծաւորելով. որոց դատաստանն
 առաւել է քան զամենայն մեղաց՝
 առաջի Աստուծոյ. որք և ոչ իսկ
 են արժանի այլ ևս մատուցանելոյ
 պատարագ, թէ և յետ յանդիմա-
 նելոյն առնուցուն 'ի բերան: Այլ

Թէ կամիցին զոգիս իւրեանց փրկել'ի գատապարտութենէ՝ մեծաւ ապաշխարութեամբ, Թէ արդեօք քաւեսցին յառ Աստուած մեղանացն:

Մի՛ ոք 'ի քահանայից վայրապարւ առանց մեծի զգուշութեան կատարեսցէ զսուրբ մկրտութիւնն, իբրև զաշխարհական ինչ գործ համարելով, և մի՛ ընդ աստուածային բանիցն՝ բանս ծիծաղականս և կատակերգութիւնս խառնեսցէ, որպէս լսեմք զոմանց տգիտաց և աներկեղից՝ զի առնեն. զի մի՛ ինքեանց գատապարտութեան լինիցի այն պատճառ, և երախայիցն անմեղաց՝ Թերակատար զչնորհս Հոգւոյն սրբոյ ընդունելոյ: Այլ որպէս զսուրբ պատարագն՝ այնպէս երկիւղիւ կատարեսցէք զպաշտամունսն, և զընթերցմունս աստուածաչունչ բանիցն, և զամենայն կարգաւորութիւնսն սուրբ մկրտութեանն խորհրդոյ: Եւ եթէ այսպէս առնիցէք՝ հաւատացէք, զի որպէս էջ Հոգին սուրբ 'ի վե-

բայ փառակցին իւրոյ 'ի Յորդանան, նոյնպէս և 'ի վերայ ամենայն ուղղափառ հաւատով մկրտելոց իջցէ, զորս և յորդեգրութիւն Աստուած Հայր վերակոչէ շնորհօք, որպէս զընութեամբ որդին. և լինիք դուք արբանեակք և ստաստուորք Հոգւոյն սրբոյ՝ յաստուած արարութեանն շնորհ, մանաւանդ թէ իբրեւ զմանկաբարձս որդւոցն Աստուծոյ, ձեռօք ձեր կատարելով և բառնալով 'ի մօրէ նոցին՝ յաւազանին ծոցոյ:

Եւ մի դք 'ի քահանայից յետ հաց ուտելոյ իշխեսցէ առնել մկրտութիւն առողջից մանկանց, բայց թէ յերկեղէ մահու: Այլ նախ կատարեսցէ զմկրտութեանն գործ, և ապա մատուցէ զպատարադն սուրբ՝ յորմէ և զմկրտեալն հաղորդեցուցէ: Եւ մի յանհաւատից արանց, կամ կանանց, որք ոչ են երկրպագուք Քրիստոսի, առցէ դք կնքահայր մանկանց մկրտելոց. զի զոր ինքեանք ոչ ունին՝ այլում զխորդ կարեն տալ, զխոս-

տովանութիւնն՝ որ 'ի սուրբ Եր-
րորդութիւնն, յորժամ պահան-
ջէ քահանայն 'ի դէմս մկրտելոցն
զդաւանութիւն հաւատոյն: Վասն
որոյ մի՛ տայք տգիտաց աշխար-
հականացն յաղագս մարմնական
ինչ սիրելութեան զայս առնել. և
եթէ յանդգնին՝ դուք մի՛ յանձն
առնուք զմկրտելն, զի մի՛ թերի
առնիցէք զայն՝ որ մկրտինն՝ 'ի կա-
տարմանէ: Եւ մի՛ ծիծաղելիս զմեծ
խորհուրդն աստուածային կացու-
ցանէք՝ առաջի անհաւատիցն. որ
թէ հնար էր՝ և ոչ միում 'ի նոցա-
նէ արժան էր լինել մերձ յաւա-
զանն սուրբ՝ 'ի մկրտութեանն ժա-
մու. զի մի՛ վասն հակառակացն
ճշմարտութեան՝ Հոգին սուրբ հե-
ռացի 'ի մկրտելոցն: Եւ մի՛ ոք 'ի
ձէնջ ըստ հարկի պահանջեսցէ
գինս արծաթոյ անդին շնորհին՝
վասն մկրտութեանն, կամ մահու-
հաղորդ տալոյ. այլ որ ունին և
տան սիրով՝ որպէս զնուէր եկեղե-
ցւոյ, առէք. և որ աղքատ լինին՝
մի՛ բռնադատէք:

Աթեմք և յաղագս զծնունդո
այլազգեացն մկրտելոյ, որ սովո-
րութեամբ բերի 'ի հին ժամանա-
կաց, և է ընդդէմ հրամանին Քրիս-
տոսի, որպէս ասաց, Ոչ տալ ըզ-
սրբութիւն շանց. զոր արժան էր
խաւիանել, և ոչ թողացուցանել.
զի զինչ օգուտ է այլով բերանով
խոստովանել զՔրիստոս, և զգե-
նուլ զնա մկրտութեամբն, մինչ ան-
բանն է և անզգայ, և յորժամ
զարգանայ հասակաւ՝ մերկանալ
դարձեալ ուրացութեամբն, և լի-
նել հայհոյիչ աստուածային խոր-
հըրդոյ տնօրէնութեան նորա՝ ըստ
գենին իւրեանց, փոխանակ փա-
ռաքանիչ լինելոյ: Որով առաւել
գատաստանաւ դատելոցն են յա-
ղագս եղծանելոյ յինքեանս զտի-
րական պատկերն, զոր վերստին
նկարագրեաց 'ի նոսա աւազանն
սուրբ, քան զամենևին ոչ դրոշ-
մեալսն: Այլ զի գոյ 'ի նմա մասն
բարւոյ, այս ինքն՝ զի 'ի մկրտելոց
անտի բազմաց 'ի տղայական հա-
սակին հասանէ վախճան մահու,

և այնուքիկ ոչ ընդ կորուսեալսն՝
այլ ընդ փրկեալսն արժանաւորին
փրկութեան, և զի զսակաւսն զայ-
նոսիկ յափշտակելով՝ ի սատանայէ՝
խառնեմք ՚ի գունդն Քրիստոսի,
վասն այնորիկ ոչ իրաւունս հա-
մարեցաք զամենեին խափանելն:
Բայց զայս միայն վասն սորին իրի
պատուէր տամք քահանայիցդ, մի՛
վասն ագահութեան ախտի յոր-
գորեւ զնոսին, և կամ յօժարու-
թեամբ ընդունել, այլ դժուարաւ
և ՚ի հարկէ բերիլ յայնպիսի իրս:
Զի թէ հաստասուն մնալոց էին
՚ի հաւատս՝ բարի էր յորդորումն
և յօժարութիւնն ձեր. բայց զի
տպրեալքն ըստ մարմնոյ՝ անգրէն
ընդ ջուրսն են անցանելոց, և ՚ի
լուսակիցն յօգեսոց՝ ՚ի սևութիւն
այծից փոփոխելոց, ըստ սրբոյ Լու-
սաւորչին մերոյ տեսլեան. նորին
աղագաւ անօգուտ է ջանն՝ որ
վասն նոցին. զի շահն սակաւ է, և
մնասն յոլով:

Այլ ոք ՚ի ձէնջ գաղտ պսակ դի-
ցէ ումիք. այլ եթէ ծնողս ունի-

ցի, և միաբան իցէ և ոչ բաժա-
նեալ, գիտութեամբ և կամաւ նո-
ցին եղիցի: Իսկ եթէ ոչ ընդ ծնո-
ղօք՝ հասարակաց օրհնութեամբ
յայտնի դիցի պսակն, զի վկայեսցի
յամենեցունց՝ թէ ուղիղ է, և ոչ
ընդդէմ օրինացն Աստուծոյ. ո-
րով և երգոցն ձայնք և նուագա-
րանացն՝ զնոյն նշանակեն, իբրեւ թէ
վկայս պսակելոցն՝ զամենեցունց
լսելիս և զտեսանելիս կացուցանե-
լով: Իսկ գաղտնին՝ անվկայ է և
անհաստատ, և ոչ ընդ օրինօք. յոր-
մէ պատուէր տամք ՚ի բաց հրա-
ժարել, և ոչ յանդգնել յայսպի-
սի իրս վասն ագահութեան:

Մի՛ և կնաթողաց արանց՝ կամ
այրաթողաց կանանց՝ առանց կա-
նոնական հրամանին դիցէ ոք պը-
սակ, զի մի՛ լուծջիք դուք ՚ի քա-
հանայական կարգէ՝ ըստ կանո-
նաց, և եդեալ պսակն քակտեսցի.
և եթէ բռնանան և ոչ բաժանին՝
ընդ պոռնիկս համարեալ լիցին:

Մի՛ և սյնոցիկ՝ ուրք առեանդս
ասին, զնիցէք պսակս. զի հակա-

ռակ օրինաց, Աստուծոյ, և բիւր
չտրեաց պատճառք 'ի սատանայէ
շարժեալք 'ի մոլեկան ախտսն .
և բաղումք այն իսկ են՝ որ յետ սուտ
պսակին՝ յորժամ յագլին դիւա-
կամ առփմամբն՝ մեծաւ առեւըւ-
թեամբ բաժանին 'ի միմեանց . և
պսակադիրքն այսպիսեացս կցորդ
չարեաց նոցին լինիցին :

Մի և աղայոց անմեղաց՝ յաղագս
ազահուծեան հայրենի ժառան-
գութեան , կամ վասն այլ ինչ
պատճառի՝ պսակ դիցէ ոք 'ի քա-
հանայից . զի բազում վնասք լինին
յայնցանէ 'ի պատճառս բաժան-
ման յետոյ 'ի միմեանց : Այլ ժա-
մանակ պսակի է 'ի զարգանալ ա-
րութեան հասակին , 'ի հնգետա-
սանին ամաց լրումն առնն , և յեր-
կոտասանին՝ կամ ևս առաւել
կնոջն . որպէս զի կարող լինիցին
ըստ բանաւորաց՝ հաճութեամբ
զուգիլ ընդ միմեանս , առ 'ի հաս-
տատուն լինելոյ զուգութեանն ,
և մի ըստ անբանից առանց կամաց
և յօժարութեան՝ անհաստատ գո-

լով, և առ ժամայն պատահումն :
Եւ այրն աւագագոյն պարտ է լի-
նել ըստ ժամանակի քան զկինն ,
որպէս զԱդամ նախ ստեղծեալ
Աստուծոյ և ապա զԵւա :

Մի դք՝ ի քահանայից՝ ի բռնութի
բռնաւորաց՝ առանց կամաց առնն
և կնոջն պսակ դիցէ , որպէս լսեմք
՝ ի կողմանս Հայաստանեաց լինել ,
որ ընդ իշխանութեամբ այլազգեաց
են : Զի պսակն այն անհոստատ
է և լուծանելի , և պսակադիրքն
ոչ առանց պատժոց , թէ և ակա-
մայ է գործն . և կաշառատութն
բռնաւորաց վասն ջատագով լինե-
լոյ նոցին յանիրաւ գործն յայն՝
առաւել գատապարտութեան և
անիծից են արժանի . զի զօրէնս
Աստուծոյ և զգատառաւանս եկե-
ղեցւոյ լուծանել փութան բռնու-
թեամբ աւագաց : Վասն որոյ՝ ա-
ռանց խղճոյ է լուծումն այնպիսւոյ
պսակին . քանզի չէ ըստ հրամա-
նին Աստուծոյ , այլ ՝ ի մարդկային
բռնութենէ :

Մի դք համազգեաց , որոց ա-

րեան մերձաւորութիւն իցէ, պատկ
օրհնութեան դիցէ. այլ մինչև 'ի
յերկուց կողմանցն ղչորրորդ ազ-
գին գլխաւորութիւնն կատարեալ
ունիցին: Եւ թէ զինչ պատճա-
ռաւ զչորեակ թիւն կանոնադրե-
ցին հարբն սուրբք սահման ամուս-
նութեան՝ ծանուցուք զի գիտի-
ցէք: Քանզի բնութիւն մարմնոյ 'ի
չորից տարերաց գոլով, յիրաւի
և մարմնական ազգակցութիւնն
մինչև 'ի չորրորդ թիւն ժամանէ.
որ է այսպէս: Ի միոյ հօրէ եր-
կուց եղբարց բաժանեալ՝ հաւա-
սար ունին յինքեանս զհօրն գոյա-
ցութիւնս. իսկ առ 'ի նոցանէ
ծնունդն՝ զկէս արեան եղբայ-
րութեանն. և երրորդ ծնունդն՝
որ եղբարցն որդւոց, զկիսոյն կէս
արեանն միայն. իսկ չորրորդ ծը-
նունդն՝ որ 'ի սոցանէ, զչորեակ
մասն արեանն մնացելոյ: Եւ այս
է սահման և կէտ արեան մերձաւո-
րութեան: Եւ քանզի ամենայն
փոյթ Աստուծոյ և աստուածայ-
նոցն՝ յաղագս սիրելոյ է զմիմեանս

մարդկան , վասն այնորիկ իրաւունս
համարեցան որք Հոգւոյն օրինա-
դրեցին , զօտարացեսլսն՝ ի միմեանց
միանալ սիրով ամուսնութեանն
կապակցութեամբ . իսկ զմերձա-
ւորսն արեամբ՝ բաւական վարկան
համազգութեամբն միայն ունել
զհազորգութիւն սիրոյ առ ի-
րեարս : Եւ այս է առաջին պատ-
ճառ՝ ոչ տալոյ թոյլ համացեղիցն
ամուսնութեան . են և այլք յո-
լովք , զորս իմաստնոց թողաք քն-
նել :

Եւ արդ՝ որ այսպիսի ընտրու-
թեամբ ըստ օրինացն Աստուծոյ
լինիցի պսակն , որսէս և գրեցաք ,
մի՛ յայլում ժամու դիցէ զայն քա-
հանայն , բայց յառաւօտէ տուրն
մինչև ցժամ ճաշոյն . և կերեալ
և արբեալ զոք՝ մի՛ թողուցուք յե-
կեղեցին , և մի՛ յանառակ կանտնց
կամ յարանց , որ յայլում ժա-
մու չեն արժանի եկեղեցւոյ , զի
մի՛ պղծեցի նոքօք տաճարն Աս-
տուծոյ , և աղտեղասցի պսակն օրհ-
նութեան : Եւ ի՛ ժամ կատարե-

լոյ զսուրբ պսակն՝ երգք դուսա-
 նացն լռեալ դադարեսցեն, մինչև
 ելցեն յեկեղեցւոյն, զի մի՛ դիւա-
 կան երգքն խառնեսցին ընդ աս-
 տուածային երգոցն: Եւ 'ի Բուն
 բարեկենդանին օրէ սկսեալ մինչև
 ցկատարումն պահոց շաբաթուն՝
 որ յետ պենտեկոստէին է, մի՛ ոք
 'ի քահանայից տգիտութեամբ
 պսակ դիցէ ումեք, և ոչ յամենայն
 կիւրակէս տարւոյն՝ որպէս հաս-
 տատեսցին կանոնաւ սուրբ հարքն
 առաջինք: Քանզի պահոց քառաս-
 նորդացն աւուրք՝ սգոյ և տրամու-
 թեան է, և խորհուրդ չարչարանաց
 Տեառն և ոչ գինարբութեան և
 ուրախութեան հարսանեաց: Իսկ
 յինուներն և կիւրակէքն ունին զօ-
 րինակ երկնաւոր փեսային Քրիս-
 տոսի, հարսանեաց և հարսին եկե-
 ղեցւոյ, որ լինելոց է 'ի հան-
 դերձեալ աշխարհին, յորժամ
 խառնեալ միանան ազգ արդարոց
 մարդկան ընդ ինն գասս հրեշ-
 տակաց. և զոր և անուն իսկ ա-
 ւուրցդ յայտ առնէ, յինուներ վերա-

կոչելով. որով և զհաւատացեալս
ամենայն՝ մանկունս առաքաստի
հարսանեաց, անուանեաց Տէրն.
որոց հրամայէ՝ ոչ պահել՝ որչափ
զփեսայն ընդ ինքեանս ունիցին, որ
են աւուրք յարութեան նորա
մինչև ՚ի վերանալ նորին յերկինս:
Վասնսյսր պատճառի՝ ոչ պատշաճ
համարեցան հարքն սուրբք ՚ի հո-
գեոր հարսանեացն օրինակի ա-
ւուրսն՝ յորում աւացաւ ՚ի Տնէ՝
ոչ արանց կանայս առնել, և ոչ կա-
նայք արանց լինել, զմարմնականս
զայս կատարել հարսանիս, որ է
ախտաւոր և ծննդական:

Եւ որոց ՚ի հարսանիսն երթիցեն
քահանայք՝ զայս խրատ պատուի-
րանի աւանգեմք: Մի յապաղել
անդր ընդ գինարբու աշխարհակա-
նացն մանկունս, յորում յօլովս
մեզանչեն անպատրաստքն՝ ողք գե-
գերինն ՚ի նմա, ՚ի տեսանելն ՚ի
լսելն և ՚ի խօսել զանուզայս. ալ
յորժամ զբաւ լինիցի կերակրոյն,
և մինչ յերիս միայն արբումն բա-
ժակի՝ յառնել վաղվադակի ՚ի սե-

զանոյ անտի, զի մի՛ ընդ գինեմուլսն
յարբեցութեան ըմբռնեալ՝ այսին
լինիցի արտաքնոց տեսողաց, ոչ
միայն ինքն, այլ և ամենայն քահա-
նայք միովն. և ծանրագոյն ապաշ-
խարուծեամբ, թէ արդեօք քա-
ւեսցէ զարբեցուծեանն մեղս, վե-
րըստին արժանի լինել քահանայա-
գործութեան:

Մի՛ ոք 'ի քահանայից զօտա-
նայական յանցանս յինքեան ցուց-
ցէ, այն՝ որ հակառակ եկաց Աս-
տուծոյ և կործանեցաւ, և ընդգի-
մակաց լինիցի եպիսկոպոսին իւրոյ՝
'ի բանս կամ 'ի գործս, որպէս
Կորին և Դագան՝ Մովսիսի և Ահա-
րովնի, զի մի՛ զնոցին կործանումն
ընկալցի յԱստուծոյ. մանաւանդ
այնոքիկ՝ որք յանդգնին կապալս
յարուցանել 'ի վերայ եկեղեցւոյ,
կամ աճեցուցանել զյառաջագու-
նից եդեալսն, և այսու պատճա-
ռաւ՝ արտաքսեն զեպիսկոպոսունս
յաթուոց՝ բռնութեամբ այլազ-
գեաց, և ինքեանք լինին հրամանա-
տարք ժողովրդոց, և կապալատուք

փոխանակ նոցա : Որք անձամբ
զանձինս 'ի ներքոյ առնեն աններե-
լի դատաստանացն Աստուծոյ, և
անիծից գատապարտութեան. այն
պիսիքն ոչ են արժանի 'ի կեանս
իւրեանց քահանայագործութիւն
առնելոյ, և ոչ 'ի մահուն՝ հաղոր-
դի կամ քահանայական թաղման :

Դարձեալ, մի ոք 'ի քահանայից
կամ 'ի ժողովրդոց զեկեղեցւոյ
դատաստան առ մարմնական իշ-
խանս գատեսցի կամ առ այլազգիս
կամ առ քրիստոնեայս, զի մի դա-
տապարտեսցի յառաքելական և 'ի
կանոնական հրամանացն : Որպէս
և գրէ Պաւլոս առ Կորնթացիսն .
Իշխէ՞ ոք 'ի ձէնջ, եթէ իրք ինչ ի-
ցեն ընդ ընկերի իւրում, գատել
առաջի անիրաւաց, և ոչ առաջի
որոց : Եւ հարքն սուրբք 'ի կանո-
նրս իւրեանց՝ լուծանել հրամայեն
'ի քահանայութենէ՝ որ զայս առնէ :

Դարձեալ, մի ոք 'ի քահանայից
հոգաբարձու քաղաքի կամ գեղջ
լինիցի, կամ գաւառապետ աշխար-
հական իշխանաց, կամ գրող հար-

կաց և սուկից, կամ յայլ ինչ գործակալութիւն աշխարհի լինելով: Քանզի անկարելի է ըստ տէրունական հրամանին՝ երկուց հակառակ տերանց ծառայել, և հաճոյանալ տան Աստուծոյ՝ որ է եկեղեցի Աստուծոյ կենդանւոյ, և տան աշխարհակալաց: Վասն որոյ ընտրեսցէ այնպիսին՝ ի միոյն ի բաց կալ, կամ յաշխարհի հոգաբարձութենէն, կամ ի քահանայական գործոյ: Իսկ եթէ ընդ աշխարհական հոգոցն յանդգնի և զքահանայական պատիւն ունել, և զտեսչութիւն ժողովրդոց, բռնութեամբ է այն, և ոչ հրամանաւն Աստուծոյ և մեր. որ և դատելոց է այնպիսին ըստ կրկին յանդգնութեանն:

Լսեմք զոմանց քահանայից՝ ձիավարժս լինել և զէնս առնուլ ըստ զինուորաց, և ի խրախճանութիւնս խաղուց ձիւնթացից ընդ նոսին արշաւել երիվարօք, ի յորս երէոց և ի նետաձգութիւնս. և յամենայն ինչ յայսպիսիս, որ նո-

ցայն գործոյ է անկ և ոչ եկեղեցւոյ սպասաւորաց • զի զէն զինուորութեան մերոյ ոչ է մարմնաւոր, որպէս հրամայէ Առաքեալ, այլ հոգեւոր և աստուածային • որովք պատերազմիմք ոչ ընդ մարմնոյ և ընդ արեան, այլ ընդ իշխանութիւնս և ընդ պետութիւնս, ընդ այսս չարութեան՝ որ 'ի ներքոյ երկնից : Վասն որոյ տղաչեմք՝ 'ի բաց լինել յայսմ հետէ 'ի յանկարգ սովորութենէ աստի • բայց եթէ 'ի ճանապարհի՝ եթէ 'ի հետիոտս և թէ երիվարաւ՝ առնուլ զէնս յաղագս երկեղի ինչ եղելոյ կարծեաց, և այն՝ պարկեշտութեամբ, և ոչ ըստ զինուորութեան կարգի՝ կապարճիւք և կազմեալ սուսերաւ : Այլ ոչ ևս է արժան առնուլ զէնս կարգաւորաց, կամ արշաւանս առնել երիվարօք ըստ մանկական բարոյից, 'ի բամբասանաց պատճառս տեսողաց : Զի զորս խրատէ Պաւղոս զզէն լուսոյ զգենուլ, այս ինքն զուղիղ հաւատս և զգործս բա-

րեաց , և նոքօք կռուել ընդ բնու-
թեանս մերոյ թշնամւոյն , չէ ար-
ժան զխաւարայինս զայս զէն ստա-
նալ յանձին . և պատերազմել առ-
քօք ընդ համազգեաց մերոց մարդ-
կան , կամ խոցոսել զանբանից
կենդանեաց հոյլս , և կամ սիգա-
քայլերիվարօք յօրանալ բայց թէ
'ի տկարութենէ : Քանզի յայսցա-
նէ և 'ի սոյնպիսեացն՝ արդեւուն
մեզաստուածային պատուիրանքն :
Քահանայ , եթէ զոք 'ի ժողովրդ-
դենէ իւրմէ վասն պատուիրանա-
զանց լինելոյ ընդ բանիւ առնի-
ցէ , և նորա յամառեալ մնայ 'ի
յանցանսն և ոչ գաւնայ , այլ ոք
'ի քահանայից անտի մի իշխեսցէ
ընդունել զնա յեկեղեցի իւր , որ-
պէս սովոր են ոմանք 'ի սգէտ քա-
հանայից յինքեանս ձգել զայնպի-
սիսն . և որ զայս առնէ , նա թայ
նմա 'ի մեղաց անտի անդարձ լի-
նել , և զանձն իւր կցորդ պատու-
հասի յանցանաց նորա առնիցէ :
Այլ վասն այսպիսի իրաց եղելոց՝
այս օրէնք հաստատեսցի 'ի միջի

ձեր ում. զի զորոշեալն՝ ի միոյ քահանայէ, և ամենայն քահանայակիցք նորին նմանապէս՝ ի բաց որոշեացեն յինքեանց, մինչև զղջացեալ յանցաւորն դարձցի յանուղղայ գնացից իւրոց, և առաջի անկեալ խնդրեսցէ զթողութիւն, և ուխտ գիցէ Աստուծոյ՝ ապաշխարել, և այլ ոչ ևս՝ ի նոյն սովորութիւն չարեաց անկանել: Եւ յորժամ յիւրոյ քահանայէն այսպիսի օրինակաւ ընկալցի զթողութիւն, յայնժամ և այլ քահանայքն ընկալցին զնա սիրովն Աստուծոյ: Այս օրէնք ուղղութեան և ի մէջ եպիսկոպոսաց հաստատեսցի. որպէս զի զառ ի միոյ եպիսկոպոսէն բանադրեալն ի քահանայից կամ յաշխարհականաց, այլ ոք յեպիսկոպոսաց ոչ ունի իշխանութիւն լուծանելոյ, բաց ի բանադրողէ անտի:

Աւանդեմք և զայս ևս պատուիրան ամուրեաց քահանայիցդ, որ ըստ աշխարհի. զի որ ում ի մանկական հասակին հասանէ վախճան

ամուսնոյն, թէ կամեսցի զոգի իւր
 ապրեցուցանել՝ ի մեղաց և ի բամ-
 բասանաց, և սուրբ խորհրդոյն
 արժանաւորասկէս սպասաւորել,
 հրաժարեալ յաշխարհէ՝ ըստ կա-
 նոնական հրամանին՝ ի կարգ կրօ-
 նաւորութեան մտցէ։ Զի ի մէջ
 աշխարհի՝ սովորական ընդեւու-
 թեամբ լինելով՝ ի տեսութիւնս, և
 ի խօսակցութիւնս ընդ կանայս,
 մանաւանդ խոստովանութեան նո-
 ցին լինել ընդունող ըստ օրինի քա-
 հանայութեան, անհնար է սրբու-
 թեամբ ծառայել Աստուծոյ. ա-
 պա թէ ընդ անձուկ ճանապարհն
 գնալ դժուարանայ, զլայնն և
 զարձակն սիրելով, լռել արժան է
 նմա՝ ի սրբոյ պատարագին սպասա-
 ւորութենէ, թէ և ի յայտնի վա-
 տութիւնս ոչ բամբասի։ Քանզի
 ոչ կարէ յերիտասարդական հա-
 սակին մաքրապէս սպասաւորել
 սրբութեանցն. մանաւանդ՝ որ ոչ
 երկեղածութեամբ և պարկեշտու-
 թեամբ և պահօք և աղօթիւք զգու-
 շանայ անձին իւրում, այլ աներ-

կեղութեամբ վարի 'ի կերակսւրս
 և յըմպելիս, և յամենայն տեսակս
 ընդարձակ վարուց: Իսկ որոյ մերձ
 'ի ծեղութիւն՝ հասանէ վախճան
 ամուսնոյն, վստահ լինի յանձն
 իւր՝ սրբութեամբ և անարատ վա-
 րուք և առանց բամբասանաց սպա-
 սաւորել Աստուծոյ, որպէս զի գո-
 վութիւնս ընկալցի 'ի տեսողաց և մի
 բամբասանս, այնպիսին կացցէ յե-
 կեղեցւոյ իւրում որքան ախորժէ:

Եւ արդ քահանայիցդ առ 'ի
 խրատ զոր գրեցաք սակաւութիւն, ոչ
 իշխանաբար հրաման տալով այլ
 ծառայակցապէս աղաչելով, բա-
 ւական լիցի առ 'ի մէջ: Իսկ զպա-
 կասեալն 'ի մերոցս՝ ունիք հմտա-
 նալ կատարելապէս 'ի հարցն ա-
 ռաջնոց կանոնական գրոց, որովք
 օրինադրեցին զմանկունս եկեղե-
 ցւոյ, 'ի փառս Աստուծոյ:

ԱՌ ԻՇԽԱՆՍ ՈՐ ԸՍՑ ԱՇԽԱՐՀԻ

ՓՈԽԵՍՑՈՒՔ զաատուածային ակա-
տուիրանացն խրատ^{ող} առ ձեզ՝
որ ըստ աշխարհի ունիք զքաղաքա-
վարութիւն։ Եւ նախ և առաջին
առ իշխանսդ, որք 'ի նուազեալ
ժամանակիս սիրէք 'ի տեղիս տե-
ղիս՝ բազմաց և կամուսկաւուց զօ-
րաց և գաւառաց։ Զորս աղաչեմք
մի՛ անհնազանդ լինել օրինացն Աս-
տուծոյ. այլ որպէս կամիք զի ծա-
ռայք ձեր զկամս հրամանի ձերոյ
հնազանդութեամբ և անթերի կա-
տարեացեն, սրբ թէ և զմի ինչ 'ի
հրամայելոցն անկատար թողուն՝
պատուհաս կրեն 'ի ձէնջ, նոյնպէս
և դուք՝ վասն զի բնութեամբ ծա-
ռայք էք Աստուծոյ՝ ծառայեցէք
Տեառն երկիւղիւ և հնազանդու-
թեամբ. զի մի՛ պատուհասիցիք
իրրև զապստամբեալս 'ի տեառնէ,
այլ որպէս զմտերիմ ծառայս պա-
տիւ ընդունիցիք յերկնաւոր Թա-
գաւորէն։

Եւ արդ, առաջին զայս պատուել-
րան աւանդեմք ձեզ. մի անիրա-
ւաքար վարիք առ հնազանդեալսդ,
ծանր և դժուարակիր հարկադրու-
թեամբ, զոր ոչ կարեն բառնալ-
այլ օրինօք դատեցէք, և ըստ չափոյ
զօրութեան զիւրաքանչիւր ոք :
Ամտաւ ածէք, զի և ձեր տէր գոյ
յերկինս, և ականառութիւն ոչ է ա-
ռաջի նորա, որպէս և Աւաքեալ
ասէ :

Մի զոք զրկէք 'ի մարդկանէ, և
մի նեղէք զաղքատս և զանանկս,
զի մի բողոքեսցեն առաջի Աստու-
ծոյ վասն ձեր. և Աստուած լսէ նո-
ցա, ըստ իմասանոյն Մովսէսի. զի
ասէ, Թէ Մի տար պատճառս աղ-
քատին անիծանել զքեզ, զի մի ա-
րարիչ նորա լուիցէ նմա, և հա-
տուսցէ քեզ չարիս :

Մի չար և անիրաւ գործակալս
և գաւառասպետս կացուցանէք 'ի
վերայ աշխարհի ձերոյ, զի մի յանի-
րաւութենէ նոցա զոր գործեն,
դուք գատիք յԱստուծոյ հանդերձ
նոքսք. այլ զարդարամիտս և զար-

գարահատս ընտրեցէք, ունել 'ի վերայ մարդկան զգործակալութիւն. զի մի ղարքունական սահմանեալ իրաւունսն վաստակաւորաց թողցեն, վասն սակաւ կաշառոցն զբաղումս, և կամ ինքեանք գողասցին. և մի առաւել քան զհրամայեալն նեղեցեն զնոսա և առցեն: Զիւնիրաւութիւն են երկու կողմանքն առաջի Աստուծոյ. այլ սյնակս իրաւագատ լինիցին, զի տացեն զկայսերն կայսեր, և զԱստուծոյն՝ Աստուծոյ:

Մի զոք անիրաւութեամբ գատիք, այլ ուղիղ դատաստան արարէք. զի և ձեր դատաստան քաղցրութեամբ լինիցի յԱստուծոյ և մի խստութեամբ: Մի վասն կաշառաց, կամ վասն սիրելութեան միոյ կողմանն, կամ վասն ատելութեան և ռիսակալութեան, կամ վասն պատուոյ երեսաց 'ի միոյն աչառելով՝ զանիրաւն արգարացուցանէք 'ի դատաստանի, և զարգարոյն թիւրէք զիրաւունս. զի մի անիծից օրինաց Աստուծոյ որ յա-

զադս այսոցիկ՝ պարտականս զան-
ձինս առնիցէք :

Մի անտես առնէք զայրւոյն և
զաղքատին զիրաւունսն , յորժամ
աղաղակեն առաջի ձեր՝ վասն զըր-
կողացիւրեանց , այլ դատ տրարէք
որբոյն , և տուք իրաւունս այրւոյն ,
որպէս ասէ Աստուած՝ մարգարէ-
իւն . և ունկնդիր լերուք աղաղակի
նոցա , և փրկեցէք զնոսա ի նեղաց
իւրեանց , և զյափշտակեալ ինչս
նոցա գարձուցէք յանիրաւացն .
յայնժամ և Աստուած լսող լինի
աղաչանաց ձերոց , և կատարէ ըզ-
խնդրուածս սրտից ձերոց :

Մի որպէս զանբան կենդանիս ,
որ բնութեամբ ծառայք են մարդ-
կան , ծառայեցուցանէք զմարդիկ՝
որ ընդ իշխանութեամբ ձերով լի-
նին՝ ի գործ խիստ և աններելի ,
որպէս և Փարաւոն զորդիսն Իս-
րայէլի , և զայն՝ առանց կերակուր
տալոյ նոցին . այլ ներելով և քաղ-
ցրութեամբ , և սակաւօրեայ ժա-
մանակաւ , և առատագոյն կերա-
կրովք լցուցանել զնոսա յաշխա-

տութիւն անդր. և չափով՝ և մի՛
յանչափս, որպէս զի կարող լինի-
ցին վաստակօք իւրեանց զաղքա-
տանաց կեանս զտանց և զորդւոց
իւրեանց լցուցանել, և զարքունա-
կան հարկս հատուցանել:

Մի զվարձս վաստակաւորաց ձե-
րոց հատանէք իշխանաբար, որպէս
զայնոսիկ՝ զորոց ամբաստանեն ա-
ռաքեալքն և մարգարէքն, թէ
Զրկեալն 'ի ձէնջ աղաղակէ, և
բողոք հնձողացն եհաս յականջս
Տեառն զօրութեանց: Բաւական
լիցի ձեզ՝ զի վաստակօք նոցա մե-
ծանայք, և առաւել քան զչափն
փափկանայք. և այն զի ոչ թէ այլ
բնութիւն է նոցա և այլ ձեր, այլ
'ի միոյ կաւոյ և 'ի խառնուածոյ:
Քանզի նմանապէս է տերանց և ծա-
ռայից, փարթսմաց և աղքատաց
սկիզբն գալոյ յաշխարհ, և կատա-
րած ելիցն յաշխարհ: Վասն զի
զուգահաւասար ամենեքեան ծը-
նընդեամբ մտանեն յերկիր, և մա-
հուամբ ելանեն 'ի սմանէ: Իսկ մե-
ծութիւն և փոքրկութիւն, բարձրու-

Թիւն և խոնարհութիւն, բարեբախտութիւն և պանդխտութիւն, 'ի մէջ ծննդեանն և մահուանն պատահէն մարդկան, որ են իբրեւ զբրազք զարթուցելոց, որպէս 'ի փորձոյ անտի յայտնի է ամենեցուն՝ իմաստնոց և տգիտաց, զի ոչ ինչ 'ի սոցանէ ունի զհաստատութիւն:

Վասն որոյ մի վասն անցաւորիս կենաց՝ կորուսանէք զյաւիտենական զկեանսն. զի Թէպէտ և Քրիստոս դժուարաւ ասաց՝ մեծատանց յարքայութիւն երկնից մտանել, ըստ օրինակի ուղտոյ ընդ ծակ ասղան. այլ եթէ զմեծութիւն ձեր ըստ կամացն Աստուծոյ 'ի գործարկանէք, դժուարինն ձեզ դիւրին լինիցի: Զի և Աբրահամ մեծատուն էր, և ոչ միայն արքայութեանն մտանելոյ արժանացաւ, այլ և գոգնորա արքայութիւն Աստուծոյ եղև և անուանեցաւ, և հանգիստ ամենայն արդարոց: Նոյնպէս և Յովք, և ամենայն մեծատուն արգարքն, ըստ ասելոյն 'ի Տեառնէ, Թէ Տեսանիցէք զԱբրա-

համ և զիսահակ և զՅակովբ, և զամենայն արդարան՝ յարքայութեան Աստուծոյ : Այսպէս և դուք՝ եթէ ըստ նոյին օրինակի գնայք ՚ի Ճանապարհս արդարութեան: Զի ոչ զոք զրկէին, և ոչ զոք նեղէին, ոչ զուրուք զինչս յափըշտակէին, և ոչ ումեք առնէին ինչ անիրաւութիւն, և կամ նենգութիւն, այլ և յիւրեանց արդար ստացուածոցն զքաղցեալս կերակրէին, զմերկս զգեցուցանէին, ըզհիւրս ընդունէին, զկարօտութիւն կարօտելոց լցուցանէին, նեղելոց բաւական լինէին, և սկարաց զօրացուցիչ, զաղքատն և զտնանկն ոչ միայն ինքեանք ոչ նեղէին, այլ և փրկէին ՚ի նեղչաց իւրեանց: Եւ որպէս ոչ եղև նոցա մարմնաւոր փարթամութիւնն արգել և խափան ժառանգելոյ զարքայութիւնն երկնից, նոյնպէս և ոչ ձեզ լինիցի պատճառս չարի՝ մեծութիւնդ, եթէ կամիցիք արդարութեամբ վարել զդա, որպէս և նոքա. այլ մանաւանդ բարւոյ առիթ լիցի ըստ

Իմաստնոյն, զի ասէ, թէ Փրկանք
առն մեծութիւն իւր:

Իսկ այն որ փոխանակ զիւրն
տալոյ կարօտելոց՝ զնոցայն յափըշ-
տակէ, և կողոպտէ զնոսա, և փո-
խանակ հիւրընկալ լինելոյ և հան-
գուցիչ աշխատելոց՝ ի ճանապար-
հի՝ գողակից լինի գողոց, և դարա-
նակալ՝ ի ճանապարհի այնոցիկ՝ որք
անմեղութեամբ գնան ընդ ուղիզ
ճանապարհս իւրեանց, և զտուն
իւր յանիրաւ ստացուածոց անտի
լնու, և մեծանալ կարծէ. թողից
ասել զանթողլին յանցանք, որք
ոչ միայն զինչսն յափշտակեն, այլ
և զարիւնն անմեղաց հեղուն, զի մի
գատախազ լինիցին յափշտակու-
ղաց ընչից իւրեանց. և զայն ոչ ա-
ծեն զմտաւ՝ եթէ այլ գատաւոր
կայ դիտող ամենայնի, յորմէ ոչ
կարեն թաքուցանել զգաղտնիս
չարեաց իւրեանց. յաղագս այսպի-
սեաց մեծատանց յիրաւի հրամայէ
Քրիստոս դժուարաւ մտանել յար-
քայութիւն երկնից. որոց ոչ ար-
քայութիւնն է օթեան, այլ հաւը

գեհենին . և ասպնջական՝ որդն ան-
քուն և տարտարոսն յաւիտենա-
կան : Եւ այս յիրաւի . զի թէ որք
յիւրեանց արդար ընչիցն ոչ կե-
րակրեն զքաղցեալս , և ոչ զգեցու-
ցանեն զմերկս , և ոչ ժողովեն զօ-
տարս , լսելոց են 'ի Քրիստոսէ
յաւուր դատաստանին՝ եթէ Եր-
թայք յինէն անիծեալք 'ի հուրն
յաւիտենից , խաղա որք աղքատին
առաւել քաղցի լինին պատճառ ,
և տառապելոյն՝ մերկութեան , և
օտարին՝ կորստեան ընչիցն և ան-
ձինն , և փոխանակ զբանտարկեալ-
սըն տեօանելոյ և միսիթարելոյ բա-
նիւ և արդեամբք , արձակելոց ան-
մեղաց՝ բանտից և կապանաց լինին
առիթ , ուր արդեօք իմանի տեղի և
չափ տանջանաց այնպիսեացն , ե-
թէ ոչ ընդ սատանայի և հրեշտա-
կաց նսրա , զորոց և զկաման կատա-
րեցին :

Վասն որոյ աղաչեմ 'ի բաց լի-
նել ամենեցուն ձեզ 'ի կորստա-
կան գործոցս յայսցանէ : Եւ մի
ոք պատճառեսցէ զպատճառս մե-

զայց , ասելով . զի եթէ ոչ զրկեմք և
 ոչ յափշտակեմք , զիշխանութիւն
 մեր ոչ կարեմք հաստատուն ու-
 նել : Եւ առ այս առաջին զայս
 ասեմք , զի թէ անկարելի էր որոց
 զիշխանութիւնս ունին հաճոյ լի-
 նել Աստուծոյ , ապա զիմք բա-
 զումք 'ի թագաւորաց և յիշխանաց
 գովելիք եղեն Աստուծոյ և մարգ-
 կան , որք և յիշատակին 'ի գիրս
 սուրբս : Իարձեալ , թէ և անկարե-
 լի էր , ըստ ասելոյ ձեր , առանց զբը-
 կանաց իշխանութիւն վարել , ապա
 որ իմաստունն է՝ փախչել արժան
 էր յանցաւոր իշխանութենէն , և
 ոչ վասն այնորիկ անանց տանջանօք
 ընդ սատանայի տանջիլ : Բայց ոչ
 է անհնարին առանց անիրաւութեան
 վարել զիշխանութիւն , այլ
 գիւրին և հեշտալի է , որք սիրեն և
 կամին . և մեք վկայեմք առաջի Աս-
 տուծոյ , և երաշխաւոր լինիմք ա-
 մենեցուն , զի եթէ ոք զաուն իւր
 մաքրեսցէ 'ի զրկանաց , և զիրա-
 ւամբք ստացուածս միայն ժողո-
 վեսցէ անդ , թէ և սակաւ թուի

Թէ իցէ, առաւել շահեկան լինիցի և պատճառ հարստութեան, քան զբազումն անիրաւաբար ստացեալս: Եւ զայս իմաստունն Սողոմոն յայտ արարեալ ասէ, Թէ Անէծք Տեառն՝ ի տունս ամբարըշտաց, յարկք արդարոց օրհնին: Քանզի սակաւ ինչ անիրաւն ըզբազում՝ իրաւամբք ստացեալն նման հրոյ կիզէ և ապականէ, զի անիծիւք և դառնութեամբ է ժողովումն անիրաւին՝ ի զրկելոց անտի, և ընդ աղքատացն անիծից և Աստուծոյ անէծքն մտանեն ի տունս զրկողաց: Իսկ տուն արդարոյն, զի սուրբ է ի զրկանաց, և կերակրիչ է քաղցելոց, ընդ օրհնութիւնս աղքատացն և Աստուծոյ օրհնութիւնն մտեալ ի ծածուկ և անյայտ՝ զսակաւն բազմացուցանէ, որպէս զսարեփթացի այրւոյն և զսոմնացւոյն, և զորս Տէրն կերակրեաց յանապատին:

Եւ մի ոք յանմտացն և ի մարմնասիրաց զբազում ինչս տեսանելով զրկողաց և ամբարըշտաց, և զսա-

կաւս՝ որոց իրաւամբք ստանան ,
այսպանիցէ զբանիւք մերովք . այլ
լուիցէ այնպիսին աստուածահօր
մարդարէին Դաւթի , զի ասէ . Լաւ
է սակաւիկ ինչ արդարոյն՝ քան
զբազում մեծութիւն մեղաւորաց :
Նոյնպէս և որդւոյ նորին Սողոմո-
նի . Արդարոյն , ասէ , ամենայն
աշխարհ լի է ընչիւք , իսկ ամբարըշ-
տին և ոչ դանկ մի : Եւ դարձեալ .
Լաւ է , ասէ , բանջարօք կերակրել
հանդերձ արդարութեամբ , քան
մեծամեծ զենլեօք՝ անիրաւութիւն :
Եւ յիրաւի է այս . զի որք յիրա-
ւացի և յարգար ընչից իւրեանց
կերակրին , ոչ ինչ կրեն պատիժս
յԱստուծոյ . իսկ այնք՝ որ՝ ի զըկա-
նաց կամ՝ ի գողութենէ և ի յափըշ-
տակութենէ ընուն զսեղանս իւ-
րեանց , զամենայնն՝ զոր առատա-
պէս վայելեն յայլոց իրաց , տո-
կոսեօք ունին հատուցանել ի գա-
տաստանին աւուր :

Մի և զսպաս հաւատոյ լուծա-
նէք ՚ի ձուկն և ՚ի գինի՝ իշխանա-
բար , զի մի ընդ անժուժկալոն դա-

տիցիք: Դարձեալ և զայս տսեմք,
 զի ստուծիւնն և խաբէութիւնն՝
 զոր Քրիստոս հրամայեաց թէ՛ ի
 չարէն է՝ ի սատանայէ, թէպէտ և
 ամենայն մարդոյ մնասակար է,
 բայց առաւել մեծամեծաց և իշխա-
 նաց. զի փոքրն՝ վասն զի անզօր է,
 ջանայ ստուծեամբն զբան իւր
 հաստատել և հաւատալի առնել.
 իսկ մեծն՝ ի ձեռս իւր է առնելն
 զոր կամիցի իշխանաբար, յորժամ
 զերաւունսն արհամարհիցէ: Դար-
 ձեալ, ռամիկ մարդոյ, եթէ ստու-
 թիւն ինչ խօսի, և թէ այլ ինչ
 վատթար իրա գործէ, ոչ լինի այն-
 քան յայտնի, և ոչ հրապարակա-
 նախատ լինիցի. իսկ զմեծին՝ և
 զփոքր մի սխալանքն՝ ի հայհոյու-
 թիւն և ի թշնամանս բարձրացու-
 ցանեն՝ մերձաւորք և հեռաւորք,
 այլ և սիրողքն չարի օրինակ չարու-
 թեան առնուն զառն՝ ի մեծամե-
 ծաց եղեալ պատուիրանազանցու-
 թիւնս ինչ: Վասն որոյ ազաչեմ,
 մի եղիցի առ ձեզ բան խաբէու-
 թեան և ստուծեան, մի տու ձեր

հնազանդեալսն, և մի առարտա-
քինսն: Այլ որոց խոստանայք
բանիւ զբարիս՝ զնոյն և գործով
կատարէցէք, զի այն է հաճոյ ա-
ռաջի Աստուծոյ և մարդկան, և
գովութեան պատճառ ձեզ յամե-
նայն փերանոյ:

Նա և զգինուորաց ձերոց և զա-
մենեցունց՝ որք ծառայենն ձեզ՝
զուսմանեալ հռոգան մի պակասե-
ցուցանէք, զի զքկանք մեծ է այն
և անիրաւութիւն: Քանզի որպէս
նոքա պարտական են վասն պար-
գեացն որ՝ ի ձէնջ զարիւնս իւրեանց
հեղուլ վասն ձեր, նոյնպէս և դուք
պարտիք զխոստացեալ թոշական
նոցին հատուցանել անթերի: Եւ
մի ինչ բռնութեամբ առաւել քան
զչափն գնայք առ նոսա, զի մի յեր-
կեղէ կողոպտելոյ և պատուհաս
կրելոյ՝ ի ձէնջ անիրաւաբար գաղտ-
նի փախչին, և ուրացողք լինին երդ-
մանցն որ առ ձեզ, և երկու կող-
մանցդ լինիցին մեղք՝ նոցա և ձեզ:
Այլ եթէ հաւանիք խորհրդա-
կցութեան մերոյ և խրատու, զայս

սահման դիք ամենեցուն՝ որք ծառայենն ձեզ. զի որչափ կամք լինին մարդոյ կալ՝ ի ծառայութեան ձերում, հաւատարմութեամբ ծառայեսցեն ձեզ, և առանց նենդութեան. և որ ոք յօժարի ելանել ի ծառայութենէ ձերմէ, յաջանի հրաման խնդրեսցէ ի ձէնջ առանց երկեղի. և դուք մի սաստիւ և բըռնութեամբ լինիք արգելող, բայց եթէ սիրով և իւրով կամաւ զայն՝ որ ոչ կամիք դուք գնալ ի ձէնջ. և այլոցն քաղցրութեամբ աուր հրաման. և եթէ ինչ պարտիցիք, հատուցէք նոցա: Եւ յորժամ այսպիսի իրաւունք տեսանեն ի ձէնջ լեալ, կամ ոչ դնան բնաւ, և կամ թէ գնան՝ փութով դարձեալ առ ձեզ դառնան, և ազատէք ընդ նոսա և զձեզ ի խզէ երդմնազանցութեանն, և լինի այն մեծ վարձուց պատճառ ձեզ յԱստուծոյ: Իարձեալ, մի եղիցի ձեզ յօժարութեամբ գիմել յերդմունս՝ յառնեն Աստուծոյ և յաւետարանն սուրբ և ի խաչ, առանց մեծա-

գոյն հարկի : Քանզի Քրիստոս
հրամայէ յաւետարանին՝ ուր եր-
դումն լինի, թէ ամենևին մի երդ-
նուցուա՝ ոչ միայն յարարիչն, այլ
և ոչ յարարածս, ոչ յերկինս և
ոչ յերկիր, և ոչ 'ի գլուխ քո : այլ
այնպէս ցուցէք ամենեցուն զձեզ
ճշմարտախօս լինել, մինչ զի լուի
բանից ձերոց՝ որպէս երդման՝ հա-
ւատասցեն մարգիկ : Իսկ եթէ ծան-
րագոյն ինչ հարկ լինիցի երգնլոյ,
մի ոք մեզիցէ զանթողլի յանցանսն՝
ուրանալով զերդմունսն, և երդ-
մնազանց լինելով, զի առաւել չար
է ուրացութիւնն՝ օր յերդմունսն
է, քան զայն՝ օր յերկեղէ մահու
առաջի անհաւաստից ուրանան :
Քանզի այն 'ի բռնութենէ է և
յերկեղէ տանջանաց և մահու, և
այս կամաւորութեամբ և վասն
սակաւ ինչ կորստական չահի. և է
զանազանութիւն սոցա՝ որպէս կա-
մաւ մեղքն և ակամայ :

Եւ ոչ միայն առ հաւատակից
քրիստոնեայս պարտ է առանց
ստութեան պահել զերդմունսն,

այլ և առ այլազգիս . և մանաւանդ
 առ նոսա առաւել, զի մի անուանն
 Աստուծոյ և հաւատոյս քրիստո-
 նէութեան պատճառ լինիք հայ-
 հոյեցոյ 'ի նոցանէ: Զի թէ կռա-
 պաշտ թագաւորին Նաբուգոդո-
 նոսորայ երդմնազանց լինելով Հրէ-
 իցն, մատնեաց Աստուած զքա-
 ղաքն և զազգն 'ի ձեռս նորա, քա-
 նի՞ ևս 'ի նորումս պատուհասէ Աս-
 տուած զայնոսիկ, որ ստեն և ու-
 րանան զերդմունսն՝ որ առ նոսա:
 Եւ մի ոք զայն առաջի դիցէ, եթէ
 վասն զի նոքա ստեն երդմանցն որ
 առ մեզ, պարտ է զի և մեք առ
 նոսա զնոյնս արասցուք: Այլ չէ
 մերս երդումն և նոցայն հաւասար-
 զի մերս առ ճշմարտութիւնն է, և
 նոցայն ոչ նոյնպիսի: Վասն որոյ
 և մեք որպէս զծառայս գիտող կա-
 մաց տեսաւն իւրոյ և ոչ արարող՝
 բազում ըմպեմք գանս, և նոքա
 որպէս զտդէտս՝ սակաւս:

Իարձեալ աղաչեմք, մի առ բար-
 կութիւն շարժելով, և ոչ ուղղա-
 դատ իրաւամբք, կամ խրատ ինչ

առնէք մարդոյ, կամ մահու վճիռ
տայցէք: Քանզի նոր օրէնքս ոչ
հրամայեն զայսոսիկ, և հին օ-
րէնքն՝ թէպէտ և հրամայէ, բայց
ոչ վայրապար, այլ ըստ յանցանացն
արժանաւորութեան զիւրաքան-
չիւրսն դատել 'ի խրատ և 'ի մահ:
Վասն որոյ և դուք որ յիշխա-
նութեանդ էք, թէպէտ և զնոր օ-
րէնքս անկարելի ասէք պահել,
զհին օրինացն հրամանս՝ որ վասն
այսպիսի իրաց է՝ կատարեցէք:
Իսկ եթէ առանց օրինաց դատիք
զմարդիկ անիրաւաբար 'ի սպա-
նումն և 'ի խրատ, գիտասցիք հաս-
տատուն, զի խնդրելոց է 'ի ձէնջ
Աստուած յաւուրն դատաստանի՝
զարիւն սպանելոցն, և զհատեալ
անդամս խրատելոցն:

Նա և զայս ևս պատուիրան ա-
ւանդեմք ձեզ, մի լինել վրիժառուք
և քինախնդիրք, որով զիշխանսն
Իսրայէլի նախատէ մարգարէն Ն-
սայիաս. այլ ըստ հրամանին Քրիս-
տոսի ներող և երկայնամիտ լերուք
առ. ամենեւեան, որ մեղուցեալ

իցեն ձեզ, զի և դուք ընկալիք առ
'ի նմանէ զքաղցրութիւն և զբարե-
րարութիւն. ըստ ասելոյն, թէ Մի
դատիք և ոչ դատիցիք, մի պատժէք
և ոչ պատժիցիք. զի որով չափով
չափէք, չափեսցի ձեզ:

ԱՌ ԶԻՆՈՒՈՐԱՅ ԴԱՍԾ

ԽՕՍԻՄՔ ըստ կարգի և առ
դասս զինուորացի, որք ընդ ձե-
ռամբէք իշխանութեանց և պետու-
թեանց: Եւ նախ և առաջին զա-
ռաքելականն առ ձեզ բարբա-
ռիմք բան, որ պատուիրէ ձեզ
հնազանդ լինել տերանց ձերոց
յամենայնի: Մի առականէ ծա-
ռայել՝ որպէս մարդահաճոյք, այլ
միամաութեամբ սրտիւ որպէս Աս-
տուծոյ: Զի և այնմ, ասէ, Տէր
է հատուցանող. այս ինքն թէ
որ հաւատարմութեամբ ծառայէ
զայն, ընդ որոյ իշխանութեամբ
անկեալն է, թէ և 'ի նմանէ պա-
կասութիւն ինչ լինիցի ինքեան,
մի ասէ տրտմեսցի, զի Աստուած

է որ հատուցանէ նմա փոխարէնաբարեաց ըստ ուղիղ վաստակոց իւրոց: Իսկ որ նենգաւոր գտանիցի բանիւ, կամ գործով, կամ անձին տեառն իւրոյ, կամ տեղւոյ ամրականի նորա, կամ ընչից նորին, Աստուծոյ է այն նենգութիւն, և ոչ մարդոյ. և յԱստուծոյ ընգունելոց է զվրէժ հատուցման չարեաց իւրոց. որ և 'ի հաւատոյն որոշեալ է այնպիսին, և չար քան զանհաւատսն է: Քանզի նոքա թէպէտ և 'ի ճշմարիտ հաւատոյ և յօրինաց Աստուծոյ մոլորեալք են, բայց զհնազանդութիւն տերանց իւրեանց, և զմտերմութիւն հաստատուն բերեն յանձինս:

Եւ զինչ ասեմք առ քրիստոնեայ իշխանս ունել միամտութիւն և սէր, յայտնի և ծածուկ. այլ թէ և 'ի քրիստոնէից ոք ընդ այլազգւոյ է իշխանութեամբ, և 'ի նորին բարգէաց կերակրի և զգենու, զնոյն հաւատարմութիւն պարտ է ցուցանել նմա, և զառանց նենգու-

Թեան ծառայութիւն: Զի և յոր-
ժամ գրէր զայսոսիկ առաքեալն
Պաւղոս, Թէ Մառայք, հնազանգ
լերուք տերանց ձերոց, ոչ եթէ
քրիստոնեայք էին տեարք ծառա-
յիցն, այլ կռապաշտք: Բայց այսու
յայտնի կամեցաւ ցուցանել հետեւ-
նոսացն՝ զճշմարիտ օրէնս քրիստո-
նէից, եթէ ատելի է օրինաց մերոց
նենդութիւն տերանց, և սիրելի է
հաւատարմութիւն, զի մի բանս
հայհոյութեան յօրէնս և 'ի հա-
ւատս մեր խօսեսցին, յորժամ 'ի
քրիստոնէից զոք տեսցեն նենգա-
ւորս գտեալ առ նոսա:

Եւ եթէ կարգիցիք 'ի տերանց
ձերոց 'ի գործ վերակացութեան,
կամ առաքիցիք 'ի տնօրէնութիւն
ինչ բանի, արգարութեամբ և ի-
րաւամբք առ հնազանգեալսն վա-
րեցարուք. մի զոք նեղելով անողոր-
մաբար արտաքոյ իրաւանց, և մի
զոք զըպարտելով անկարեկից բնու-
թեամբ, ցուցանելով զձեզ առ նո-
սա օրինօք դահճաց, և մի առա-
ւել քան զհրամայեալն ձեզ առ-

նիցէք, ըստ սրբոյ Մկրտչէն խրատու. այլ թռչակօքն ձեր բաւականասջիք, և ողորմութեամբ և սիրով գնացէք առ ամենեւեան, զի և դուք ողորմութիւն գտանիցէք Սատուծոյ:

Եւ մի յաղագս զինուորութեանդ արհամարհեալ զպատուիրանս Սատուծոյ՝ լինիցիք անհազանգք առաջնորդաց, որք խրատեն զձեզ պահել զպատուիրանս Սատուծոյ, կամ զսուրբ պահս անօրինաբար լուծանէք կամ զյափրշտակութիւն ընչից աղքատաց, և զանպարտ արեանցն հեղմունս ոչ մեղս համարիք. զի բաց 'ի հասարակաց պատերազմական սպանմանցն՝ որք հրամանաւ թագաւորացն լինին, այլոցն՝ որ 'ի ձէնջն լինին՝ ամենեցուն համարս պտհանջեւոց է 'ի ձէնջ Սատուած, ծանր և անաչառ դատաստանաւ:

Նոյնպէս և զորս քան զսահմանեալ հռոդսն ձեր՝ անիրաւաբար և բռնութեամբ յաղքատաց յափրշտակէք կամ 'ի տերանց ձերոց

ընչից գողանայք, ունիք տալ զվը-
ճարն առանց պակասութեան յա-
ւուրն դատաստանի: Նա և քան
զայլ հասարակաց ժողովրդա-
կանսդ՝ ձեզ առաւել սխարտ է
երկնչել յԱստուծոյ, և զպատուի-
րանս նորա պահել. զի յամենայն
ժամ ընդդէմ սրոյ թշնամեաց
ունիք պատերազմել: Վասն որոյ՝
առաւել քան մարմնական զինուը՝
հաւատոյ զինովն վառեցարուք,
այս ինքն աստուածաշնորհութեամբ
և արդարութեամբ և սրբութեամբ,
պահօք և աղօթիւք, և ողորմու-
թեամբ. որպէս զի Աստուած լիցի
ախոյեան 'ի պատերազմունսն, և
զթշնամիսն վանեացէ առաջի ձեր:

ԱՌ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՍԻ

ՊԱՏՈՒԷՐ տամբ և քաղաքայ-
նոցդ, և որք 'ի վաճառափողոցս
նստիք գնել և վաճառել, և առ-
արուեստաւորսդ, զի ուղղու-
թեամբ տանիցիք զկեանս ձեր, և
անարժատ քաղաքավարութեամբ:

Եւ մի՛ դք խաբէութեամբ և նենգաւորութեամբ վաճառեսցէ զըստացուածս իւր՝ անմեղ գնողաց։ Մանաւանդ ստախօսութեամբ և սուտ երգմամբ զւամիկսն և զանգէտս խաբելով. զի՛ ի դատաստանին աւուր ընդ գողս և ընդ յափրջտակողս գատելոց է այնպիսին։ Եւ առնու Սատուած զբարեգործութիւնն իւր, և տայ զրկելոցն ի նմանէ։

Եւ մի՛ եղիցի առ ձեզ կշիռ մեծ և փոքր, և չափ կրկին. զի պիղծ են երկոքին առաջի Տեառն, որպէս ասաց Սողոմոն. այլ արդարութեամբ և զորդութեամբ վաճառեսցէք զգործս ձեռաց ձերոց, և զնիւթ վաճառոյ ձերոյ, զի մի՛ անէծք զրկելոցն այրեսցէ զգոյս ձեր, այլ օրհնութիւնն Սատուածոյ մացէ՛ ի տունս ձեր։

Եւ մի՛ արհամարհէք զչինականսն իբրեւ զանգէտս, յաղագս պարզամտութեանն իւրեանց. քանզի առաւել սիրէ Սատուած զարդարամիտ կեանս նոցա, քան զարա-

տաւորս և զխաբերայս 'ի մարդկանէ :

Մի տալք զարժաթ ձեր 'ի վարձու, ըստ մարդարէին, այնոցիկ՝ որք նեղին 'ի բռնութենէ իշխողաց, և ուտէք զաղքատութեան վաստակս նոցա 'ի շահս վաշխիցն. այլ օրպէս եղբարք՝ կարեկիցք և օգնականք լերուք միմեանց : Նւ զոր տալք նոցա փոխ՝ զայն միայն պահանջեցէք 'ի նոցանէ, և շահիցիք զվարձս յԱստուծոյ բազմապատիկ յանանց կեանսն. որպէս և հրամայէ Քրիստոս, ոչ միայն առանց վաշխից աւալ, այլ թէ Տո՛ւք այնոցիկ յորոց ակն ոչ ունիցիք առնուլ : Այլ և յամենայն գոյից ձերոց տուք ողորմութիւն կարօտելոց և աղքատաց, զի այնու սրբեցի ամենայն ինչ ձեր, և առնուցուք զփոխարէնն 'ի Քրիստոսէ յաւուրն գառաստանի :

ԱՌ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՍ, ԵՒ ՀԱԾՕՐԷՆ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆՍԴ

ԼՐԻԱՐՈՒՔ և երկրագործք և
Համօրէն ժողովրդականքդ, զխը-
րատպատուիրանին Աստուծոյ՝ զոր
աւանդեմք ձեզ: Որոց մանաւանդ
առաւել պիտանացու է դեղ հոգե-
ւորական՝ առ 'ի բժշկութիւն ու
գւոց. զի և դուք առողջանայցէք՝ ի
մեղացն հիւանդութենէ:

Որով աղաչեմք զձեզ, մի անցա-
ւոր կենացս հեշտութեամբ մար-
մնոյ՝ զյաւիտենական հեշտութին
հոգւոց, զոր յարքայութեանն
երկնից վայելեն սուրբքն, կորու-
սանէք. Եւ զի տաճար էք Աս-
տուծոյ, որպէս ասաց Առաքեալն,
և հոգի Աստուծոյ բնակեալ է 'ի
ձեզ՝ մկրտութեամբ աւազանին,
մի ապականէք պղծալից պոռնը-
կութեամբ և շնութեամբ զտա-
ճարդ Աստուծոյ, որ են հոգիք
ձեր, զի մի սպականեսցէ զձեզ Աս-
տուած 'ի դատաստանին տուր՝

հրով գեհենին, որպէս և գրէ Պաւլոս:

Եւ մի արբենայք գինւով յորում զեղխութիւն և յիմարութիւն է, որ է մայր պոռնկութեան և ամենայն պղծութեան, և անիրաւութեան և վիճման, և աղտեղի բանից անարգանաց, յորմէ և սպանութիւնք լինին. զի մի արտաքս անկանիցիք յարքայութեանն Աստուծոյ ժառանգութենէ, ընդ սպանողս և ընդ չարագործս, ըստ առաքելական բանիցն: Եւ եթէ դք՝ի ձէնջ մեղաւայսդքիւք Աստուծոյ, և կամ այլ ինչ յանցանօք, մի կացցէ հանապազ՝ի նոյն աղտեղի սովորութիւնն մինչև՝ի վախճանին օր, այլ՝ի ձեռն խոստովանութեան և ապաշխարութեան քաւեսցէ զյանցանս իւր, և գործեոցէ յայսմ հետէ փոխանակ չարին զբարիս:

Դարձեալ մի զլեզուս ձեր առնէք գործի սատանայի, ՚ի ձեռն չար և դառն յիշոցաց մանաւանդ որ զհաւատ և զհոգիս անարգեն,

և զմկրտութի աւագանին, և զմկրդ
 տիչ քահանայն և զերեսս և զբե-
 րան, որ քան զուրացութիւն և
 զթլփառութիւն մեծ են այս յան-
 ցանք. զի այլազգիք՝ որ ուրանալ
 տան քրիստոնէին զհաւատն, զԱւ-
 առած ոչ տան անարգել: Իսկ այս
 որ զհաւատն անարգէ, ոչ զմարդ
 անարգէ, այլ զԱստուած. զի հա-
 ւառ ամենայն աստուածապաշտի՝
 Աստուած է: Եւ որ զմկրտու-
 թիւնն և զմկրտիչ քահանայն ա-
 նարգէ, առ Հոգին սուրբէ անար-
 գութիւնն այն, զի նովաւ ծնանին
 մկրտեալքն աւագանաւն: Եւ որ
 զհոգի մարդոյ և զերես անարգէ,
 նոյն առ Աստուած վերանայ հայ-
 հոյութիւնն, զի հոգին՝ յԱստու-
 ծոյ է փշումն, և երեսն՝ պատ-
 կեր է Աստուծոյ. նոյն և բերանն՝
 ընդունող է մարմնոյ և արեանն
 Քրիստոսի: Եւ արդ մի արտմե-
 ցուցանէք զՀոգին սուրբ Աստու-
 ծոյ, այսպիսի զազիր և աղտեղի
 բանիւ, զի մի հեռասցի ՚ի ձէնջ
 Աստուծոյ Հոգին որ բնակեաց ՚ի

ձեզ յաւազանին, և փոխանակ մտցէ և բնակեացէ 'ի սիրտս ձեր հոգին սատանայի:

Դարձեալ և զայս պատուէր առ հասարակ ամենայն հաւատացելոցդ աւանդեմք, զի զմանկունս ձեր երկիրդին Աստուծոյ սնուցանիցէք, խրատելով զնոսա 'ի մանկական տիոց լինել աստուածասէր, ողորմած, աղօթասէր. և ուսուցէք նոցա զբանս աղօթից, և սաստեցէք չսովորել 'ի խօսս աղտեղիս և 'ի յիշոցատուութիւնս. զի 'ի մանկութեանն ժամանակ առաւել տնկի խրատ ծնողացն 'ի միտս մանկանցն անջնջելի յիշատակաւ, ընդ որում և վարձս բարեաց ընկալիք փոխարէն 'ի Տեառնէ:

Եւ գլուխ ամենայն բարեաց՝ զսէր առ միմեանս կալիք, և առ աղքատս և մերկս և հիւրս և բանտեալս և հիւանդս՝ զկարեկցութիւն և զողորմութիւն, որով արքայութեանն լինիջիք ժառանգորդս 'ի Քրիստոս Յիսուս:

ԱՌ ԴԱՍՍ ԿԱՆԱՆՑ

ՊԱՏՈՒԷՐ տամբ և կանանց ազգի՝ պարկեշտութեամբ և բարեձեւութեամբ լինել յամենայնի որպէս և վայելէ քրիստոնէից. և առաւել քան ոսկւով և արծաթով ամօթխածութեամբ և պատկառանք զարդարել զանձինս ձեր: Եւ մի՛ ոք ՚ի գայթակղութեան պատճառս մեղաց անմիտ երիտասարդաց՝ այլագունեսցէ զգոյն երեսաց իւրոց օտար գեղօք, զի մի՛ զիւր հոգին և զցանկացողին ինքեան՝ արկցէ ՚ի գուրն անօրէնութեան:

Եւ մի՛ ոք նմանող լիցի օձին՝ գործի լինելով սատանայի, զոր և կաւասն անուանեն: Զի որպէս նա Եւայի ջամբեաց զպտուղն մահու խաբէութեամբն, նոյնպէս և սա զանմիտ կանանց և զարանց տայ ճաշակել զպտուղն մահաբեր մեղաց: Որ ՚ի սկզբանն քաղցր երևի անմտաց, և յետ կատարմանն՝

գառն քան զլեղի: Որ և զանէծս
օձին ժառանգեսցէ այնպիսին յԱս-
տուծոյ, զորոյ և զգործն սատա-
ցաւ:

Դարձեալ մի՛ ոք 'ի ձէնջ սա-
տանայական կախարդութեան և
աղանդոց դեղատուութեան զհետ
երթիցէ. զի այլ մեղք 'ի գործան
է մնասն, և այդ 'ի հաւատն: Քան
զի կախարդութիւնն 'ի սատանայէ
է. եթէ ոք ոչ նախ հեռանայ
յԱստուծոյ, և առնէ զինքն սա-
տանայի պաշտօնեայ և երկրպագու,
ոչ յաջողին կախարդութիւնքն:
Վասն որոյ ասացեմք 'ի բաց լինել
յայտպիսի մեծ և աններելի չարեաց,
զի մի՛ ընդ սատանայի գատապար-
տեսցի այնպիսին 'ի հուր գեհե-
նին: Զի այս գործ կռապաշտիցն է և
ոչ քրիստոնէից, զոր Քրիստոս ե-
րարձ գալստեամբն իւրով յաշխար-
հէ զկռոցն մոլութիւնն, և զգործս
նորին չարութեան: Արդ մի՛ ոք
վերստին գործակից լիցի սատա-
նայի չար գործովք կախարդու-
թեան, և ընդ նմին այրեսցի 'ի հուր
գեհենին յաւիտեան:

Էր և այլինչ բազումս գրել առ
 ձեզ յաստուածային պատուիրա-
 նաց՝ առ ՚ի զգուշութիւն մեղաց, և
 յամենայն չար գործոց, բայց զոր
 պակասն է ՚ի գրոյս՝ ունիք ուսա-
 նել ՚ի քահանայիցդ և յեպիսկո-
 պոսացդ, որք կարգեալ են յԱս-
 տուծոյ տեսուչք հոգւոց ձերոց,
 օր ըստ օրէ համառօտել ձեզ զբանն
 ճշմարտութեան: Եւ մեք տղա-
 չեսցուք զՏէր, զի հանցէ ՚ի ձէնջ
 զսիրտ քարեղէն, և տացէ ձեզ սիրտ
 մարմնեղէն, լինել երկիր արգա-
 ւանդ, և արդիւնացուցանել զսեր-
 մըն բանիս մեր յոգիս ձեր, և տալ
 պտուղ բազմապատիկ ՚ի չափ եր-
 րորդին: Որով զուարթագին և
 անտրտում երեսօք տասացուք յա-
 ւուրն դատաստանի առաջի արդար
 դատաւորին. Ահա ես և մանկունք
 իմ՝ զոր ետուր ցիս. և դասեսցուք
 ընդ աջեայսն ՚ի յաւիտենական
 կեանսն ձեօք հանդերձ, ՚ի Քրիս-
 տոս Յիսուս ՚ի Տէր մեր. որ է
 օրհնեալ յաւիտեանս. ամէն:

Ն Ո Ր Ի Ն

ՏՆ. ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Գիւր շքաբեւական առաքեալ 'ի իռ-
մանս արեւելից 'ի Կարս, զինի նորակերպ
եպիսկոպոսի սարգսն, զորոյ գիրս ցա-
ցանէ զանոան: Յորս բանք պիպանիք
խրապանիսք առաջնորդին, և բարոյ
ագեշահ առաջնորդելոցն 'ի նմանէ:

ՇՆՈՐՀՕՔ ամենակալին Աստու-
ծոյ Հօր, և գթուածեամբ Միա-
ծնի Որդւոյնորա Յիսուսի Քրիստո-
սի, և պարգևօք կենդանարար սուրբ
Հոգւոյն. այս մեր գիր օրհնու-
ածեան հոգևորական հրամանի է,
Ներսեսի ծառայի Քրիստոսի և
ողորմուածեամբ նորին կաթողիկո-
սի Հայոց, զոր գրեցաք յանմատոյց
գղեակգ և 'ի հոյակապ քաղաք
Կարս, և որ ընդ դովաւ նահանգք
գեղորէից, վանորէից, և ագարա-
կաց: Որոց այդոցիկ ամենեցուն

արբազան հարց, խաչակրօն միան-
ձանց, աստուածարեալ և շնոր-
հազարդ քահանայից, մեծազարմ
իշխանաց, քրիստոսասէր զինուո-
րաց, արգասու վաճառականաց,
պատուաւոր տանուտերաց, աշ-
խատաբեր երկրագործաց, ձե-
ռահմուտ արուեստագիտաց, և ա-
մենայն քրիստոսադաւան հայասեռ
Ժողովրդականացդ հոգւոր որդւոց
մերոց. Ողջոյն սիրոյ և խաղաղու-
թեան հասցէ յաստուածընկալ
սուրբ նշանացս և յառաքելական
նշխարացս, և 'ի սուրբ Լուսաւոր-
չին մերոյ աջէս, և յաթոռոյս և 'ի
մէնջ:

Գիտութիւն լիցի ձեզ, զի օրէն
է ծննդական և մահկանացու բը-
նութեանս փոխանակել զմիմեանս,
որպէս որք զմարմնաւորս ունին իշ-
խանութիւն, այսպէս և որք զհոգե-
ւորական վերակացութիւն: Այս
օրէնք բնաւորական՝ և յաղագս ո-
րոյ բանս է կատարեալ տեսանի.
Քանզի յետ բարւոյ և իմաստուն
հովուի ձերոյ Տէր Աբրահամու

զընթացսն կատարելոյ, և առ հո-
 վիւն քաջ կոչեցելոյ, ընտրեցաւ
 առ 'ի ձէնջ ըստ Հոգւոյն տեսու-
 թեան, Խաչատուր քահանայ, ա-
 րեանառու նորին ըստ մարմնոյ, և
 առաքեցաւ առաջի սրբոյ աթոռոյս,
 վկայական ձեր գրով, անարատ ու-
 նել զքաղաքավարութիւն անձին
 իւրոյ 'ի մանկութենէ: Զոր և ըն-
 կալեալ մեր և հաւատացեալ վկա-
 յութես որ 'ի ձէնջ՝ թղթով և բա-
 նիւ, կատարեցաք 'ի վերայ դորա
 զաստուածային խորհրդածուեցն
 ձեռնագրութիւնս. յաստիճան ե-
 պիսկոպոսութեան վերակոչելով
 կենսակիր խաչիւս և աստուածա-
 խօս աւետարանաւս, և սուրբ
 Լուսաւորչին աջովս. որպէս զի
 յայսմ հետէ կալցի իշխանութիւն
 առաքելական, կապել զապստամ-
 բեալն յօրինաց Աստուծոյ՝ յեր-
 կինս և յերկրի, և զգարձեալն
 յապաշաւանս 'ի վատթար գործոց՝
 արձակել 'ի կապանաց մեղաց, յոր-
 ժամ ցուցցեն զպտուղն արժանա-
 ւոր ապաշխարութեան: Ի կարգ

քահանայութեան, 'ի սպասաւորութիւն աստուածային և 'ի տեսչութիւն ժողովրդեան կոչեացէ զանարատսն և զիմաստունսն և զվկայեալսն 'ի գործս բարեաց և յերկեղն Աստուծոյ. և մի'ի ծանուցեալ արատաւորացղոք և յաներկեղից և յանիմաստից՝ ածցէ յայս գործ հոգեւորական, վասն իրիք ինչ հարկեցուցանող պատճառի: Պահեացէ և զհրամայեալ օրէնսն 'ի Տեառնէ, որ յաղագս առն և կնոջ անբաժանելի զուգաւորութեան. զի բայց 'ի բանէ պոռնկութեան, և որ այլ ևս են 'ի կանոնս սուրբ հարցն գրեալ պատճառք, այլով իւրիք մի արասցէ բաժինս. որպէս լըսեմք զմանց յեպիսկոպոսաց արեւելից, զի արհամարհելով զօրէնս Աստուծոյ, բաժանեն անխտրաբար՝ սակս սակաւ ինչ կուրացուցիչ մամոնայի: Զի թէ որ արձակէ զկին իւր և արասցէ այլ՝ շնայ ըստ բանին՝ Քրիստոսի, ապա և արձակողն ընդ նմին զոր արձակեաց՝ շնութեան մեղքն պատժիցի: Տացէ և զանձն

իւր օրինակ յամենայն գործս բա-
րեաց՝ քահանայիցդ և ժողովրդոց .
զարգարելով նախ զոր յինքն պատ-
կերաստուածային զանազաներան
գօք՝ Հոգւոյն սրբոյ օրինօք , սրբու-
թեամբ , արդարութեամբ , խոնար-
հութեամբ , հեզութեամբ , աս-
տուածային երկեղիւն , սիրովն
որ առ Աստուած և առ ընկերս ,
եղբայրսիրութեամբ և մարդասի-
րութեամբ , աղքատսիրութեամբ
և ողորմածութեամբ . պահօք , ա-
զօթիւք և ամենայն ճգնաւորական
հանգիսիւ՝ յառաջագէմ եղեալ
'ի յերկնաւոր վարս առաքինու-
թեան . որպէս զի իւրաքանչիւր ոք
'ի ձէնջ 'ի միոյ պատկերէդ յայդ-
մանէ առեալ զայս օրինակ բարեաց ,
նկարագրեսջիք 'ի տիպս հոգւոց
ձերոց : Որ և յետ օրինակ զինքն
տալոյ ձեզ գործով , ուսուսցէ բա-
նիւ զաստուածային օրէնսն երկրոր-
դելով 'ի լսեսիս ձեր յամենայն ժամ .
աճնցուսցէ օր ըստ օրէ զհօտ եր-
կնաւոր հովուին , զոր գնեաց ա-
րեամբն իւրով , լուսաւոր վարուք

շինելով զնոսա՝ ի փառս Աստուծոյ .
 և մի անկարգաբար բերմամբ պատ-
 ճառ լինել գայթակղութեան , և
 նուազեցուցանել ի բանաւոր ոչ-
 խարաց անսի , կամ կաղացուցա-
 նել զոք յաստուածային ճանա-
 պարհացն ընթացից . զի մի պա-
 հանջեսցի զարիւնկորուսելոյն , որ-
 պէս յանբանից հովուաց հովուա-
 պետք : Տացէ զարծաթ բանի ի
 պատուիրանացն Աստուծոյ ի սե-
 ղանաւորս՝ որ են անձինք լսողացն .
 զի յորժամ եկեալ պահանջեսցէ
 տոկոսեօք Տէրն զաճումն արծա-
 թոյն և գտցէ , ասասցէ՝ ծառայ բա-
 րի և հաւատարիմ մուտ յուրախու-
 թիւն տեառն քո : Որով և գօւք ա-
 մենեքեան առ ի գմանէ հովը-
 ւեալք և արածեալք ի վայրի դա-
 լարւոյ առաքինութեան , և ի ջուր
 հանգստեան պատուիրանացն Աս-
 տուծոյ , փութացարուք ընդ ա-
 ռաջնորդիդ հոգւոց ձերոց մտա-
 նել ի յառագաստն ուրախարար
 երկնաւոր փեսային մշանջենաւոր
 հարսանեսց . ասելով դորա մեծա-

պանծ պարծանօք առաջի Աստուծոյ վասն ձեր, թէ Ահաւասիկ ես և մանկունք իմ՝ զոր ետուր ցիս :

Եւ այս լինի՝ յորժամ հետևողք լինիջիք աստուածային ճանապարհի վարուց դորա որ հանէ յերկինս, սուրբ պահելով զհոգի և զմարմին ձեր յամենայն պղծութենէ աշխարհական ցանկութեանց . զի տաճար լինիցիք Աստուծոյ հոգւով, և աստուածային տեսութեանն արժանաւորք, ըստ երանութեանն Տեառն: Ի բաց լինել յանառակ արբեցութենէ, որ մայր է սպանութեան և պոռնկութեան և ամենայն չարեաց, և յիմարեցուցիչ իմաստութեան՝ որ տուեալ է մեզ յԱստուծոյ . և սիրել զչափաւորութիւն՝ ի գինի և յամենայն կերակրոց վայելս, այնքան, մինչ զի զուրախութիւն միայն կրել ի գինւոյն արբմանէ, ըստ մարգարէին, թէ Գինի ուրախ առնէ . և ոչ զբազում արտմականսն՝ որ ի յանչափութենէ անտի ծնանի . զբանաբարիս խօսել ընդ ընկերս առ ի

պատճառս սիրոյ, որպէս կամք են
 Աստուծոյ, և մի զթշնամանաց և
 զանարգանաց և զչարաչար իշոցաց
 բարբառել խօսս, որք զատելու-
 թիւնն աճեցուցանեն. և մի ոք տա-
 ցէ զլեզուն գործարան սատանայի
 որպէս զօձին. զի նովաւ խօսեսցի
 զբանս բարկութեան և զնենգու-
 թեան: Խօսեցարուք զճմարտու-
 թիւն իւրաքանչիւր ընդ ընկերի իւ-
 րում, և մի զխաբէութիւն և ըզ-
 սաութիւն. զի ճմարտութիւնն
 յԱստուծոյ է, և ստութիւնն՝ ի սա-
 տանայէ. մի անիրաւէք և մի զրկէք
 զմիմեանս, այլ անկեղծ սիրով սի-
 րեցէք զընկերս, և բարի արտրէք մի-
 մեանց. և զոր ինչ քեզ չար թուի՝
 ընկերին մի առնէր. և զոր ինչ կա-
 միս թէ առնեն քեզ այլք, զնոյն
 արա և դու այլոց որպէս պատուի-
 րեաց Քրիստոս: Աղօթից ստէպ
 կացէք, զի աղօթք են որ բարձրա-
 ցուցանեն զմարդիկ առ Աստուած
 և խոնարհեցուցանեն զԱստուած
 առ մարդիկ: Ողորմութիւն կարօ-
 տելոց մի պապասեսցի ՚ի ձէնջ, զի

և դուք ողորմութի գտանիցէք յԱստուծոյ յաւուրն դատաստանի:

Եւ գլուխ ամենայն բարեաց՝ զի առաջնորդիդ ձերոյ հնազանդ կայցէք, և մեծապատիւ ընդունիցիք զդա՝ որպէս զհրեշտակ Աստուծոյ. և մի ըստ առաջին ընդելական սովորութեան արհամարհէք. այլ իբրեւ զնոր առաքեալ յԱստուծոյ ընդունեցարուք. և մի ոք հակառակող և ընդդիմաբան գտցի, զի մի կրեսցէ զխորասոյզ լինել ընդ Բաղանայ և Աբիրոնի: Եւ զհաս կանոնական զուարթառատ սրտիւ հատուցէք ՚ի ձեռս դորա, որպէս Աստուծոյ և աստուածայնոցն նուէր. յորմէ և ձեզ պարգևեսցի առ ՚ի վերուստ բարեացն առատութիւն:

Եւ արդ ՚ի մտանել դորա յաշխարհդ յայդ՝ մտցէ և շնորհք ողորմութեանն Աստուծոյ առ ձեզ, և բարձցէ ՚ի ձէնջ զամենայն պատուհաս որ վասն մեզաց, և տացէ պտղաբերութիւն երկրի ձերում և զաճումն անդէոյ, և զբարեբարութիւն թագաւորացդ, և զխաղա-

զութիւն յարտաքին թշնամեաց,
 և զչինութիւն աշխարհաց. զի վայելեալք
 յանցաւոր կեանս հասա-
 նուա թարութեամբս որ'ի սմա, ար-
 Ժանաւոր լինիլիք բարեաց գործովք
 յաւիտենական կենացն հասանել,
 'ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի տեառն
 մերոյ. որում փառք յաւիտեանս.
 ամէն:

Շնորհեցաք ձեզ դովաւ և պար-
 գես հոգևորականս, զեւղն օծու-
 թեան, զմիւռոնն սուրբ, զոր 'ի
 լուսաւորութիւն արասցէ Հոգին
 սուրբ նորածնելոցն աւազանաւ,
 և 'ի լրումն ամենայն եկեղեցական
 կարգաց:

Ն Ո Ր Ի Ն

ՏՆ. ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Բան միխիւարութեան առ վրան,
գեալսն Տարնով, որ քանբարեաց սմանց
նախադեալս էղէն, զսբ ծանոցին նմա
Գրով:

ԸՆԿԱԼՈՑ զգիր Թախծանաց
զախտացելոցդ մարմնով, զուրուկ
անուանելոցդ, որ յՆդեսիա քաղաք,
և լցաք արտասուօք՝ յաւադս պէս,
պէս հարուածեցելոցդ մարմնով, որ
է յանքննելի դատաստանացն Աս-
տուծոյ. այն որ չափով և կշռով բա-
ժանէ իւրաքանչիւրումն զօգտա-
կարն, Թէպէտ և մարդիկ ոչ իմա-
նան. զառողջութիւն և զախտա-
ժէտութիւն, զմեծութիւն և զփո-
քրրկութիւն, զփարթամութիւն և
զաղքատութիւն. որպէս և ձերդ
տկարութիւն և անբուժելի ցաւք

մարմնոյ՝ ոչ այլ ուստեք է, քան
 Թէ՛ի հրամանէ կամացն Աստուծոյ:
 Իսկ այնոքիկ որք խռովեցուցանեն
 և զգուեն զձեզ անյուսուԹեան բա-
 նիւք, և վէրս ՚ի վերայ վիրաց և
 ցաւս ՚ի ցաւոց յաւելուն, որպէս ՚ի
 գրեւոցս ձեր ծանուցաւ, անտե-
 ղեակ են իրաւանց Բարձրելոյն, և
 արժանաւորս պատուհասի մեղան-
 չեն. Թէպէտ և ոչ իմանան որ ըստ
 բարեկամացն Յորայ շարժէ ՚ի վե-
 րայ ձեր սատանայ զայնպիսիսն, զի
 ոչ միայն մարմնով, այլ և մտօք և ս-
 տանջեացէ զձեզ, ունայն ՚ի միսիԹա-
 րուԹեանց մեծի յուսոյն առնե-
 լով որ կայ ձեր առաջի: Որպէս և
 Յոր ոչ այնչափ խոցումն ընդունէր
 ՚ի յոգին՝ ընդ որդւոցն և ընչիցն
 կորստեան, և ընդ մարմնոյն վիրաց,
 որքան ընդ բարեկամացն և կնոջն
 զայրացուցանող բանից, զորս յոր-
 դորէր սատանայ վիճել ընդ նմա.
 առ որս ասէր, Թէ Բժիշկք մեղանչա-
 կանք էք դուք, և ողջացուցիչք չա-
 րեաց ամենեքեան. եղիցի ձեզ համ-
 րանալ, և համարեալ լիցի յար-

դարուծիւն . և զի ընդդէմ կամացն
Աստուծոյ խօսէին առ Յոր բարե-
կամք նորա , յայտնի է յայնմանէ
որ 'ի կատարումն փորձութեանցն
ասէր Աստուած առ նոսա . Զի թէ
ոչ էր Յորայ ծառայի իմոյ ա-
ղօթս արարեալ վտան ձեր , սատա-
կեալ էր իմ զձեզ վասն անիրաւ
խօսելոյ զնմանէ : Քանզի սովորու-
ծիւն է սատանայի , զի յորժամ
այլով հնարիւք ոչ կարէ խախտել
զառաքինի հոգին 'ի Ճշմարիտ յու-
սոյն որ առ Աստուած , գտանէ զո-
մանս 'ի մարդկանէ թերի 'ի հաւա-
տոց , և տգէտ յիմաստութեան
գրոց , և 'ի չար գանձուց արտից նո-
ցա խօսի զանյուսութեան բանսն
առ ձեզ և առ նմանիս ձեր նեղեալս
մարմնով . որպէս զի անյոյս լինե-
լովն՝ վտանգին 'ի նեղութիւնսն և
տրտնջեն զԱստուծոյ , և անմասն
լինին 'ի վարձուցն : Որ և պահանջէ
աստուածային օրէնքն յամենայն
մարդոյ որ առողջ են մարմնով՝ ձե-
ռնտու լինել տկարացն , և ոչ հա-
կառակնոցին . 'ի փարթամացն՝ ար-

գեամբք գոյից բառնալով զկարիս նոցա, իսկ յաղքատացն՝ ՚ի տես գալ վշտացելոցն, ըստ հրամանին Քրիստոսի, և բարի բանիւք մխիթարել զնոսա, և վշտակից լինել և արտասուել, յորժամ ոչ է ձեռն հաս օգնել նոցա այլ իւիք. և որ զայս առնեն՝ մասնակից լինին երանութեան աղքատացն:

Իսկ որք փոխանակ ողորմութեան արհամարհեն և նախատեն զնոսա, առ Քրիստոս վերաբերին նախատինքն այն. և որպէս զողորմութիւն զոր առնէ ոք աղքատաց, իւր համարի Քրիստոս, նոյնպէս և զարհամարհանս նոցա և զքանս նախատանաց, և զամենայն տրտմական կիրս զոր ածէ ոք ՚ի վերայնեղելոցն և տառապելոցն, յինքն վերաբերէ Քրիստոս. զոր և առ ձախակողմանսն ասէր, եթէ Քաղցեայ, և ոչ կերակրեցէք զիս, և այլն ամ. և յորժամ նոքա ասիցեն, Տէր, երբ տեսաք զքեզ քաղցեալ կամ ծարաւի կամ մերկ, և ոչ պաշտեցաք զքեզ. ասէ ցնոսա, որովհետեւ ոչ ա-

Թրէք միում՝ ի փոքրկանցս յայսցա-
 նէ՝ և ոչ ինձ արարիք։ Եւ յորժամ
 Պաւղոսի երևեցաւ Քրիստոս մինչ
 ՚ի հրէութեանն էր, և ձայնէր առ նա
 յերկնից. Սաւուղ Սաւուղ, զի՞ հա-
 լած ես զիս, ոչ եթէ զՔրիստոս որ
 ընդ աջմէ Հօր իւրոյ նստէր ՚ի բար-
 ձունս, կարող էր հալածել Պաւ-
 ղոս, այլ զիւրոց հաւատացելոցն
 հալածանս՝ իւր համարելով ասէր
 զայն։ Արդ որպէս զվկայիցն զբան-
 արս և զչարչարանս և զհեղումն ա-
 րեանց իբրև անձին իւրոյ արարեալ՝
 այնպէս վրէժ առնու Քրիստոս
 յանհաւատիցն, յորժամ գայ փա-
 ոօք Հօր իւրոյ դատել զտիեզերս,
 նոյնպէս և իւր աղքատացն և վշտա-
 ցելոցն, ՚ի վերայնեղութեանցն զոր
 կրեն, և այլ ևս նեղութիւնս հա-
 սուցանէ ոք բանիւք նախատանաց,
 կամ այլ ինչ անիրաւութեամբ փո-
 խանակ մոխթարելոյ զնոսա և ցա-
 ւակից լինելոյ, վրէժս տացեն յար-
 գար դատաւտանի անդ, որպէս ըղ-
 հակառակ հրամանին Քրիստոսի։

Իսկ որ նեղելոցն վասն Քրիստո-

սի և աղքատացն տնտեսուհ, և հիւ-
 ւանդացն, և հարկաւոր պիտոյիցն
 կարօտեւոց՝ ողորմած լինի և օգնա-
 կան ըստ կարողութեան իւրում,
 կամ կերակրելով, կամ զգեցու-
 ցանելով զմերկութիւն, կամ քաղ-
 ցրր բանիւք մխիթարելով զվիշտն,
 կամ ողորմութիւն տալովն ազա-
 տեսցէ 'ի ծառայութենէ, 'ի յեր-
 կրորդ գալստեան իւրում յառաջ
 կոչէ Քրիստոս զայնպիսին, և ա-
 ռաջի ամենայն տիեզերաց գոհա-
 նայ զնոցանէ ասելով. Թէ Սոքա ա-
 ռաւել քան զոր ես պատուիրեցի՝
 արարին. զի ոչ միայն 'ի տես եկին
 առ իս մինչ հիւանդ էի և 'ի բան-
 դի, այլ և ազատեցին զիս ողորմու-
 թիւն տալովն 'ի բանդէ կապանաց-
 և ձեռնտու եղեն ինձ 'ի հիւանդու-
 թեան՝ դեղովք և պէսպէս սպասա-
 ւորութեամբք. և զքաղց իմ և զծա-
 րաւ ոչ մի անդամ, այլ բազում ան-
 դամ լցին, և ծածկոյթ եղեն մեր-
 կութեան իմոյ զգեստուք իւրեանց.
 պատասպարեցին զիս 'ի աստուծոյ և 'ի
 սառնամանեաց: Արդ փոխանակ

ազատելոյն զիս 'ի մարմնաւոր կա-
պանաց անտի՝ ազատեալ եղիցին
սոքա 'ի կապանաց մեղաց իւրեանց՝
և փոխանակ ապականացու կերա-
կրոյն և ըմպելոյն՝ զոր 'ի քաղց իմ
և 'ի ծարաւ կերակրեցին զիս և ար-
բուցին ինձ, տաց նոցա զանապա-
կան կերակուրն և զանմահարարն
ջուր կենդանի, որովք այլ ոչ ևս
քաղցնուն և ծարաւին. և ընդդիւ-
րավատնելի զգեստուցն իւրեանց՝
որով ծածկեցին զմերկութիւն իմ,
զգեցուցից սոցա զլուսեղէն պատ-
մուճանն առաջին, զոր մերկացաւ
նախահայրն իւրեանց : Եւ այ-
սուիկ 'ի տէրունական բանիցս հաս-
տատիմք որպէս և ասացաքս, թէ
Որ արբուսցէ միում 'ի փոքրկանցս
յայսցանէ բաժակ մի ջուր ցուրտ
միայն, ոչ կորուսցէ զվարձս իւր :
Եւ եթէ փոքրս այս ողորմութե յի-
շատակ պահի առ Աստուծոյ, և ոչ
կորիցէ վարձ տուողին, զինչ է ա-
սել վասն մեծամեծացն : Արդ զոր
օրինակ մարտիրոսքն ուրք վասն 'ի
Քրիստոս հաւատոցն համբերեցին

պէսպէս չարչտրանտցն և մահու 'ի
յանիրաւ մարդկանէ, փառաւորին
և պսակին 'ի Քրիստոսէ՝ յորժամ
գայ միւսսանգամ յաշխարհ, նոյն
պէս և տմենեքեան որ զցաւս մար-
մնոյն և զնեղութիւնսն որ գան 'ի
վերայ այսմ ապականացու բնու-
թեանս, և ժողովակալութեամբ տա-
նին և գոհութեամբ զԱստուծոյ,
ոչ ինչ նուազ 'ի վկայիցն Քրիստո-
սի՝ փառացն լինին արժանաւորք,
մանաւանդ դուք որ առաւելնե-
ղիք քան զայլս 'ի հեղեղոցն մար-
մնով:

Արրահամ յիսկզբան մանկու-
թեան իւրոյ հաճոյ եղև Աստուծոյ՝
որպէս և գրեալ է, Թէ Հաւտաաց
Աբրահամ յԱստուած, և համա-
րեցաւ նմա յարդարութիւն. բայց
յետ փորձելոյն զնա Աստուծոյ
վասն որդւոյն յողջակէզ խնդրե-
լոյ, յորում հաճոյ գտաւ տալովն
յօժարութեամբ, ասլա լուաւ ըզ-
կատարեալ օրհնութիւնն Աստու-
ծոյ, և հայր ազգաց բազմաց եղև,
և հիմն և ժողովարան արքայու-

Թեան երկնից: Եւ Յոր յառաջ
քան զփորձութիւնն վկայեցաւ Սա-
տուծոյ արդար լինել և անարաս.
Բայց յեա յաղթելոյ փորձու-
թեանցն սատանայի՝ համբերելովի
և գոհանալով զՍատուծոյ, ապա
արժանաւոր գտաւ յաղթանակի
պսակողին համբերողաց: Պաւլոսի
վարչամակ երեսացն որով զքիրան
մաքրէր, զՀիւանդս և զախտաժէտս
բժշկէր. բայց իւրն մարմնոյ տկա-
րութիւն զոր ունէր՝ ոչ բժշկեցաւ
մինչև ցվախճան. քանզի կամք Սա-
տուծոյ այն էին որպէս և ինքն խոս-
տովան լինի. Յրիցս ասէ աղաչեցի
զՏէր զի 'ի բաց արասցէ յինէն, և
ասէ ցիս տէր, Շատ են քեզ շնորհք
իմ, զի զօրութիւն իմ՝ 'ի տկարու-
թեան կաատրի: Նոյնպէս և ամե-
նայն արդարքն 'ի հնումն և 'ի նո-
րումս՝ 'ի փորձութիւնսն յաղթող
լինելովի հաճոյք գտան Սատուծոյ:

Եւ եթէ Էր աղագաւ կամի Սա-
տուած զսուրբս իւր և զսիրելիս
տալ 'ի նեղութիւն մարմնոյ 'ի կեա-
նըս յայս, և ոչ 'ի հեշտութիւն և 'ի

գիւրութիւն, ասեմք կարճառօտ
 և յայտնի բանիւ յաստուածայնոցն
 իմաստից: Քանզի նախահայրն մեր
 Ադամ՝ քաղցր պտղոյն հեշտու-
 թեամբ կորոյս զաստուածային ըզ-
 փառսն, և զկեանսն անմահականս
 և զգրախտին վայելչութիւնն, և փո-
 խանակ ընկալաւ զերկիր փշաբեր և
 զկեանստրտմականս և զախաւիցս
 և զտաժանելիս, և մահ՝ ի կատարա-
 ծի. վասն ողոյ և արարիչն և տէրն
 ամենայնի երկրորդ Ադամ եղև և
 անուանեցաւ, ի բնութենէ նորին
 առնլով մարմին յաղագս փրկու-
 թեան նորա. և ընթացաւ ընդ կեն-
 ցաղոյս ճանապարհ՝ ոչ հեշտու-
 թեամբ, այլ գերագոյն առաքինու-
 թեամբ, ի յօրինակ մարդկան որք
 ընդ նորին ճանապարհ կամեսցին
 գնալ: Որպէս և ինքն իսկ Տէրն
 իրատ տայ ճանապարհակցաց իւ-
 րոցառելով. Որ ոք կամեսցի զկնի իմ
 գալ, թողցէ զամենայն ինչ զոր ու-
 նի, և ուրասցի զանձն իւր, և առցէ
 զխաչ իւր հանապազ, այսինքն
 զպէսպէս առաքինութեանց չար-

Ջորանս, և ապա եկեսցէ զննի իմ:
 Եւ ընթացողացն զհետ Քրիստոսի
 այսպիսի ճանապարհաւ, ուր լինին
 օթեանք 'ի յերեկոյանալ կենցա-
 ղսոյս. ոչ 'ի յարկս համապատիւ
 ծառայից, այլ ուր Տէրն է ամե-
 նեցուն. որպէս և յայլում տեղ-
 ւոջ հրամայէ, Թէ Ուր եսն եմ՝
 անդ և պաշտօնեայն իմ եղիցի:

Եւ արդ վասն զի սակաւք են 'ի
 մարդկանէ՝ որք անձուկ ճանապար-
 հաւն և նեղ դրամքն մտանեն յեր-
 կինս, այսինքն մաքուր կուսու-
 թեամբ, և կամաւոր առաքինու-
 թիք, ընդ որ դասք ճգնաւորացն
 գնացին յառաջագոյն և ուսուցին,
 վասն այնորիկ տմենիմաստ գիտու-
 թիւնն Աստուծոյ՝ որ կամի զի ամե-
 նեքեան կեցցեն և 'ի գիտութիւն
 ճշմարտութեան եկեսցեն, և ար-
 ժանաւոր լինին անճառ բարեացն
 խոստացելոց, ոմանց Թոյլ տայ ա-
 կամայ աղքատութեամբն ընդդէմ
 կալ մարմնոյ հեշտութեանց, կա-
 րօտ լինելով հարկաւոր պիտոյիցն,
 զի այնու արգարասցին. և յայլոց

վերայ արկանէ ցաւս մարմնոյ, ու
մանց առօրեայ, ոմանց մինչեւ
ցվախձան. յորժամ տեսանէ զի
առողջութեամբ մարմնոյն հիւան-
դանայ հոգին մեղօք. որպէս զի
մարմնոցն հիւանդութեամբքն բը-
ժըշկէ անգիտաբար զհոգւոցն հի-
ւանդութիւնսն: Եւ զայս 'ի յերկուց
անգամալուծիցն է տեսանել. մին
զոր 'ի Պրովքատիկէ աւազանին,
առ որ ասէր Քրիստոս յետ բժշկե-
լոյն, թէ Ահա ողջացար, մի՛ ևս այլ
մեղիցես, զի մի՛ չար ինչ լինիցի
քեզ. յայտ արարեալ եթէ մեղքն
են պատճառք երեսուն և ութա-
մեայ անգամալուծութեան նորին:
Եւ երկրորդն զոր 'ի ցուոցն կա-
խեալ իջուցին առաջինորա, առ որ
ասէր, Թողեալ լիցին քեզ մեղք
քոյ. որով յայտ արար թէ վասն
մեղաց կրեաց զցաւսն. և յորժամ
զմեղսն զոր կրէր 'ի հոգին՝ եթող
նմա Աստուած, յայնժամ և մար-
մին նորա վասն մեղացն ախտա-
ցեալ՝ ընկալաւ զառողջութիւն: Եւ
որք զայսպիսի ցաւս իբրեւ զքեզ

բժշկութեան ընկալցին յԱստուծոյ, և գոհանալով զնմանէ համբերեն նեղութեանցն, և տանին կամաւորաբար զաւանակաւ կիրան, այնպէս համարի Աստուած, և հատուցանէ վարձս, որպէս թէ յազագս պատուիրանի նորա կրեցին կամաւ զնեղութիւնսն: Իսկ որք տրանջենն զԱստուծոյ, և անիրաւ ասեն զգաւաստան նորա, թէ ընդէր չարացն ներէ կալ առողջութեամբ, և մեզ որ ոչ նոյնպիսի եմք, թոյլ տայ կրեւ չարչարանս և աղքատութիւնս, նոյնպիսիքն զնեղութիւնսն կրեն, և ՚ի վարձուցն ունայնս ելանեն, որպէս վարատեալքն ՚ի քառասուն վկայիցն: Եւ այս լինի ՚ի տգիտութենէ և յանհաւատութենէ, որք ոչ իմանան զի որս գաւաստանացն Աստուծոյ, թէ ընդէր զոմանս կամի բժշկել նախասացեալ դեղօքդ, և զոմանց անփոյթ առնէ: Ո՛չ տեսանէք զի և մանկունք բժշկաց զնոյնս առնեն. զի զորս ճանաչեն ունելով զցաւ անբուժս, ոչ ձեռնարկեն առ այն.

պիսիսն խարանձօք կամ դեղձօք ինչ-
իսկ առ ծանուցեալսն հնար լինել
բժշկութեանց, ամենայն իւրիք փու-
թան տալ զառողջութիւն։ Նոյն
պէս ճշմարիտ բժիշկն հոգւոց և
մարմնոց Աստուած՝ հայեցեալ 'ի
սիրտս մարդկան, առ որս տեսանէ
բարեաց ինչ մասն, արկանէ 'ի վե-
րայ աղքատութիւն, կամ ցաւս,
կամ զերկոսեան, զի զսակաւ բա-
րւոյն սերմն 'ի բազում պաղա-
բերութիւնս աճեցուսցէ։ Իսկ
զոր անբժշկելիս ճանաչէ 'ի ցաւ
մեղաց, ոչ ձեռնարկէ 'ի բժշկել
հիւանդութեամբ կամ աղքատու-
թեամբ. այլ թոյլ տայ ըստ կամո
անձանց գնալ մինչև 'ի վախճան,
'ի փոքր ինչ բարեաց թէ ունիցին
հատուցումն, զի անդ առանց պա-
տասխանւոյ երթիցեն։

Բայց ոչ ամենայն հիւանդու-
թիւնք վասն նախասացեալ պատ-
ճառիդ են. զի բազումք յաղաքս
հակառակութեանց տարերացս ծը-
նանին, յորոց և մարմինս է. զոր
և հաւասարապէս կրեմք ողբան 'ի

բնութիւնն էմք ախտաւոր, եթէ
արդարք և եթէ մեղաւորք. այլ
այն որ յԱստուծոյ լինի՝ յայտնի է
իմաստնոց, յորժամ իմաստու-
թեամբ քննեացեն՝ ի գիրս սուրբս:

Դարձեալ և զայս ասեմք եթէ
զաղքատութիւն և զնեղութիւն զոր
արկանէ Աստուած ի վերայ նեղե-
լոց, ոչ միայն վասն մեղաց նոցին
մաքրութեան է, որպէս վերագոյնդ
գրեցաք, այլ զի առողջքն և փար-
թամքն գթալով ի նոսա և ողոր-
մութիւն առնելով նոցա, թողու-
թեան մեղաց հասցեն յԱստու-
ծոյ, և ողորմութիւն առցեն ի նը-
մանէ, ըստ ճշմարիտ երանութեան
Քրիստոսի, զոր ասէ. Երանի՛ ողոր-
մածաց, զի նոքա ողորմութիւն
գտցեն: Որպէս զի ամենեքեան ար-
ժանաւորեացին խոստացելոց բա-
րեացն հասանել, աղքատք աղքա-
տութեամբն, և չարչարեալքն մարմ-
նոյ ցաւօք՝ չարչարանօք, և նե-
ղեալքն՝ նեղութեամբքն, յորժամ
գոհութեամբ տանին զնեղութիւնս, և
զչարչարանսն և զաղքատութիւնս,

և ըստ պատուիրանացն Աստուծոյ
մաքուր վարուք կեցցեն : Նոյնպէս
և մեծատունքն և փափկացեալքն՝
'ի ձեռն ողորմած լինելոյն առ այն.
պիսիսն՝ հասցեն մեղաց քաւու-
թեան և երկնից բարութեանցն,
զքաղցեալն կերակրելով, ըզ-
մերկսն զգեցուցանելով, զօտարսն
ժողովելով, զհիւանդսն և զբան-
դեալն յանձանձելով և մխիթա-
րելով. ոչ ճշդութեամբ, զի մի ըստ
յիմար կուսիցն 'ի պակասել իւ-
ղոյն շիջանիցին լապտերքն, այլ
ըստ մարգարէին խրատու սփռել
զուարթառաստ սրտիւ և տալ տնան-
կաց. զի որ խնայէ 'ի ժամանակի
սերմանելոյն 'ի ցորեանն և ճշդե-
լով սերմանէ յերկիր, ճշդելով և
հնձեսցէ 'ի ժամանակի հնձոցն. և
որ առատապէս սերմանէ, ընդ բազ-
մապատիկ աճմամբ զգիրկս իւր ու-
րայիւքն : Որ և լսէ զերանաւէտ
բարբառն Քրիստոսի, եթէ Եկայք
օրհնեալք Հօր իմոյ, ժառանգեցէք
զիսկզբանէ պատրաստեալն ձեզ
զարքայութիւնն :

Որոց լիցի ամենեցուն մեզ հա-
 ւանել, որք ողորմելի ունին զկենցա-
 ղական զայս կեանս, և որք ողոր-
 մութեամբն որ առ նոսա՝ գնեն
 զարքայութիւնն երկնից. 'ի Քրիս-
 տոս Յիսուս 'ի Տէր մեր. որում
 փառք և զօրութիւն յաւիտեանս
 յաւիտենից. ամէն:

Ն Ո Ր Ի Ն

ՏՆ. ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Թուղթ 'ի Սամոսպիա գաղաթ, յա-
ղափս Աբեղրդեացի դարձի :

ՆԵՐՍԵՍ ծառայ Աստուծոյ ,
և ողորմութեամբ նորին կաթողի-
կոս Հայոց . պատուական քահա-
նայիցդ որ 'ի Սամոստիայ քաղաք ,
Թորոսի քորեպիսկոպոսի , և այլ
ևս քահանայակցաց քոց , և աս-
տուածասէր արանցդ , Քաղանիդ և
համօրէն տանուտերացդ , հոգևոր
որդւոց մերոց . ողջոյն սիրոյ և օրհ-
նութեան առաքեմք յաստուած-
ընկալ սրբոյ նշանէս , և 'ի սուրբ
Լուսաւորչի աջէս և աթոռոյս .
զորս միշտ ողջ պահեսցէ տէր Աս-
տուած յոգի և 'ի մարմին :

Գիտելի է ձեզ , զի վաղ ուրեմն
եհաս 'ի ձէնջ գիր առ մեզ յաղագս

Արևորդեացի որք 'ի քաղաքի ձե-
րում բնակին, եթէ կամին և ա-
ղաչեն 'ի հօտն Քրիստոսի խառնել
զնոսա: Զի որպէս ազգաւ և լե-
զուաւ 'ի տոհմէ Հայոց են, յօժա-
րին զի և հաւատով և հոգւով 'ի
նոյն միաբանութիւն հաւասարես-
ցին ընդ նոսա: Եկին և առաջի մեր
'ի նոցանէ, և զնոյն բան աղաչանաց
խօսեցան ընդ մեզ. և մեք ծանու-
ցաք նոցա զոր ընթերցեալ էաք 'ի
գրոց վասն դիւապաշտ աղանդոյ
նոցին, զոր և լուեալ էաք 'ի համ-
բաւէ՝ յընտելակցաց նոցին զգանա-
զան չարիս՝ բանիւ և գործով զնո-
ցանէ: Զի որպէս ազգն Հռոմոց
Պողոմեւոսք անուանեալք՝ մնացին
խաւարեալք 'ի լուսոյ սուետարա-
նին փառացն Քրիստոսի, և թագ-
նաբար ունեւելով 'ի սիրտս զաղանդն
սատանայի՝ ոչ հնազանդեցան ա-
ռաքելոցն քարոզութեանց, այս-
պէս և Արևորդիքդ յազգս մեր, 'ի
մասին սատանայական խաւարին
մնացեալք, ոչ կամեցան լուսաւո-
րիլ սատուածային լուսովն 'ի ձեռն

Լուսաւորչին մերոյ սրբոյն Գրիգորի , այլ սիրեցին զխաւար և ոչ ըզլոյս , մինչև ցայսօր ժամանակի : Եւ թէ 'ի նուազեալ բարեաց ժամանակ մեր ողորմեցաւ Աստուած նոցա , և եբաց զխաւարեալ աչս հոգւոցնոցին հրաժարիլ 'ի սատանայէ և գիմել առ Աստուած , ոչ խաբէութեամբ այլ ճշմարտութեամբ , գոհութիւն գթութեանն Աստուծոյ մատուցուք : Որպէս և գղթոր առ մեզս եկին , յուրաստ եղեն երդմամբ մեծաւ 'ի չար աղանդոյ անտի , և նշովեցին բերանօք իւրեանց՝ որ զայնպիսի ծածուկ անատուածութիւն ունիցի յինքեան . և զոր ինչ սահման եգաք նոցունց՝ յանձն առին կատարել զամենայն : Վասն որոյ և մեք զտէրունական կատարեմք հրաման առ նոսա , թէ Որ գայ առ իս՝ ոչ հանից տրտաքս : Քանզի կամի Աստուած զամենայն մարդիկ զիկեցցեն և 'ի գիտութիւն ճշմարտութեան եկեցցեն ըստ առաքելոյ : Եւ թէ ճշմարիտ լինիցի գառնալ նոցա առ Աստուած , ու

րախուծիւն է Աստուծոյ և հրեշ-
տակաց'ի յերկինս, և մեզ'ի յերկ-
րի՝ ընդ փրկութիւն այնքան հո-
գւոց մարդկան. իսկ եթէ ստու-
թեամբ լինիցի դարձնոցա, որպէս
և կարծեն բազումք զնոցանէն, և
գարձեալ անդրէն'ի փախածն իւ-
րեանց դառնան, մեզ և ոչ մի ինչ է
մնաս. զի և մեք վասն հրամանին
Քրիստոսի կամիմք ջանամք արկա-
նել զնոսա, թէ հնար էր և զամե-
նայն ազգս, 'ի յուռկան աւետա-
րանի նորա. այլ ընտրելն և ժողո-
վելն զբարի բարին յամանս՝ ըստ ա-
ռակաւոր բանի աւետարանին, և
զխոտանան 'ի բաց ընկենուլ, ար-
դար դատաւորին է. յորժամ նըստ-
ցի յաթոռ փառաց իւրոց, և հա-
տուցանէ իւրաքանչիւր ըստ հաւա-
տոց և գործոց:

Արդ աստուածային հրամա-
նաւն զայս ինչ պատշաճ համարե-
ցաք առնել առ դոսա. գալ ամե-
նայն քահանայիցդ հանդերձ պա-
տուական աշակերտօքդ մերովք 'ի
մեծ եկեղեցւոջն որ 'ի քաղաքիդ,

Քրիստոսի. և ոչ միայն տւելի պատիւ մի գնէք բարտի ծառայն քան այլ ծառոց, այլ և անարգ համարեցէք զնա քան զայլ ծառս, որով և սատանայ անարգեսցի: Եւ եթէ այլ ոք 'ի ձէնջ գիտէ առ նոսա գիւական ինչ բժժանք և զայնոսիկ յայտնեցէք նոցա և ասացէք թոշուլ և 'ի բաց կալ:

Եւ ապա գարձուցէք զերեսս նոցա յարևելս, և հարցէք. թէ Հաւատայք յամենասուրբ Երրորդու թիւնն, 'ի Հայր և յՈրդի և 'ի սուրբ Հոգին, որ է երեք անձնաւորութիւն և մի աստուածութիւն, և մի բնութիւն, և մի զօրութիւն, և մի իշխանութիւն, և մի արարչութիւն. որով եղեն յոչնչէ ամենայն արարածք բանիւնորա՝ երևելիք և աներևոյթք, երկինք և երկիր, և որ ինչ յերկինս և որ ինչ յերկրի, հրեշտակք և մարդիկ, բանաւորք և անբանք, արեգակն և լուսին և աստեղք լուսատուք տիեզերաց, և կենդանիք երկրաւորք և օգայինք, և ջրածինք, և ամենայն բոյսք և

տունկք, և անշարժք և շարժունք,
 և չիք արարած գոյաւոր անմար-
 մին կամ մարմնաւոր՝ որ ոչ է ըս-
 տեղծուած Ճշմարտին Աստուծոյ:
 Հաւատայք և 'ի մարգեղութիւնն
 Քրիստոսի, որ մի յերեք անձնա-
 ւորութենէն Որդին Աստուծոյ կա-
 մեցաւ լինել հաճութեամբ Հօր և
 Հոգւոյն սրբոյ որդի մարդոյ, ծնա-
 նելով 'ի միշտ սրբոյ կուսէն Մա-
 րիամայ վասն փրկութեան մարդ-
 կան. որ և մկրտեցաւ 'ի Յովհաննէ
 'ի Յորդանան, և 'ի Հօրէ և 'ի Հո-
 գւոյն վկայեցաւ, և փորձեցաւ 'ի
 սատանայէ և յաղթեաց փորձողին:
 Զգեա հալածեաց, զհիւանդու-
 թիւնս հոգւոյ և մարմնոյ որք հա-
 ւատով խնդրէին 'ի նմանէ՝ բժըշ-
 կեաց. զկոյրս լուսաւորեաց, զկաղս
 գնացոյց, զմեռեալս յարոյց, 'ի
 վերայ ծովու իբրև 'ի ցամաքի գնաց.
 Հոգմոյն և ծովուն սաստեաց որպէս
 զարարիչ, և գադարեցին. սակաւ
 հացիւք զբիւրս կերակրեաց: Յեա
 բազում աստուածային զօրու-
 թեանց և նշանացն զոր արար, եկն

կամաւորութեամբ 'ի փրկագործ չարչարանսն՝ զոր կրեաց մերովքը նութեամբս : Ի խաչին բւեռեցաւ , և զԱդամ և զԾնունդս իւր արձակեաց 'ի կապանաց մեղաց : Մեռաւ մարմնով և կենդանացոյց ըզմարդիկ հոգւով : Էջ 'ի գերեզման , և աւարեաց զհոգիսն որ 'ի դժոխս : Յարեաւ 'ի մեռելոց յերրորդ աւուր , և շնորհեաց զյոյս յարութեան մարդկան ըստ նմանութեան իւր 'ի յերկրորդ գալստեանն իւրում : Համբարձաւ յերկինս մարմնով մեր առաջի աշակերտաց իւրոց , և նըստաւ ընդ աջմէ Հօր իւրոյ 'ի բարձունս . որ և գալոց է միւսանգամ դատելարդարութեամբ զամենայն յզգս մարդկան , բարեգործացն որք 'ի ճշմարիտ հաւատս քրիստոնէութեանն են , զբարիս հատուցանելով , և անհաւատիցն և անդարձ մեղաւորացն զյաւիտենական տանջանսն պատրաստելով ընդ սատանայի և դիւաց նորա : Եւ քնքն սրբովք իւրովքն արդարովք թագաւորեսցէ անվախճան յաւիտեանս յաւիտենից :

Եւ յորժամ զճշմարիտ հաւա-
 աոյ դաւանութիւնս քրիստոնէից
 զոր գրեցաք՝ յանձն առնուն և խոս-
 տովանին, ածէք զնոսա յեկեղե-
 ցին. և զորս ոչ են մկրտեալ՝ ի նո-
 ցանէ՝ երախայացուցէք, և խոստո-
 վանեցուցէք զկատարեալն հասա-
 կաւ, և դիք փոքր ինչ ապաշխարու-
 թիւն, և յետ ժամանակի ինչ մը-
 կըրտեցէք զնոսա. և որք տղայքն են
 և մանկուիք, զնոսա՝ ի ժամն մկրտե-
 ցէք. իսկ զայնոսիկ որք յառաջա-
 գոյն մկրտեալք լինին, միայն զխոս-
 տովանութիւնն առեալ, և ապաշ-
 խարութիւն եղեալ, և սուրբ միւ-
 ռոնաւն զճակատսն դրոշմեցէք և
 զգգայարանսն՝ ասելով, Յանուն Հօր
 և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ. և ապա
 խառնեցէք՝ ի հօտն Քրիստոսի: Եւ
 որպէս հրամայեաց Քրիստոս աշա-
 կերտացն, թէ յետ մկրտելոյն զա-
 շակերտեալ հեթանոսսն՝ Ուսու-
 ցէք նոցա պահել զամենայն զոր
 պատուիրեցի ձեզ, զնոյն օրինակ և
 դոցա արարէք՝ պատուէր տալով՝ ի
 բաց կալ՝ ի սպանութենէ, ի շնու-

Թենէ, 'ի պողնկուԹենէ, 'ի գո-
 ղուԹենէ, 'ի նենդուԹենէ ընկե-
 րաց, 'ի յարբեցուԹենէ, և յամե-
 նայն չարգործոց սատանայի, զորո-
 ւառէ Աստուած. և փոխանակ այ-
 սոցիկ լինել եղբայրասէր, սրբա-
 սէր. և ոչ միայն զայլոց իրա ոչ գո-
 ղանալ, այլ և յիւր արդար ստա-
 ցուածոցն տալ կարօտելոյն ըստ
 հրամանին Քրիստոսի. և մի նա-
 խանձել նոցա եթէ զոմանս տեսա-
 նեն 'ի հին քրիստոնէից զի աներ-
 կեղուԹեամբ գնան, և օրինացն
 Աստուծոյ զհակառակն գործեն:
 Նա և 'ի քահանայից տեսցեն ան-
 կարգ զոք և աներկիւղ, մի գայթա-
 կղեսցին սակաւուցն վատուԹի՞
 և 'ի ճշմարիտ օրէնս քրիստոնէից.
 այլ 'ի լաւսն և 'ի յընտիրոն հայի-
 ցին, և յայնցանէ առցեն իւրեանց
 օրինակ բարեաց: Զի վատացն ոչ
 Թէ օրէնքն Աստուծոյ հրամայեն
 վատ լինել, այլ իւրեանց ծուլու-
 Թիւնն և անմտուԹիւնն. և սաառ-
 նայ որ հակառակ է բարեաց՝ տայ
 զօրէնսն Աստուծոյ արհամարհել

'ի կորուստ անձանց իւրեանց։ Նոյն
 պէս և կանանցն պատուէր տուք 'ի
 կախարդութենէ և 'ի դեղատուութե-
 նէ և յամենայն գիւական ա-
 ղանդաւորութենէ 'ի բաց կալ-
 զի ամենայն ոք որ կախարդութեան
 զհետ երթայ՝ գիւաց է պաշտօ-
 նեայ և երկրպագու . որ առնէ և որ
 առնել տայ , այնպիսին ոչ հաղոր-
 դի է արժանի և ոչ թաղման քրիս-
 տոնէից : Նոյնպէս և որ զպիղծ և
 զաղաւթի իրս 'ի կերակուրս կամ
 յըմպելիս խառնեալ՝ տայ ուտել
 քրիստոնէի վասն գիւական սիրոյն ,
 որ յԱստուծոյ որոշէ և 'ի սուրբ
 հաղորդութենէն զրկէ , և զկատա-
 րեալ ատելութիւնն ծնանի . և
 զգուշացուցէք զնոսա յամենայն 'ի
 յայսպիսի բժժագործութենէ . և
 այս լիցի հասարակաց օրէնք նոցա
 'ի վերայ ասացելոցս՝ արանց և կա-
 նանց , զորս կարճառօտիւք և թե-
 թեւագոյն գրեմք : Երկիցս կամ ե-
 րիցս 'ի տարւոյն խոստովանել ըզ-
 յանցանս իւրեանց՝ քահանայից ,
 կամ ևս յողովագոյն . և յանձն

առնուլ զապաշխարուծիւնն զոր
 գնէ քահանայն վասն մեղաց, կա-
 տարել պահօք և աղօթիւք և ողոր-
 մուծեամք. որով և թողուծիւն
 յանցանացն զոր խոստովանեցաւ,
 արժանաւորի մեղուցեալն գտանել
 յԱստուծոյ: Եւ յամենայն ժամու
 աղօթից եկեսցեն զհետ այլ քրիս-
 տոնէից՝ ի յաղօթարանն առքահա-
 նայան, և երկրպագեսցեն արար-
 չին ամենայնի Աստուծոյ, և աղօ-
 թըս արասցեն առաջի նորա, և
 խնդրեսցեն զքաւուծիւն մեղաց,
 և արժանի լինել արքայուծեանն
 երկնից, և փրկել ի գեհենին տան-
 ջանաց. և պահել զհոգի և զմարմին
 ի կեանս յայս՝ անարատ և անփորձ
 յամենայն որոգայթից սատանայի,
 և յամենայն վտանգից և ի փոր-
 ձուծեանց: Եւ զպահս կանոնա-
 կանս զոր այլ քրիստոնեայք պահեն
 ընդ տիեզերս, պահեսցեն և նոքա
 սրբուծեամք, ի պարարտ կերակ-
 րոց և ի թմբրեցուցիչ ըմպելեաց:
 Ուսուցէք նոցա և զայս, ունկնդիր
 լինել և լսող աւետարանական ձայ-

նին և այլ աստուածաշունչ գրոց
 բանից: Եւ որ 'ի քահանայից գի-
 տութիւն ունիցի, հասկացուցէք
 նոցա զծածուկ բանս գրոց, ըստ
 կարի ձերում: Առէք և յորդուց
 նոցա յուսումն գրոց սրբոց. զայս և
 մէք խնդրեցաք 'ի նոցանէ յորժամ
 եկին առ մեզ, և նոքա յօժարու-
 թեամբ խոստացան տալ, զի թերեւ
 արժանի լինիցին 'ի զաւակաց իւ-
 րեանց. քահանայութեան, որպէս և
 յորդուց քրմացն՝ սուրբն Գրիգոր
 ուսոյց և ձեռնադրեաց քահանայս
 և եպիսկոպոսունս: Եւ ձեզ որ ջա-
 նայք աշխատութեամբ և ուսուցա-
 նէք, մեծապէս վարձս տայ Աս-
 տուած, որպէս ասաց մարգարէիւն
 Թէ Որհանէ զպատուականն յանար-
 գէն, բերան իմ կոչեսցի: Եւ 'ի վե-
 րայ ամենայնի և զանունն զոր ունին
 'ի նախնեաց իւրեանց՝ Արևորդիք
 կոչելով, յայսմ հետէ փոխեսցեն,
 և 'ի Քրիստոսի մեծ և 'ի պբանչելի
 անունն անուանեսցին քրիստո-
 նեայք, զոր սուրբ առաքեալքն հա-
 ւատացելոցն 'ի Քրիստոս եզին զա-

նունս զայս 'ի մեծն Անտիոք: Եւ
մէք աղաչեսցուք զԱստուած շինել
զգոսա 'ի վերայ վիմին հաւատոյ,
զի և գրունք գծոխոց սատանայ
և կամարաբք իւր՝ ոչ կարասցեն
շարժել զգոսա 'ի ճշմարիտ հաւա-
տոյ և օրինաց Տեառն մերոյ Յի-
սուսի Քրիստոսի. ընդ որում Հօր
և Հոգւոյն սրբոյ փառք և զօրու-
թիւն յաւիտեանս յաւիտենից .
ամէն:

Եւ յորժամ շնորհօքն Աստու-
ծոյ խառնին 'ի հօտն Քրիստոսի ըստ
վերագրելոցդ օրինակի, իմաստուն
և գիտնական և երկիւղած 'ի
Տեառնէ քահանայից եղիցին նոքա
ժողովուրդ, որ կտրող լինին յառ-
տուածաշունչ գրոց միշտ ուսուցա-
նել զնոսա և խրատել. և մի վասն
նուիրաց եկեղեցւոյ գայթակղե-
ցուցանել զնոսա՝ հարկիւ պահան-
ջելով կամ զմկրտելոյ, կամ զխոս-
տովանութեան, կամ զհաղորդի,
կամ զթաղման, կամ զայլ ինչ
պաղաքերութեան. այլ զոր իւ-
րեանց կամաւ ընծայեն՝ բաւական

համարել: Եւհեզուլթեամբ խրատեցէք զնոսա և մի խստուլթեամբ, զի և դուք վարձս բարեաց ընդունիցիք յԱստուծոյ, և մի զգայ-թակղեցուցչացն զպատուհաս, երկան իշոյ կախիլ ընդ պարանոց և անկանեւ'ի ծով:

Ն Ո Ր Ի Ն

ՏՆ. ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Թուղթ 'ի Կոստանդինուպօլիս առ
ոմն Պապոս Կահանայ Կայիաղն 'ի Տաբ.
սոնէ Կիլիկիացոյ, որ գնացեալ էր անդ
հոռոմացեալ, և բաժնաւոր զազգս մեր. 'ի
Ժամանակս Կիւո Մանիլ Լափաւորին,
յորԺամ հանդերձեալ էին միաբանել չայտ
և Յոյնք. և նա գրեաց առ Տէր Ներ-
սէս, և 'ի չմեղս եղև իւրոյ շնաստան:

ԶԳԱՒՂՈՍԻ համանուան վեհին
և քաղաքակցի, երանի թէ և գոր-
ծակցի յաւետարանն Քրիստոսի
և ունողի և կրողի զպակասութիւն
չարչարանաց նորին 'ի մարմնի,
ընթերցաք զգիր յընդդիմադրու-
թիւն ամբաստանողացն զքէն առ
մեզ. որով և անզգուշալին բան ոչ
գող ծանուցաւ հաւատարիմ. քան
զի անմտաց և ոչ զճաշակս առո.

զաց իմաստութեան է այս, ուստի
 ելն, հայրենի աւանդութեանն բամբասանօք, և այն ստութեամբ և ոչ
 ճշմարտութեամբ, յարգոյ լինել
 կարծելով ներհակացն՝ ուրչոգաւ.
 որպէս և բազումք՝ ի յառաջագու-
 նից հատուածելոցն՝ ի մէջ՝ արա-
 րին աշխարհի: Եւ նոքին առատելու-
 թեան մերում՝ հաւատացին անբըն-
 նաբար զրաբանութեանն ի նոցա-
 նէ. և անդուստ թեակոխեալ բա-
 զումք յայնպիսեաց՝ այսրէն դար-
 ձեալք ուստի ելին, խօսէին զան-
 պատշաճն զոր ոչ տեսին կամ լը-
 ւան առ կատարեալն, այլ թերեւ
 առ նուազս ի հեղգացելոցն. և
 որք նովին ատելութեամբ զգա-
 ծեալք ի մերասերիցս՝ ախորժելով
 լսէին զայնոսիկ և հաւատային. և
 յայսպիսի սերմանեաց աճեցեալ և
 պաղարբերեալ, որպէս թուի իմաս-
 տուն քննողաց, այսքան խաւարին
 ատելութիւն ի մէջ երկուց ազ-
 գացս:

Այլ գու թէ և յայսոցիկ ան-
 հանճարաբար շաղակրատանացան

պարտեա ըստ գրեցելումս, սակայն
 ոչ և այլովք, զոր և մատցդ քո
 խղճի տացուք զդատողութիւն : Եւ
 արդ զմտաւ ած, զի եթէ ապրս-
 տամբելովք 'ի քոյոց հայրենա-
 տուր տւանդից՝ յաւելաւ քեզ
 կամ ուղղափառութիւն հաւա-
 տոյ, զոր ոչն ունէիր 'ի խրատուէ
 բանից ուղղափառ վարդապետաց
 եկեղեցւոյ, կամ երկեղ Աստու-
 ծոյ, որ է սկիզբն իմաստութեան,
 կամ երանական մաքրութիւն հո-
 գւոյ, որ տեսութեանն Աստուծոյ
 արժանաւորէ, կամ այլ ինչ յա-
 ռաքինութեանց գործոց՝ որովք
 հաճոյանայ մօրդ Աստուծոյ, բարի
 համարեաց անձին զհատուածելք
 թէպէտ և կարող էիր և աստանօր
 գործելովն զբարին, որպէս բա-
 զումք, արժանաւորիլ խոստացե-
 լոց բարեացն : Ապա թէ ոչ ինչ
 յայսցանէ յաւելաւ, կամ նուա-
 ջեաց, կամ ներհականն ներդոյա-
 ցաւ, դու քեզէն ծանիր զչա՛հն կամ
 զտուգանսն : Վասն որոյ նմանողք
 եղէք դուք՝ որպէս ինձ թուի, այսմ

օրինակաց, որպէս թէ երկուց հա-
րազաաաց խռովութեամբ պատե-
րազմելով ընդ միմեանս. և եթէ ոք
'ի զօրացն 'ի խռովութեան ժամա-
նակ հատուածեալ յիւրոցն առ օ-
տարն անցանիցէ, 'ի լինել խաղա-
ղութեանն՝ նախատանս յամենե-
ցունց կրէ իբր զգժրողս տերանց:
Զսոյն կրէք և գուք և ոյք ըստ ձեզ՝
'ի լինել ըստ կամացն Աստուծոյ
միաւորութեանս: Եւ դարձեալ,
զոր օրինակ յաւուրս քառաս-
նորդացն եթէ ոք նախ քան զլը-
րումն պասեքին լուծտնիցէ 'ի յար-
գելեալ կերակուրս, իբրև զօրինա-
զանց դատապարտի, իսկ յետ յա-
րութեանն Տեառն մինչ ամենայն
հաւատացեալք 'ի Քրիստոս լու-
ծանեն, անդատապարա է և գովելի,
թէպէտ և մի նոյն են կերակուրք.
ըստ որում և 'ի պտուղ գիտու-
թեան ծառոյն, եթէ ոչ նախ քան
զժամանակ հրամանատուութեանն
Աստուծոյ մերձեալ էր մարդն, ոչ
մեռանէր, այլ մանաւանդ անմա-
հանայր բնութեամբ, յորժամ յետ

Ծառոյն գիտութեան 'ի ծառն կենաց մերձենայր ըստ հրամանի արարչին : Բայց նոյն պատուով որ հրամանաւն ուտելով բարի էր , առանց հրամանին՝ չարիեղև պատճառ որոց կերան :

Իսկ յաղագս գրոյ ուրումն աստուած առ ընկեր քո Սամուէլ՝ սամոստացի զքեզ գրելովն , և այն ևս , անգիտելի էր մեզ գիրն և գրողն՝ մինչև զգիրս քո ընթերցաք . և յորժամ ծանեաք , ոչ զարմացաք , քանզի գրողն և առ ով գիրն էր՝ համիմաստ գոլով միմեանց և համասնունդ , սովորաբար ունէին յայնպիսեաց առ միմեանս խօսելոյ բանից : Բայց գուք ոչ բարւոք արարէք զմանկականն զայն իմաստ՝ յարքունականդ բողոքել տտեան . զի յիմաստնոց և 'ի կատարելոց ծանիցին անճա՛ գրեցեալքն , և այնու խաբէութիւն՝ զոր 'ի մէնջն բան և իր կարծիցեն :

Ն Ո Ր Ի Ն

ՏՆ. ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Պատասխանի գրոյ ուրումն որ գրեալ
էր որ նա Բանս զխնայ յանդոգն
ԼԵԲՈՒԼԵԱՄԲ :

ԸնկԱԼԱՔ զոր 'ի քէն գիր սի-
րոյ և յանդիմանութեան ըստ Ի-
մաստնոյն, զի բարի ասէ զվէր սիրե-
լայ՝ քան զհամբոյր թշնամւոյ. և
ոչ թխրեցայ, այլ ուրախ եղէ. քան
զի ես ծանուցեալ եմ ինձ, և ոչ
անծանօթ յինէն. և այնքան՝ մինչ
զի ոչ միայն քոյդ լեզու և գրիչ,
այլ թէ և համօրէն ծննդոց Ադա-
մայ բան և գիր ջանային 'ի յայտ
բերել զոր յիս պարսաւելի կիրք,
ոչ էին բաւական. մի միայն ունե-
լով այնց կրից միսթարութի՝ զգի-
տելն, և ոչ զանգիտանալն զնոսա :
Բայց վայ ախտացելումն յախտէ,
որ խոցի և ոչ ընդոստնու որպէս

մեռեալ մասն մարմնոյ . և չարչարի՝
և անչարչարելի կարծի ինքեան .
որով և անբժշկելի է թէ մարմինն
ախտանայ յայսոսիկ , և եթէ հոգի :

Գրեալ ես երկնչել՝ ի կեղծաւո-
րութենէ՝ որպէս յանհաւատութե-
նէ . և արդարացուցաք զքեզ
յայսոսիկ , քանզի տիրական է հրա-
մանն . վասն որոյ առ իս ոչ բանիւ
և ոչ գործով վարեսցիս կեղծաւո-
րութեամբ , զի քեզ յանցանք է ,
և մեղսագտանք՝ սուտ և ընդունայն
գովութիւնն , որում ոչ միայն ան-
շնորհակալու մնամք , այլ և գարո-
վեմք առ միտս : Գրեալ ես թէ
վասն քո եկի , և ոչ վասն անապա-
տիս կարեաց , և այլևս բանք . և թէ
առանց Աստուծոյ չկարացի տալ
քեզ զչափն , զի ոչ կամեցար . և թէ
գնաս զկնի գնացելոցն , և ապա-
շաւանս թողուս . և թէ հրաման
տաս կռուիմ ընդ քեզ , և թէ ոչ
անապարտ եմ :

Գալն վասն իմ՝ առ յինէն ա-
սացաւ մինչ աստ էիր . և կարիք
անապատիդ՝ ոչ յայտնի պահան .

Զումն սակս հպարտութեան, վկա-
 յեմք և մեք. այլ պատրուակաւ ա-
 սացաւ յատենախօսութեանն ա-
 ռաջի մեր. վասն որոյ և որոնեցաք
 և բացայայտեցաք զառ'ի քէն ծած-
 կեալն: Եւ այն զի ոչ կարացեր ա-
 ռանց Աստուծոյ տալ զշահն մեզ,
 վկայի 'ի ձայնէն. զի Ոչ որ առնու-
 եթէ ոչ իցէ տուեալ նմա 'ի վե-
 րուստ. և եթէ գնամք ունայն, մեզ
 ենտոյժք, թէ և սիրելեաց ապաշաւ:
 Բայց զիմորդ անկեղծ և ճշմարիտ
 կարծի սէր յայնմանէ որ զմի սիրե-
 լին փութայ հանել 'ի հնոցէն, և
 զմիւս սիրելին 'ի նոյն արկանել
 պատրաստէ հնոց. մանաւանդ զի
 հանեալն դժուարակէզ, և ար-
 կեալն յոյժ դիւրակէզ. Ծանծաղ է
 և այսոցիկ խորութիւնք, և բացա-
 յայտեալ մեզ: Եւ կռուելոյ ոչ ու-
 նիս կարիս հրամանի, զի ինքնաշարժ
 ես 'ի բազմաբանութիւն. բայց թէ
 աւետարանականն ձայն, և որ նախ
 քան զաւետարանն, և ոչք յետ ա-
 ւետարանին 'ի Հոգւոյն հնչումն՝ ոչ
 աղչեն 'ի լսելիսս, և ոչ քոյդ մե-

դուական բղղումն. այլ դու եթէ սիրես՝ աղօթեալ լսելի ինձ լինել ձայնին ցնծութեան, և լսելի առնել զառաքառուն ողորմութիւն:

Գրեալ ես դարձեալ զղջանալ, զի խնդրեցեր զսեզանոյ ծածկոյթն, և զի առեր զծերունեացն դահեկանսն: Զսեղանոյն զարդ ոչ քեզ, այլ ծագողի Բանին՝ յորոյ անուն և տաճարդ է՝ նուիրեցի. զի ընդ փոքուն և անցաւորի զանանցն շնորհեսցէ զարդ: Իսկ ծերունեացն գոյից եթէ այնքան զեղջ ունիս յառնուն, մինչ զի նեղեալ տագնապիս՝ ի միտս, և կամիս սթափել՝ ի խղճէ մտաց՝ յաղագս, յանարժանէ առնելոյն, ոչ ինչ տրտմիմք յայմբէն դարձուցանելն, միայն զի դու ազատեսցիս ի տագնապէդ. և մեք զայն և որ այլ ևս՝ յայսմ հետէ տացուք ի ձեռս հեզ և խոնարհ Քրիստոսին, և ոչ ևս հպարտացեալ դերային. այնմ որ տառապի առ դուրս, և հայցէ արտասուօք, և յոչ տալն՝ ոչ հեռանայ, այլ դարձեալ պաղատի մինչև հաւանեցուսցէ զա.

պառումն սիրտս և զկարծր՝ ընուլ
 զգուզնաքեայն խնդիր միով լու-
 մայիւ կամ պատառաւ հացիւ, և
 կամ որ այսքանեաւ պիտոյիւք կա-
 րեաց . և յառնուին՝ երկրպագէ
 տուողին, և փոխադրէ բարձրա-
 ձայնութեամբ ընդ փոքուն զմեծն,
 զերկնիցն արքայութիւն, հայցե-
 լով 'ի համանուանէն իւրոյ տալ ո-
 ղորմածին: Եւ Պաւղոս բազմա-
 հնար իմաստիւք և խոնարհական
 բանիւ գրէր առ որս 'ի հեթանո-
 սաց հաւատացեալք՝ տալ զողոր-
 մութեանն շնորհ որոց յերուսա-
 ղէմ աղքատացն: Իսկ քո գերա-
 գոյն գոլով քան զասացեալք ա-
 նուն, ոչ զիջանիս ըստ մեզ և 'ի
 մերս. այլ և զըջանալ ասես ընդ
 առանց խնդրոյ 'ի քէն տուելոցն 'ի
 մէնջ. և արարիչն ամենայնի օծա-
 նիւր 'ի պոռնկէ, և սաստէր աշա-
 կերտացն յաշխատն առնելն զնա . և
 գու ապաշաւել գրես զմերն իւղով
 օծանիլ: Արուեսկին է այդ ախտ,
 և ոչ 'ի ճշմարիտ լուսոյն հոգւոյ:
 Յիրաւի ասէի թէ անգիտանաս զոր

կրես . և 'ի միոյ ախտէ ոչ ամենայն
մարդ մեռանի , այլ 'ի յոքունց և 'ի
զանազանից . այսպէս և հոգւոյ ոչ
մարմնականքն միայն , այլ և հոգե-
կանքն են մահարարք :

Գրեալ ես այլ ոչ գալ տու մեզ
վասն կարեաց իրիք . և դու յա-
ղագս կարեաց ոչ երբէք եկեալ
ես . այլ թէ յայսմ հետէ զղջա-
նաս զոր եկիրդ , այլ ոչ ևս աշխատ
առնիս 'ի մէնջ վասն գալոյ . մի-
այն ուր կայցես՝ յիշեսցես յա-
ղութս , եթէ ախորժես . ողջ լեր :

ՆՈՐԻՆ

ՏՆ ՆԵՐՄԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ

Առ նոյն Ժողիւրհ :

ՆԻԻԹԱԿԱՆՍ հուր 'ի նիւթոց
նուազեալ՝ շիջանի . իսկ 'ի յողոջ
ներգոյացեալ բոց հպարտութեան
և բարկութեան՝ ոչ ունենլով նիւթ՝
վառի և բորբոքի , և տոչորէ միշտ՝
փոքր ինչ զարտաքինս որքան զօրէ
և հասանէ լեզուաւ , և յարակէզ
զծնողն՝ յորմէ ոչ երբէք բաժանի :
Յորում սակի և զքոյդ իմանամք
սիրտ , որ ոչ միայն զնորոյն և հնոյն
օրինաց ոչ ունենլով խրատ , լռել 'ի
բարկութենէ , և ընդ տարապարտն
բարկութեան գեհեն , և ընդ մո-
րոսն ասելոյ ատեան , և բամբա-
սողքն ընդ սպանողսն արտաքոյ ար-
քայութեան . այլ և յաննիւթս
զրահետ բերիլ յայսոսիկ՝ ոչ առա-
տելիս , այլ առ սիրելիս երբեմն ,

Թէ արդ կարծեօք ատելի, կամ ըստ քոյդ սրտի որ առ մեզ՝ զմերս դատելով առ քեզ:

Գրեալ ես, զի տուաք զքեզ՝ ի ձեռս հակառակացն, և նոքա արարին ընդ քեզ որպէս հրամայեցաք մեք: Արդ եթէ առաւել բան ինչ քան զհասարակաց թուլթն մեր ասացեալ է մեր ընդ նոսա, գրեալ դատականիքս քո եղիցի՝ ի վերայ մեր իսկ եթէ և ոչ՝ ի խորհուրդս անգամ անկեալ է իրս ինչ հակառակ քեզ, թող թէ՛ ի բան կամ՝ ի գործ, առ քեզ այդրէն դարձցին քոյս գրեցեալք. և ընդ բամբասանացն կիրք՝ կամ՝ ի բացէից կամ՝ ի մեր ձակայից՝ զոր գրեալս քո ծանոյց, ոչ յոյժ թախծիմք. քանզի ոչ այն քան նախատեն որքան է՝ ի մեզ աղարտելի վատթարութիւն՝ յայտնի և ծածուկ: Եւ թէ Աստուծոյ մեր կապարանոց է մերն սղալանք, և հրեշտակաց նորա, յորմէ գատիմք և վկայեալ յանդիմանիմք, լիցին և մարդկան գիտելի. որ է համբերութեամբ տանողացն թեթևութիւն

անտի յանդիմանութեանն, և տու-
 ժից պատճառ բամբասողացն. նաև
 զգաստութեան առիթ ուղղապէս
 բամբասելոցն, և փոփոխումն 'ի
 բամբասելին կրից:

Իսկ յաղագս փախստեան քո
 յարեմուտս, և այն 'ի մեր պատճա-
 ուէ, գրեմք և այսմ վճիռ իրա-
 ւանց. եթէ 'ի մեր ինչ բարկութենէ
 կամ բռնութենէ հալածիս, պա-
 տահեալ ինչ քեզ փորձութեան 'ի
 ճանապարհին՝ մեք եղիցուք պար-
 տական. ապա թէ դու ինքնահա-
 լած լինիս բարուց քոց ախտիւք,
 բարւոյն կամ ներհակին քեզ պա-
 տահելոյ, դու լինիս անձին քո
 պատճառ, և ոչ այլ ոք:

Ն Ո Ր Ի Ն

ՏՆ. ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Առ նոյն յիմարութեամբ և հպարտութեամբ ԼԵԲԵԱԼ յանդուգն Ժպիւհի:

ՄԱՐԾՆՈՅ բժշկաց ճարտարու-
թիւն գովի, ճանաչել զոյժ հի-
ւանդին, և ապա տալ զգեղն. զի մի
ծանրացուցեալ զստամբոսն՝ նողա-
կայցէ. յորմէ մնասի, քան թէ օգ-
տի: Պարտ է լինել ըստ այսմ և
հոգւոց բժշկաց, և մի փարիսաբար
դատել զմաքսաւոր: Զինէն ոչ ա-
սեմ, զի և ես ոչ միայն մեղաւոր
զանազան կրիւք, և յանցաւոր բո-
լոր օրինաց զիս ունիմ, այլ և ոչ
մարդ վարկանիմ զանձն իմ. նաև
ոչ յանժանից ընդ բնութեան օրի-
նաց կապելոց. առ որով փոքր ու-
նիմ զքոյդ դատել զիս յառաջ քան
զդատաւորն արդար, և Պիղատոսի

և Տրայիանոսի զմեզ համեմատել,
 և զաթոռս զայս առ ինձ՝ հակառակ
 Աստուծոյ և ամենայն սրբոց պսել-
 լով. և թէ չար տերանցն կամաւ քո
 ծառայ եղեր՝ մամոնայի և այլոցն.
 և թէ այժմու աթոռք զոր ունիս՝
 ոչ միայն Աստուծոյ չէ, այլ և ոչ
 Մահմետի. և թէ կոյրդ՝ կուրաց ոչ
 առաջնորդէ, և կաշառն զոր առ-
 նուս՝ կուրացուցանէ զաչս քո. և
 վաճառես զաթոռն Աստուծոյ այ-
 նոցիկ՝ որ բիւր չարեօք լցեալ են.
 և թէ յեօթանասուն և երկու լե-
 զուս չկայ ոք, ոչ արեւապաշտ, ոչ
 կռապաշտ՝ քան զՆայոց ազգս ամե-
 նայն չարեօք լի. և թէ գլուխ այս
 ամենայն մեղաց և պատճառ՝ դու
 ես, վկայութեամբ երկնի և երկրի
 և Աստուծոյ և հրեշտակաց և մարդ-
 կան. և սյլ բազում սոցինն նմոն
 բանք:

Որոց պատասխանի նախ զայս ա-
 սեմ. եթէ անգիտանաս ով դու
 իմոց բիւրաւոր և զանազան ախ-
 տից՝ ծածկելոցն յոգւոյս. յորոց
 առաւել քան 'ի քէն' 'ի մտացո

կենաց իմոց աւուրս, եթէ գթասցի
Տէր: Եւ այս վասն սորին այսքան
շատասցի յուղիղ մտաց, և ոչ 'ի
նենգաւոր շրթանց և խորամանկու
թեանց, Աստուծով որ զսիրտս և
զերկամունս քննէ:

Բայց քոյդ թղթի բանք պա-
հեսցի մինչ 'ի յարդար գատողու
թեանն օր. զի որ 'ի սմա անիրաւ
առ իս 'ի քէն գատումն, գատես-
ցի յուղիղ գատաւորէն:

ՆՈՐԻՆ

ՏՆ ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Այս երջանի վարդապետ Գեորգ :

ԶԲԱՆԱԽՈՐԱՊԷՍ իմաստնոյ ան-
ձին, և զմեր պարզաբար սիրողի
ոգւոյ՝ զԳեորգեայ, ծանեաք ըզ-
պարուհակեալ միտս բանի զբովան-
դակն. և զի տրտմականք յազադս
'ի չարացն չարութեան թունից և
սպառնալեաց եղելոց առ ձերսդ,
վշտակցեցաք այդմ: Բայց գիտես ով
դիւրադարձդ խոհեմ, թէ ո՞րքան
տրդահատէիր մինչ 'ի գառագեղն
էր գազանն, և հաւատայիր առ 'ի
նմանէ քաղցր և ողոր բանիցն՝ իբրև
իժի և քարբի ծածկեալ զթոյնսն՝
պատրող բանիւքն. վասն որոյ և մեք
թէ և այլապէս կարծէք, ոչ յա-
զադս խնայելոյ յինչս, այլ վասն
ոչ յանպէտս վատնելոյ, և յապա-

ռաժս սերմանելոյ զտէրունին սեր-
 մնն, յապաղեցաք մինչև ցայժմ :
 Բայց արդ պատրաստեցաք առաքել
 առ մերասեռն վեհ, Թերեւս արաւ-
 ցէ հնար լուծման անիրաւացն
 խրոխտանալոյ. և գուր աղօթիւք
 առ Աստուած ջատագով լերուք
 ջանին, զի մի՛ ունայն այլ արդիւ-
 նական լիցին մերն ծախք, և նորայն
 ջանք : Բայց ըստ սահմանեալ բա-
 նին փութա զգալն, զի հոգապետք
 զկապեալսն : Ո՛ղջ լեր :

ՆՈՐԻՆ

ՏՆ. ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Առ նոյն Գեորգ Լարդապէս :

ԸՍՑ գերաշխարհայնոցն սիրոյ
տարփման յաստուածայինսն հա-
մեմատեալ սիրելոյ՝ ընթերցայ ըզ-
գիր , և խրախացայ ոգւով ընդ ա-
ռողջութիւն ողջ ելոյդ տիրապէս :
և մեք ևս յետ մարմնականին ախ-
տի վճարելոյ՝ ախտանամք օր ըստ
օրէ իմանալեալս , փոքու և մե-
ծաւ : Մանեայ և զճշմարտիդ ճըշ-
մարտապատում պատմութիւն , և
հաւատացի այնքան՝ իբրեւ անձին
կրեալ և ոչ օտարի . վասն որոյ 'ի
սրտէ մաքրեցան որ զքէն կար-
ծեալ մթութիւն , որ ոչ երբէք
տպացան : Զի զինչ այն ինչ որ
ընդմիջէ ոգւոյ և մտաց , ըստ
որում իմ և քո հաղորդութիւն
գիծոյ ոգեպէս . որում բաղձամ

տեսութեան իբրև 'ի մեռելութենէ
յարուցելոյ սիրելւոյ, եթէ ըստ
դիպող ժամու լցցի ըստ գրեցեալս
'ի քէն խոստման: Ի թիւ երից մե-
ծագունի խորհրդոյ ընկալայ զնը-
ւէրս շնորհակալութեամբ 'ի Տէր,
զլոյս Հօր՝ խնծոր ըստ երգոյն, զՈր-
դի՝ զքաղցրութիւն, զՀոգին՝ ըստ
քաղցր 'ի քիմս բանին: Ո՛ղ լեր,
անմոռաց որպէս հաւատամ յա-
ղօթս լինել: Ողբունեալքս 'ի քէն
ողջունեն սիրով:

ՆՈՐԻՆ

ՏՆՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԱՐԻՆԻ ԳԵՐԳ ԼԱՐԴԱՊԵՐ ԵՐՐԵՐԵ
ՍԵՓԱՆ:

Ի ՔՈՒՄ գիտելի նետից յետ
նախկի գրելոյն՝ հարան յանձին, ով
սիրելի ըստ ոգւոյ. որով մաղթես-
ցես յամենաբժշկէն ոգւոց՝ զիմա-
նալին տալ սպեղանի, 'ի բուժումն
'անցելումն և 'ի դադարումն ներ-
կային. և ապաքինեսցես 'ի բա-
ցուստ որպէս և Տէրն զհարիւրա-
պետին ծառայ և զթագաւորազինն
որդի, ոչ երկայն բանիւ, այլ սղա-
գունիւք ըստ այսր չափոյ: Եւ որ
էն հասցի առ քեզ:

ՆՈՐԻՆ

ՏՆ. ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Առ Եպիսկոպոսանս և Վարդապետս
Հայաստանեաց լսան սիրոյ և մեքա-
նաթէան ընդ Յոյնս :

ՆԵՐՍԵՍ ՆՈՒԱՍՏ ԺԱՌԱՅ ՔՐԻՍ-
տոսի, և ողորմութեամբ և կամօք
նորին կաթողիկոս Հայոց, սրբա-
զան եպիսկոպոսաց մերոց, և ի-
մաստուն վարդապետաց՝ որ յաշ-
խարհդ Հայաստանեաց, ընդ կող-
մանսդ որ ընդ հիւսիսով և ընդ հա-
րաւով, որք էք տեսուչք կարգեալք
'ի Հոգւոյն Աստուծոյ, և դասախա-
րակք հոգւոց բանականաց, որ բնա-
կեալ են 'ի քաղաքս և 'ի գեօղս և 'ի
սուրբ ուխտս ճգնաւորաց: Որոց
համօրէն առաջնորդացդ և առաջ-
նորդեցելոցդ 'ի ձէնջ՝ ողջոյն սիրոյ
և խաղաղութեան հասցէ յաս-
տուածընկալ սրբոյ նշանէս վան-

Տեղ , և յառաքելական նշխարացս ,
և 'ի սուրբ Լուսաւորչին մերոյ ա-
ջէս , և յաթոռոյս , և 'ի մէնջ :

Գիտութիւնլիցի իմաստութեան
ձերոյ , զի նախ ժամանակաւ՝ որ-
պէս կարծեմք լսել ձեզ 'ի համբա-
ւոյ , մեծ արքայն Հոռոմոց 'ի սկիզբն
աւուրց աթոռակալութեան մերոյ
առաքելական աթոռոյս , առա-
քեաց առ մեզ արս պատուաւորս ,
հանդերձ արքունական նամակօք ,
միանգամ և երկիցս և երկիցս , յա-
ղագս սիրոյ և միաւորութե եկեղե-
ցւոյ , ըստ նախնեացն ժամանակի ,
և բառնալոյ զեկամուտ պատճառս
երկպառակութեան 'ի միջոյ երկա-
քանչիւրոց ազգացս : Նւ մեր պա-
տասխանեալնոցին , որպէս արժան
էր , և աւարտումն բանի՝ զայս ինչ .
Նմէ որպէս գլուխն միայն առանց
բոլորանձին անգամոց օժանդակու-
թեան՝ ոչ է կարօղ ներգործութե
ինչ կատարել , նոյնպէս և մեզ ան-
կարելի է առանց իմաստնոց համայ-
նից որ 'ի Հայաստանեայս՝ մերձ լի-
նելոյ , այսոցիկ առ 'ի ձէնջ խնդրոյս

տալ կատարելապէս պատասխանի։
Այլ ժողովելով զամենեւին յորս
գոյ իմաստութիւն և երկեզ, և 'ի
գիպող ժամու խորհեսցուք 'ի միա-
սին Աստուծով. և ըստ խորհր-
դակցութեան բոլորիցն գրեսցուք
պաշի մեծութեան ձերոյ զայն
ինչ՝ զոր Հոգին Աստուծոյ ցուցանէ
մեզ : Վասն որոյ մեք 'ի ձեռն
աղօթական եղբարցդ որք գան յա-
րեւելս՝ շրջել 'ի սուրբ տեղիս ուխ-
տից Հայաստանեաց, գրեցաք զայ-
սոսիկ սակաւուք, ծանօթ լինել
ձեզ ճշմարտապէս վերագրելոցդ
իրագործութեանց. զի մի յանի-
մաստից ոմանց անուղղապէս ինչ
լուեալ այլ ընդ այլոյ ինչ կարծի-
ցէք. և զի պատրաստեսցիք զան-
ձինս, զի յորժամ վերստին հաս-
ցէ առ 'ի մէնջ յետ այժմու հրա-
ւիրանացն, կոչմանն գիր և բան,
առանց յապաղելոյ և պատճառա-
գրութեան հասանիցէք 'ի սահմա-
նեալ ժամագրութիւնն. ոչ 'ի
մէնջ կոչեցեալք կամ յուրուք 'ի
մարդկանէ, այլ 'ի Հոգւոյն Առ

տուժոյ, որպէս և առաջին սուրբ
 հարքն: Եւ նախ քան զգալն՝ աղա-
 չեմք՝ ոչ դատարել յաղօթելոյ առ-
 որ զկամս երկեղածաց իւրոց առ-
 նէ՝ Աստուած, և աղօթից նոցա
 լսէ. զի՛ ի Ժողովին՝ ի միասին՝ տա-
 ցէ մեզ իմաստս զայն ինչ խորհել,
 խօսել և առնել՝ որ նորին իսկ Հո-
 գւոյն սրբոյ են կամք և հաճոյք,
 առ ՚ի շինութիւն և հաստատու-
 թիւն կաթողիկէ և առաքելական
 ուղղափառ եկեղեցւոյ: Ողջ լերուք
 ամենեքեան ՚ի շնորհան Աստուծոյ:
 Զքովանդակն յեկեալ եղբարցդ
 հասկանայք:

ՆՈՐԻՆ

ՏՆՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Ա՜՜ Տէր Միտայէլ պապրիտրֆ Կոս-
տանդնուպօլսոյ :

ՍՈՒՐԲ և ընդհանրական կաթո-
ղիկէ եկեղեցւոյ Թագաւորական
քաղաքին Կոստանդնուպօլսի Պատ-
րիարքի, Տէր Միքայէլի, ոգջ լինել
'ի Քրիստոս. 'ի նուաստ ծառայից
Քրիստոսի և ողորմութեամբ և կա-
մօք նորին Կաթողիկոսէ Հայոց Ներ-
սիսէ, յաթողակալէ սրբոյն Գրի-
գորի Լուսաւորչին մերոյ :

Ի մօրդ իմաստութեան ստեանց
ընկալաք զքօղ կաթին՝ տղայական
մտաց մեր յարբումն, փոքր բանիւ
և մեծագոյն իմաստութեամբ պա-
րունակեալ ընդ գրով: Զոր ար-
բեալ զմայլեցաք ուրախութեամբ,
որպէս և գինեաւ Հոգւոյն 'ի վեր-

նատուռն . և յիշելով դուզնաքեայ
 այսու ճաշակմամբ զերբեմն մայրե-
 նի գրկացդ գգւումն սիրոյ , և ըզ-
 փափկութեան կերակուրս իմաս-
 տից հոգւոյ՝ իւղոյ և մեղու, զոր բըղ-
 խէր տւեալեաց երկիրդ վերին աշ-
 խարհին տիպ , խանդաղատեցաւ որ
 'ի մեզ տիրականիս մասն յիշողա-
 կան զօրութիւն . զնոյն առ 'ի յա-
 գումն դարձեալ փափագելով ստա-
 նուլ ճաշակ զուարթութեան և
 քաղցրութեան . որպէս երբեմն
 յայսոսիկ իրս լինելով 'Իսաիթ՝ ա-
 սէր առ Աստուած . Յիշեցի ես զա-
 ւուրան զառաջինս : Յայտ է զի
 զաստուածատունկ դրախտին զվա-
 յելս , և զանտխրական ոգւոց փափ-
 կութիւնսն : Եւ մեր ըստ նմին յի-
 շելով զտուեալն յԱստուծոյ խա-
 ղաղութիւն եկեղեցւոյ՝ յաւուրս
 հարցն մերոց սրբոց , ըղձանամք
 զնոյն վերստին տեսանել և կրել .
 մինչ մի հոգի հեղեալ էր յամենե-
 սին 'ի վերուստ , և ոչ յայլ և այլս
 բաժանեալ՝ յօտարոտին հոգւոց մա-
 լորութեանց , ոմն ասելով Պաւլոս .

սի և ոմն Ապաւղոսի կամ Աեփայի ,
և կամ այլ ուրուք 'ի պաշտօնէից ,
այլ Քրիստոսի ամենեքեան :

Զայսոսիկ ողջախոհութեան բոց
որ 'ի մեզ փոքու նշուլիւք վառու-
մըն , բորբոքեաց աստուածային
բանից ձեր հոգեւորական հոլմն .
որպէս դարբնական փքովք զկայ-
ծտկունս արծարծանելով 'ի գործ
պատրաստեն ենթակային իրի լի-
նել պիտանացու : Որում և մերս
կամք և յօժարութիւն ոչ խիստ և
անգործ , և ոչ առ 'ի յոյժ տաժա-
նումն հնարագիտաց արհեստին ,
այլ դիւրալուր և հաւանական
ճշմարտութեանն բանի՝ 'ի ճշմար-
տասիրաց , ըստ Աուսին երկրորդի
ունկնդրութեան բարւոյն , յորմէ
կեանք , և ոչ ըստ կուսին առաջնոյ
հաւանութեան չարին՝ որով մահ :

Քանզի սիրելի էր մեր այս խա-
ղաղութիւն 'ի մանկութենէ , որոյ և
հասանել ըղձանայաք . մանաւանդ
յորժամ տեսանէաք 'ի պատա-
հել միմեանց ձեր և մերս իմաստ-
նոց , ոչ արտաքոյ ուղղափառ վար .

դասկետացն խօսելով երկաքան-
 չիւր կողմանցն զբանս, որոց պիտա-
 նացու էր միայն զօգկատարմանն
 սէրն, մայրն խաղաղութեան, այլ
 ոչ ճարտարութիւն բանից՝ ունայ-
 նացուցիչ խաչին Քրիստոսի, ըստ
 Առաքելոյ : Այլ զայս մեծագոյն
 իր և աստուածային գործ՝ ամբա-
 րեալպահէր յառաջատեսութիւնն
 Աստուծոյ՝ ձերում արժանաւոր
 սրբութեանդ, զոր և ծանոյց իսկ
 գրաւորականս ձեր բան. բազմա-
 պատիկս ունելով գովեստ խաղա-
 ղութեան յաստուածայնոցն բա-
 նից. որոց և բացեալ առ լսողու-
 թիւն թովչիգ ճարտարի զականջս
 սրտից՝ ընկալաք յոգիս.՝ ինոյն իսկ
 գործարանի թագուցեալ զբանս
 ձեր, յոր և Դաւիթ զաստուածա-
 յինն : Քանզի գիտելի է իմաստ-
 նոց, զի ճշմարիտ խաղաղութեանն
 ոչ ինչ է զուգահաւասար յէիցս
 բարեաց, վասն որոյ և աւանդեալն
 եկեղեցւոյ պատուիրան՝ զվերինն
 քարոզէ միշտ հայցել յԱստուծոյ
 տալ զխաղաղութիւն երկնային :

Զսոյն յայտ առնէ և տէրունա-
կանն որ յաղագս աղօթից բան,
գալարքայութեանն Աստուծոյ՝ ի
մեզ, որ է տիրապէս խաղաղու-
թիւն. և լինել չաճութեան կամաց
նորա յերկրաւորքս որպէս և յերկ-
նայինսն. յորս է բնաւորեալ ընդ
բիւրուց բարեացն ունակութեանց
և սիրոյ և խաղաղութեան պտուղ,
որ է յաւէտ, և անփոփոխելի. նախ
առ Նրբորգութիւնն սուրբ հրա-
շափառապէս՝ երից անձանցն մի
գոլով կամք մշտնջենաւորաբար,
որ և միով իշխանութեամբ և միով
տէրութեամբ թագաւորեալ յա-
ւիտեանս. և յոնեղական Նրբոր-
գութեանն լուսոյ՝ յեզականացս
իջանէ վայր աղբիւրաբար հեղեալ
՝ ի նմանէ խաղաղութեանն նշոյլ-
առաջին՝ առ յանմարմնականաց
իննունցն գասուց յերից քահտնա-
յապետութեանցն երկնայնոց զա-
նազանութիւնս. և ապա ըստ մօ-
րուացն Ահարոնի իւղոյն իջման օ-
ծութեանն, յորմէ և ՝ ի գրապա-
նակս և ՝ ի զգեստն, որք նիւթակա-

Նաւա եկեղեցեաւ աննիւթականին
հոգւոց ստուգապէս տաճարի Ա
ստուծոյ ընկալան զքահանայապե-
տութիւն . որպէս նախ աւետա-
րանիչքն խաղաղութեան՝ առին
յայնմանէ որ զոգւոյ խաղաղու-
թիւնն արկ յերկիր, և զսուրն
հատանօղ զառ 'ի չարն միաբանե-
լոց : Նա և ինքն իսկ Օծեալն եղև
խաղաղութիւն մեր ըստ Առաքելոյ
և անուանեցաւ, զմիջնորմն ցան-
կոյն քակելով, և 'ի միութիւն զեր-
կուս բաժանեալս խառնելով, զերկ-
նաւորսն և զերկրաւորս, և զոր 'ի
Հրէից և 'ի հեթանոսաց եկեղեցի :

Նման նմին և փոքր ինչ նուազ
հաւասար յայսոսիկ խաղաղութիւն
կապակցութեան՝ տեսանեմք զա-
նուանակրի նորին և զաթոռակալի,
զբրիստոսապսակեալ սուրբ Թա-
գաւորին՝ զյօժարութիւն կամաց
և զփոյթ, լինելով գլուխ անկեան
ըստ գլխոյն եկեղեցւոյ՝ երկուց
զատուցեալ որմոց միացուցիչ :
Հանգոյն մեծի արքայիդ և համե-
մատ նախոյոժար բարեսէր սրտի

նորին՝ և զհօրդ հասարակաց ծա-
 նեաք զկապակցութիւն յայս պատ-
 ճառ հոգեւոր խաղաղութեան .
 յորմէ առաւել ևս պահանջի . զի
 նմա մարմնոյ և նիւթականաց հա-
 ւատացաւ անտեսութիւն յԱս-
 տուծոյ, իսկ ձեզ հոգւոց և հո-
 գեւորականաց ոչ միայն անտեսու-
 թիւն, այլ և դաստիարակութիւն
 և բժշկութիւն : Եւ որքան յայստ-
 սիկ՝ ըստ բազմագիմի գործոցն և
 անուանցն՝ գոլ զանազանութիւնք
 որ 'ի քարոզքն խաղաղութեան
 աշխարհի, զընկալեալ խաղաղու-
 թիւնն նախ ձեզ աւանդեցին, և
 ձեզք ամենայն եկեղեցեաց Քրիս-
 տոսի, որպէս 'ի միոյ լուսոյ բա-
 զում վառեալ լապտերք . և այս
 մինչև արքայութեանն Աստուծոյ
 ամենեցուն տիրել, զի համարձակ
 լիցիք ասել յազագս լուսաւորելոցն
 'ի ձէնջ, Ահա ես և մանկունք իմ
 զոր ետուր ինձ : Վասն որոյ ոչ
 զարմանք վասն առ մեզ սերմանե-
 լոյ զբանն խաղաղութեան, նախ
 յազագս հարկաւորաբար յանձ-

նեալ ձեզ յԱստուծոյ անտեսու-
 թեանդ, որոյ աղագաւ Պաւլոս
 անվարձ ասէր լինել : Երկրորդ,
 վասն օրինօք հայրօրէն սիրոյդ ըստ
 երկնաւորի Հօրն գթութեանց .
 զոր և մեր 'ի բարի սերմանողէդ
 տեսառն Միքայէլէ՝ աստուածա-
 մերձ պատրիարգէ թագաւորա-
 կան քաղաքիդ՝ ընկալեալ զբան
 խաղաղութեան, փութասցուք ոչ
 լինել ճանապարհ կամ ապառաժ
 և փուշ 'ի կորուսանողաց զսերմն
 բարեաց . այլ երկիր բարի և պա-
 րարտ օգնութեամբ այնմ՝ որ տայ
 սերմ սերմանողաց, և զհաց բանին
 կերակուր հոգւոց, և տալ պտուղ
 Աստուծոյ՝ զմի յերիցն գովելեաց :
 Եւ այս լինի արժանաւոր ձեր և
 որոց ընդ ձեզ սրբոց առ Աստուած
 պաղատանօք . որպէս զի 'ի հանդեր-
 ձեալ լինել ժողովոյն մերոյ՝ որ 'ի
 մեծն Հայոց և յընդհանուր կող-
 մանց, եպիսկոպոսաց և վարդա-
 պետաց, ինքնին Տէր ըստ խոստա-
 ցելումն՝ եղիցի 'ի մէնջ, զբանն
 խաղաղութեան տալով 'ի միտս և

'ի լեզուս ամենեցուն, զի ոչ մարգ-
 կային ախտիւ անօգուտ բանա-
 կուուութեամբ և անոտի յաղթա-
 սիրութեամբ, յորմէ ոչ ինչ օգուտե-
 ցաւ եկեղեցի այսքան յերկար ժա-
 մանակաւ, այլ Հոգւոյն Սատու-
 ծոյ խորհրդակցութեամբ խօսեա-
 ցին ամենեքեան վասն շինութեան
 ոգւոց: Եւ որպէս առ մեզ՝ սոյն-
 պէս եղիցի առ ձերդ հանդիսա-
 կան ժողով. զի սուրբ սկսեալ
 խորհրդոյս՝ նովաւ լիցի կատա-
 րումն. որով և Սատուած փառա-
 ւորեսցի յամենայն լեզուս ազգաց,
 յեկեղեցիս արդարոց՝ 'ի միաբա-
 նութիւնհաւատոց: Ողջներ գլուխ
 յետ գլխոյն եկեղեցւոյ:

ՆՈՐԻՆ

ՏՆ՝ ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Պատասխանի լռելոյն պատգիարգին
Ասորաց Տէառն Միխայէլի :

ԱՅՈՒԱՐԹՈՒՆ և զարիագոյն հո-
վուապետի զաստուածապատիւ
պատրիարկիդ զՏէր Միխայէլի՝ ըն-
կալաք զԿիր սիրոյ , և ընդ ողջ լինե-
մեր՝ Ասաուծոյ գոհութիւն մատու-
ցաք : Աոր և ազաջեմք զՏէր անսա-
սանելի պահել զձեզ 'ի հաստա-
տութիւն եկեղեցւոյ իւրոյ : Եւ մեք
Ասաուծով և մաքուր մեր աղօթիւք
կենդանի եմք մարմնով , այլ տկար
երկոքումբք՝ երևելեալս և աներե-
ւութիւ . որով հայցեմ 'ի ձէնջ ա-
ղօթել՝ գալ զօրութեան յԱսաու-
ծոյ տկարութեանս մերոյ :

Գրեալ էիք վասն տեսութեան
միմեանց ցանկութիւն ունելոյ , և

մեք վկայեցաք ճշմարիտ լինել գրե-
լոյս. զի և 'ի մեր հոգևոր սիրոյ առ
ձեզ՝ ծանեաք և զձերդ առ մերս
նուստատութիւն. և յուսամք յԱս-
տուած, զի զբարիցանկութիւն մեր
յայսոսիկ՝ 'ի կատարումն հասուս-
ցէ:

Ծանեաք և զսուրբ եպիսկոպոս-
աաց ձեր ժողովումն առ ձեզ՝ վասն
քննութեան եկեղեցւոյ կարգաց,
զպական 'ի բարեաց շնուլ, և զօ-
տարոտին 'ի բաց հանելով. զոր և
ընթերցաւ առաջի մեր սուրբ ե-
պիսկոպոս Տէր Յոհաննէս՝ սիրելի
Աստուծոյ և մեր. և լուաք և հաճոյ
թուեցաւ մեզ և եպիսկոպոսաց մե-
րոց և վարդապետաց. զի ոչ թէ օ-
տար ինչ էր և նորաձև, այլ զառա-
ջին սուրբ հարցն կանոնագրու-
թիւնն 'ի յիշատակ բերելով: Ընդ
որում մեծապէս վարձս ընդունիք
յԱստուծոյ, այսպիսի հոգևոր ի-
րաց հոգ տանելով, զոր և խնդրէ
Աստուած յառաջնորդաց եկե-
ղեցւոյ:

Հասկացաք և զոր 'ի բանից ծա-

նոյց մեզ զոմանց, որ ասացեալ են
 առաջի ձեր եթէ Հայք զՅուլիա-
 նեայ ալիկառնացոյ ունին զխոստո-
 վանութիւն, որ առ աջօք ասաց զմե-
 ռելութիւնն Քրիստոսի և ոչ ճշ-
 մարտութեամբ: Զոր նզովէ կաթո-
 ղիկէ եկեղեցի զայսոցիկ ասացօղն և
 զընդունօղն, այլ և զանիրաւ զըր-
 պարտօղսն զմեզ: Բայց մեք խոս-
 ած վանիմք զՔրիստոս ըստ սուրբ
 հարցնդաւանութեան որ'ի Նիկիա,
 և ըստ ամենայն ուղղափառ վար-
 դապետաց եկեղեցւոյ, թէ էառ
 Բանն Աստուծոյ 'ի սուրբ Կօւսէն
 Մարիամայ՝ հոգի և մարմին և միութե-
 ճմարտապէս և ոչ կարծեօք. և նո-
 վին մարմնօվն չարչարեցաւ, խաչե-
 ցաւ և մեռաւ մահկանացու բնու-
 թեամբ ստուգապէս և ոչ առ աջօք.
 և կենդանի էր անմահ աստուածու-
 թեամբն՝ որ միացեալ էր տնքածա-
 նելի ընդ մարդկային հոգին, որ
 բաժանեցաւ 'ի մարմնոյն, և ընդ
 մարմինն որ եղաւ 'ի գերեզմանին:
 Որ և միացոյց դարձեալ զհոգին ընդ
 մարմինն, և յարոյց 'ի մեռելոց յոր

Ժամ կամեցաւ ըստ ասելոյն Թէ
 իշխանութիւն ունիմ դնել զսա,
 և իշխանութիւն ունիմ վերստին
 առնուլ:

Արդ վասն այսոցիկ այս է ճշմա-
 րիտ խոստովանութիւն մեր, զոր
 գրեցաք կարճ'ի կարճոյ համառօտ
 բանիւ: Այլ զբովանդակն յիմաս-
 տուն եպիսկոպոսէդ'ի Տէր Յոհան-
 նիսէ հասկանայք: Ողջւերուք: Ող-
 ջունեն զձեզ որ ընդ մեզ եպիսկո-
 պոսք և վարդապետք: Ողջոյն
 տամք և որոց ընդ ձեզ են պաշա-
 նեայք Քրիստոսի յիւրաքանչիւր
 կարգի:

ՆՈՐԻՆ

ՏՆՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Առ Սպէժանսս ոմն վասն Խնդրոյ
Ջէնոս-իւան Վերջին Գլխոյ Սահմանաց
Գրոյն Դաս-իւ Անյաղթի :

ԶԻՆԴԻՐ Հագեւորական և Հա-
ւատով և սիրով հայցողաց՝ պարտ
է տալ յօժարութիւն ըստ հրամա-
նին Տեառն, թէ Ամենայն որ խնդրէ
'ի քէն՝ տուր . ոչ յաղքատութիւն
հայելով անձին որ տայն, այլ 'ի
ջերմութիւն կամաց հայցողին :
Քանզի արդար է հրամանատուն,
և ըստ կարի պահանջէ յիւրաքան-
ջիւրոցն . և որպէս 'ի մեծամեծաց
մեծագունիւն, 'ի յաղքատաց նուա-
ղագունիւք բաւականանայ : Ըստ
որում և մէք ըստ հրամանին տուո-
ղին մեզ բան, տացուք զխնդրելիս
բանի մեկնութիւն : Որ թէպէտ

գուզնաքիայ քանակաւ, այլ յոգնակի որակութեամբ. ոչ որքան է զօրութիւն սխարունակեալ 'ի սմա իմաստից՝ բացայայտել ձեռնարկելով, այլ որքան մերս տկարութիւն տեսանել կարասցէ՝ իբրու 'ի գէպ է 'ի ճանապարհի պատահելոյ տն. ձին, և աշխարհածուփ հոգովք խամրացելոյ մտաց: Իսկ զկատարեալն տեսութիւնսյլում թողցուք յիմաստս հզօրագունի և կատարելոյ, մանաւանդ տեղւոյ և ժամանակի պատշաճ ունոյի: Զորս և գիցուք առաջի պարզ և համառօտ բանիւ, փոքումք զմեծամեծսն կշեւելով:

ՆՈՐԻՆ

ՏՆ. ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Ա՜ Ա՛՛՛՛՛ Լ՛Ե՛՛՛՛՛ Բ՛՛՛՛՛՛ Ի՛՛՛՛՛՛՛
յաղագոս ինդրոյ դաւանութեան և իար-
գաց Հայաստանեայ եկեղեցւոյ :

ԲԱՆԻԻՔ դուզնաքեայ իմն խօ-
սելով՝ ի լսելիս խոհեմագունիդ և ա-
ստուածաօրի անձին՝ յաղագոս մե-
րոյ հաւատոյ և կարգաց եկեղեցւոյ
հարցմանց , որ ի մէնջ տալով պա-
տասխանի : Եւ քանզի խօսեցեալն
իմաստ շրթամբք՝ ոչ է բնաւորեալ
՝ ի շտեմարանս յիշողականին մնալ
անծախսապէս, զմոռացութիւնն ու-
նելով հակառակ , վասն որոյ խըն-
դրէք գրով արձանացուցանել ըզ-
նոյնն յաղագոս անսուտ մնալոյ առ-
ձեզ յիշատակ բանիցն որ ի մէնջ :
Զոր և տացուք սիրաբար սիրողիդ
զիմաստութիւն ըստ ախմար գի-

տութեան մերոյ և տկարութեան,
 և ժամուս փութոյ, համառօտ և
 յայտնի բանիւ. սակայն զբովան-
 գանն պարագրելով զհաւատոյ մեր
 ճշմարտութիւն և զեկեղեցւոյ
 կարգաւորութիւն, 'ի հարցն սրբոց
 աւանդից ընկալեալ, որ է այս-
 պէս:

ՆՈՐԻՆ

ՏՆ ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Պատասխանի առաջին լեզվոյ լազա-
ւորին Հոռոմոյ Մանուէլի :

ՔՐԻՍՏՈՍԱՊՍԱԿԵԱԼ ինքնակալ
ծիրանածին և օգոստափառ սուրբ
Թագաւորի, երկնաւորին յերկրի
անուանակրի և աթոռակալի, գիր
պատուական հրամանի՝ որ առ
հայրն մեր ըստ հոգւոյ և եղբայրն
ըստ մարմնոյ՝ Գրիգորիս կաթողի-
կոս, եհասառ մերնուաստութիւնս
'ի փոխանակ հարցն եղեալ որգիս :
Քանզի զնա 'ի զգայականոցս յի-
մանալիսն կանխագոյն երկնաւորին
վերակոչեաց հրաման արքային ,
որոս զմեզ 'ի հօրն բարի խրատու
և խնամոյ 'ի մէջ ծովու աշխարհի ,
և շուրջ եղելոց օձից և կարճից
Թողլով : Յորոց և տրտմութեամբ

Թմբրեալք յոգի՝ ներքնովք և արտաքնովք հնոցն և նորոցս պատ-
ճառաւ, զարթեալք որպէս՝ի քնոյ
զուարթարարս բանիւ որ՝ի սուրբ
Թագաւորութենէդ. որով պատա-
ռեցաւ քուրձն սգոյ առ ի մէնջ,
և զգեցաք զուրախութիւն ըստ
գոհութե մարգարէին որ յաղագս
Աստուծոյ : Քանզի ծանոյց մեզ
զօրութիւն բանիս ոչ միայն ա-
նուանակցութեան և աթոռակա-
լութեան, այլ և գործակցութեան
ճշմարիտն Էմմանուէլի արժանա-
ւորիլ ձեզ. այն որ հարիւրոցն ոչ
խարաց և դրամիցն տասանց էջ՝ի
խնդիր նուազութեանցն լքման. և
զմիջնորմն ցանկոյն քակեաց, և ա-
րար զերկոսեանն մի՝ արեամբ խա-
չին իւրոյ. ըստ այսմ և դուք
հանգերձեալ էք զանուանակցու-
թիւնդ և զաթոռակալութիւնդ
ոչ միայն օրինակաւ կոչել, այլ և
արդեամբ և ճշմարտութեամբ :
Քանզի զքանկ օրինացն զոր խրա-
մաաեաց Թշնամին, և զուռան հա-
ւատոյ զոր քանդեաց կինձն վայ-

րենի՝ ի ճշմարիտ որթոյն, փութալ
խրամակարկատ լինել, և առ նոյն
պատուաւստել վերստին. և այսմ
բարւոյ գործակից լինել զմերստկա-
րութիւն հրամայեալ էք եղբօրն
իմոյ, առաքել ի սուրբ Թագաւո-
րութիւնդ. որպէս զի զերբեմն ա-
ւանդեալն գրով բան հաւատոյ՝
գուզնաքեայ ինչ, ի խնդրոյ քրիս-
տոսասէր ոգւոյ և արժանաւոր
սուրբ Թագաւորութեանդ փեսայի
Պաօտոստրատորին, և հաճոյ եղեալ
բարեպաշտութեանդ ձերոյ, վերջս-
տին լուիցէք կենդանի ձայնիւ, ի
լուծումն ատելութեան պատճառի
որ ի սատանայէ և ի նորին գոր-
ծակցաց, և ի հաստատութիւն սի-
րոյն որ Աստուծով և աստուածայ-
նոց, յորմէ և միաւորութիւն եկե-
ղեցւոյ և խաղաղութիւն մանկանց
նոր Սիոնի : Յորոց միաբանապէս
ի մի բերան փառաւոր լինել հա-
մագոյ Երրորդութեանն և մի աս-
տուածութեն, փոխանակ որ մինչև
ցայժմ հայհոյութեանցն յերկո-
ցունց կողմանցն՝ սուրբ հաւատոյ
միմեանց, և աւանդութեանց :

Եւ մեր յօժարութիւն ընթացից
 առ այսոսիկ այնքան՝ մինչ զի ոչ կեն-
 դանութեամբ միայն, թէպէտ և
 ակարութեամբ զգածեալ եմք, այլ
 և՛ ի գերեզմանէ, թէ էր հնար՝ յառ-
 նել և գալ ընդ Ղլազարու, որպէս և
 նա յաստուածային ձայնին կոչու-
 մըն : Բայց քանզի ճարտարապետն
 բնութեանս զսիւն ճշմարտութե-
 որ յայսր խարսխի վերայ հաստա-
 տեալ էր՝ սասանեցոյց, և փոխա-
 նակ զմերս հաստատեաց անարժա-
 նութիւն, արգելաւ յայժմուս այ-
 ժու պատճառաւ յարձակումն կա-
 մացս յօժարութեան, զի մի գուցէ
 որ ՚ի մէջ աղտաղտուկ ջուրց ան-
 հաւատութեան հաստատեալ կըզ-
 ղիս՝ ընկղմեսցի ՚ի զանազան ալեացս
 խռովութեանց ՚ի վերայ յարու-
 ցելոց : Նա թէ և այս ոչ պատճառ
 խափանման պատահեալ էր, զիմորդ
 կաթիլ մի գիտութեան հնար էր
 առ համատարածն ծով իմաստու-
 թեան համարձակել, մերձենալ ՚ի
 հարցումն և՛ ի պատասխանիս, յոր-
 մէ վտակաց առոգանին որք ընդ

արեգակամբս տունկք իմանալի
 գրախտին Աստուծոյ : Քանզի ո՛ր
 մերվարժարանք՝ ի թագաւորական
 պատրաստեալ հրամանաց , և կամ
 յոյս փառաց և պարգեւաց յառա-
 ջացելոցն յիմաստս՝ որ մանաւանդ
 մանկաբարոյիցն են առաւելա-
 գունի պատճառ փութոյ կրթու-
 թեան : Զի մեզ արդարեւ ՚ի դէպ է
 երից մանկանցն երգ առ Աստուած՝
 քան իսրայէլեան տոհմին յայնժամ,
 եթէ, Մատնեցեր զմեզ ՚ի ձեռս թըշ-
 նամեաց մերոց . և եթէ, Նուաղե-
 ցաք մեք քան զամենայն ազգս . և
 եթէ, Ոչ գոյ ՚ի ժամանակի յայսմիկ
 իշխան մարգարէ , և որ ըստ կարգի :
 Եւ որ արդարեւ պէս դատի՝ զար-
 մացման արժանաւոր վարկանի , ՚ի
 շաւիղս միայն տեսանելով զմեզ ի-
 մաստութեան , և կաթիլ մի ՚ի հոս-
 մանէ եդեմականն ունելով աղբե-
 րէ , և ՚ի հաւատոյ միայն լինել սահ-
 մանի ճշմարտութեան . այլ զիմաս-
 տութիւն բանի կամ զգիտութիւն
 հանճարոյ՝ ոչ պահանջէ ՚ի մէնջ
 կատարելապէս :

Բայց հաւատամք ողորմութեանն
Աստուծոյ, զի որ շարժեաց զկամս
ձեր յայսոսիկ, նոյն յորդորեսցէ
և 'ի խնդիր ելանել պատուական
մարգարաին հաւասոյ ըստ իմաս-
տուն վաճառականին: Զի թէ ամե-
նազօր բնութիւնն այն՝ որ զոր ինչ
կամեցաւ, ըստ մարգարէին, արար
յերկինս և յերկրի, յորժամ հան-
դերձեալ էր ժողովել զցրուեալքս՝
էջ 'ի Հօրէ, ուստի ոչ երբէք մեկ-
նեցաւ, և եկն յաշխարհ՝ ուր էրն
'ի սկզբանէ, զկերպարանս ծառայի
առեալ ըստ Առաքելոյ, խոնարհե-
ցոյց զանձն լեալ հնազանդ մահու-
չափ և մահու խաչի: ոչ է ապա
յաննմանիցն՝ և ձեզ որ նորին ու-
նիք զօրինակ, խոնարհել յաթոռոյ
արքայութեան ձերոյ, և քալ յա-
րեւելս 'ի պատճառս նորին գործոյ
և իրի: Զի զոր նա ժողովեաց խա-
չիւն իւրով, և թշնամին արդարու-
թեան ցրուեաց գարձեալ խորա-
մանկութեամբ իւրով, գուցէ 'ի նոյն
վերստին ժողովեցէք 'ի փարախ կա-
թողիկէ եկեղեցւոյ: Եւ որպէս

Թողնարհուծեան նորա լինիք նմա-
 նող գործով, նոյնպէս և հաղորդ լի-
 նելոց էք փառաց նորա . ըստ այնմ՝
 զոր ասէ գարձեալ Առաքեալ եթէ,
 Վասն որոյ զնա Աստուած բարձրա-
 ցոյց և շնորհեաց նմա անուն՝ որ 'ի
 վեր է քան զամենայն անուն : Զի
 ոչ այնքան բարբարոսական պատե-
 րազմաց յաղծուծեամբք, և ամրա-
 գոյն քաղաքաց առմամբ, անուն
 թագաւորութեան ձերոց բարձ-
 րանայ, որչափ եկեղեցւոյ Քրիս-
 տոսի առնելով խաղաղութիւն ընդ
 տիեզերս, և զպատերազմասէր թրչ
 նամւոյն խորտակելով զգէնան մինչ
 իսպառ, որ է հեռ և նախանձ չա-
 րեաց, և բանակութիւն լինել 'ի վնա-
 սակար իրս, յորոց միջի է հայհո-
 յութիւն անուանն Աստուծոյ : Որ-
 պէս նախնիքն ձեր և աթոռակալ
 քրն՝ մեծն Առստանդիանոս և մեծն
 Թէոդոս, ոչ այնքան երկրաւոր թա-
 գաւորութեան իւրեանց՝ որչափ
 եկեղեցւոյ փոյթ ունէին հաստա-
 տութեան . որովք և յանցաւոր
 կեանս առատապէս վայելեցին 'ի

խնամա Աստուծոյ՝ յաղթութեք
 թշնամեաց, և ամենայն յաջողու-
 թեամբք, և յանանց՝ ի կեանսն երկ-
 նից թագաւորութեանն և վկայիցն
 Քրիստոսի պսակացն Աստուծոյ՝
 արժանաւորք եղեն: Բայց զորօրի-
 նակ ամենազօրն Աստուծոյ որ կա-
 րօղ էր ՝ ի միում վայրկեան ժամու
 յոչգոյից գոյացուցանել զեղեալքս
 ամենայն, ոչ միայն զզօրութիւնն ՝ ի
 գործ արկանէր յառաջին արարչու-
 թեան, այլ և զիմաստութիւն ըստ
 Մարգարէին, եթէ, Ջամենայն ինչ
 իմաստութեամբ արարեր, նոյնպէս
 և յերկրորդ արարչութեանս չու-
 նէր ինչ հարկ մարդ լինելոյ, և այն-
 պէս վերստին ստեղծանել զմար-
 դիկ. բաւական էր կամելն միայն,
 և ամենայն ինչ վճարէր: Սակայն
 խոնարհեցաւ ՝ ի մերս տկարու-
 թիւն, և էջ՝ ուր անկեալ էաք, և
 այնու բարձրացոյց ընդ ինքեան, և
 արար երկնայինս, և այնու պէսպէս
 հնարիւք և ճարտարութեամբ որ
 նորին իմաստութեանն էր վայել-
 չական: Սոյնպէս և գուք եթէ հան-

գերձեալ էք Քրիստոսի լինել գործակից, պարտիք և Ճանապարհի նորին լինել հետևող, և Ճանապարհաց անօրէնութեանն, որ և առաջինն է խոնարհութիւնն. և որ նորին են մասուռնք՝ հեղութեանն և քաղցրութեանն, որպէս և զինքն առնուլ մեզ օրինակ այսոցիկ հրամայէ. Ուսարուք յինէն, ասէ, զի հեղ եմ և խոնարհ սրտիւ: Զի զոր օրինակ բժշկական արհեստ զգեղ առողջութեանն հակառակ պատճառի ախտին մատուցանէ ախտացելումն, նոյնպէս և բժիշկն հոգւոց: Քանզի ծանօթ էր նմա մերս հիւանդութիւն՝ առաջին պատճառ՝ ի հպարտութենէ լինել ի սկզբանն, նորին աղագաւ ընդ խոնարհութեանն իջանելով ճանապարհ գայ առ մեզ, զի զլեռնացեալ ամբարտաւանութիւնն սատանայի խոնարհեցուցէ. և զմեզ կամաւ ձգգեալ առ ինքն և ոչ ի բռնութենէ՝ յերկինս խոնարհութեամբն բարձրացուցէ: Զնոյնօրինակ և ձեզ արժան է առնել, ոչ թագաւորա-

կան ահարկու զօրութեամբ, այլ քաղցրագոյն խոնարհութիւն ձգել առ ձեզ զհեռացեալսս. որպէս և մեծն Գրիգոր Աստուածաբան յաղագս Աստուծոյ՝ ի Պասեքի ճառին ասէ, եթէ՝ ի վերստին ստեղծանեն զմեզ՝ զսաստկութիւն բժշկութեան ոչ առնու ի կիր. զի ոչ հարկանելոյն և հիացուցանելոյն էր կարողութիւն՝ յաղագս ժամանակեայ ամբարտաւանութեանն. այլ ընտանի և մարդասիրագոյն բժշկութեամբն մատակարարէ առ ի յուզութիւնն: Որպէս և զտունկ ինչ ընկողմանեալ յուղղութիւն բերել բռնութեամբ ձեռին՝ ի միւս կողմն փոխելով, յորմէ բեկանել՝ քան թէ ուղղել լինի. և ոչ զձի խստորախ հանդարտեցուցանել բռնութեամբ սանձաց՝ առանց ողորանաց և զգաստացուցանող ձայնից:

Քանզի եօթն հարիւր ամաւելի եղելոյ ժամանակաց բաժանման ի միմեանց անդամոցս Քրիստոսի, և ի մէջ յօգուածոցն յոլովագունից մտանելով ախաից ատելութեան,

և զորոս ատեւութիւնն ծնանիցի՝
 թշնամանաց և հայհոյութեանց, և
 այնոքիկ կարծրացեալք և պըն՝
 գեալք, մինչ զի երկրորդ բնութիւն
 հնացեալ սովորութեամբն լինեւ,
 կարօա է բազում հոգեւոր բժշկա-
 կան իւղոյ օծմանց. այս ինքն սի-
 րոյ, գթութեանց և ուղորմու-
 թեանց, զի արտաքուստ մտեալ օ-
 տարոսին ախտ՝ ելցէ արտաքս դար-
 ձեալ. և ապա խստութիւն, որ յօ-
 դուածս անդամոցն՝ կակղսացի. և
 անդամքն վերստին յօգեալք շա-
 րակարգեացին ընդ միմեանս: Եւ
 այս լինի՝ յորժամ միջնորդ խաղա-
 ղութեան նախ զերևելի խաղաղու-
 թեան և զնիւթական սիրոյն ճա-
 ռադայթ առ ժողովուրդ ազգի մե-
 րոյ որ ընդ իշխանութեամբ տուրք
 թագաւորութեան ձերոյ են՝ ծա-
 գէք. և ոչ միայն զձերն՝ որ իբրև
 բնութեամբ ծաւալէք ըստ նմա-
 նութեան լուսոյ արեգական՝ զբա-
 րեացն առաաութիւն առ ընդհա-
 նուր ազգս, այլ և ձերոցդ եկեղե-
 ցական դասուց և ռամիկ ժողովք:

գոց, որ իբրեւ զարդարութիւն ունին և զաստուածային պատուիրանաց կատարումն, և զաբքայութեանն երկնից ժառանգելոյ բաւական պատճառ՝ զատելն զմեզ և զհայհոյելն, հրամայեցէք ՚ի բաց յայնպիսի պատերազմասէր բարուց լինել, սիրով և խաղաղութեաբերիլ տու Նժդեհքս և պանդուխտքըս. որք ՚ի հակառակացն Քրիստոսի հալածեալք վառն արդարութեան, առ ձեզ՝ որպէս յաճուր ապաստանի՝ դիմեալք են խաղաղանալ: Աի համբաւ այսպիսի բարեացդ տարածելով յարեւելեայս, անաշխատ իւրաքանչիւր ոգի յօժարեսցին ՚ի սէր միաբանութեան գալ ինքնակամ հաճութեամբ: Եւ մի՛ այլ լիցի որպէս մինչև ցայժմ պատճառ փախչելոյ մերոցն ՚ի ձէնջ, աւերումն եկեղեցեաց, և սեղանոյ Աստուծոյ կործանումն, և նշանաց Քրիստոսի խորտակումն, և բազում նեղութիւնք պաշտօնէից, և պէսպէս զըպարտութիւնք, որպէս և ոչ ՚ի մէջ թշնամեաց Քրիստոսի՝ յորս

մերձ եմք: Զի այսպիսի գործ ոչ միայն և զբաժանեալն ոչ միաւորէ, այլ և զմիաւորեալն պառակտէ 'ի միմեանց: Քանզի հակառակասէր է բնութիւն մարդկան. զորս ոչ այնքան բռնութիւն՝ որչափ խոնարհութիւնն և սէրն ձգէ 'ի հրամայողին կատարումն: Եւ զինչ ասիցեմք զբանաւոր կենդանեացս, ուր և զթռչունս վայրենիս, և ըզգազանս՝ սիրով քան թէ բռնութեամբ սովոր են մարգիկ վարժել: Եւ արդ առաջին այս 'ի հոգեւորական դեղոցն՝ ատելութեան և բաժանման հիւանդութեանց՝ պատճառ առողջութեան:

Երկրորդ զկնի այսորիկ և մեծ քան զառաջինն՝ պատուէր տալ ընդ ամենայն եկեղեցիս որ ընդ թագաւորութեամբ ձերով՝ աղօթս առ Աստուած մատուցանել, զի զբարի առաջարկութիւն որ առ 'ի ձէնջ, մի վասն մեղաց մերոց և անարժանութեան, թոյլ տացէ հակառակին բարեաց սատանայի խափանել խրով խորամանկութեամբն. այլ

'ի կառարումն հասուսցէ վասն ու
 զորմութեան իւրոյ: Որպէս և մէք
 առ ազգի մերոյ եկեղեցիս որ յա-
 րեւելս, և 'ի մեծն Հայք և 'ի միայ-
 նառանս որ 'ի սուրբ Լերինս, գրե-
 ցաք զնոյն պաշատել տռաջի Աս-
 տուծոյ. զի բաւական զայսքան եր-
 կայնաձիգ ժամանակի հիւանդու-
 թիւնս եկեղեցւոյ համարեսցի, և
 զտրամութիւնս ինքեան՝ որ վասն
 բաժանման մեր 'ի միմեանց: Այ-
 սուհետեւ 'ի սէր միաբանութեան
 ժողովեսցէ զորդիս նորոյ Սիոնի, և
 ուրախ եղիցի ուրախութեւ պաա-
 ճառն ամենայնի Աստուած, հան-
 դերձ սուրբ հրեշտակօքն իւրովք,
 յազագս հաշտութեան մերոյ: Եւ
 հաւատամք մարգարայութեան Առ-
 տուծոյ, զի ինքն չարժեաց զձեզ
 'ի բարիս յայս. զի սովոր է Աստու-
 ած, որպէս զբարկութիւնն 'ի ձեռն
 չարեաց ածել 'ի վերայ աշխարհի,
 ըստ ասացելոյն, եթէ Չչարսն չա-
 րաւ կորուսցէ, նոյնպէս և զքաղց-
 րութի 'ի ձեռն բարի արանց. որ և
 երկրաւոր թագաւորացդ սովորու-

Թիւն է զնոյն առնել: Վասն որոյ և
յառաջին թագաւորացն ոչ զոք՝
բայց զձերդ միայն ետես խոհեմու
Թիւն այսմ մեծագունի բարւոյ լի
նելպատճառ եկեղեցւոյ . և արժա
նաւոր իսկ էք որպէս լուսք՝ ի բազ
մաց, մանաւանդ ի սուրբ թագա
ւորութեանդ հաւատարիմ ծա
ռայէ՝ յԱրուխէդ: Զի ծանոյց զչո
րից մասանց առաքինութեանց
զսէր և զյօժարութիւն բերեալ ի
ձեզ, մանաւանդ յերկիւղն Աստու
ծոյ դասախարակեալ, որ է սկիզբն
իմաստութեան ըստ Իսաւթայ և
Սողոմոնի: Վասն որոյ յիրաւի ի
թագաւորութեանն ձերոյ ժամա
նակ՝ ակնկալութիւն բազում բա
րեաց է քրիստոնէից իջանելոյ ի
վերուստ: Քանզի զոր օրինակ բար
կութիւնն Աստուծոյ որ մատնեաց
զեկեղեցի ի ձեռս հեթանոսաց՝
վասն բաժանմանն եղև և յետ բա
ժանելոյն, նոյն և գթութիւնն
Աստուծոյ առ քրիստոնեայս, և
զօրացուցանել վերստին զթագա
ւորս և զզօրաւորս քրիստոնէից՝

ԺԷ այլ իւիք լինիցի, բայց միաւո-
 րութեամբն դարձեալ ամենայն ե-
 կեղեցեաց Քրիստոսի. զի թէպէտ
 և մարգարէութիւն ոչ է 'ի Ժամա-
 նակիս, այլ իմաստութիւնն տայ
 ճանաչել՝ եթէ արգարանայ Աս-
 ստուած զայս ինչ խօսելով առ ա-
 մենայն ազգս, որպէս դատաստա-
 նաւ. եթէ, Ես արարիչ ձեր մարգ-
 եղէ վասն ձեր, և չարչարանօք իմովք
 և մահուամբ զառ 'ի չար գազանէ
 անախցրուեալսդ. Ժողովեցի 'ի միա-
 սին, և այսոցիկ մեծագունի երախ-
 տեաց փոխարէն՝ ոչ այլ ինչ պա-
 հանջեցի 'ի ձէնջ, բայց զայս միայն
 պատուիրան աւանդեցի ձեզ, եթէ
 Սիրեցէք զմիմեանս: Իսկ գուք զիմն
 արհամարհեալ զսիրոյն պատուի-
 րան, զթշնամւոյն ձեր ընկալալք
 դարձեալ զխրատ, զատելութիւն և
 զբաժանումն. վասն այսորիկ դար-
 ձուցի զօգնութիւն իմ 'ի սրոյ ձեր,
 և մատնեցի զձեզ 'ի ձեռս հեթանո-
 սաց: Արդ եթէ փոխիք դարձեալ 'ի
 սիրոյ իմոյ պատուիրան, և Ժողովիք
 'ի մի կաթողիկէ առաքելական ե-

կեղեցի իմ, փոխեցայց և ես 'ի բարկութենէ անտի 'ի քաղցրութիւն, և զգեցուցից ձեզ զօրութիւն 'ի պատերազմի, և զյարուցեալն 'ի վերայ ձեր ներքոյ ձեր արարից:

Եւ արդ զորօրինակ առաւօտուն նշան՝ աւեսիս տայ արեգականն ծագման, այսպէս և շարժումն կամաց ձեր յայսոսիկ՝ գուշակէ զհաշտութեանն Աստուծոյ սկիզբն ընդ եկեղեցի իւր սուրբ. քանզի սիրտ թագաւորի 'ի ձեռին Աստուծոյ է, ըստ Իմաստնոյն: Նա զի և լուաք թէ սուրբ և առաջին ամենայն եպիսկոպոսապետաց՝ Հայրապետն Հռոմայ, և փոխանորդն Պետրոսի առաքելոյ՝ յիւրոց անտի իմաստնոց առաքեաց խօսել առաջի սուրբ թագաւորութեւն ձերոյ՝ վասն միաբանութեան: Այլ և որ զազգին Ասորւոց ունէր զքահանայապետութիւն, 'ի նմին շաբաթու՝ յորում գլուխն մեր վերափոխեցաւ առ գլուխն Քրիստոս, և նա ընկալաւ զվախճան: Եւ յորժամ ժողովեցան եպիսկոպոսունք աղքի իւ-

րեանց, և ձեռնադրեցին նոր պատրիարգ, 'ի պատրիարգէ անտի և ժողովոյ եպիսկոպոսացն առաքելացան առ մեզ երկու եպիսկոպոսք վասն միաբանելոյ ընդ ազգիս մերում: Զոր և ընկալաք սիրով, և տաճմանեցաք 'ի պատշաճ ժամու ժողով լինել առաջի մեր, և խօսել առ միմեանս յաստուածաշունչ գրոց. զի թէ գտանիցի աւանդութիւն ինչ 'ի միջի մերում արտաքոյ աստուածագիր կանոնաց, բարձցուք յերկոցունց կողմանց, և զնուազութիւնն լցցուք միաբանական օրով: Ուստի ծանեաք աստուածային լինել շարժումն զայսոսիկ, և ոչ մարդկային:

Այլ և զայս ևս հայցեմք 'ի ներքոյ քաղցրութենէ ձերմէ, զի թէ տնօրինեսցէ Աստուած խօսել մեզ առ միմեանս, մի եղիցի որպէս տեառն առ ծառայս, և ծառայից առ տեարս. զի դուք զմերն պակասութիւն դնէք մեր առաջի, և մէք ոչ համարձակիմք 'ի ձերոց ինչ՝ յորոց դայթակղիմք՝ ծանուցանել ձեզ.

և այս մարմնաւորաց է օրէն և ոչ
 հոգեւորաց . զի թէպէտե՛ ի նիւթա-
 կանացս զքարձրագոյնն ունիք ամե-
 նայնիւ , և յիմաստութիւն առա-
 ւելեալ քան զքնաւս , այլ աննիւ-
 թական շնորհաւն մի են հաւատա-
 ցեալք ՚ի Քրիստոս , մեծամեծք և
 փոքունք , ըստ Պաւղոսի : Վասն ո-
 րոյ եթէ ողորմութիւնն Աստուծոյ
 զհիմնարկեալս ՚ի ձէնջ շինուած՝
 խաղաղութեամբ յաւարտումն հա-
 սուցէ , լինել քննութեան բան ՚ի
 միասին ժողովելոց , գիցուք երկու-
 ցունց բաժանեալ որմոցս գլուխ
 անկեան և թագաւոր՝ զվէմն Քրիս-
 տոս , որպէս և է իսկ Ճշմարիտ . և
 դատաւոր՝ զգիրս առաքելոցն և մը-
 արդարէից և զուղղապէս վարդա-
 պետացեկեղեցւոյ . և մեքիւրաքան-
 չիւր ոք որպէս դատախազք կալով
 առաջի թագաւորին և դատաւո-
 րացն , խօսեսցուք դատաստանաւ
 ընդ միմեանս , և խնդրեսցուք իրա-
 ւունս ՚ի նոցանէ : Եւ որում բանի
 և գիմաց վկայեն դատաւորքն՝ ու-
 զիզ և ըստ կամաց նոցա լինել , զայն

ընկալցուք անհաւանակ . և զոր վը-
կայեն արտաքոյ եղեալ ճշմարտու-
թեան, եթէ 'ի դաւանութիւն հա-
ւատոյ և եթէ յաւանդութիւնս
եկեղեցեաց՝ թէ առ մեզ և թէ առ
ձեզ, յայնցանէ 'ի բաց հրաժարես-
ցուք երկոքեան: Եւ քննութիւն ոչ
հաւանակութեամբ և անօգուտ
բանակոռութեամբ, որպէս մինչև
ցայժմ, — յորոց ոչ ինչ օգտեցաւ
եկեղեցի յայսքան ժամանակ, այլ
մանուաւանդ մնասեցաւ խակ, — այլ ե-
ղիցի հեզութեամբ և հանդարտու-
թեամբ, և զբեռն իրերաց բառնա-
լով, և զտկարութիւն տկարաց բը-
ժըշկելով, ըստ հրամանի Առաքե-
լոյն: Զի որ յազագս հակառակին
յաղթելոյ իօսեսցի զբանն, որպէս
զի փառս որսասցէ 'ի մարդկանէ
իբրև զյաղթող, վաճառական է
այնպիսին բանին Աստուծոյ, և ոչ
սպասաւոր . և հարկանօզ վիրաւո-
րեալ անդամոցն Քրիստոսի, և ոչ
պատօղ: Այլ արժան է ըստ մեծին
Քրիստոսի Աստուածաբանի, յայտ-
սիկ բերիլ եկեղեցւոյ վարդապե-

տաց. որպէս և նա առ Հոգւոյն
 նուաստացուցիչսն, որք զօրութիւն
 Աստուծոյ ասէին և Աստուած ա-
 սել ոչ համարձակէին, ասէր. Տուք
 զզօրութիւնսստուածութեանն, և
 տացուք ձեզ թողութիւն ձայնին՝
 մինչև ընդ այլ ճանապարհ 'ի նոյն
 եկեսցուք օթեան. և զայս ասելով,
 ասէ, իբրև զհիւանդս զձեզ բժըշ-
 կեմք, զի ընկալցուք եղբարս զօտա-
 րացեալսդ յեղբայրութենէ: Ըստ
 այսմ և դուք զոր միանգամ գտա-
 նիցէք թերութիւնբարեացկամ հի-
 ւանդութեան ինչ պատճառ 'ի մեզ,
 ոչ 'ի զըպարտութենէ ասեմ, զոր
 ատելութիւնն ծնանի, և ոչ 'ի ստա-
 բանութենէ ոմանց աներկեղից 'ի
 մենջ առ ձեզ հատուածելոց, և
 զմերս աղարտելով կարգաւորու-
 թիւնն՝ 'ի հաճոյս ձեր կարծելով,
 այլ թէ զոր ունիմք խոստովանա-
 բար, զայն դուք բժշկեցէք. և մեք
 հաւանիմք իբրև հաւատարիմ բը-
 ժըշկաց, թէ և դառնահամբ լինի-
 ցին դեղքն:

Նոյնպէս և թէ առ ձեզ յաւա-

զականն ոգւոց գողաբար մտեալ իցէ
 իրս ինչ արտաքոյ ճշմարիտն ա-
 ւանդից, զի գոյ քուն և իմաստնոյն
 ըստ ասացելումն, և յայտնի՝ ի մէնջ
 առ ձեզ անտես ելեալն ի ձէնջ՝
 հնացեալ սովորութեամբքն, զայն
 գուք բարձէք ի մարմնոց եկեղե-
 ցոյ: Յւ չէ ինչ անտեղի կամ ա-
 ռաջին կատարելոց յիմաստութի՝
 յանկատարից ընդունել զօգտակա-
 րագոյն ինչ բան. ուր զի մեծն մար-
 գարէից Մովսէս՝ ի Յովթորայ, և
 մարգարէն և թագաւորն Իսրայիլ՝
 ի Նաթանայ, ընդունէին խոնար-
 հութեամբ. զի ոմն զիմաստութեանն
 իւր խրատ, և ոմն զյանդի-
 մանութիւնն սղալանաց: Նաև հը-
 մուտ բժշկաց սովորութիւնն է ոչ
 անարգանս համարել՝ յորժամ
 հիւանդանան, յաշակերտաց իւ-
 րեանց ընդունել գեղս բժշկու-
 թեան. այլ մանտւանդ հրամայել
 տալ առանց զանգիտելոյ, լաւ վար-
 կանելով զառողջութիւնն խոնար-
 հութեամբ քան ի հիւանդու-
 թեան կալ հպարտութեամբ: Նաև

գիրք աչտաց թէպէտ և սրագոյն լի-
 նին զայլ տեսանելով, բայց զինքն
 և որ շուրջ զինքեամբ են գիրք մար-
 ձնոյն՝ անկարանայ նկատել. որ և
 յախտանալն՝ այլում կարօտանայ
 աչաց և ձեռին՝ վասն առողջու-
 թեան:

Եւ արդ՝ այս պատճառ իմաստից
 բան բաւական է զոր տուաք գրով
 ծայրագոյն ձեր իմաստութեան:
 Արօղ էք սակաւութս զբազումս
 իմանալ մտաւորական տեսութիւն.
 և զոչ պարունակեալն գրով՝ բա-
 նականքդ պատմեսցեն բանիւ առա-
 ջի սուրբ թագաւորութեանդ. որք
 ընդ հոգւոր բանիս՝ ծանուցեն և
 զմարմնաւոր կրից մեր տաժանումն
 զոր ունիմք՝ ի շուրջ եզելոցս զմեզ:
 Ողջ լեր, թագաւոր օգոստէ, երկ-
 նաւոր թագաւորին պահպանեալ
 զօրութեամբ:

Յ Ա Ն Կ

Տեառն Ներսէսի Շնորհալուոյ բան առ Ժողովեալս 'ի ձեռ- նադրութիւն իւր 'ի կաթո- ղիկոսութիւն Հայոց	5
Նորին Ընդհանրական առ հա- մօրէն հայասեռ ազինս	30
Առ կրօնաւորս որ 'ի վա- նորայս	64
Առ առաջնորդս սուրբ ուխ- տից վանականաց	101
Առ առաջնորդս եկեղե- ցւոյ որ են յաշխարհի, որ կոչին եպիսկոպոսունք	111
Առ դասս քահանայից	137
Առ իշխանս որ ըստ աշ- խարհի	178
Առ զինուորաց դասս	196
Առ քաղաքականս	200
Առ երկրագործս և համօ- րէն Ժողովրդականս	203

- Առ դասս կանանց 207
- Նորին շրջաբերական'ի կարս. 211
- Նորին մխիթարական առ ու-
րուկս յԵդեսիա 221
- Նորին յաղագս Արևորդեացն
դարձի'ի Սամոստիա . . 238
- Նորին առ Պաւղոս քահանայ
ոմն հոռոմացեալ'ի կոս-
տանդինուպօլիս 254
- Նորին առ ոմն Ժպիրհ, որ գը-
րեալ էր առ նա բանս
զկծանաց. 259
- Առ նոյնն դարձեալ. . . . 265
- Առ նոյնն երրորդ անգամ. 268
- Նորին առ երջանիկ Գէորգ
վարդապետ 273
- Առ նոյնն դարձեալ 275
- Առ նոյնն երրորդ անգամ. 277
- Նորին առ եպիսկոպոսուհն, և
վարդապետս Հայաստա-
նեայց վասն սիրոյ և միա-
բանութեան ընդ Յոյնս. 278
- Նորին առ Տէր Միքայէլ պատ-
րիարք կոստանդինուպօլ-
սոյ 282
- Նորին առ Միխայէլ պատ-

- րիարգ Ասորւոց . . . 291
 Նորին առ Ստեփաննոս ոմն
 վասն խնդրոյ մեկնու-
 թեան վերջին գլխոյ Սահ-
 մանաց գրոցն Դաւթի
 Անյաղթի. 295
 Նորին առ Ալեքս փեսայ Յու-
 նացկայսեր յաղագս խըն-
 դրոյ դաւանութեան և
 կարգաց Հայաստանեայց
 եկեղեցւոյ 297
 Նորին պատասխանի առա-
 ջին թղթոյ Թադաւո-
 րին Հոռոմոց Մանուէլի. 299

Յ Ա Ն Կ

Ա Ն Ո Ի Ա Ն Ց

Աբիրոն 134. 219.

Աբիուլթ 65.

Աբրահամ. 49. 118. 183. 229.

Աբրահամ եպիսկոպոս. 212.

Ադամ. 165. 230. 246. 259.

Ալէքս. 297.

Ահարոն. 13. 50. 65. 134. 142. 170.
286.

Անանիա. 94.

Անտիոք. 252.

Ապոլոս 284

Ասորիք. 271. 291.

Արևորդիք. 238. 239. 242.

Արիոս. 49.

Արուխ. 313.

Արուսեակ. 263.

Բասիլիոս. 8.

Բարսեղ. 90. 107.

Բէնդզերուղ. 128.

Գաբրիէլ հրեշտակ. 50.

Գազան . 238 .

Գէորգ վարդապետ . 273 . 275 . 277 .

Գրիգոր Աստուածաբան . 271 . 308 .
319 .

Գրիգոր Լուսաւորիչ . 8 . 27 . 31 . 32 .
133 . 143 . 162 . 212 . 213 . 238 . 249 .
279 . 282 .

Գրիգորիոս . 8 . 9 . 31 .

Գրիգորիա կաթողիկոս Ն . 154 . 299 .

Դագան . 134 . 170 . 219 .

Դաւիթ անյաղթ . 295 .

Դաւիթ մարգարէ . 55 . 116 . 120 .
125 . 157 . 189 . 283 . 285 . 313 .
320 .

Եդեսիա . 221 .

Եղեկիէլ . 38 .

Եղիազար . 13 .

Եղիա . 127 .

Եսայի մարգարէ . 126 . 195 .

Երուսաղէմ . 44 . 263 .

Եւա . 165 . 207 .

Զաքարիա . 121 .

Զաքէ . 95 .

Զօրաբարէլ . 11 . 29 .

Իմմանուէլ . 300 .

Թէոդոս . 305 .

- Թորգոմ. 33.
 Թորոս. 238.
 Իսահակ. 50. 184.
 Իսրայէլ 14. 17. 29. 38. 69. 100. 116.
 181. 195. 270.
 Լիւրիկէ. 44.
 Լուսաւորիչ, Տ. Գրիգոր.
 Խաչատուր քահանայ. 213.
 Կարս. 212.
 Կեփաս. 284.
 Կիլիկէ. 254.
 Կիւռ Մանիլ Թագաւոր. 254.
 Կոստանդիանոս. 305.
 Կոստանդինուպօլիս. 282.
 Կորիս. 170,
 Հայկ. 193.
 Հայք, 5. 27. 135. 238. 239. 254.
 271. 278. 282. 289. 293. 312.
 Հռոմք, 239.
 Հռոմ. 315.
 Հրեայք, 194.
 Ղազար. 302.
 Ղովտ 66. 119.
 Ղուկաս. 113.
 Մանուէլ, Թագաւոր. 299.
 Մարիամ. 50. 245. 293.

Մեղքիսեդեկ . 112 . 140 .

Միքայէլ Պատրիարք Կոստանդինուպօլսի . 282 . 289 . 291 .

Միխայէլ Պատր . **Ասորւոց** . 291 .

Մկրտիչ . 199 .

Մովսէս մարգարէ . 13 . 19 . 50 . 116 .
134 . 142 . 148 . 170 . 320 .

Յակովբ . 50 . 184 .

Յեսու . 50 .

Յոր . 50 . 120 . 183 . 222 . 223 . 229 .

Յովթոր . 320 .

Յոյնք , 254 . 278 . 297 .

Յովհաննէս Մկրտիչ . 245 .

Յովհաննէս եպիսկ . 292 . 294 . 297 .

Յովսէփ . 120 .

Յորդանան . 159 . 245 .

Յուդա . 146 . 154 .

Յուլիանէս Աղիկառն . 293

Նաբաթ . 65 .

Նաբուգոդոնոսոր . 194 .

Նաթան . 320 .

Ներսէս կաթողիկոս Շնորհալի . 5 .

30 . 211 . 221 . 239 . 254 . 259 . 265 .

268 . 273 . 275 . 277 . 278 . 282 . 291 .

295 . 297 . 299 .

Նիկիոյ Ժողով . 293 .

Նոյ. 50.

Ոհան. 271.

Պաւղոս. 45. 47. 36. 44. 47. 53.
103. 114. 117. 124. 141. 171. 173.
198. 204. 225. 229. 254. 265. 284.
289. 317.

Պետրոս. 32. 53. 73. 95. 315.

Պիղատոս. 269.

Պողոմեւոս. 239.

Պռօտոսարատոր. 301.

Պրովքատիկէ. 232.

Պօղոս քահանայ. 254.

Սաբիրա. 94.

Սամուսիա. 238.

Սամուէլ. 258.

Սաւուղ. 225.

Սիոմէ. 36. 301. 312.

Սողոմ. 66. 67.

Սողոմոն. 179. 188. 189. 201. 313.

Ստեփաննոս. 295.

Վահրամ. 8.

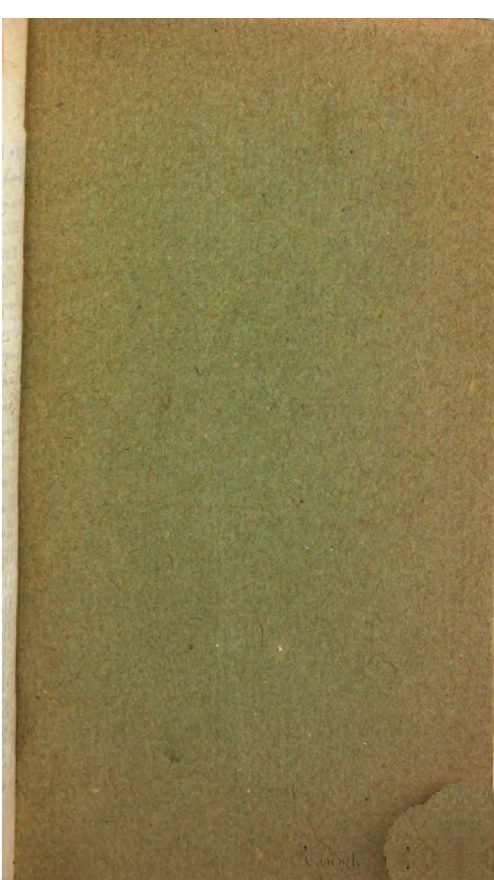
Վանկոյ նշան. 279.

Տարսոն. 225.

Տիմոթէոս. 36. 114. 117.

Տրայիանոս. 269.

Փարաւոն. 181.

3 2044 024 221 921

